

A.M. 0410014

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΓΙΑΛΛΟΥΡΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ-ΜΕΛΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: κ. ΧΑΡΗΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ-ΜΕΛΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: κ. ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΠΕΛΟΣ

ΥΠΟΨΗΦΙΑ ΔΙΔΑΚΤΩΡ: ΘΕΜΙΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΘΕΜΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ: ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΙΡΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΡΑΗΛΕΒΙ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗΣ ΕΝΟΣ ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ.

Περίληψη στα ελληνικά

Σύμφωνα με τον καθηγητή του Πανεπιστημίου του Harvard, Samuel P. Huntington στη θεωρία της σύγκρουσης πολιτισμών, οι διαφορετικές κουλτούρες και πολιτιστικές ταυτότητες, που αποτελούν με την ευρύτερη έννοια και πολιτισμικές ταυτότητες, διαμορφώνουν τα πρότυπα της συνοχής, της διάσπασης και της σύγκρουσης στο μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Με άλλα λόγια, η νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων θα βασίζεται στον πολιτισμικό πυρήνα των κρατών.

Με βάση αυτό το σκεπτικό, ο Huntington, διαπιστώνει μια “αλλαγή στην ισορροπία δυνάμεων” όσον αφορά τους πολιτισμούς. Για πρώτη φορά, η επιρροή της Δύσης μειώνεται αισθητά, ενώ κάνουν τη δυναμική τους εμφάνιση κυρίως ασιατικοί πολιτισμοί αλλά και το Ισλάμ, βοηθούμενο ιδιαίτερα από τη δημογραφική έκρηξη που το συνοδεύει. Η αποσταθεροποίηση αυτή και η εμφάνιση αυτών των νέων μεταβλητών, οδηγεί τους μη δυτικούς πολιτισμούς, στην εκ νέου επιβεβαίωση της αξίας της δικής τους κουλτούρας.

Η όξυνση των ιδεολογικών διαφορών σήμερα, έχει φτάσει στο απόγειό της, καθώς τόσο το Ισλάμ όσο και η Δύση, μοιάζουν τόσο καλά οχυρωμένοι αντίπαλοι πίσω από τις πολιτικοκοινωνικές πεποιθήσεις τους, ώστε οποιαδήποτε προσπάθεια συμβιβασμού, φαντάζει εξαιρετικά δύσκολη και αρκετές φορές ανέφικτη.

Αμέσως μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2000, οπότε και αποφασίστηκε το ξεκίνημα του Πολέμου της Τρομοκρατίας, κατηγορίες εναντίον του Ιράν, διατυπώνονται με ιδιαίτερη σφοδρότητα. Σε ετήσια έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, με τίτλο Πρότυπα Παγκόσμιας Τρομοκρατίας, το Ιράν περιγράφεται ως ο «πιο δραστήριος χρηματοδότης της κρατικής τρομοκρατίας».

Το επαναστατικό κίνημα του Ιράν το 1979, συγκέντρωνε σεκουλαριστές φιλελεύθερους και αριστερές δυνάμεις όσο και φονταμενταλιστές. Όλοι τους ήθελαν την αλλαγή, αλλά δεν επεδίωκαν τα ίδια πράγματα.

Η αντίδραση στην εξουσία του σάχη, επικεντρωνόταν στη μεσαία και τις κατώτερες τάξεις. Φοιτητές, διανοούμενοι και μικροέμποροι, των οποίων οι οικονομίες μειώνονταν εξαιτίας της έμφασης που δινόταν στη βιομηχανική ανάπτυξη τάχθηκαν στο επαναστατικό μέτωπο. Ο Khomeini, είχε αρχίσει να

κερδίζει έδαφος ενώ ο θρησκευτικός ακτιβισμός και ο φονταμενταλισμός έμελλε να αντικαταστήσουν την έμφαση που είχε δοθεί στην ισχυροποίηση του κράτους, τους θεσμούς αλλά και την ανάπτυξη.

Μέσα από διάφορες πολιτικές ζυμώσεις και την εναλλαγή αρκετών προέδρων στην ηγεσία του Ιράν, τον Ιούνιο του 2005, έρχεται στην εξουσία ο Mahmoud Ahmadinejad.

Ήταν η πρώτη φορά που οι εκλογές πήγαιναν και σε δεύτερο γύρο, εξαιτίας της αμφισβήτησης του αποτελέσματος. Το αποτέλεσμα ήταν να πάρει στα χέρια του την εξουσία ένας σκληροπυρηνικός και συντηρητικός λαϊκιστής, που σήμανε την επικράτηση των συντηρητικών απόψεων και βρισκόταν σε πλήρη αντίθεση με τις εκλογές του 1997.

Η αποχώρηση του προέδρου Ahmadinejad από την ηγεσία της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν και η νίκη του Rouhani στις εκλογές του 2013, σηματοδοτεί μία νέα περίοδο στις σχέσεις του Ιράν με τη Δύση. Ο Rouhani, εμφανίζεται σαν μεταρρυθμιστής που ανοίγοντας το πολιτικό σύστημα της χώρας, δημιουργεί το περιθώριο για εξομάλυνση των σχέσεων με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη.

Το κατά πόσον ο Rouhani θα καταφέρει να εφαρμόσει το πρόγραμμα που επιδιώκει, είναι αποτέλεσμα δύο παραμέτρων. Αφενός, της αντίστασης που θα συναντήσει από την πλευρά των σκληροπυρηνικών κληρικών της χώρας και αφετέρου, των κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων που είναι ικανές να υπερβούν τις υποθετικές προθέσεις του μεταρρυθμιστικού προγράμματος του νέου προέδρου.

Η κατάσταση σε διεθνές επίπεδο γίνεται ακόμα πιο επικίνδυνη, αν λάβει κανείς υπ'όψη του την αστάθεια των ισλαμικών κρατών που τα αναγκάζει να κάνουν στροφή σε ακραίες εκφάνσεις του Ισλάμ.

Summary in English

According to Professor Samuel P. Huntington of the University of Harvard, in the theory of clash of civilizations, different cultures and cultural identities, which are as well cultural identities, form the patterns of cohesion, disintegration and conflict in the post Cold War world . In other words, the new world order will be based in the cultural core of states. Based on this reasoning, Huntington, finds a "change in the balance of power" in terms of their cultures. For the first time, the influence of the West is significantly reduced, while Asian cultures and Islam make a dynamic appearance, aided especially by the population explosion that accompanies it. The destabilization and the emergence of these new variables, leads the non-Western cultures, to the reaffirmation of the value of their own cultures. The sharpening of ideological differences today has reached its peak, as both Islam and the West, look so well entrenched behind their political and social beliefs that any attempt for reconciliation, seems extremely difficult and most of the times impossible. Immediately after the terrorist attack of September 11, 2000, when the War against Terrorism took place, strong accusations were expressed against Iran. In the annual report of the US State Department, entitled Standards of International Terrorism, Iran was described as the "most active state sponsor of terrorism."

The revolutionary movement of Iran in 1979, gathered secular, liberal and leftist forces as well as fundamentalists. All of them wanted to change the political situation, but they were not seeking the same things.

The reaction against the power of the Shah, focused on middle and lower levels. Students, intellectuals and small traders, whose economies dramatically decreased because of the emphasis given to industrial development, formed the revolutionary front. Khomeini, begun to gain ground while the religious activism and fundamentalism was to replace the emphasis which had been given to the strengthening of the state, institutions and development.

Through various political changes and through the alternation of several presidents in the leadership of Iran, Mahmoud Ahmadinejad comes to power, in June 2005.

It was the first time that a second round of elections existed, because of the dispute of the result. The result was that a hardline and conservative populist, took the power in his hands, which meant the victory of conservative views in contrast to the 1997 elections.

The departure of President Ahmadinejad from the leadership of the Islamic Republic of Iran and the victory of Ruhani in the 2013 elections, marks a new phase in Iran's relations with the West. Ruhani, appeared as a reformer who opened the country's political system and created conditions for the strengthening of the relations between the United States and Europe. Whether and to what extent Ruhani will manage to implement the program that he seeks, seems to be the result of two parameters. First of all, the resistance he will encounter from the part of the hardline clerics of the country, and secondly the socio-economic developments which are likely to exceed his intentions for a reforming program.

The situation in international level is even more dangerous, if one takes into account the volatility of Islamic states which leads to fundamentalist conceptions of Islam.

Λέξεις κλειδιά: Παχλεβί, σάχης, Αχμαντινετζάντ, Ρουχανί, φονταμενταλισμός, Ισλάμ, φιλελευθερισμός, τρομοκρατία, κράτη-παρίες, επανάσταση, δόγμα, κουλτούρα, διεθνείς σχέσεις, Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, θρησκεία, σίιτες, σουνίτες, ριζοσπαστισμός, λογοκρισία.

Key-words: Pahlevi, Shah, Ahmadinejad, Ruhani, fundamentalism, Islam, liberalism, terrorism, rogue-states, revolution, dogma, culture, international relations, Islamic Republic of Iran, religion, Shiites, Sunni, radicalism, censorship.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- I. Εισαγωγή – Τοποθέτηση του ζητήματος (σελ. 8-48)
 1. Η προβληματική γύρω από το επιχείρημα Huntington. (σελ 8-17)
 2. Οι απόψεις των Αμερικανών για το Ιράν (σελ. 18-34)
 3. Ιράν και Ισλάμ (σελ. 34-39)
 4. Προοπτικές συμφιλίωσης του Ιράν με το δυτικό πρότυπο φιλελεύθερης δημοκρατίας-Μεθοδολογία και στόχοι έρευνας (σελ. 39-48)
- II. Ιστορικό Υπόβαθρο (σελ.49-90)
 1. Η πορεία προς την επανάσταση του 1979, ο Σάχης, η ανατροπή και η κατάσταση στο μετεπαναστατικό Ιράν. (σελ 49-69)
 2. Οι διεθνείς σχέσεις του Ιράν κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Σάχη. (σελ. 69-90)
 - α) Οι σχέσεις του Ιράν με τα γειτονικά κράτη (σελ. 75-83)
 - β) Οι σχέσεις του Ιράν με το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον (σελ. 83-90)
- III. Το πολιτικό προφίλ και η κουλτούρα της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν. (σελ.91- 108)
 1. Χαρακτηριστικά του Ιράν και ανάλυση των καθοριστικών παραμέτρων που το επηρεάζουν. (σελ. 91-102)
 2. Η έννοια της ιεραρχίας μέσα στην κουλτούρα του Ιράν. (σελ. 102-108)
- IV. Ανάλυση του πολιτιστικού, πολιτικού και κοινωνικού πλαισίου του Ιράν. (σελ. 109-159)
 1. Η τέχνη και τα όρια ελευθερίας της στο Ιράν, μέσα σε ένα περιβάλλον με έντονη λογοκρισία. (σελ. 109-115)
 2. Η θανατική ποινή στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. (σελ. 116-118)
 3. Η θέση των γυναικών στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν (σελ. 119-133).

4. Η αναζήτηση της δημοκρατίας στο Ιράν και η εξέλιξη και προοπτική της μέσα από την ιστορική συγκυρία. (σελ. 134-152)
5. Η έννοια του Velayat-e-Faqih στο Ιράν, οι διαφορετικές ερμηνείες του και οι συνέπειες από την εφαρμογή του. (σελ. 152-159)
 - α) Η απόλυτη θεώρηση του δόγματος Velayat-e-Faqih . (σελ. 155-156)
 - β) Η δημοκρατική θεώρηση του δόγματος Velayat-e-Faqih . (σελ. 156-158)
 - γ) Η ησυχαστική θεώρηση του δόγματος Velayat-e-Faqih . (σελ. 158-159)

V. Το Ισλάμ: Φιλοσοφικό και θρησκευτικό περιεχόμενο. Τάσεις και διαχωρισμοί. (σελ. 160-185)

1. Ιράν και διεθνής τρομοκρατία – Η έννοια της τρομοκρατίας και η διαχείρισή της στη διεθνή πολιτική σκηνή. (σελ. 160-173).
2. Ισλάμ: Σίιτες και Σουνίτες (σελ. 174-185)

VI. Το Μέλλον της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν (185-258)

1. Το διακύβευμα του Ισλάμ: Ριζοσπαστισμός και η δυνατότητα συνύπαρξης με δημοκρατικά και πλουραλιστικά πολιτικά ιδεώδη. (σελ. 185-211)
2. Το συνταγματικό πλαίσιο του Ιράν – Παράρτημα (σελ. 211-258)

VII. Βιβλιογραφία – Ιστοσελίδες και άρθρα (σελ. 259-273).

Ι.Εισαγωγή – Τοποθέτηση του ζητήματος

1. Η προβληματική γύρω από το επιχείρημα Huntington.

Σύμφωνα με τον καθηγητή του Πανεπιστημίου του Harvard, Samuel P. Huntington¹, διαπιστώνεται για πρώτη φορά στην παγκόσμια πολιτική σκηνή η ύπαρξη μιας πολυπολικής και πολυπολιτισμικής ταυτότητας ταυτόχρονα. Στη θεωρία της σύγκρουσης πολιτισμών, οι διαφορετικές κουλτούρες και πολιτιστικές ταυτότητες, που αποτελούν με την ευρύτερη έννοια και πολιτισμικές ταυτότητες, διαμορφώνουν τα πρότυπα της συνοχής, της διάσπασης και της σύγκρουσης στο μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Με άλλα λόγια, η νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων θα βασίζεται στον πολιτισμικό πυρήνα των κρατών. Ο πρωταρχικός πυρήνας της σύγκρουσης μεταξύ εθνικών κρατών, δε θα εντοπίζεται πλέον σε οικονομικό, πολιτικό ή γεωπολιτικό επίπεδο, παρά μόνον στο βαθμό που οι παράμετροι αυτές επηρεάζουν το πολιτισμικό γίνεσθαι ενός κράτους².

Εδώ και πάρα πολλά χρόνια, η παγκόσμια πολιτική και οι διεθνείς σχέσεις χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη δύο διαστάσεων. Για περισσότερα από 400 χρόνια, τα εθνικά κράτη της Δύσης – Βρετανία, Γαλλία, Ισπανία, Αυστρία, Πρωσία, Γερμανία, Ολλανδία και Ηνωμένες Πολιτείες – αποτελούσαν ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα μέσα στο δυτικό πολιτισμό, ενώ ανταγωνίζονταν

¹ SAMUEL P. HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER*, Touchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter I-The New Era in World Politics, Pages 21-23.

²SAMUEL P. HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER*, Touchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter I-The New Era in World Politics, Pages 22.

και πολεμούσαν μεταξύ τους.³ Την ίδια στιγμή όμως, τα κράτη αυτά, επεκτείνονταν, κατακτούσαν και επηρέαζαν ξένους πολιτισμούς. Την απαρχή αυτού του πολυπολικού διεθνούς συστήματος, την έθεσε η Συνθήκη της Βεσφαλίας το 1648⁴ (τερματισμός του Τριακονταετούς πολέμου), με την οποία εγκαινιάστηκε η έννοια του έθνους-κράτους. Οι βλέψεις της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας για την επίτευξη της απόλυτης μοναρχίας μέσα από τη δημιουργία ενός ψηφιδωτού κυρίαρχων ηγεμονιών, εγκαταλείφθηκε οριστικά και η ηπειρωτική Ευρώπη πήρε περίπου τη μορφή που διατηρεί ως σήμερα. Από τη Συνθήκη της Βεσφαλίας και έπειτα αναδείχθηκαν τρεις κυρίαρχες δυνάμεις: η Γαλλία, η Σουηδία και οι Κάτω Χώρες. Όμως το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της νέας εποχής που εγκαινιάστηκε ήταν η δημιουργία της έννοιας του έθνους-κράτους⁵ και η κατάργηση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ως θεσμού.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η παγκόσμια πολιτική έγινε διπολική και ο κόσμος χωρίστηκε σε τρία μέρη. Οι πλούσιες και δημοκρατικές κοινωνίες με επικεφαλής τις Ηνωμένες Πολιτείες ανταγωνίζονταν ιδεολογικά, πολιτικά και οικονομικά τις κομμουνιστικές κοινωνίες με επικεφαλής τη Σοβιετική Ένωση. Η σύγκρουση αυτή διεξαγόταν στο μεγαλύτερο μέρος της στο φτωχό Τρίτο Κόσμο⁶, ο οποίος βρισκόταν εκτός και των δύο αυτών στρατοπέδων,

³SAMUEL HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER* Puchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter I-The New Era in World Politics, Page 21.

⁴ S.BERSTEIN-P.MILZA, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ-Από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στα Ευρωπαϊκά Κράτη, 5ος-18ος αιώνας*, Τόμος Ι, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 1997, Κεφ. 15 Η εποχή των ταραχών (1560-1660), σελ. 350-365.

⁵ Επιστημονικό Συμπόσιο, *Έθνος, Κράτος, Εθνικισμός-Επιστημονικό Συμπόσιο 21 και 22 Ιανουαρίου 1994*, Εκδότης: Σχολή Μωραΐτη-Εταιρία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Σειρά: Πρακτικά Επιστημονικών Συμποσίων.

⁶S.BERSTEIN-P.MILZA, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ-Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 έως σήμερα* Τόμος ΙΙ, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 1997, Κεφ. 6 1945-1956 Η Ευρώπη στον Ψυχρό Πόλεμο, σελ.

ενώ χαρακτηριζόταν από φτώχεια, πολιτική αστάθεια και πρόσφατη μόλις ανεξαρτητοποίηση.

Στα τέλη της δεκαετίας του '80 ο κομμουνιστικός κόσμος κατέρρευσε και μαζί με αυτόν και όλο το ψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα⁷. Στο μεταψυχροπολεμικό κόσμο, οι σημαντικότερες διαφορές μεταξύ των λαών δεν είναι πια ιδεολογικές, πολιτικές και οικονομικές, υποστηρίζει ο Huntington. Είναι διαφορές κουλτούρας.

Με βάση αυτό το σκεπτικό, ο Huntington, διαπιστώνει μια “αλλαγή στην ισορροπία δυνάμεων”⁸ όσον αφορά τους πολιτισμούς. Για πρώτη φορά, η επιρροή της Δύσης μειώνεται αισθητά, ενώ κάνουν τη δυναμική τους εμφάνιση κυρίως ασιατικοί πολιτισμοί αλλά και το Ισλάμ, βοηθούμενο ιδιαίτερα από τη δημογραφική έκρηξη που το συνοδεύει. Η αποσταθεροποίηση αυτή και η εμφάνιση αυτών των νέων μεταβλητών, οδηγεί τους μη δυτικούς πολιτισμούς, στην εκ νέου επιβεβαίωση της αξίας της δικής τους κουλτούρας⁹.

Η θεώρηση της σύγκρουσης των πολιτισμών, από το Huntington, απορρίπτει το επιχείρημα ότι η εξάπλωση των δυτικών καταναλωτικών προτύπων και της λαϊκής κουλτούρας δημιουργεί έναν “παγκόσμιο πολιτισμό”¹⁰, τονίζοντας ότι «Αυτό το επιχείρημα δεν είναι ούτε σοβαρό ούτε σχετικό. Πρόσκαιροι πολιτιστικοί ενθουσιασμοί μεταφέρονταν από πολιτισμό σε πολιτισμό καθ'όλη τη διάρκεια της ιστορίας. Οι καινοτομίες ενός πολιτισμού υιοθετούνται συχνά

⁷S.BERSTEIN-P.MILZA, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ-Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 έως σήμερα* Τόμος II, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ 1997, Κεφ. 9 Ανατολική Ευρώπη: Οι ύστατες αναλαμπές του ολοκληρωτισμού Διεθνής εξομάλυνση και κατάρρευση του κομμουνισμού, σελ.

⁸ SAMUEL P. HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER*, Touchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter I-The New Era in World Politics, Pages 22-23.

⁹Perry Anderson, *Το Απολυταρχικό Κράτος*, Εκδόσεις Οδυσσέας.

¹⁰Arnold Pacey, *Technology in World Civilisation*, MIT Press, 1991, Chapter 10: Scientific Revolutions and Technical Dreams, pages 168-187.

από άλλους πολιτισμούς. Αυτές, όμως, είτε είναι καινοτομίες τεχνικές, που δεν έχουν σημαντικές πολιτιστικές συνέπειες, είτε πρόσκαιροι ενθουσιασμοί που έρχονται και παρέρχονται χωρίς να αλλοιώνουν τη βαθύτερη κουλτούρα του αποδέκτη πολιτισμού»¹¹. Ο Huntington, δεν αποδέχεται τη θεωρία ότι ο εκσυγχρονισμός και ο δανεισμός από τα διάφορα κράτη στοιχείων από το δυτικό πολιτισμό, διαβρώνει τους πολιτισμούς σε σημείο που να γίνεται πλέον λόγος για δυτικοποίηση. Μάλιστα, χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του επιχειρήματός του, είναι ότι «η ουσία του δυτικού πολιτισμού είναι η Magna Carta¹² και όχι το Magna Mac της Mac Donald's. Το γεγονός ότι οι μη δυτικοί γεύονται το δεύτερο δε σημαίνει ότι αποδέχονται το πρώτο.»¹³. Για το λόγο αυτό, είναι πολύ πιθανό και αποτελεί και ρεαλιστικό φαινόμενο σύμφωνα με το θεωρητικό Samuel P. Huntington, άραβες να πραγματοποιούν γονυκλισίες στη Μέκκα, ενώ την άλλη στιγμή να συναρμολογούν βόμβες για να ανατινάξουν αμερικανικά αεροσκάφη¹⁴.

Η άποψη του Samuel P. Huntington εκτός από υποστηρικτές, αντιμετώπισε και ιδιαίτερα έντονη κριτική. Οπωσδήποτε, τα οικονομικά κίνητρα που βρίσκονται πίσω από κάθε διένεξη στη διεθνή πολιτική σκηνή, δε μπορούν να αγνοηθούν, ούτε θα πάψουν ποτέ να αποτελούν πηγή συγκρούσεων και αντιπαράθεσεων. Το στοιχείο όμως εκείνο, που φαίνεται πως έχει αρχίσει να διαμορφώνει την ισορροπία που επικρατεί σήμερα διεθνώς, αναφορικά με το ύφος και το πνεύμα των συγκρούσεων, εμφανίζει μία καινοτομία. Τα

¹¹ SAMUEL HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER* Puchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter III, Pages 74-75.

¹²J.C. Holt, *Magna Carta-Second Edition*, Cambridge University Press 1992, Chapter III Privilege and Liberties, pages 50-75.

¹³SAMUEL HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER* Puchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter III, Pages 74-75.

¹⁴SAMUEL HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER* Puchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter III, Pages 74-75.

οικονομικά και τα γεωστρατηγικής φύσεως κίνητρα που πάντοτε θα καθορίζουν τις συγκρούσεις της διεθνούς πολιτικής αρένας και αυτό είναι κάτι που δύσκολα αμφισβητείται ειδικά εάν εξετάσει κανείς την παγκόσμια ιστορία μέχρι σήμερα, έχουν προκαλέσει μία άνευ προηγουμένου ένταση σε ιδεολογικό επίπεδο¹⁵.

Η κορύφωση αυτής της έντασης, εκδηλώνεται με μετατόπιση στα κίνητρα των συγκρούσεων, έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνουν πλέον ως εφελκυστικό διενέξεων, ακόμα και ιδεολογικές διαφορές. Έτσι, ενώ πρακτικά δεν παύει ποτέ ο ουσιαστικός λόγος μίας διαμάχης να είναι οικονομικός ή εξασφάλισης γεωστρατηγικής ισχύος, η ένταση που έχει προκληθεί τις τελευταίες δεκαετίες σε ιδεολογικό επίπεδο μεταξύ λαών, έχει κατά την άποψή μου, οξύνει τις συγκρούσεις καθιστώντας τις πιο και ως ιδεολογικές διαμάχες¹⁶.

Η χρόνια προσπάθεια εύρεσης σημείων αναφοράς μεταξύ Ανατολής και Δύσης, αλλά και η προσπάθεια των Η.Π.Α. και της Ευρώπης, να προσεγγίσουν τη Μέση Ανατολή με διπλωματικούς χειρισμούς, προκειμένου να εξασφαλιστούν οικονομικά οφέλη και να διευθετηθούν πολιτικές συμφωνίες, έχει αποτύχει πολλές φορές¹⁷. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο άρθρο της Kimberly Ann Elliott, που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Foreign Affairs-The Hellenic Edition* “Η Παγίδα των Κυρώσεων, Γιατί συμφέρουν οι συνομιλίες με το Ιράν”¹⁸, η ιστορία δείχνει μέχρι σήμερα ότι οι κυρώσεις λειτουργούν αποτελεσματικότερα ως διαπραγματευτικό χαρτί παρά ως

¹⁵SAMUEL HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER* Puchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter III, Pages 74-75.

¹⁶SAMUEL HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER* Puchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter III, Pages 74-75.

¹⁷Kimberly Ann Elliott, “Η Παγίδα των Κυρώσεων, Γιατί συμφέρουν οι συνομιλίες με το Ιράν”, *Foreign Affairs The Hellenic Edition*, ΑΣΑΠ ΕΠΕ, Αθήνα.

¹⁸Kimberly Ann Elliott, “Η Παγίδα των Κυρώσεων, Γιατί συμφέρουν οι συνομιλίες με το Ιράν”, *Foreign Affairs The Hellenic Edition*, ΑΣΑΠ ΕΠΕ, Αθήνα.

ρόπαλο. Οι κυρώσεις σπάνια ωθούν τις χώρες σε συνθηκολόγηση. Η συγγραφέας μαζί με συναδέλφους της από το Peterson Institute for International Economics, όπως αναφέρει στο άρθρο της, μελέτησαν συνολικά 204 περιπτώσεις επιβολής κυρώσεων στον 20ό αιώνα και κατέληξαν ότι οι κυρώσεις αυτές πέτυχαν μέρος μόνο των στόχων τους περίπου στο ένα τρίτο του χρόνου. Τα περισσότερα επιτυχημένα παραδείγματα περιείχαν συμβιβασμό και τμηματικά επιτεύγματα. Πράγματι, η διαφορετικότητα στην αντιμετώπιση ποικίλων ζητημάτων τόσο στην οικονομία όσο και στην πολιτική, κατάσταση η οποία ξεκινά από τη διάσταση του τρόπου με τον οποίο βιώνεται η καθημερινότητα στη Μ.Ανατολή και τη Δύση, έχει οδηγήσει σε τεταμένη ιδεολογική διαπάλη ανάμεσα στη Δύση και το Ισλάμ.

Συνεπώς, το επιχείρημα Huntington, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ισχύει, στο βαθμό που δεν αναιρεί την ύπαρξη πρωτίστως οικονομικών κινήτρων και εν συνεχεία πολιτικών στις συγκρούσεις μεταξύ λαών. Άλλωστε η ύπαρξη αυτών, έκανε δυνατή την εμφάνιση της ιδεολογικής διάστασης ως νέας πηγής συγκρούσεων¹⁹.

Η όξυνση των ιδεολογικών διαφορών σήμερα, έχει φτάσει στο απόγειό της, καθώς τόσο το Ισλάμ όσο και η Δύση, μοιάζουν τόσο καλά οχυρωμένοι αντίπαλοι πίσω από τις πολιτικοκοινωνικές πεποιθήσεις τους, ώστε οποιαδήποτε προσπάθεια συμβιβασμού, φαντάζει εξαιρετικά δύσκολη και αρκετές φορές ανέφικτη.

¹⁹SAMUEL HUNTINGTON, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS AND THE REMAKING OF WORLD ORDER* Puchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997, Chapter III, Pages 74-75.

Αμέσως μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001²⁰, οπότε και αποφασίστηκε το ξεκίνημα του Πολέμου της Τρομοκρατίας, κατηγορίες εναντίον του Ιράν, διατυπώνονται με ιδιαίτερη σφοδρότητα. Σε ετήσια έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, με τίτλο Πρότυπα Παγκόσμιας Τρομοκρατίας, το Ιράν περιγράφεται ως ο «πιο δραστήριος χρηματοδότης της κρατικής τρομοκρατίας»²¹.

Αμέσως μετά το ξέσπασμα της επανάστασης του 1979, το καθεστώς της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν που έλαβε τη σκυτάλη, καταδίωξε και δολοφόνησε πολλούς από τους εξόριστους αντιπάλους του, ενώ βοήθησε στη δημιουργία της ισχυρότατης ένοπλης ομάδας του Λιβάνου, Χεζμπολάχ²² και παράλληλα εκτιμάται ότι χρηματοδότησε και επιθέσεις αυτοκτονίας στο Ισραήλ και στα κατεχόμενα εδάφη.

Το γεγονός ωστόσο, ότι ουδέποτε αναφέρεται ή ορίζεται σαφώς από την Ουάσινγκτων σε τί συνίσταται η τρομοκρατία, καθώς και με ποιό τρόπο νομιμοποιούνται οι ίδιες να αποφασίζουν σε ποιά κατηγορία υπάγεται κάθε φορά ένα κράτος ή μια στρατιωτική επιχείρηση, είναι ενδεικτικό των ισορροπιών που έχουν διαμορφωθεί. Πιο συγκεκριμένα, η θεώρηση του Ιράν εκ μέρους των ΗΠΑ, ως τρομοκρατικής χώρας²³ και οι κατηγορίες εναντίον του ότι αποτελεί απειλή για την ασφάλεια στην περιοχή, τη στιγμή μάλιστα που πολλά άλλα κράτη, ακόμα και δυτικά, διαθέτουν ανάλογα απειλητικά

²⁰ Ρότζερ Χάουαρντ, *IPAN KAI KΡΙΣΗ – ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΔΟΞΙΕΣ ΚΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ*, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., ΚΕΦ.2 – Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, ΣΕΛ. 61-62.

²¹ Ρότζερ Χάουαρντ, *IPAN KAI KΡΙΣΗ – ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΔΟΞΙΕΣ ΚΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ*, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., ΚΕΦ.2 – Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, ΣΕΛ. 61-62.

²² Augustus Richard Norton, *Hezbollah-A Short History*, Princeton University Press, 2007, Chapter II - The Founding of Hezbollah, The Hezbollah World View, pages 35-41.

²³ Jerome R. Corsi, *Atomic Iran, How the Terrorist Regime bought the Bomb and American Politicians*, Cumberland House Publishing, 2005, Part II-The Terrorist Regime, Iran Exports Terror, pages 129-155.

χαρακτηριστικά, φανερώνει το μέγεθος της διάστασης μεταξύ Ισλάμ και δύσης²⁴.

Οι διαφορές οι ιδεολογικές ανάμεσα στις δύο αυτές κουλτούρες, είναι τόσο μεγάλες, ώστε έχουν φθάσει να αποτελούν από μόνες τους παράγοντα συγκρούσεων. Τα οικονομικά οφέλη, η ανάγκη εξασφάλισης πηγών πετρελαίου, οι επιδιώξεις γεωστρατηγικού ελέγχου, αποτελούν ουσιαστικές αιτίες διενέξεων, που πλέον ντύθηκαν με το μανδύα των ιδεολογικών διαφορών. Η ιδεολογία και η νοοτροπία, μοιάζει να αυτονομήθηκε από τις κλασικές αιτίες συγκρούσεων και μάλιστα πολύ πιο έντονα, αμέσως μετά την επίθεση του 2001 στους δίδυμους πύργους. Η διαφορά κουλτούρας, και οι πολιτισμικές διαστάσεις απέκτησαν πλέον ανεξάρτητο χαρακτήρα ως αιτίες ρήξης. Αυτό βέβαια, παρατηρείται έντονα μεταξύ Ισλάμ και δύσης. Οι εκδιαμέτρου αντίθετες ιδεολογίες του δυτικού πολιτισμού και του Ισλάμ²⁵, αποτελούν τεταμένο πεδίο διενέξεων στη διεθνή πολιτική σκηνή. Κάτι τέτοιο, δεν είναι δύσκολο να το αναλογιστεί κανείς, αν λάβουμε μάλιστα υπόψη μας το γεγονός ότι η δύση ανέκαθεν προσπαθούσε να επιβληθεί στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, εξασφαλίζοντας τα οικονομικά της συμφέροντα σε μία ζώνη κομβική για την εξέλιξη της επιρροής της σε διεθνή κλίμακα. Η αυτονόμηση των ιδεολογικών διαφορών στην περίπτωση του Ισλάμ και της δύσης, ήταν μόνο θέμα χρόνου, προκειμένου να φτάσουν από μόνες τους να αποτελούν πηγή αντιπαράθεσεων.

Η αντιπαράθεση ανάμεσα στους δύο αυτούς κόσμους, εντείνεται σαφώς καθώς το Ιράν ενισχύει τον πυρηνικό του εξοπλισμό. Παρά τις οδηγίες του

²⁴Kalin Ibrahim, *Ισλάμ και Δύση*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2012.

²⁵Kalin Ibrahim, *Ισλάμ και Δύση*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2012.

Συμβουλίου Ασφαλείας και τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν στο Ιράν, προκειμένου να παραιτηθεί από το πυρηνικό του πρόγραμμα, το τελευταίο ισχυρίζεται ότι το πρόγραμμα που ακολουθεί στοχεύει μόνο σε ειρηνικούς σκοπούς²⁶.

Το Ιράν σήμερα, αποτελεί «πυρηνική απειλή»²⁷ για τη Δύση και το ιστορικό υπόβαθρο της διαμάχης γύρω από τα πυρηνικά, ξεκινά σχετικά πρόσφατα. Το 2003, υπό την προεδρία του μετριοπαθούς Mohammad Khatami²⁸, το Ιράν παραδέχθηκε ότι ανέπτυξε λαθραία πυρηνικό πρόγραμμα και δέχθηκε να το αναστείλλει. Το 2005²⁹, το Ιράν ξεκίνησε και πάλι ένα πρόγραμμα πυρηνικών μελετών, το οποίο διαβεβαίωνε ότι θα ανταποκρινόταν αποκλειστικά και μόνο σε πυρηνικούς σκοπούς. Αψηφώντας κυρώσεις καθώς και τις προσπάθειες διαπραγματευτικών προσεγγίσεων από πλευράς Ευρώπης και Η.Π.Α., σύμφωνα με έλεγχο επιθεωρητών το 2010, αναφέρθηκε³⁰ ότι το Ιράν δεν είχε προβεί στους αναγκαίους συμβιβασμούς προκειμένου να θεωρηθεί ότι το πυρηνικό του πρόγραμμα, προοριζόταν όντως για ειρηνικούς σκοπούς.

Σε αντίθεση με τον George W. Bush, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Obama, προσπάθησε να ακολουθήσει διαφορετική πολιτική αντιμετώπισης του Ιράν, προτείνοντας άμεσες διαπραγματεύσεις³¹ με την Τεχεράνη, αλλά

²⁶Thomas Erdbrink, Iran and Western Powers Clash over why Nuclear Talks Failed, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2013/11/14/world/middleeast/iran-and-western-powers-clash-over-why-nuclear-talks-failed.html?_r=0 (Τελευταία Ενημέρωση 13/11/2013)

²⁷Jerome R. Corsi, *Atomic Iran, How the Terrorist Regime bought the Bomb and American Politicians*, Cumberland House Publishing, 2005, Part II-The Terrorist Regime, Iran Exports Terror, pages 129-155.

²⁸Goncheh Tazmini, *Khatami's Iran: The Islamic Republic and the Turbulent Path to Reform*, I.B. Tauris Publishers, London, New York, 2009.

²⁹Greg Bruno, Iran's Nuclear Program, Council on Foreign Relations, 10.03.2010, <http://www.cfr.org/iran/irans-nuclear-program/p16811>

³⁰Greg Bruno, Iran's Nuclear Program, Council on Foreign Relations, 10.03.2010, <http://www.cfr.org/iran/irans-nuclear-program/p16811>

³¹Julian Borger, Barack Obama: Administration Willing to talk to Iran "Without Preconditions", *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2009/jan/21/barack-obama-iran-negotiations> (τελευταία ενημέρωση 21.01.2009)

εξακολουθώντας ωστόσο να τονίζει, ότι το πρόγραμμα της τελευταίας αποτελούσε απειλή για την ασφάλεια στην περιοχή. Παράλληλα, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. ομοίως με τον προκάτοχό του, διαπίστωσε έγκαιρα τη δυσκολία του εγχειρήματος να καταφέρει να πείσει τη Ρωσία και την Κίνα να επιβάλλουν σκληρές κυρώσεις στο Ιράν, σε περίπτωση ναυάγησης των διαπραγματεύσεων.

Το Φεβρουάριο του 2010 και συγκεκριμένα την ημέρα εορτασμού της επετείου της πτώσης του σάχη, ο Ιρανός πρόεδρος M. Ahmadinejad³², ανακοίνωσε ότι το Ιράν είναι 'πυρηνικό κράτος'³³. Η διεθνής ανησυχία που προκλήθηκε από αυτή τη δήλωση είναι προφανής. Ήταν λοιπόν αναμενόμενο η κυβέρνηση Obama, ακολουθώντας ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών να επιβάλλει κυρώσεις σε πάνω από δώδεκα ιρανικές εταιρίες και ιδιώτες, οι οποίοι θεωρήθηκαν ότι συνδέονται με το πυρηνικό πρόγραμμα της χώρας. Αντίστοιχα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, συνέχισε να υιοθετεί νέα μέτρα κατά του Ιράν.

³²Tehran Bureau Correspondents, Vote for Ahmadinejad's Successor divides weary Iranians, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/iran-blog/2013/may/17/vote-ahmadinejad-successor-divides-iranians> (τελευταία ενημέρωση 17.05.2013)

³³Michael Slackman, Iran Boasts of Capacity to make Bomb Fuel, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2010/02/12/world/middleeast/12iran.html> (τελευταία ενημέρωση 11.02.2010)

2. Οι απόψεις των Αμερικανών για το Ιράν

Αμέσως μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001³⁴, σε μία χώρα η οποία έως τότε δεν είχε καμία συλλογική μνήμη από τρομοκρατικές βιαιότητες, ο φόβος και η εθνική ανασφάλεια άρχισαν να αποτελούν το γνώμονα της πολιτικής των Η.Π.Α. στο εξής.

Η εμμονή για τη μέριμνα της εθνικής ασφάλειας, άρχισε να αποτελεί τον κατευθυντήριο άξονα πάνω στον οποίο θα χαράζονταν οι κινήσεις των αμερικανών απέναντι σε κράτη όπως το Ιράν. Μάλιστα σύμφωνα με ένα Δημοκρατικό γερουσιαστή από το Γουισκόνσιν των Η.Π.Α., τον Russ Feingold³⁵, οδηγός της πολιτικής για τους αμερικανούς θα έπρεπε να είναι, η ανάγκη να εμποδιστεί η τρομοκρατία στο εσωτερικό του κράτους μελλοντικά, ισχυριζόμενος ότι «γνωρίζουμε πως το Ιράν (ήταν η χειρότερη περίπτωση στηριζόμενης από το κράτος τρομοκρατίας), πολύ πριν ο πρόεδρος και η κυβέρνηση υιοθετήσουν αψήφιστα αποφασιστική στάση εναντίον του Ιράκ»³⁶.

Οι απαρχές της ιστορίας της χώρας, μπορούν να δικαιολογήσουν για ποιο λόγο οι αμερικανοί προσφεύγουν στη χρήση βίας αψηφώντας τη διπλωματική οδό. Το νεοσυντηρητικό παρελθόν των Η.Π.Α., υπαγορεύει αυτό το σκεπτικό. Δηλώσεις³⁷ όπως εκείνες του γερουσιαστή Brownback «να είμαστε

³⁴Ρότζερ Χάουαρντ, *IPAN KAI KΡΙΣΗ – ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΔΟΞΙΕΣ ΚΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ*, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., ΚΕΦ.2 Η αμερικανική αντίληψη, σελ. 21-62.

³⁵Katharine Q. Seelye, In Feingold's Loss, Independents Turn on One of their Own, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2010/11/05/us/politics/05feingold.html?_r=0, (τελευταία ενημέρωση 04.11.2010)

³⁶Ρότζερ Χάουαρντ, *IPAN KAI KΡΙΣΗ – ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΔΟΞΙΕΣ ΚΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ*, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., ΚΕΦ.2 Η αμερικανική αντίληψη, σελ. 22.

³⁷Ρότζερ Χάουαρντ, *IPAN KAI KΡΙΣΗ – ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΔΟΞΙΕΣ ΚΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ*, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., ΚΕΦ.2 Η αμερικανική αντίληψη, σελ. 24.

αμετακίνητοι», του Donald Rumsfeld «η ιστορία μας διδάσκει ότι η αδυναμία συνιστά πρόκληση», καθώς και του ειδήμονα στο Αμερικανικό Ινστιτούτο Επιχειρήσεων και πρώην αξιωματούχου της CIA Reuel Marc Gerecht ότι «όσο πιο σκληρός γίνεται ο Σαρόν, τόσο ισχυρότερη γίνεται η εικόνα μας στη Μέση Ανατολή», αποτυπώνουν με σαφή τρόπο τη φιλοπόλεμη νοοτροπία των Η.Π.Α. Η νοοτροπία αυτή αναφορικά με την αντιμετώπιση των αντιπάλων της, έχει τις ρίζες της στο μακρινό παρελθόν. Οι Η.Π.Α. οικοδομήθηκαν χρησιμοποιώντας όπλα, ενώ οι πρώτοι άποικοι προωθήθηκαν εναντίον των γηγενών αμερικανών, οι οποίοι δεν πρόβαλλαν ιδιαίτερες αντιστάσεις. Αυτή η επεκτατική πολιτική, έγινε το έμβλημα κάτω από το οποίο ενώθηκαν οι αμερικανοί.

Δεν είναι λοιπόν δύσκολο αν γίνει ένας παραλληλισμός σε σχέση με το τότε και το σήμερα, να διακρίνει κανείς ομοιότητες όσον αφορά την αντιμετώπιση των αντιπάλων.

“Η τάση για χρήση βίας σε βάρος της διπλωματίας και της συζήτησης αντανακλά επίσης εν μέρει μια άλλη τάση των Αμερικανών: την κλίση τους να σκέφτονται με όρους μοντέλων σε βάρος της πρακτικότητας. Ακριβώς όπως οι πρώτοι άποικοί τους μπόρεσαν να καταστρώσουν τα σχέδιά τους για επέκταση σε εχθρικό έδαφος και να τα επιβάλλουν με τη χρήση των όπλων, έτσι οι επίγονοί τους επέδειξαν την τάση να βλέπουν τον ευρύτερο κόσμο με τους ίδιους όρους”³⁸.

Στην περίπτωση όμως του Ιράν, όπου τα προβλήματα και οι αδυναμίες είναι άλυτες, εάν κρίνει κανείς και από το ιδεολογικό χάσμα ανάμεσα στη δύση και

³⁸Ρότζερ Χάουαρντ, *ΙΡΑΝ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ – ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΔΟΞΙΕΣ ΚΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ*, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., ΚΕΦ.2 Η αμερικανική αντίληψη, σελ. 26.

το Ισλάμ, μία τέτοια προσέγγιση δε βοηθά και πολύ, καθώς η έκβαση των γεγονότων είναι συχνά αν όχι πάντα απρόβλεπτη.

Το Ιράν χαρακτηρίστηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ως "rogue state"³⁹, στην προσπάθειά τους να περιγράψουν την "επικινδυνότητά" του, για το γειτονικό περιβάλλον αλλά και διεθνώς. Εδώ και χρόνια το Ιράν, αποτελεί κεντρικό άξονα όσον αφορά τις πολιτικές πρακτικές και επιλογές των αμερικανών.

Οι Η.Π.Α., κατηγορούν το Ιράν, ότι υποθάλπει τις τρομοκρατικές οργανώσεις της Hezbollah και της Hamas⁴⁰ αποτελώντας ανασταλτικό παράγοντα για την ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή. Ταυτόχρονα, θεωρούν ότι αποτελεί απειλή καθώς αναπτύσσει και διατηρεί πυρηνικά και βιολογικά όπλα, ενώ θεωρείται ότι εμπλέκεται σε επιθέσεις σε γειτονικά κράτη και επιπρόσθετα ότι καταπιέζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των ίδιων των πολιτών του.

Κάποια από τα επιχειρήματα αυτά σίγουρα διαθέτουν κάποια αντικειμενική βάση, ενώ ως προς τα υπόλοιπα, δεν υπάρχει αρκετή επιχειρηματολογία και απλά επαναλαμβάνονται προκειμένου να τεθεί μεγαλύτερη πίεση στην κυβέρνηση του Ιράν.

Οι λόγοι⁴¹ για τους οποίους οι Η.Π.Α. θεωρούν απειλητικό το σενάριο της χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής από το Ιράν, είναι δύο. Αφενός, με την κατοχή πυρηνικών όπλων το Ιράν αυξάνει τις πιθανότητες να επιτεθεί στο Ισραήλ καθώς και σε αμερικανικά στρατεύματα στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και αφετέρου να διατεθούν τα όπλα αυτά σε τρομοκράτες,

³⁹Ali Mostashari, Iran: Rogue State?, MIT Center for International Studies, Σεπτέμβριος 2005, διαθέσιμο στο: http://web.mit.edu/cis/pdf/Audit_9_05_Mostashari.pdf

⁴⁰Stephen Farrell, *Hamas*, Polity Press, 2010, Chapter I: We deal with Allah Directly, pages 1-18.

⁴¹Ali Mostashari, Iran: Rogue State?, MIT Center for International Studies, Σεπτέμβριος 2005, διαθέσιμο στο: http://web.mit.edu/cis/pdf/Audit_9_05_Mostashari.pdf

προκειμένου να πλήξουν απευθείας το αμερικανικό έδαφος αλλά και συμμάχους των αμερικανών.

Από την άλλη πλευρά, πέρα από τα προφανή πλεονεκτήματα που θα είχε η ανάπτυξη ενός επαρκούς πυρηνικού οπλοστασίου, η συζήτηση γύρω από αυτόν τον τομέα, αποτελεί ισχυρό διαπραγματευτικό μέσο για το Ιράν. Έπειτα από την απομόνωση και τον οικονομικό αποκλεισμό⁴² που υπέστη το κράτος για δύο ολόκληρες δεκαετίες τόσο από τις Η.Π.Α. όσο και από την Ευρώπη, η ατζέντα που αφορά στην κατοχή πυρηνικών όπλων, θέτει το Ιράν όχι μόνο πρωταγωνιστή στις διεθνείς εξελίξεις, αλλά και σε θέση ρυθμιστή σε ένα πολύ κρίσιμο θέμα ικανό να καθορίσει τις μελλοντικές παγκόσμιες ισορροπίες ισχύος⁴³.

Το Ιράν έχει γνώση του ρίσκου που αναλαμβάνει μέσα από την πίεση που ασκεί με τα πυρηνικά. Οι Η.Π.Α. θα στοχεύουν πάντοτε στην αλλαγή του ιρανικού καθεστώτος και την επιβολή ενός του οποίου θα είναι οι κύριοι ρυθμιστές. Η απειλή και ο κίνδυνος ωστόσο από μία επικείμενη στρατιωτική επέμβαση των αμερικανών στο Ιράν, ελαττώνεται καθώς οι Η.Π.Α., εμπλέκονται ήδη σε δύο στρατιωτικά μέτωπα, σε αυτά του Ιράκ και του Αφγανιστάν⁴⁴.

⁴²Thomas Erdbrink, Iran Staggers as Sanctions hit Economy, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2013/10/01/world/middleeast/iran-staggers-as-sanctions-hit-economy.html> (τελευταία ενημέρωση 30.09.2013)

⁴³Michael Slackman, Iran Boasts of Capacity to make Bomb Fuel, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2010/02/12/world/middleeast/12iran.html> (τελευταία ενημέρωση 11.02.2010)

⁴⁴Susanne Merkelson, Contractor deaths outnumber Military casualties in Iraq and Afghanistan, *Foreign Policy*, διαθέσιμο στο: http://blog.foreignpolicy.com/posts/2010/09/24/contractor_deaths_outnumber_military_casualties_in_iraq_and_afghanistan (τελευταία ενημέρωση 24.09.2010)

Από την άλλη πλευρά, ο κίνδυνος χρήσης πυρηνικών όπλων από τις Η.Π.Α., ενάντια στο Ιράν, ενέχει τον κίνδυνο δημιουργίας μίας διεθνούς κρίσης με απρόβλεπτες συνέπειες για το μέλλον⁴⁵.

Η θεώρηση⁴⁶ του Ιράν ως "rogue state", μετράει πολλά χρόνια πριν, καθώς ξεκίνησε επί του οκταετούς πολέμου με το Ιράκ. Το Ιράν εκμεταλλευόμενο την ατζέντα που έχει ανοίξει γύρω από το πυρηνικό του πρόγραμμα, δείχνει ξεκάθαρα το πόσο «λογικά»⁴⁷ χειρίζεται την εξωτερική πολιτική του. Η βασική λογική πίσω από όλη αυτή τη ρητορική όσον αφορά τα πυρηνικά, είναι αυτή του κόστους, των ανταλλαγμάτων και των ρίσκων που λαμβάνονται κάθε φορά.

Εκείνο λοιπόν που γίνεται άμεσα αντιληπτό είναι ότι εάν δεν αλλάξει η αντίληψη που έχουν οι Η.Π.Α. για τη θέση που κατέχει το Ιράν στο διεθνές περιβάλλον⁴⁸, το πιθανότερο θα είναι να καταλήξουν να χρησιμοποιήσουν ακραίους τρόπους για την αντιμετώπιση αυτής της «απειλής», τρόποι που με το πέρασμα του χρόνου ίσως όλο και να περιορίζονται.

Η πολιτική του Ιράν, έχει τη δυναμική να πείσει τους δυτικούς για μία αλλαγή στάσης απέναντι στην Ισλαμική Δημοκρατία. Μία επανεκτίμηση της θέσης και των επιλογών που διαθέτει πλέον το κράτος, ίσως να είναι το κέρδος αυτού του απολογισμού.

⁴⁵Colin H. Kahl, Δεν Είναι Ώρα για Επίθεση κατά του Ιράν, *Foreign Affairs The Hellenic Edition*,ΑΣΑΠ ΕΠΕ, Αθήνα.

⁴⁶ Ali Mostashari, Iran: Rogue State?, MIT Center for International Studies, Σεπτέμβριος 2005,διαθέσιμο στο: http://web.mit.edu/cis/pdf/Audit_9_05_Mostashari.pdf

⁴⁷John W. Limbert, Negotiating with the Islamic Republic of Iran, Raising the Chances for Success, Fifteen Points to Remember, Special Report, United States Institute of Peace, Ιανουάριος 2008, διαθέσιμο στο:<http://www.usip.org/sites/default/files/resources/sr199.pdf>

⁴⁸John W. Limbert, Negotiating with the Islamic Republic of Iran, Raising the Chances for Success, Fifteen Points to Remember, Special Report, United States Institute of Peace, Ιανουάριος 2008, διαθέσιμο στο:<http://www.usip.org/sites/default/files/resources/sr199.pdf>

Η πολιτική της *détente*⁴⁹, από την πλευρά των αμερικανών μπορεί να αποδειχθεί περισσότερο χρήσιμη και εποικοδομητική σε σχέση με την υφιστάμενη αυστηρή προσέγγιση. Η λογική του απομονωτισμού⁵⁰ του Ιράν, αποδεικνύεται βάσει των συγκυριών και του νέου πλαισίου που διαμορφώνεται στην περιοχή, να μην είναι πλέον συμφέρουσα για καμία πλευρά. Η Συνθήκη για τη Μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων (Nuclear Non-Proliferation Treaty)⁵¹, μπορεί και αυτή να μην είναι πια αρκετή για να επιτευχθούν οι φιλοδοξίες των δυτικών.

Πιο συγκεκριμένα και απαντώντας σε αίτημα των Ηνωμένων Εθνών να σταματήσει το Ιράν τις δράσεις του που στοχεύουν στον εμπλουτισμό ουρανίου ο ιρανός νομοθέτης Mohammad Karamirad⁵², αναφέρει ότι η χώρα διαθέτει την εναλλακτική να φύγει από τη συνθήκη για τη Μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων (Nuclear Non-Proliferation Treaty). Ένα τέτοιο βέβαια σενάριο θα σήμαινε ότι το Ιράν δε θα ελεγχόταν πλέον από τη Διεθνή Εταιρία Ατομικής Ενέργειας (International Atomic Energy Agency-IAEA)⁵³ και κατά συνέπεια θα μπορούσε να αναπτύσσει ανεξέλεγκτα τις πυρηνικές του δυνάμεις και όχι μόνο για ειρηνικούς σκοπούς όπως ισχυρίζεται έως σήμερα.

Πρόεδρος του Ιράν εξελέγη στις 13 Ιουνίου του 2009 ο Μαχμούτ Αχμαντινετζάντ⁵⁴. Σύμφωνα με τις ιρανικές αρχές εξελέγη με συντριπτική

⁴⁹Ali Mostashari, Iran: Rogue State?, MIT Center for International Studies, Σεπτέμβριος 2005, διαθέσιμο στο: http://web.mit.edu/cis/pdf/Audit_9_05_Mostashari.pdf

⁵⁰Orla Jo, Iran ending Isolationism: What would be the Consequences?, The Global Echo, News Views and Discussion, 24.09.2013, διαθέσιμο στο: <http://theglobalecho.wordpress.com/2013/09/24/iran-ending-isolationism-what-would-be-the-consequences/>

⁵¹UNODA-United Nations Office for Disarmament Affairs, Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) διαθέσιμο στο: <http://www.un.org/disarmament/WMD/Nuclear/NPTtext.shtml>

⁵²Press TV, Iran to Deal Lethal Blow to Aggressors, 03.09.2011, διαθέσιμο στο: <http://presstv.com/detail/197212.html>

⁵³International Atomic Energy Agency, Information Circular, IAEA-International Atomic Energy Agency, 22.04.1970, διαθέσιμο στο: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/infcirc140.pdf>

⁵⁴Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/in->

πλειοψηφία έχοντας κερδίσει περίπου το 60% των ψήφων. Ο Mahmoud Ahmadinejad, είχε την υποστήριξη του Ανωτάτου Ηγέτη του Ιράν Ayatollah Ali Khamenei⁵⁵. Στις διαδηλώσεις που ακολούθησαν και στις οποίες κατηγορήθηκε για νοθεία όσον αφορά το αποτέλεσμα των εκλογών, κατηγορήσε συστηματικά τον αντίπαλό του Mir Hussein Moussavi⁵⁶, τον οποίο προσπάθησε να γελοιοποιήσει.

Η εκλογή του Mahmoud Ahmadinejad στην εξουσία ταυτίζεται με την εντατικοποίηση της συζήτησης γύρω από το θέμα των πυρηνικών, ζήτημα στο οποίο ο πρόεδρος του Ιράν θεωρεί σκόπιμη την ανυποχώρητη στάση του κράτους, παρά τις οδηγίες του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Ο σκληρός τρόπος έκφρασής του για το κράτος του Ισραήλ έχει προκαλέσει την αγανάκτηση των δυτικών.

Αναμφισβήτητα η σκληροπυρηνική φιγούρα του προέδρου του Ιράν Mahmoud Ahmadinejad, μπορεί να προκαλεί «πάγωμα» στην επιχειρηματολογία με τις δυτικές δυνάμεις, ωστόσο όμως η προώθηση αυτού του αδιάλλακτου προφίλ προς τα έξω, αυξάνει κατά κάποιο τρόπο το κύρος του Ιράν, με την έννοια ότι υψώνεται μία φωνή που δε μπορεί πια να αγνοηθεί. Το Ιράν πέρα από τη θεώρησή του ως "rogue state"⁵⁷, αποκτά θέση ρυθμιστή στα μεσανατολικά δρώμενα, καθώς είναι υπεύθυνο για την ανακίνηση της συζήτησης γύρω από τον πυρηνικό εξοπλισμό. Το ισλαμικό αυτό κράτος έδωσε τέτοια ώθηση και τροπή στις διεθνείς εξελίξεις, που κανείς δε μπορεί να προβλέψει ποια θα

iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

⁵⁵ Akbar Ganji, Who is Ali Khamenei?, Foreign Affairs, Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2013, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139643/akbar-ganji/who-is-ali-khamenei>,

⁵⁶ Greg Benzow, Moussavi issues Unprecedented criticism of Khamenei as Iran unrest grows, DW Deutsche Welle, 20.06.2009 διαθέσιμο στο: <http://www.dw.de/moussavi-issues-unprecedented-criticism-of-khamenei-as-iran-unrest-grows/a-4411163>

⁵⁷ Noam Chomsky, Rogue States, Z Magazine, April 1998, διαθέσιμο στο: <http://www.chomsky.info/articles/199804--.htm>

είναι η συνέχεια, ενώ όποια και αν είναι η τελική έκβαση ως προς την επιτευχθείσα ισορροπία στην περιοχή, το Ιράν τουλάχιστον στην παρούσα φάση έχει στραμμένη την προσοχή επάνω του, αποτελώντας ένα κράτος με δυννητικά παγκόσμια επιρροή.

Χαρακτηριστικές είναι οι δηλώσεις του Mahmoud Ahmadinejad, ότι “Κανένα κράτος δε θα τολμήσει να επιτεθεί στο Ιράν”⁵⁸. Η απειλή που εκτοξεύθηκε από τον ιρανό πρόεδρο ότι οποιαδήποτε επίθεση στο έδαφος του Ιράν θα συνεπαγόταν ιρανικές επιθέσεις οπουδήποτε θα έκρινε το κράτος σκόπιμες, δίνει το στίγμα της πολιτικής πρακτικής του Ιράν απέναντι στις διεθνείς προκλήσεις.

Σύμφωνα με τον βασικό διαπραγματευτή γύρω από τα πυρηνικά θέματα Said Jalili⁵⁹, το Ιράν θα συμμετέχει πλέον στις διεθνείς διαπραγματεύσεις με δυναμισμό και πρωτοβουλία. Σύμφωνα με δηλώσεις του πρώην επικεφαλής του Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας του Ιράν, ο Ali Akbar Salehi⁶⁰, οι επιστήμονες έχουν προχωρήσει σε τέτοιο σημείο ώστε να έχουν κατασκευαστεί νέας γενιάς συσκευές φυγοκέντρισης ικανές να προκαλέσουν τον πολλαπλασιασμό έως και πέντε φορές του εμπλουτισμού της χώρας με ουράνιο.

Αμέσως μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου⁶¹, οι Η.Π.Α., έπρεπε να εφεύρουν έναν λόγο προκειμένου να συνεχίζουν να παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο αλλά

⁵⁸Glenn Greenwald, The true Reason U.S. fears Iranian Nukes: They can deter U.S. attacks, *The Guardian* 02.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/oct/02/iran-nukes-deterrence>

⁵⁹ Thomas Erdbrink, Anti-West Hard-Liner Gains in Iranian Race, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2013/05/29/world/middleeast/saeed-jalili-emerges-as-establishment-favorite-in-irans-presidential-race.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 28.05.2013)

⁶⁰Thomas Erdbrink, IAEA warns of improved Iran nuclear programm capability, Israel strike speculation buils, *The Washington Post* διαθέσιμο στο: http://articles.washingtonpost.com/2011-11-07/world/35281579_1_nuclear-program-nuclear-watchdog-nuclear-weapon (τελευταία ενημέρωση 07.11.2011)

⁶¹John Lewis Gaddis, *The Cold War-A New History*, Penguin Books 2007.

και ρόλο προστάτη σε παγκόσμια κλίμακα. Όπως χαρακτηριστικά περιγράφει ο αναλυτής Noam Chomsky⁶², ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '80, η απήχηση που προκαλούσε μέχρι πρότινος η αναφορά της κυβέρνησης Kennedy σε μία "μονολιθική και αδίστακτη συνομοσία", όπως και της κυβέρνησης Reagan σε "κακές αυτοκρατορίες", είχε πάψει να υφίσταται. Για το λόγο αυτό χρειαζόντουσαν νέοι εχθροί, προκειμένου να δημιουργηθεί η νομιμοποιητική βάση πάνω στην οποία θα στηρίζονταν οι δράσεις των δυτικών κρατών.

Το «κυνήγι μαγισσών» της μακαρθικής περιόδου⁶³ αντικαταστάθηκε από τη θεωρία των "rogue states"⁶⁴. Τα "rogue states", μέσα στα οποία συμπεριλαμβάνονται και το Ιράκ, η Λιβύη και η Βόρεια Κορέα, αλλάζουν θέση μέσα στην κλίμακα της ιεραρχίας, ανάλογα με το ποιο θεωρείται πιο επικίνδυνο κάθε φορά.

Η περίπτωση του Ιράν και η αναζωπύρωση της ατζέντας γύρω από τα πυρηνικά, αποτελεί περίτρανη απόδειξη ότι ένα κράτος με τελείως διαφορετικό πολιτικό, πολιτιστικό και ιδεολογικό υπόβαθρο, έχει φθάσει να αποτελεί κράτος κομβικής σημασίας που γεφυρώνει τη Μέση Ανατολή με την Εγγύς Ανατολή.

Οι προκλήσεις από πλευράς του Ιράν, δεν έχουν τέλος, εφόσον έχει αρχίσει να αντιλαμβάνεται ότι το "παιχνίδι" αυτό του παρέχει εξουσία, ενώ ταυτόχρονα μία ριζική αντιμετώπιση του θέματος θα δημιουργήσει ανισορροπίες που οι Η.Π.Α. και τα ευρωπαϊκά κράτη, ίσως να μην είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν

⁶²Noam Chomsky, *Rogue States, The Rule of Force in World Affairs*, Pluto Press 2000, Chapter: Rogue States, pages 12-34.

⁶³M. Stanton Evans, *Blacklisted by History: The Untold Story of Senator Joe MacCarthy and his fight against America's Enemies*, Crown Publishing Group 2007.

⁶⁴Noam Chomsky, *Rogue States, The Rule of Force in World Affairs*, Pluto Press 2000, Chapter: Rogue States, pages 12-34.

ακόμα, ειδικά όταν στο μεσανατολικό χώρο, υπάρχουν ήδη ανοιχτά μέτωπα. Κατά συνέπεια η πρόκληση απέναντι στη διεθνή κοινότητα η οποία δυσανασχετεί από τον ολοένα και εντονότερο πυρηνικό εξοπλισμό του Ιράν, οξύνθηκε ιδιαίτερα μετά από τις δηλώσεις της κυβέρνησης Ahmadinejad, ότι εξοπλίστηκε με δέκα νέες εγκαταστάσεις εμπλουτισμού ουρανίου.

Το Ιράν ενώ παρουσιάζει μία τεράστια εσωτερική διχοτόμηση⁶⁵, τόσο παλιότερα όσο και επί καθεστώτος Ahmadinejad⁶⁶, όσον αφορά τον παραδοσιακό τρόπο διεξαγωγής του βίου, την κουλτούρα τα ήθη και τα έθιμα αφενός και αφετέρου το κυνήγι του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και του πυρηνικού εξοπλισμού, δεν πτοείται καθόλου. Διαχωρίζει αυτούς τους δύο τομείς, σαν να πρόκειται για δύο τελείως ξεχωριστά κομμάτια εξουσίας, που το ένα δεν επηρεάζει το άλλο και τα οποία δεν αλληλοσυσχετίζονται.

Σύμφωνα με άρθρο της γαλλικής εφημερίδας “Le Monde”⁶⁷, στόχος άμεσος της κυβέρνησης του Ιράν, είναι η παραγωγή εμπλουτισμένου ουρανίου κατά 20%, κάτι που θα συνιστούσε τεχνολογική καινοτομία. Σύμφωνα με το άρθρο, μέχρι σήμερα το Ιράν δεν έχει ξεπεράσει το ποσοστό του 4,8%, ενώ το ποσοστό του 20%, συνιστά σύμφωνα και με τα διεθνή μεγέθη, το όριο του πυρηνικού εξοπλισμού. Οι δηλώσεις αυτές, οι οποίες προέκυψαν σαν απάντηση στη Διεθνή Εταιρία Ατομικής Ενέργειας, που καταδίκασε το Ιράν για απόκρυψη στοιχείων, έπεται από την αποκάλυψη μίας μυστικής εγκατάστασης παραγωγής εμπλουτισμένου ουρανίου, απλά υποδαυλίζουν

⁶⁵ Robin Wright, *The Last Great Revolution: Turmoil and Transformation in Iran*, First Vintage Books Edition, 2001, Chapter III: Voices of the Cultural Revolution, pages 77-132.

⁶⁶ Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

⁶⁷ http://www.lemonde.fr/proche-orient/article/2009/11/30/la-surenchere-iranienne-dans-le-dossier-nucleaire-aggrave-les-risques-de-crise_1273921_3218.html.

περισσότερο το ήδη τεταμένο κλίμα της διεθνούς κοινότητας, φέρνοντας πιο κοντά το ενδεχόμενο μίας κρίσης.

Το Δεκέμβριο του 2003, ο John R. Bolton (Under Secretary for Arms Control and International Security) στο πλαίσιο συνεδρίου⁶⁸ του Ινστιτούτου Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής, έθεσε ως θέμα συζήτησης τον κίνδυνο που αντιμετωπίζουν οι Η.Π.Α. από τα “rogue states” και τις κινήσεις της τότε κυβέρνησης Bush προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτή η απειλή.

Έμφαση δόθηκε στις ελλιπείς πληροφορίες⁶⁹ που λαμβάνουν οι Η.Π.Α., αναφορικά με την παραγωγή όπλων μαζικής καταστροφής. Ιδιαίτερα επικίνδυνη θεωρήθηκε η στάση του Ιράν που προσπαθεί να νομιμοποιήσει τις φιλοδοξίες του γύρω από τα πυρηνικά με το πρόσχημα των “ειρηνικών και με διαφάνεια” προθέσεων. Τονίσθηκε ήδη από το 2003, ότι το Ιράν προέβη στην παραγωγή εμπλουτισμένου ουρανίου τόσο μέσω μηχανών φυγοκέντρισης όσο και με λείζερ, ενώ έχει παραγάγει και πλουτώνιο.

Η κυβέρνηση του Ιράν κατηγορήθηκε για αναφορά ελλιπών στοιχείων στη Διεθνή Εταιρία Ατομικής Ενέργειας ενώ παράλληλα απέφευγε να προβεί σε δηλώσεις αναφορικά με το πυρηνικό του πρόγραμμα για πολλά χρόνια.

Εκείνο όμως που φάνηκε να προβληματίζει ιδιαίτερα τις Η.Π.Α., ήταν εάν κατά την αναφορά για τα πυρηνικά του Ιράν στο Συμβούλιο Ασφαλείας, θα παρέμενε ενωμένη ή εάν θα εμφανιζόταν διασπασμένη η αμερικανική πλευρά εξαιτίας μίας ενδεχόμενης επιτυχημένης προπαγάνδας από την ιρανική πλευρά, η οποία θα στηριζόταν σε οικονομικά κίνητρα. Στην τελευταία

⁶⁸John R. Bolton, Nuclear Weapons and Rogue States: Challenge and Response, 02.12.2003, διαθέσιμο στο: <http://2001-2009.state.gov/t/us/rm/26786.htm>

⁶⁹John W. Limbert, Negotiating with the Islamic Republic of Iran, Raising the Chances for Success, Fifteen Points to Remember, Special Report, United States Institute of Peace, Ιανουάριος 2008, διαθέσιμο στο: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/sr199.pdf>

περίπτωση, ο φόβος θα ήταν ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας δε θα καταδίκασε ως παράνομη την επιμονή του Ιράν για πυρηνικό εξοπλισμό.

Δεδομένου ότι μέχρι σήμερα το Ιράν, αντιμετωπίζει με προβληματισμό την υπακοή των επιταγών της Διεθνούς Εταιρίας Ατομικής Ενέργειας, η διεθνής κοινότητα δε γνωρίζει με ποιο τρόπο μπορεί να αντιδράσει στις παραβιάσεις του όσον αφορά τα πυρηνικά. Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα λεπτή, ενώ επιβαρύνεται και από τις υπόλοιπες διεθνείς συγκυρίες, όπως είναι η στρατιωτική παρουσία στο Ιράκ και το Αφγανιστάν⁷⁰.

Οι φόβοι των Η.Π.Α., για τη δημιουργία ισχυρών κρατών με πυρηνικό εξοπλισμό⁷¹, γίνονται πιο εύκολα αντιληπτοί αν αναλογιστεί κανείς ότι μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στη Νέα Υόρκη στις 11/9/2001⁷², οι ανησυχίες για επικίνδυνη εγκληματική δραστηριότητα τροφοδοτείται από τρία σενάρια⁷³. Το πρώτο σενάριο, αναφέρεται σε απειλές από μία πιθανή κλοπή πυρηνικών τρομοκρατικών κρατών ("rogue states") από άλλα κράτη, ειδικά μετά την απώλεια ελέγχου που προέκυψε από την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, να ελέγξει τις αποθήκες με πυρηνικά όπλα.

Ένα ακόμα σενάριο αποτελεί η περίπτωση παρασκευής αυτοσχέδιων πυρηνικών συστημάτων βασισμένων σε κλεμμένα ή μεταλλαγμένα υλικά, ενώ τέλος κίνδυνο παρουσιάζει και η περίπτωση χρήσης μη συμβατικών όπλων

⁷⁰Matthew Rosenberg, Impasse with Afghanistan raises Prospect of Total U.S. Withdrawal in 2014, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2013/10/05/world/asia/impasse-with-afghanistan-raises-prospect-of-total-us-withdrawal-in-2014.html> (τελευταία ενημέρωση 04.10.2013)

⁷¹Noam Chomsky, *Rogue States, The Rule of Force in World Affairs*, Pluto Press 2000, Chapter: Rogue States, pages 12-34.

⁷²Michael Powell, More than a Decade after 9/11, a Bullmarket for Barriers and Checkpoints, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2013/11/19/nyregion/more-than-a-decade-after-9-11-a-bull-market-for-barriers-and-checkpoints.html> (τελευταία ενημέρωση 18.11.2013)

⁷³Rensselaer Lee, Nuclear Smuggling, Rogue States and Terrorists, Central-Asia Caucasus Institute Silk Road Studies Programm, Μάιος 2006, διαθέσιμο στο: http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/May_2006/Lee.pdf

Radiological Dispersal Device (RDD)⁷⁴ που σα στόχο έχουν την πρόκληση ραδιενεργής μόλυνσης. Η χρήση ραδιενεργών υλικών καθίσταται εύκολη, καθώς υπάρχει σχετική προσβασιμότητα της οικονομίας σε αυτά.

Η αδυναμία ελέγχου της πυρηνικής ανάπτυξης του Ιράν λόγω παροχής ελλιπών⁷⁵ στοιχείων από την ιρανική κυβέρνηση, αλλά και η δυνατότητα ταχείας τεχνολογικής αναβάθμισης στον τομέα αυτό και μάλιστα απρόβλεπτης χρονικά σε σχέση με τα υπάρχοντα και ανακοινώσιμα στοιχεία, μέσα από την εξεύρεση πλουτωνίου από τη μαύρη αγορά, συνιστά απειλή πρώτου μεγέθους για τις Η.Π.Α..

Με άλλα λόγια ακριβώς επειδή δεν υπάρχει συγκεκριμένο σχέδιο εντός της πολιτικής ατζέντας των δυτικών αναπτυγμένων κρατών στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την “απειλή” των κρατών με πυρηνικά, όλες οι δυνάμεις τους εναποτίθενται στο να τα αποκαλούν “rogue states”⁷⁶, στην περίπτωση που εμφανίζουν υψηλά επίπεδα σε δύο τομείς: της **{καταπίεσης** και της **επιθετικότητας}**. Κράτη που καταπιέζουν τους πολίτες τους συστηματικά, δε σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες, καθώς και κράτη που κατέχουν και διακινούν όπλα μαζικής καταστροφής, καταστρατηγώντας τις επιταγές της διεθνούς κοινότητας και παραβιάζοντας τη διεθνή τάξη και ασφάλεια, τίθενται στο στόχαστρο.

Σαφώς, μία τέτοια πολιτική κατεύθυνση εξασφαλίζει στα αναπτυγμένα κράτη, ίσως τη μοναδική νομιμοποιητική βάση που θα μπορούσαν να διαθέτουν,

⁷⁴Rensselaer Lee, Nuclear Smuggling, Rogue States and Terrorists, Central-Asia Caucasus Institute Silk Road Studies Programm, Μάιος 2006, διαθέσιμο στο:

http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Quarterly/May_2006/Lee.pdf

⁷⁵ John W. Limbert, Negotiating with the Islamic Republic of Iran, Raising the Chances for Success, Fifteen Points to Remember, Special Report, United States Institute of Peace, Ιανουάριος 2008, διαθέσιμο στο: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/sr199.pdf>

⁷⁶Noam Chomsky, *Rogue States, The Rule of Force in World Affairs*, Pluto Press 2000, Chapter: Rogue States, pages 12-34.

προκειμένου να εξασφαλίζουν έναν κάποιο “έλεγχο”, σε μία σταδιακά όλο και πιο ανεξέλεγκτη κατάσταση.

Ο τρόπος με τον οποίο θα εξελιχθεί η κατάσταση στο Ιράν και το αν θα αποτελέσει τελικά ένα ισλαμικό κράτος παγκόσμιας επιρροής δεδομένου του πυρηνικού εξοπλισμού του, εξαρτάται άμεσα και από τις συγκυρίες στο Αφγανιστάν. Συγκεκριμένα, η εχθρότητα των ιρανών προς τους Ταλιμπάν⁷⁷, η οποία προκύπτει από την αντιμετώπιση των τελευταίων προς την αφγανική shi'a⁷⁸ και προς το ιρανικό καθεστώς ως αποστατών⁷⁹, είναι ικανή να προκαλέσει νέα κρίση και νέες εξελίξεις.

Εάν διαμορφωθούν με διαφορετικό τρόπο οι ισορροπίες στην περιοχή, είναι πιθανόν οι Ταλιμπάν να μετατραπούν για τις δυτικές δυνάμεις σε σύμβολο του ισλαμικού εξτρεμισμού⁸⁰ στην περιοχή. Παρά το ότι η παρούσα κατάσταση διευκολύνει εν μέρει τις Η.Π.Α., καθώς υπάρχει ένας πρόσθετος σκόπελος για το Ιράν σε σχέση με τις φιλοδοξίες του και τους χειρισμούς του, ωστόσο η αναζωπύρωση μίας έντασης μέσω της ενίσχυσης των Ταλιμπάν σαφώς δε θα συμφέρει μακροπρόθεσμα ούτε και για την αμερικανική υπερδύναμη.

Η εξάπλωση των Ταλιμπάν και σε άλλες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες αποτελεί εφιάλτη για τις Η.Π.Α., δυσχεραίνοντας και περιορίζοντας όλο και περισσότερο τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους για να περιορίσουν την απειλή που προέρχεται από το μεσανατολικό χώρο.

⁷⁷John Simpson, Who are the Taliban? BBC News Asia, 1.11.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-11451718>

⁷⁸ Waheed Massoud, Why have Afghanistan's Shias been Targeted now?, BBC News Asia, 06.12.2011, διαθέσιμο στο: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-16045209>

⁷⁹Noam Chomsky, *Rogue States, The Rule of Force in World Affairs*, Pluto Press 2000, Chapter: Rogue States, pages 12-34.

⁸⁰Noah Feldman, *The Fall and Rise of the Islamic State*, Princeton University Press, 2008,

Το γειτονικό περιβάλλον του Ιράν, φοβούμενο μία εξάπλωση των Ταλιμπάν, αντιτίθεται αντίστοιχα στην ενίσχυσή τους και μάχεται για την καταπολέμησή τους, γεγονός που βοηθάει το Ιράν στην εχθρική στάση που αντιμετωπίζει από τους Ταλιμπάν, παρέχοντας στο κράτος αυτό στην παρούσα κατάσταση, μία προνομιακή θέση στην περιοχή. Η άσκηση εξουσίας που απολαμβάνουν μέχρι τώρα από το "παιχνίδι" γύρω από τις διαπραγματεύσεις με τα πυρηνικά φαίνεται ικανή, οποιαδήποτε και αν είναι η μελλοντική εξέλιξη να αποτελέσει το εφελτήριο ακόμα και για παγκόσμιας κλίμακας κρίση⁸¹.

Το Ιράν διαθέτει κυριολεκτικά και μεταφορικά έναν πυρηνικό αντιδραστήρα έτοιμο να εκραγεί, γεγονός που επιτάχθηκε και από το σκληροπυρηνικό καθεστώς Αχμαντινετζάντ⁸².

Η σημερινή αντιπολίτευση εκφράζεται στο πρόσωπο του Μουσαβί⁸³, ο οποίος ηττήθηκε στις εκλογές της 13^{ης} Ιουνίου από τον Αχμαντινετζάντ. Στις εκλογές της 13^{ης} Ιουνίου 2009⁸⁴, προκλήθηκαν έντονες διαμαρτυρίες από οπαδούς της αντιπολίτευσης οι οποίοι υποστήριζαν ότι το αποτέλεσμα των εκλογών προέκυψε από νοθεία. Ο Mussavi αμφισβητώντας έντονα το εκλογικό αποτέλεσμα καλούσε τους διαδηλωτές να ξεσηκωθούν, γεγονός που κατέληξε σε βίαιες διαδηλώσεις.

⁸¹Colin H. Kahl, Δεν Είναι Ώρα για Επίθεση κατά του Ιράν, *Foreign Affairs The Hellenic Edition*,ΑΣΑΠ ΕΠΕ, Αθήνα.

⁸²Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο:http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

⁸³Greg Benzow, Moussavi issues Unprecedented criticism of Khamenei as Iran unrest grows, DW Deutsche Welle, 20.06.2009 διαθέσιμο στο: <http://www.dw.de/mousavi-issues-unprecedented-criticism-of-khamenei-as-iran-unrest-grows/a-4411163>

⁸⁴Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο:http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

Ο Mussavi, ιδιαίτερα τις τελευταίες ημέρες των εκλογών κέρδισε ιδιαίτερη δημοτικότητα, ενώ μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ``κατά τύχη ηγέτης``⁸⁵, ο οποίος εξαιτίας της μετριοπάθειάς του, θεωρήθηκε το αντίπαλο δέος στην εκλογική μάχη με το Mahmoud Ahmadinejad.

Αυτό που είναι βέβαιο, είναι ότι ο Mussavi, απέχει κατά πολύ από το φιλελεύθερο δημοκρατικό πρότυπο της Δύσης παρά το ότι στις εκλογές θεωρήθηκε ότι αντιτάσσεται απέναντι στην σκληροπυρηνική ιδεολογία του Ahmadinejad και τάσσεται υπέρμαχος μίας πιο δημοκρατικής προοπτικής. Με άλλα λόγια, παραμένει θολό το κατά πόσο ο αρχηγός της σημερινής ιρανικής αντιπολίτευσης, πράγματι δυσανασχετεί με τα σκληρά μέτρα της πολιτικής γραμμής της υφιστάμενης κυβέρνησης, ή κατά πόσο όλη αυτή η μάχη των εκλογών, φανερώνει απλά έναν αγώνα για την κατάκτηση της εξουσίας.

Ο Mussavi⁸⁶, διατηρούσε πολύ καλές σχέσεις με το θεμελιωτή της ιρανικής επανάστασης του 1979⁸⁷, και ανώτατο ηγέτη Ayatollah Ruhollah Khomeini⁸⁸, αλλά δεν είχε καμία επαφή με τον σημερινό ανώτατο ηγέτη Ayatollah Ali Akbar Hashemi Khamenei⁸⁹. Ταυτόχρονα υποστηρίχθηκε και από τον πρώην πρόεδρο του Ιράν Ali Akbar Hashemi Rafsanjani⁹⁰.

⁸⁵Greg Benzow, Moussavi issues Unprecedented criticism of Khamenei as Iran unrest grows, DW Deutsche Welle, 20.06.2009 διαθέσιμο στο: <http://www.dw.de/mousavi-issues-unprecedented-criticism-of-khamenei-as-iran-unrest-grows/a-4411163>

⁸⁶Greg Benzow, Moussavi issues Unprecedented criticism of Khamenei as Iran unrest grows, DW Deutsche Welle, 20.06.2009 διαθέσιμο στο: <http://www.dw.de/mousavi-issues-unprecedented-criticism-of-khamenei-as-iran-unrest-grows/a-4411163>

⁸⁷Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter II: The Formation of the Council of the Islamic Revolution, January 12, 1979, pages 246-249.

⁸⁸Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter II: The First Day of God's Government, April 1, 1979, pages 265-268.

⁸⁹ Rick Gladstone, West is foolish to celebrate Iran's Rial Crisis, Ayatollah Says, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2012/10/11/world/middleeast/ayatollah-khamenei-plays-down-rial-protest.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση: 10.10.2012)

⁹⁰ Thomas Erdbrink, A Founder of the Revolution is Barred from Office, Shocking Iranians, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2013/05/22/world/middleeast/iranians-await-list-of-approved-candidates.html> (τελευταία ενημέρωση: 21.05.2013)

Εκείνο το οποίο παραμένει αμφίβολο, πέρα από το κατά πόσον η αντιπολίτευση αντιπροσωπεύει όντως τα πιο δημοκρατικά ιδεώδη με τα οποία περιβλήθηκε η προεκλογική εκστρατεία της, είναι και ο βαθμός στον οποίο θα επιτελέσει έργο, με την έννοια μίας εσωτερικής φωνής που να έχει μεγάλο αντίκτυπο. Στόχο αποτελεί ο περιορισμός της καταπάτησης των δικαιωμάτων των ιρανών πολιτών, η δημιουργία ενός ισχυρού αντίβαρου στην ακραία ισλαμιστική ιδεολογία που πρεσβεύει η κυβέρνηση και να υπάρξει μία ισορροπία που θα αποτρέψει την κυβέρνηση από ακραίες ενέργειες.

3. Ιράν και Ισλάμ

Τα θρησκευτικά διδάγματα του Ισλάμ, περιλαμβάνουν μία ευρεία γκάμα ιδεών και αντιλήψεων, τα οποία εμφανίζουν εντυπωσιακή ακρίβεια και σαφήνεια, αποτελώντας τις κατευθυντήριες γραμμές για την οικοδόμηση της ιδανικής κοινωνίας. Το Ισλάμ εξαπλώνεται με ταχείς ρυθμούς και αυτή είναι μία πραγματικότητα αναμφισβήτητη.

Εάν αναλογιστεί κανείς τη σημασία της Μέσης Ανατολής στις σημερινές διεθνείς πολιτικές εξελίξεις, γίνεται εύκολα αντιληπτό το γεγονός ότι η ισλαμική θρησκεία και ιδεολογία⁹¹, ενέχει κεντρική θέση στα παγκόσμια πολιτικοκοινωνικά δρώμενα.

⁹¹Αχμέτ Νταβούτογλου, *Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες-Η επίδραση της Ισλαμικής και της Δυτικής Κοσμοθεωρίας στην πολιτική θεωρία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2011.

Ωστόσο, το Ιράν εξαιτίας της σιιτικής του ταυτότητας διαφοροποιείται από το σουνιτικό Ισλάμ⁹². Ο Ayatollah Khomeini, μέσω της τεράστιας απήχρησής του στον ιρανικό λαό χάραξε το δρόμο για την υλοποίηση της εγκαθίδρυσης του ισλαμικού κράτους⁹³ που είχε οραματιστεί. Ακολουθώντας της επιτυχημένης επανάστασης του 1979, ο Ανώτατος Ηγέτης του Ιράν Ayatollah Khomeini εισήγαγε τη θεωρία **Velayat-e-Faqih**⁹⁴, η οποία περιλαμβάνεται στο σύνταγμα⁹⁵ που ακολούθησε την ιρανική επανάσταση, αποτελώντας τη θρησκευτική και πολιτική βάση, πάνω στην οποία στηρίχτηκε η ίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν⁹⁶. Η θεωρία αυτή, συνίστατο στην ενεργή συμμετοχή των κληρικών στην πολιτική ζωή. Η μετάβαση από τη μοναρχία σε ένα καθεστώς όπου η ηγεσία μεταφέρθηκε στους φονταμενταλιστές Ισλαμιστές κληρικούς, ήταν αποτέλεσμα της εφαρμογής του **Velayat-e-Faqih**. Το κατά πόσο το Ιράν, ειδικά μετά από την επανάσταση του 1979, αποτελούσε ένα Ισλαμικό κράτος είναι ένα ερώτημα που αξίζει να διερευνηθεί σε βάθος. Ωστόσο, οι ιδιαιτερότητές της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν σε σχέση με την έννοια του ισλαμικού κράτους είναι αρκετές.

Καταρχάς, με μία πρώτη ανάλυση διαπιστώνεται ένα παράδοξο. Ο Ayatollah Khomeini, ενώ μετέφερε την εξουσία στα χέρια των κληρικών⁹⁷, την ίδια στιγμή τους την αφαίρεσε συγκεντρώνοντας όλη τη δικαιοδοσία στο πρόσωπό

⁹²Lesley Hazleton, *After the Prophet- The Epic Story of the Sunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010, Part II Ali, pages 75-168.

⁹³Karen Armstrong, *Islam – A Short History*, Modern Library Books, 2002, Chapter 5-Islam Agonistes-Fundamentalism, pages 164-176.

⁹⁴Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter I:Introduction, pages 27-40.

⁹⁵Iran Chamber Society, Iranian Laws and Government-The Constituion of the Islamic Republic of Iran, Chapters I-XIV, Iran Chamber Society, 25.11.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.iranchamber.com/government/laws/constitution.php>.

⁹⁶Michael Axworthy, *Revolutionary Iran:A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013, Chapter 3: Like the Person he Ought to Be: Islamic Republic, 1979-1980, pages 133-187.

⁹⁷Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter I: Islamic Government – 3. The Form of Islamic Government, pages 55-126.

του, ως Ανώτατου Ηγέτη του Ιράν⁹⁸. Διακρίνεται λοιπόν, ήδη από την απαρχή της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν μία απόκλιση από την ισλαμική βάση του κυρήγματος του *προφήτη*⁹⁹. Αυτή η αντίφαση, μπορεί να εξηγηθεί αφενός εάν αναλογιστούμε ότι ο Khomeini υπήρξε Ανώτατος Ηγέτης ακριβώς εξαιτίας της ιδέας του για ίδρυση της ισλαμικής κυβέρνησης του Ιράν και του συντάγματος που συγκέντρωνε τεράστιες εξουσίες επάνω του. Αφετέρου, τόσο ο Khomeini όσο και οι κληρικοί τέθηκαν στην πρωτοκαθεδρία της πολιτικής εξουσίας και κυβερνούσαν σχεδόν με απεριόριστη δύναμη.

Η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, αποτελεί τη σύνθεση δύο κόσμων¹⁰⁰, της ισλαμικής κουλτούρας και της δυτικής πολιτικής σκέψης. Το μετεπαναστατικό κράτος του Ιράν, μπορεί να αποτελούσε μία αυστηρά ισλαμική κυβέρνηση βασισμένη στο *θείο νόμο*¹⁰¹, ωστόσο οι 'ισλαμικές' αρχές φαίνεται πως πάντοτε προσάρμοζαν τις δραστηριότητες και τις πολιτικές τους, πάνω σε πιο πρακτική και προσωρινή βάση. Η θεωρία του ισλαμικού κράτους δηλαδή, δεν ακολουθείτο πιστά στην περίπτωση των αρχών του κράτους. Θα έλεγε κανείς, ότι στοιχεία που συναντώνται σε οργανωμένα κράτη της δύσης, ενυπήρχαν στο μετεπαναστατικό Ιράν καλυμμένα όμως με το μανδύα της ισλαμικής ιδεολογίας και κουλτούρας.

Για το λόγο αυτό, είχε υποστηριχθεί¹⁰² από πολλούς πολιτικούς αναλυτές, ότι το καθεστώς Khomeini, ήταν ως ένα μεγάλο βαθμό εθνικιστικό και ότι οι

⁹⁸Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter I: Islamic Government – 3. The Form of Islamic Government, pages 55-126.

⁹⁹Lesley Hazleton, *After the Prophet- The Epic Story of theSunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010, Part II Ali, pages 75-168.

¹⁰⁰Abrahamian Ervard, Khomeini: Fundamentalist or Populist?, New Left Review, 1991, διαθέσιμο στο: <http://newleftreview.org/I/186#header> .

¹⁰¹Michael Axworthy, *Revolutionary Iran:A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013, Chapter 3: Like the Person he Ought to Be: Islamic Republic, 1979-1980, pages 133-187.

¹⁰²Abrahamian Ervard, Khomeini: Fundamentalist or Populist?, New Left Review, 1991, διαθέσιμο στο: <http://newleftreview.org/I/186#header> .

περισσότερες πολιτικές ενέργειες στο Ιράν, δεν είχαν επαναληφθεί στην ιστορία του Ισλάμ. Ειδικότερα, ο άλλοτε πρόεδρος του Ιράν Ali Akbar Hashemi Rafsanjani, είχε δηλώσει¹⁰³ ότι πουθενά αλλού στην ισλαμική ιστορία δε συναντά κανείς κοινοβούλιο, πρόεδρο, πρωθυπουργό και Συμβούλιο Υπουργών. Είχε μάλιστα προσθέσει ότι το 80% των δραστηριοτήτων του Ιράν και των πολιτικών πρακτικών του, δεν είχε προηγούμενο στην ιστορία του ισλάμ. Κατά συνέπεια, ο άλλοτε ισχυρός Rafsanjani, παραδεχόταν ότι το Ιράν αποτελεί τη σύνθεση δύο κόσμων καθώς και την απόκλιση της τότε νεοσύστατης Ισλαμικής Δημοκρατίας από τη θεωρία του ισλαμικού κράτους. Οι θεσμοί¹⁰⁴ στο σύνταγμα του μετεπαναστατικού Ιράν, δείχνουν σαφή επιρροή από την Πέμπτη Γαλλική Δημοκρατία¹⁰⁵ του Charles De Gaulles, ενώ ταυτόχρονα ελεγκτικοί μηχανισμοί ισλαμικού χαρακτήρα, επέβλεπαν την εφαρμογή και τήρηση του ισλαμικού νόμου. Ο ισλαμικός χαρακτήρας του κράτους, ήταν αποτέλεσμα της πρωτοκαθεδρίας που απολάμβαναν οι κληρικοί στο καθεστώς Khomeini¹⁰⁶. Με την εγκαθίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας, οι κληρικοί εξουσιάζουν στο κοινοβούλιο, στη δικαστική εξουσία, αλλά ακόμα και στους θεσμούς ασφάλειας του κράτους. Επιβλέπουν τους τεχνοκράτες που διοικούν στα διάφορα υπουργεία και πάνω από όλα συνθέτουν και υλοποιούν την κρατική ιδεολογία, ενώ ταυτόχρονα αποφασίζουν και για θέματα εξωτερικής πολιτικής.

¹⁰³ Abrahamian Ervard, Khomeini: Fundamentalist or Populist?, New Left Review, 1991, διαθέσιμο στο: <http://newleftreview.org/I/186#header>.

¹⁰⁴ Abrahamian Ervard, Khomeini: Fundamentalist or Populist?, New Left Review, 1991, διαθέσιμο στο: <http://newleftreview.org/I/186#header>.

¹⁰⁵ William G. Andrews and Stanley Hoffmann, *The Fifth Republic at Twenty*, State University of New York Press, 1981, Chapter I: Government – 2. The Constitution of 1958: It's Raison d'Etre and How it Evolved- Michel Debre, pages 11-25.

¹⁰⁶ Abrahamian Ervard, Khomeini: Fundamentalist or Populist?, New Left Review, 1991, διαθέσιμο στο: <http://newleftreview.org/I/186#header>.

Από αυτή την άποψη ωστόσο, θα έπρεπε να προκύπτει ότι το Ιράν αποτελούσε μετεπαναστατικά ένα κράτος όπου οι πρακτικές της νεοσύστατης Ισλαμικής Δημοκρατίας βρίσκονται σε απόλυτη συνάφεια με τη θεωρία του ισλαμικού κράτους και τις βασικές του αρχές. Παρόλα αυτά όμως, η επιθυμία των κληρικών να διατηρήσουν τόσο την εξουσία που τους είχε δοθεί, όσο και ό,τι δημιούργησε σε ιδεολογικό και πολιτικό επίπεδο ο Khomeini, τους οδήγησε να παραμερίσουν συχνά τις βασικές αρχές της θεωρίας του ισλαμικού κράτους.

Ειδικότερα μετά το θάνατο του Khomeini, που μέχρι τότε αποτελούσε τη βασική νομιμοποιητική αρχή του κράτους. Οι κληρικοί τότε αναγκάστηκαν να επαναθεωρήσουν τη νομιμοποιητική βάση επί της οποίας θα κυβερνούσαν. Κατά συνέπεια ακόμα και ο ιρανικός λαός, άρχισε να αμφισβητεί τον απόλυτο χαρακτήρα της κληρικής εξουσίας¹⁰⁷.

Η απόκλιση του Ιράν από την κλασική θεωρία του ισλαμικού κράτους επί καθεστώτος Khomeini, θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή και από το στοιχείο του **θρησκευτικού λαικισμού**¹⁰⁸, που εμφανίστηκε τόσο έντονα στην πολιτική σκηνή της χώρας. Η έμφαση που δόθηκε κατά τη διάρκεια της επανάστασης το 1979, στην πολιτιστική, εθνική και πολιτική ανοικοδόμηση, αποτελεί χαρακτηριστικό που ενυπήρχε σε όλα τα λαικιστικά κινήματα του 20ού αιώνα.

Κατά συνέπεια, όλες αυτές οι διαφοροποιήσεις του μετεπαναστατικού Ιράν ως προς τη θεωρία του ισλαμικού κράτους, μαρτυρούν τη μοναδική και καινοτόμα

¹⁰⁷Michael Axworthy, *Revolutionary Iran: A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013, Chapter 3: Like the Person he Ought to Be: Islamic Republic, 1979-1980, pages 133-187.

¹⁰⁸Abrahamian Ervard, Khomeini: Fundamentalist or Populist?, *New Left Review*, 1991, διαθέσιμο στο: <http://newleftreview.org/I/186#header>.

για εκείνη την εποχή σύλληψη και υλοποίηση μοντέρνων και δυτικότροπων πολιτικών θεσμών, περιβεβλημένων από ένα μανδύα ισλαμικού χαρακτήρα.

4. Προοπτικές συμφιλίωσης του Ιράν με το δυτικό πρότυπο φιλελεύθερης δημοκρατίας – Μεθοδολογία και στόχοι έρευνας

Όπως αναλύθηκε νωρίτερα, ανάμεσα στις μουσουλμανικές χώρες της Μέσης Ανατολής, το Ιράν κατέχει μία ξεχωριστή θέση. Συγκεκριμένα, η ταυτότητα της προ-ισλαμικής κουλτούρας¹⁰⁹, παραμένει έως σήμερα ιδιαίτερα έντονη. Η ατομική ταυτότητα του κάθε ιρανού πολίτη, ορίζεται πάνω σε αυτή τη βάση. Το “Ιρανικό Ισλάμ”¹¹⁰, έχει τη δική του ξεχωριστή πορεία μέσα στο μουσουλμανικό περιβάλλον της Μέσης Ανατολής, ακριβώς γιατί έχει δεχτεί τις επιρροές του από το προ-ισλαμικό παρελθόν του.

Ωστόσο από την εποχή του εξισλαμισμού¹¹¹ του και παρά τη διαφορετικότητα του Ιράν σε σχέση με άλλες μουσουλμανικές χώρες, εξαιτίας της προ-ισλαμικής του ταυτότητας, το Ιράν έχει διαμορφώσει καθοριστικά την κουλτούρα του, μέσα από την αποδοχή του σιιτικού Ισλάμ¹¹².

Ο σάχης, προσπάθησε να αφηγήσει τη σημαντικότητα και την έκταση της θρησκευτικής επιρροής, τόσο όσον αφορά τον ψυχισμό των Ιρανών, όσο και

¹⁰⁹Ehsan Yarshater, A Short Survey of Iran's Pre-islamic Political and Cultural History, Foundation for Iranian Studies, Volume XVII, Issue 2: Special Issue Commemorating Iranologist Ahmad Tafazzoli, διαθέσιμο στο: <http://fis-iran.org/en/irannameh/volxvii/pre-islamic-history>.

¹¹⁰Lesley Hazleton, *After the Prophet- The Epic Story of the Sunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010, Part II Ali, pages 75-168.

¹¹¹Elton L. Daniel, *The History of Iran*, Greenwood Press, 2001, Chapter 2: Ancient Iran-Zoroaster and Avestan Religion, pages 29-

¹¹²Lesley Hazleton, *After the Prophet- The Epic Story of the Sunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010, Part II Ali, pages 75-168.

ως προς την «πολιτιστική τόνωση», του Ιράν μετά από τον 3^ο αιώνα¹¹³ του εξισλαμισμού του. Πράγματι, η πιο σημαντική λογοτεχνική, επιστημονική και φιλοσοφική συγγραφική παρακαταθήκη της χώρας πραγματοποιήθηκε, αμέσως μετά τον εξισλαμισμό της.

Επί περιόδου σάχη, έγινε φανερό ότι η προσπάθεια καταπίεσης της θρησκευτικής πτυχής του Ιράν, έφερε τα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα, με την επανάσταση του 1979 και τη θέση ως Ανώτατου Ηγέτη του Ιράν του Ayatollah Ruhollah Khomeini. Το απόγειο του θρησκευτικού φονταμενταλισμού¹¹⁴ στο οποίο εισήλθε η χώρα, γίνεται αντιληπτό εάν αναλογιστεί κανείς την επίθεση που δέχτηκε ο συγγραφέας Salman Rushdie¹¹⁵ για την έκδοση του βιβλίου του “The Satanic Verses”. Το περιεχόμενό του κρίθηκε υβριστικό και ακριβώς γι’αυτό ο Khomeini, κατέληξε να εκδώσει διάταγμα που τον καταδίκασε σε θάνατο.

Κατά συνέπεια η προσπάθεια που κάνουν μέχρι σήμερα οι δυτικές χώρες με ηγέτιδα τις Η.Π.Α., να εγκαταστήσουν φιλελεύθερα δημοκρατικά καθεστώτα σε χώρες όπως το Ιράν και η απαίτηση να λειτουργούν τα κράτη αυτά, με βάση αρχές που διαπνέουν τη φιλοσοφία του φιλελευθερισμού, προσκρούουν έντονα πάνω στις αρχές και τους νόμους της sharia¹¹⁶.

Η φιλοδοξία αυτή των αμερικανών, εντοπίζεται μέσα από πληθώρα ενεργειών τους, όπως για παράδειγμα η επί περιόδου σάχη, στρατηγική¹¹⁷ τους να

¹¹³Monika Gronke, *Iran A Short History*, C.H. Bech, 2003, Chapter I: The Early Islamic Period (642-1055), pagew 1-37.

¹¹⁴Abrahamian Ervard, Khomeini: Fundamentalist or Populist?, New Left Review, 1991, διαθέσιμο στο: <http://newleftreview.org/I/186#header>.

¹¹⁵Daniel Pipes, *The Rushdie Affair The Novel, the Ayatollah and the West*, Birch Lane Press, 1990, Chapter 3: How is the Book Blasphemous?, pages 53-70.

¹¹⁶Mohammad Hashim Kamali, *Shari’ah Law An Introduction*, Oneworld Publications 2008, Chapter 3: Characteristic Features of Shari’ah, pages 39-68.

¹¹⁷Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L’Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, Le Systeme Shahinshahi, pages 131-134.

“αμερικανοποιήσουν”, τον ιρανικό στρατό, εξοπλίζοντάς τον με σύγχρονα τεχνολογικά μέσα. Ο εξαμερικανισμός των ιρανικών στρατευμάτων, προκάλεσε στο μεσανατολικό χώρο αίσθημα ανασφάλειας, ενώ το Ιράν αντιμετώπιζε πλέον πρόβλημα αξιοπιστίας από αρκετές μουσουλμανικές χώρες.

Οι συνθήκες οι πολιτικές που επικρατούν σε μουσουλμανικές χώρες, κατά συνέπεια και στο Ιράν, είναι πολύ διαφορετικές από αυτές των αναπτυσσόμενων δυτικών κρατών, εφόσον η θρησκεία για τις πρώτες είναι καθοριστική στη διαμόρφωση των πολιτικών πρακτικών. Ο Mohammad¹¹⁸ θεωρείται ο ιδρυτής του Ισλάμ. Η μουσουλμανική θρησκεία που δημιουργήθηκε από αυτόν τον προφήτη, επέμενε πάνω στην αρχή της πραγμάτωσης ενός κοινωνικού σχεδίου, του οποίου η υλοποίηση θα εφαρμοζόταν επί γης. Αντίθετα από τη χριστιανική θρησκεία που δημιουργήθηκε μέσα σε κρατικό πλαίσιο και επέμενε στο σεβασμό και την υπακοή των υπαρχόντων κρατικών θεσμών, η μουσουλμανική θρησκεία, γεννήθηκε μέσα στους κόλπους μιας πολυφυλετικής κοινωνίας χωρίς κράτος. Το ότι αναγκάστηκε να λειτουργήσει εντός κρατικών ορίων το Ισλάμ, δε σημαίνει ότι αναιρείται η βάση η ευρύτερη πάνω στην οποία στηρίζεται, γεγονός που έχει άμεσο αντίκτυπο όσον αφορά τις πολιτικές επιλογές που ακολουθούνται από τα κράτη αυτά σε σχέση με τα δυτικά.

Η αποδοχή της μουσουλμανικής θρησκείας κατά τον Mohammad, συνεπάγεται¹¹⁹ την αποδοχή ενός συνόλου δογμάτων και πρακτικών και ταυτόχρονη συμμετοχή σε μία οργάνωση πολιτικού τύπου. Η ιδεολογία της

¹¹⁸Maxime Rodinson, *L'Islam Politique et Croyance*, Fayard, 1993, Ch.1: De Mohammad a L'Islam politique d'aujourd'hui, pages 28-36.

¹¹⁹Maxime Rodinson, *L'Islam Politique et Croyance*, Fayard, 1993, Ch.1: De Mohammad a L'Islam politique d'aujourd'hui, pages 31-32.

υποταγής μιας ολόκληρης κοινότητας-έθνους (umma)¹²⁰, στις επιταγές ενός Προφήτη όσον αφορά εξωτερικά θέματα και ζητήματα πάσης φύσεως, είναι βαθιά ριζωμένη στο αξιακό σύστημα των μουσουλμανικών χωρών. Σε καμία άλλη θρησκεία, δεν επικρατεί τόσο αυστηρή ερμηνεία στην υποταγή στους κανόνες. Η υπακοή στους κανονισμούς της μουσουλμανικής θρησκείας, αποτελεί συμμετοχή στο φιλόδοξο σχέδιο έλευσης επί γης της δικαιοσύνης και αρμονίας.

Μία πληθώρα επιχειρημάτων έχει αναπτυχθεί για να υποστηρίξει ότι ο Ayatollah Ruhollah Khomeini, δεν αποτελεί υποστηρικτή της ιδεολογίας του φονταμενταλισμού. Σύμφωνα με το συγγραφέα Ervard Abrahamian του βιβλίου “Khomeinism: Essays on The Islamic Republic”¹²¹ ο φονταμενταλισμός συνεπάγεται την τυφλή αποδοχή ενός πνευματικού-θρησκευτικού κειμένου, χωρίς καμία πρόσθετη ερμηνεία. Αυτό θα οδηγούσε όμως τότε στο συμπέρασμα ότι θα έπρεπε όλοι οι ηγέτες των μεσανατολικών χωρών να θεωρούνται φονταμενταλιστές, εφόσον κύριος πυρήνας της ισλαμικής θρησκείας, είναι ότι το Κοράνι¹²² αποτελεί τον απόλυτο «Λόγο του Θεού». Κάτι τέτοιο όμως θα στερείτο επιχειρηματολογίας και επιστημονικής θεώρησης.

Συστατικό στοιχείο της ιδεολογίας του φονταμενταλισμού είναι και η προσέγγιση ότι ο κάθε μουσουλμάνος πιστός θα μπορούσε να κατανοεί και να ερμηνεύει¹²³ το ακριβές νόημα της πίστης καταφεύγοντας απευθείας στο

¹²⁰Tamim Al-Barghouti, *The Umma and the Dawla-The Nation State and the Arab Middle East*, Pluto Press, 2008, Chapter 2:Definitions, The Umma and the Dawla, pages 37-77.

¹²¹Ervard Abrahamian, *Khomeinism: Essays on The Islamic Republic*, University of California Press 1993, Chapter.1. Fundamentalism or Populism, pages 13-17.

¹²²Ervard Abrahamian, *Khomeinism: Essays on The Islamic Republic*, University of California Press 1993, Chapter.1. Fundamentalism or Populism, pages 13-17.

¹²³Youssef M. Choueiri, *Islamic Fundamentalism 3rd Edition – The Story of Islamist Movements*, Continuum International Publishing Group, 2010, Chapter 1: Islam and Islamic Revivalism, pages 13-35.

κείμενο παρακάμπτοντας την αυθεντία του κλήρου. Τότε όμως ο Khomeini θα έπρεπε να συγκαταλέγεται ανάμεσα στους υποστηρικτές αυτής της πολιτικής, εφόσον για τον ηγέτη αυτό, ο Ισλαμικός Νόμος μεταφράζεται και ερμηνεύεται μόνο μέσα από τους κληρικούς, μία έννοια που εισήγαγε με τον όρο “velayat e-faqih”¹²⁴ που προαναφέρθηκε.

Ο συγγραφέας, συνεχίζει να προσθέτει στους λόγους που θα καταδείκνυαν ότι ένα καθεστώς είναι φονταμενταλιστικό, την ανάγκη των πιστών να επιστρέψουν σε μια «χρυσή εποχή»¹²⁵ του Ισλάμ, όπως εκείνη του χαλιφάτου του Mohammad στη Μέκκα, ιδέα που ο Khomeini, θεωρούσε παντελώς ξεπερασμένη. Επιπρόσθετα, η φιλοδοξία υπέρβασης των συνόρων του κράτους, που ασπάζεται αυτή η προοπτική, έμεινε ανεπιβεβαίωτη από το Khomeini, ο οποίος αποδέχτηκε την έννοια του έθνους-κράτους, ενώ έκανε λόγο και για ιρανικό πατριωτισμό, ιρανικό έθνος και πατρίδα των ιρανών πολιτών.

Τέλος, η πεποίθηση των φονταμενταλιστών ότι πρέπει να εφαρμόζεται αυστηρά η νομοθεσία που προβλέπεται εντός ενός θρησκευτικού κειμένου, φάνηκε να μην ισχύει στην περίπτωση του ανώτατου ηγέτη, ο οποίος εφάρμοσε πληθώρα αυστηρών νόμων, όπως εκείνοι που αναφέρονται στην ενδυμασία των γυναικών και δε βρίσκονται στο Κοράνι. Μάλιστα, η προσκόλληση του ιρανού ηγέτη σε κάποιες παραδόσεις, δεν τον απέτρεψε ουδέποτε να ενστερνιστεί τη δυτική τεχνολογία και πτυχές του δυτικού πολιτισμού.

¹²⁴Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter I:Introduction, pages 27-40.

¹²⁵Lesley Hazleton, *After the Prophet- The Epic Story of theSunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010, Part I Muhammad, pages 12-75.

Η προσέγγιση αυτή, που προσπαθεί βασισμένη στα επιχειρήματα του Ervard Abrahamian¹²⁶, να αποδείξει ότι ο Khomeini, δεν ακολούθησε τη φονταμενταλιστική πολιτική, για την οποία δέχτηκε πληθώρα επικρίσεων από πολλούς. Ωστόσο, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός, ότι οποιαδήποτε πτυχή, κοινωνικού τουλάχιστον εκσυγχρονισμού, δε γινόταν αποδεκτή από αυτόν. Η στάση του απέναντι στις Η.Π.Α., εκτός από επιθετική συνοδευόταν από φράσεις όπως «Το Κακό ενάντια στο Καλό»¹²⁷. Το λεξιλόγιο, αυτό βοηθούσε στη δημιουργία πολύ ευκολότερης απήχησης πάνω στις μάζες, ενώ ταυτόχρονα γίνονταν υποσυνείδητες αναφορές σε ένα παρελθόν όμοιο με εκείνο του χαλιφάτου του Mohammad στη Μέκκα.

Η διαφορετικότητα αυτή ανάμεσα στις δύο κουλτούρες¹²⁸, δυτική και ανατολική, φαίνεται ακόμα και μέσα από τις διακυμάνσεις που υφίσταται μέσα στο χρόνο αλλά και τις αλλαγές και τον εκσυγχρονισμό και στις δύο ιδεολογίες, να παραμένει αξεπέραστη.

Η σύγκρουση πολιτισμών που παρατηρήθηκε τα τελευταία σαράντα χρόνια, ανάμεσα σε δυτικούς και ισλαμιστές 'φονταμενταλιστές', παρουσίασε τον αντίκτυπό της σε πολλούς τομείς¹²⁹, όπως στις αυξήσεις των τιμών του πετρελαίου, στην ανισορροπία των διεθνών σχέσεων και τη διεξαγωγή πολέμων, στην αναποτελεσματική διπλωματία, την ομηρία ανθρώπων, το ρατσισμό και τη βία.

¹²⁶Ervard Abrahamian, *Khomeinism: Essays on The Islamic Republic*, University of California Press 1993, Chapter.1. Fundamentalism or Populism, pages 13-17.

¹²⁷Fereydoun Hoveyda, *The Broken Crescent, The Threat of Militant Islamic Fundamentalism - A National Committee on American Foreign Policy Study*, Praeger Publishers, 1998, Chapter: A Medieval Man, page 2.

¹²⁸Αχμέτ Νταβούτογλου, *Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες-Η επίδραση της Ισλαμικής και της Δυτικής Κοσμοθεωρίας στην πολιτική θεωρία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2011.

¹²⁹Bill Musk (Author of the Unseen Face of Islam), *Holy War: Why Do Some Muslims Become Fundamentalists?*, Monarch Books, 2003, Part I: Collision Course, page 59.

Τα βήματα, που πρέπει να γίνουν ώστε να προκύψει μία πιο υγιής σχέση, μεταξύ ανατολής και δύσης, είναι πολλά και δύσκολα εάν αναλογιστεί κανείς ότι για παράδειγμα ο όρος ‘φονταμενταλισμός’¹³⁰, έχει τελείως διαφορετικό περιεχόμενο για τους μεν και τους δε. Για τους δυτικούς ο όρος περιγράφει, ένα κίνημα που απαντάται σε πληθώρα κρατών του μεσανατολικού χώρου, ενώ οι άνθρωποι που συμμετέχουν σε αυτό, χαρακτηρίζονται από επιθετικούς προσδιορισμούς όπως ‘εξτρεμιστής’ και ‘ριζοσπάστης’, στους οποίους αποδίδεται ως επί το πλείστον αρνητική χροιά.

Αντίθετα για τους ισλαμιστές, ο όρος έχει ιδιαίτερα ευνοϊκή σημασία. Η ιδεολογία αυτή, συνήθως παραπέμπει στις έννοιες της ‘ανανέωσης’, της ‘αναγέννησης’ και της ‘ανάκαμψης’.

Στον δυτικό τρόπο σκέψης και τη δυτική κουλτούρα, η επικρατούσα αντίληψη είναι αυτή του ‘κοσμικού ουμανισμού’¹³¹. Στη φιλοσοφία αυτή, ο άνθρωπος αναλαμβάνει τις ευθύνες των πράξεών του, αποφασίζει, κυβερνά, ενώ το σημαντικότερο από όλα είναι ότι δεν αποκτά κληρονομικά τη θρησκεία του. Εάν θελήσει, μπορεί να αλλάξει θρησκεία ή ακόμα να αποφασίσει ότι δεν ασπάζεται κανένα απολύτως θρήσκευμα. Ο άνθρωπος στη δυτική κοινωνία είναι ένα ανεξάρτητο όν, που δεν είναι υποχρεωμένο να υπακούει σε κανένα θρήσκευμα και μπορεί να λειτουργεί απαλλαγμένο από θρησκευτικές επιρροές.

Στην ιδεολογία των ισλαμιστών αντίθετα, ο άνθρωπος είναι πρώτα και κύρια θρησκευτικό όν. Για την ακρίβεια είναι μουσουλμάνος από τη στιγμή της

¹³⁰Bill Musk (Author of the Unseen Face of Islam), *Holy War: Why Do Some Muslims Become Fundamentalists?*, Monarch Books, 2003, Part I: Collision Course, page 61.

¹³¹Bill Musk (Author of the Unseen Face of Islam), *Holy War: Why Do Some Muslims Become Fundamentalists?*, Monarch Books, 2003, Part I: Collision Course, page 60-63.

γέννησής του¹³². Δε μπορεί να υπάρξει έξω από την έννοια της θρησκείας η οποία του παρέχει την καθοδήγηση στον τρόπο που θα διεξάγει το βίο του.

Στη δυτική κοινωνία ο ατομικισμός, συνεπάγεται την εμπλοκή του κράτους στην ιδιωτική σφαίρα, μόνο σε εκείνους τους τομείς που δεν εφαρμόζονται επαρκώς σε ατομικό επίπεδο και κατά συνέπεια χρειάζεται να προστατευθούν τα ατομικά δικαιώματα. Στο Ισλάμ, δεν υπάρχει ιδιωτική σφαίρα από την οποία να μπορεί κάποιος να απαλείψει την παρουσία του Θεού.

Στις ισλαμικές κοινωνίες η εκάστοτε κυβερνώσα ελίτ στηρίζεται στην κρατούσα σε κοινωνικοπολιτικό πεδίο ιδεολογία της 'tawhid'¹³³, που στα ελληνικά μπορεί να μεταφραστεί ως 'μοναδικότητα'. Η ενότητα με το Θεό υπερπηδά τα πάντα. Ο γνήσιος μουσουλμάνος είναι εκείνος που υποτάσσεται στο κοράνι σε κάθε έκφανση του βίου του.

Μία τέτοια προσέγγιση από πλευράς των ισλαμιστών, γίνεται σαφές ότι δε μπορεί παρά να μην επηρεάζει και τις πολιτικές επιλογές τους. Για την ακρίβεια δίνεται η εντύπωση ότι οποιεσδήποτε και αν είναι αυτές και όποιον αέρα εκσυγχρονισμού και αλλαγής επιφέρουν, στην πραγματικότητα είναι προκαθορισμένες και εγκλωβισμένες μέσα σε πολύ στενό πλαίσιο. Το εύρος μίας αλλαγής τέτοιας που να δύναται να επηρεάσει μία ισλαμική κοινωνία ώστε να μπορεί να συνυπάρξει με ένα φιλελεύθερο δημοκρατικό καθεστώς, ακούγεται ανέφικτο.

Ακόμα και αν κάτι τέτοιο συμβεί, ο χαρακτήρας του θα είναι πιθανότατα πολύ πρόσκαιρος, εφόσον υποσκάπτει τα θεμέλια πάνω στα οποία στηρίζεται το κοράνι. Το καθεστώς του σάχη, που όπως αναλύθηκε ήταν αποδεκτό και

¹³² [Abu Ameenah Bilal Philips](#), *Les Fondements du Tawhid (Monotheisme Islamique)*, International Islamic Publishing House, 2010.

¹³³ Bill Musk (Author of the Unseen Face of Islam), *Holy War: Why Do Some Muslims Become Fundamentalists?*, Monarch Books, 2003, Part I: Collision Course, page 62.

μάλιστα είχε επιβληθεί από τις ίδιες τις Η.Π.Α., μπορεί να ξεκίνησε με την προοπτική μίας 'φιλελεύθερης δημοκρατικής' προσέγγισης, αλλά η εξέλιξή του, επέδειξε σε όλο της το μεγαλείο, το αυστηρό δικτατορικό καθεστώς που επιβλήθηκε μετέπειτα και τη δυσβάσταχτη οικονομική κατάσταση στην οποία περιήλθαν οι περισσότεροι ιρανοί πολίτες, εξαιτίας της αυθαιρεσίας του σάχη. Η απαρχή του καθεστώτος, έδινε την εντύπωση μίας αλλαγής η οποία εάν εξαιρέσουμε τις εξωτερικές σχέσεις που είχε αναπτύξει το Ιράν με τη Δύση εκείνη την περίοδο και το γεγονός ότι οι δυτικοί θεωρούσαν ότι ελέγχουν το σάχη και κατ'επέκταση το Ιράν, σε εσωτερικό επίπεδο ακολούθησε την τακτική των σκληρών και βάνανουσων καθεστώτων που ακολουθούν οι περισσότερες ισλαμικές χώρες¹³⁴. Το Ιράν, που χαρακτηρίζεται πέρα από την ισλαμική του ταυτότητα και από ένα προ-ισλαμικό παρελθόν¹³⁵ και που επιπλέον ακολουθεί το σιιτικό δόγμα¹³⁶ σε αντίθεση με τις υπόλοιπες αραβικές χώρες, δεν κατάφερε να αποτελέσει την εξαίρεση σε αυτόν τον κανόνα.

Η ιστορία και τα παραδείγματα που προαναφέρθηκαν, οδηγούν μάλλον στο συμπέρασμα ότι η οποιαδήποτε 'ταύτιση' ακόμα και για σύντομο χρονικό διάστημα ενός ισλαμικού καθεστώτος με μία φιλελεύθερων ιδανικών δημοκρατία, αποτελεί κατά κύριο λόγο επικοινωνιακή στρατηγική εντυπωσιασμού των δυτικών υπερδυνάμεων, προκειμένου να εξασφαλιστούν προνόμια τόσο τεχνολογικά όσο και στρατηγικής φύσεως.

Ο προβληματισμός αυτός, όσον αφορά τη δυνατότητα και το βαθμό στον οποίο μπορούν να συνυπάρξουν το Ισλάμ και η φιλελεύθερη δημοκρατία που

¹³⁴Eliza Griswold, *The Tenth Parallel: Dispatches from the Fault Line between Christianity and Islam*, Farrar Strauss & Giroux, New York, 2010.

¹³⁵Elton L. Daniel, *The History of Iran*, Greenwood Press, 2001, Chapter 2: Ancient Iran-Zoroaster and Avestan Religion, pages 29-

¹³⁶Lesley Hazleton, *After the Prophet- The Epic Story of the Sunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010, Part II Ali, pages 75-168.

βασίζεται σε δυτικά πρότυπα, αναπτύσσεται και εξελίσσεται ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, μέσα από έντονο διάλογο.

Μετά από τη συζήτηση που προκάλεσε το επιχείρημα του Samuel P. Huntington αναφορικά με τη σύγκρουση των πολιτισμών, μία νέα συζήτηση ξεκινά, με εφαλτήριο το βιβλίο της Eliza Griswold "The Tenth Parallel"¹³⁷. Η Eliza Griswold, στο βιβλίο της αυτό επιχειρεί να καταδείξει τη λεπτή διαχωριστική γραμμή όσον αφορά τη διαμόρφωση ισορροπιών ανάμεσα στην κουλτούρα του χριστιανισμού και την κουλτούρα του ισλάμ, μέσα από τη μελέτη περιπτώσεων όπου οι δύο αυτές ιδεολογίες αναγκάζονται να συνυπάρχουν. Η ανάλυση της Griswold, εστιάζει στην Αφρική και την Ασία.

Το πολυετές ταξίδι της Griswold σε χώρες όπως η Νιγηρία, το Σουδάν, η Σομαλία, η Ινδονησία, η Μαλαισία και οι Φιλιππίνες, μαρτυρά τον τρόπο με τον οποίο οι θρησκευτικές διαμάχες, καθώς επίσης και οι διαμάχες για την εξασφάλιση γης, πετρελαίου, νερού και άλλων φυσικών πηγών, διαμορφώνονται μέσα από τη θρησκευτική ιδεολογία που επικρατεί και τη διαμορφώνουν με τη σειρά τους.

Η ανάπτυξη του προβληματισμού γύρω από αυτή τη θεματική, θα φωτίσει τις παραμέτρους εκείνες που θα διαμορφώσουν τις μελλοντικές ισορροπίες στο Ιράν, αναφορικά με τη δυνατότητα συνύπαρξης του ισλαμικού χαρακτήρα του κράτους με μία φιλελεύθερη δημοκρατία¹³⁸.

¹³⁷ Eliza Griswold, *The Tenth Parallel: Dispatches from the Fault Line between Christianity and Islam*, Farrar Strauss & Giroux, New York, 2010.

¹³⁸ Αχμέτ Νταβούτογλου, *Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες-Η επίδραση της Ισλαμικής και της Δυτικής Κοσμοθεωρίας στην πολιτική θεωρία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2011.

II. Ιστορικό Υπόβαθρο

1. Η Πορεία προς την Επανάσταση του 1979, ο Σάχης, η ανατροπή και η κατάσταση στο μετεπαναστατικό Ιράν.

Η δυναστεία όμως που στιγμάτισε τα νεώτερα χρόνια της ιρανικής ιστορίας, είναι αυτή των Παχλεβί¹³⁹. Ο Reza Khan Pahlavi¹⁴⁰, κερδίζοντας κυρίαρχη θέση στους στρατιωτικούς κύκλους, και ισχυροποιώντας τη θέση του, μέσω της καθυπόταξης των τοπικών φυλών, κέρδισε τον πλήρη έλεγχο του στρατού, της αστυνομίας, των Majlis¹⁴¹ (κοινοβούλιο) και του κλήρου, μέχρι το 1925.

Κατά τη διάρκεια τόσο του Α' όσο και του Β' Παγκοσμίου πολέμου, το Ιράν, θέλοντας να απεμπολήσει τις «ζώνες επιρροής»¹⁴² που είχαν δημιουργηθεί επί του εδάφους του, ήδη από το 1907 από τη Ρωσία και τη Μεγάλη Βρετανία, τόνιζε την ουδετερότητά του. Για να εξασφαλίσουν οι σύμμαχοι το ιρανικό έδαφος, κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής του πολέμου, εισέβαλλαν το 1941 στο Ιράν και επέβαλλαν ως ανώτατο ηγέτη το Mohammed Reza Pahlavi¹⁴³ γιο του Reza Khan Pahlavi, ο οποίος διοίκησε μέχρι το 1979. Με τον τρόπο αυτό,

¹³⁹Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

¹⁴⁰ Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part III: New Bourgeois culture and other forms of practiced modernity.

¹⁴¹Edward Willett, *Middle East Leaders- Ayatollah Khomeini*, Rosen Publishing Group 2004, ch.I Khomeini's Childhood, page 14.

¹⁴²H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 10.

¹⁴³ Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

οι Η.Π.Α., αποκτούσαν καθοριστικό έλεγχο στη χώρα, ενώ με πραξικόπημα που διοργανώθηκε από τη CIA, εκδιώχθηκε από τη χώρα ο Mosaddeq¹⁴⁴, ο οποίος ιδρύοντας το Εθνικό Μέτωπο, επεδίωκε τη συστηματική ανάκτηση του ελέγχου από το κράτος όλων των πλουτοπαραγωγικών πηγών, καθώς και πολιτική ανεξαρτησία. Κάτι τέτοιο θορυβούσε ιδιαίτερα τις Η.Π.Α., που δεν σκόπευαν να χάσουν τη δυνατότητα να αναμιγνύονται στις ιρανικές υποθέσεις.

Ο Mohammed Reza Pahlavi, σάχης της Περσίας από το 1941, έγινε ιδιαίτερα γνωστός για τη λεγόμενη «Λευκή Επανάσταση»¹⁴⁵ ή αλλιώς «χάρτη της επανάστασης του Σάχη και του λαού», που ανακηρύχθηκε στις 27 Ιανουαρίου του 1963. Η λευκή επανάσταση, περιελάμβανε έξι κύρια σημεία: την αγροτική μεταρρύθμιση, την εθνικοποίηση των νερών και των δασών, τη συμμετοχή των εργατών στα προνόμια των επιχειρήσεων, τη μεταρρύθμιση του εκλογικού νόμου με την πρόβλεψη δικαιώματος ψήφου για τις γυναίκες, καθώς επίσης και τη δημιουργία θεσμών τόσο εκπαίδευσης όσο και υγιεινής. Η μεταρρύθμιση όμως εκείνη που προκαλούσε μετατροπή του σκηνικού και έθετε διαχωριστική γραμμή σε σχέση με το κοινωνικό καθεστώς παλαιότερα, ήταν η αγροτική μεταρρύθμιση.

Η Λευκή επανάσταση, αποτελεί τη μία εκ των δύο συνιστωσών που απαρτίζουν αυτό που αποκαλείται «ο μεγάλος πολιτισμός»¹⁴⁶. Η άλλη συνιστώσα που ολοκληρώνει το σύστημα Shahinshahi¹⁴⁷, όπως ονομάζεται ο

¹⁴⁴H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 10.

¹⁴⁵Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, ch.2 Le Systeme Shahinshahi, pages 116-117.

¹⁴⁶Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, ch.2 Le Systeme Shahinshahi, pages 111-113.

¹⁴⁷Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, ch.2 Le Systeme Shahinshahi, pages 111-113.

μεγάλος πολιτισμός που στόχευε να εισαγάγει η δυναστεία των Παχλεβί, ήταν ο ιρανικός δεσποτισμός.

Σύμφωνα με έναν ορισμό του Maurice Duverger¹⁴⁸, ο ιρανικός δεσποτισμός αποκαλείται φωτισμένος. Αυτός ο χαρακτηρισμός προκύπτει από το σκοπό και το αντικείμενο της ιρανικής εξουσίας εκείνης της περιόδου, που κατά κύριο λόγο συγκεντρωνόταν στον ταχύ οικονομικό εκσυγχρονισμό της χώρας. Ο δεσποτισμός αυτός ήταν τόσο απόλυτος, γιατί η εξουσία έγκειτο αποκλειστικά και μόνο στην καταπίεση, ενώ δε συνοδευόταν από καμίας μορφής νομιμοποίηση αναγνωρισμένης από τους πολίτες. Ο σάχης διοικούσε σαν ανατολίτης, χωρίς να ανέχεται καμία άλλη εξουσία πλὴν της δικής του, διακατεχόταν από ανυπέρβλητο φόβο όσον αφορά το θεσμό της δημοκρατίας, αλλά ωστόσο είχε την ανοχή της Δύσης.

Η Δύση τον θαύμαζε και σαφώς τον υποστήριζε παρά το δεσποτικό προφίλ του που θύμιζε περασμένους αιώνες και προκαλούσε την αγανάκτηση των πολιτών.

Αυτή ήταν η εικόνα που είχε η Δύση για το Ιράν, τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70¹⁴⁹, οπότε το Ιράν βρισκόταν στο απόγειό του. Η παλιά Περσία, είχε προσεγγίσει πλέον την τεχνολογική επανάσταση, ενώ οι ρυθμοί ανάπτυξης της χώρας ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακοί.

Μία πολύ σημαντική παράμετρος του ιρανικού κράτους, όπως διαμορφώθηκε με την πάροδο των χρόνων, είναι η θρησκεία του¹⁵⁰. Παρά το ότι σήμερα το

¹⁴⁸Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, ch.2 Le Systeme Shahinshahi, pages 111.

¹⁴⁹Michael Axworthy, *A History of Iran, Empire of the Mind*, Basic Books, 2008, Chapter 7: The Pahlavis and the Revolution of 1979, pages 221-259.

¹⁵⁰Lesley Hazleton, *After the Prophet- The Epic Story of the Sunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010, Part II Ali, pages 75-168.

Ιράν απαρτίζεται από πληθώρα θρησκειών, η συνολική εικόνα της χώρας είναι αυτή της θρησκευτικής ομοιογένειας. Πράγματι, οι Σίιτες¹⁵¹ μουσουλμάνοι συνιστούν τη συντριπτική πλειοψηφία του Ιρανικού πληθυσμού. Ο σιιτισμός καθιερώθηκε επίσημη θρησκεία του Ιράν από την εποχή της δυναστείας των Σαφαβήδων.

Η διακυβέρνηση του σάχη, είχε στόχο¹⁵² σε θρησκευτικό επίπεδο να τιθασεύσει την εξουσία των "ουλεμάδων", την τάξη δηλαδή των εκπαιδευμένων, λόγιων μουσουλμάνων, οι οποίοι απονέμουν τη δικαιοσύνη με βάση το Κοράνι¹⁵³. Μόνο με τον τρόπο αυτό θεωρούσε δυνατή ο σάχης την εφαρμογή των κοινωνικών του μεταρρυθμίσεων. Η ισορροπία που προϋπήρχε μεταξύ του κράτους και του κλήρου, τροποποιήθηκε ριζικά προς όφελος του κράτους. Ο σάχης επεδίωκε να νομιμοποιήσει την εξουσία του, κάνοντας σε θρησκευτικό επίπεδο στροφή ακριβώς επί του προ-ισλαμικού παρελθόντος του Ιράν¹⁵⁴.

Το παράδοξο της διακυβέρνησης του σάχη, ήταν ότι όσο έδιναν έμφαση στη μη-Ισλαμική βάση της ηγεσίας τους, τόσο πιο πολύ απομακρύνονταν και διαβρώναν την παραδοσιακή τους κληρονομιά. Ο εκσυγχρονισμός που οραματιζόταν ο Mohammed Reza Pahlavi¹⁵⁵, γινόταν αντιληπτός ως στροφή προς τη Δύση.

¹⁵¹H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 13.

¹⁵²H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 16.

¹⁵³Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

¹⁵⁴Ehsan Yarshater, A Short Survey of Iran's Pre-islamic Political and Cultural History, Foundation for Iranian Studies, Volume XVII, Issue 2: Special Issue Commemorating Iranologist Ahmad Tafazzoli, διαθέσιμο στο: <http://fis-iran.org/en/irannameh/volxvii/pre-islamic-history>.

¹⁵⁵Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

Η έντονα φιλοδυτική στάση του σάχη, αλλά και ο σκληρός δεσποτισμός του, που εκφραζόταν και μέσα από την ισχυρή αστυνομία τη SAVAK¹⁵⁶, η οποία λειτουργούσε αποκλειστικά για χάρη του, προκάλεσαν την αισθητή μείωση της απήχησης που απολάμβανε ακόμα και από την ιρανική intelligentsia¹⁵⁷. Η δικτατορία του¹⁵⁸, στάθηκε η κύρια και πρωταρχική αιτία, για την οποία απέτυχαν παταγωδώς οι προσπάθειες του Ιρανικού κοινοβουλίου¹⁵⁹ να θέσει τις βάσεις μίας νόμιμης και λογικής εξουσίας στο Ιράν.

Η αποτυχία του σάχη να δημιουργήσει ένα κράτος δικαίου, συνεχίστηκε και έφθασε σε τέτοιο βαθμό που οδήγησε στην αποξένωση πολλών τομέων της αστικής τάξης¹⁶⁰, οι οποίοι αρχικά τον υποστήριζαν.

Σύμφωνα με την περιγραφή¹⁶¹ του Juan Linz, το ιρανικό κράτος, μπορούσε πλέον να προσδιοριστεί ως βασισμένο στην προσωπική εξουσία με την αφοσίωση στον εξουσιαστή να πηγάζει όχι από την παράδοση, την υποστήριξη κάποιας ιδεολογίας ή ατομικής αποστολής, ή ακόμα χαρισματικές ικανότητες, αλλά από ένα κράμα φόβου και ανταμοιβών προς τους συνεργάτες του καθεστώτος.

¹⁵⁶ Abbas Milani, *The Shah*, Palgrave Macmillan, 2011, Chapter 1: The Flying Dutchman, pages 1-11.

¹⁵⁷ H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 17.

¹⁵⁸ Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part II: The Shah: State Politics and Authoritarian Modernization, Chapter 8: Press Censorship in the Reza Shah era 1925-1941, pages 181-199.

¹⁵⁹ Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part II: The Shah: State Politics and Authoritarian Modernization, Chapter 7: Depicting Power: Reza Shah's Rule, cabinet politics and the commemorative stamp set of 1935, pages 149-181

¹⁶⁰ H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 17.

¹⁶¹ H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 17.

Η απόλυτη εξουσία του σάχη, η σκληρή αστυνομία SAVAK¹⁶² που λειτουργούσε προς όφελός του, η στενή συνεργασία με τις ξένες δυτικές δυνάμεις και η απομάκρυνση από τις παραδόσεις, προκειμένου να επιτευχθεί η δημιουργία ενός πιο εκδυτικισμένου Ιράν, οδήγησαν στην επανάσταση του 1978, που είχε σαν αποτέλεσμα την οριστική ανατροπή του σάχη.

Μία πληθώρα καταστάσεων και πρακτικών κατά την περίοδο διακυβέρνησης της δυναστείας των Pahlevi, οδήγησαν στην αναπόφευκτη επανάσταση του 1979¹⁶³. Την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η επανάσταση, το Ιράν ήταν ονομαστικά συνταγματική μοναρχία, εφόσον η νομική βάση του πολιτικού συστήματος της χώρας, ήταν έστω και τυπικά το “σύνταγμα του 1906”¹⁶⁴ αλλά και το συμπληρωματικό σύνταγμα του 1907 που υιοθετήθηκε αμέσως μετά.

Οι Pahlevi¹⁶⁵, αγνόησαν συστηματικά το σύνταγμα αυτό, προκαλώντας μία βαθιά πολιτική και κοινωνική ασυμμετρία στο Ιράν. Για να γίνει κατανοητή η έκταση του διχασμού που προκάλεσε η δυναστεία των Pahlevi, είναι απαραίτητο να γίνει μία σύντομη αναφορά¹⁶⁶ στις κύριες συνιστώσες του συντάγματος του 1906¹⁶⁷.

Το σύνταγμα αυτό βασίστηκε σε έναν πολιτικό συμβιβασμό ανάμεσα στις δύο ομάδες που συμμετείχαν στη διαδικασία διαμόρφωσής του. Η μία πλευρά

¹⁶²Abbas Milani, *The Shah*, Palgrave Macmillan, 2011, Chapter 1: The Flying Dutchman, pages 1-11.

¹⁶³James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

¹⁶⁴Shireen T.Hunter, forewoed by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger, 1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

¹⁶⁵Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part II: The Shah: State Politics and Authoritarian Modernization, Chapter 8: Press Censorship in the Reza Shah era 1925-1941, pages 181-199.

¹⁶⁶Shireen T.Hunter, forewoed by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger, 1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

¹⁶⁷Janet Afary, *The Iranian Constitutional Revolution 1906-1911*, Columbia University Press, 1996, Part II: The First Constituional Period, chapter 3, pages 61-89.

αντιπροσώπευε τους σεκουλαριστές-εθνικιστές¹⁶⁸, εκείνους δηλαδή που επιθυμούσαν την ύπαρξη μίας κοσμικής εξουσίας με διαχωριστική γραμμή μεταξύ των αρμοδιοτήτων του κράτους και της εκκλησίας και η άλλη πλευρά αποτελείτο από τις ισλαμικές δυνάμεις.

Οι σεκουλαριστές ήταν εκείνοι που μερίμνησαν προκειμένου να εισαγάγουν στο σύνταγμα φιλελεύθερα και δημοκρατικά ιδεώδη με σεβασμό απέναντι στην οργάνωση της κυβέρνησης και στα δικαιώματα των ιρανών πολιτών. Η ισλαμική επιρροή γινόταν αντιληπτή από δύο κύρια σημεία εντός του συντάγματος. Ειδικότερα, γινόταν ρητή αναφορά ότι καμία νομοθεσία δε θα μπορούσε ποτέ να υπερισχύσει του ισλαμικού νόμου, ενώ για να διασφαλιστεί κάτι τέτοιο οριζόταν ότι πέντε εξέχοντες και αναγνωρισμένοι μουσουλμάνοι κληρικοί θα βρίσκονταν μόνιμα εντός του κοινοβουλίου. Επιπρόσθετα, οριζόταν ότι οι ατομικές ελευθερίες εκτείνονταν μέχρι του σημείου εκείνου που θα κρινόταν συμβατό με την ισλαμική ηθική¹⁶⁹, έτσι ώστε να μην υποβιβάζεται ο ισλαμικός χαρακτήρας του Ιράν.

Το σύνταγμα του 1906¹⁷⁰, δεν ήταν σίγουρα ένα σεκουλαριστικό κείμενο. Ήταν πιο πολύ η προσπάθεια να εισαχθούν στο Ιράν εκσυγχρονισμένα συστήματα διακυβέρνησης καθώς και ένα μίνιμουμ κυβερνητικής λογοδοσίας, εντός του πλαισίου του ισλαμικού νόμου και της ισλαμικής ηθικής.

¹⁶⁸ Hadi Enayat, *Law, State and Society in Modern Iran, Constituionalism, Aytocracy and Legal Reform, 1906-1941*, Palgrave Macmillan, 2013, Chapter 2. Law and Justice in the Mashrutiyat 1891-1911-The Making of the Constitution.

¹⁶⁹ Ali Unal, *Living the Ethics and Morality of Islam*, Tughra Books, 2009, Chapter I: Islamic Morality, Two Perspectivew on a Muslim's Life, pages 8-19.

¹⁷⁰ Janet Afary, *The Iranian Constitutional Revolution 1906-1911*, Columbia University Press, 1996, Part II: The First Constituional Period, chapter 3, pages 61-89.

Η δυναστεία των Pahlavi¹⁷¹, αγνόησε εντελώς και τις δύο όψεις του συντάγματος του 1906. Δηλαδή τόσο τη σεκουλαριστική οπτική όσο και την ισλαμική βάση του. Η πρακτική των σάχηδων Pahlavi, πατέρα και γιού ανταγωνίστηκε την ισλαμική βάση της ιρανικής πολιτικής ζωής, ενώ ταυτόχρονα απομακρύνοντας την ιρανική intelligentsia των σεκουλαριστών, έθεσε τροχοπέδη στη δημιουργία ανεξάρτητων και ισχυρών πολιτικών θεσμών στο Ιράν.

Η εξουσία μετατράπηκε σε προσωπική και απόλυτα συγκεντρωτική στο πρόσωπο του μονάρχη. Υποβιβάστηκε με τον τρόπο αυτό ο ιρανικός εθνικισμός σε ένα δόγμα μοναρχίας. Χρησιμοποιήθηκε το όνομα του ιρανικού εθνικισμού για να τεθεί νομιμοποιητική βάση στην αυθαίρετη εξουσία των δύο σάχηδων.

Συνέπεια τραγική αυτής της επιλογής, υπήρξε η δημιουργία μίας βαθιάς διχοτομίας στο Ιράν, ανάμεσα στις έννοιες του Ισλάμ και του εθνικισμού. Το αποκορύφωμα αυτών των καταστάσεων ήταν η επανάσταση του 1979¹⁷². Αμέσως μόλις εκδηλώθηκε η επανάσταση, το πολιτικό σύστημα του Ιράν δεν είχε καμία ομοιότητα με το συνταγματικό πλαίσιο του 1906. Ο απολογισμός έδειχνε πώς όλη η εξουσία ήταν συγκεντρωμένη στο πρόσωπο του σάχη, το κοινοβούλιο ήταν στερημένο από κάθε εξουσία και αρμοδιότητα, ενώ δεν υπήρχαν ούτε ανεξάρτητα πολιτικά κόμματα. Πραγματικά, το Ιράν

¹⁷¹Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part II: The Shah: State Politics and Authoritarian Modernization, Chapter 8: Press Censorship in the Reza Shah era 1925-1941, pages 181-199.

¹⁷² Michael Axworthy, *Revolutionary Iran, A History of the Islamic Republic*, Oxford University Press, 2013, Chapter II: The 1970s and the Slide to Revolution, pages 76-133.

προσομοιάζε με μονοκομματική δικτατορία, εφόσον ένα μόνο κόμμα επιτρεπόταν να λειτουργεί, το επίσημα αναγνωρισμένο “Rastakhiz”¹⁷³.

Η εξουσία κατά τη διάρκεια του επαναστατικού κινήματος αλλά και αμέσως μετά την επανάσταση, συγκεντρώθηκε στο πρόσωπο του 76χρονου Ayatollah Ruhollah Khomeini¹⁷⁴, ο οποίος από το 1965 ζούσε εξόριστος στο Ιράκ. Ο Khomeini, αποτέλεσε το σύμβολο του επαναστατικού κινήματος, ειδικά εφόσον για δύο δεκαετίες αντιπαρατέθηκε επίμονα και χωρίς καμία υποχώρηση στο σάχη.

Ενδεικτική των επιλογών του Khomeini, είναι η παιδεία¹⁷⁵ που έλαβε από νωρίς και η οποία ήταν βαθιά θρησκευτική. Σε ηλικία δεκαπέντε ετών φοίτησε στο Αράκ, ένα επαρχιακό κέντρο, υπό την καθοδήγηση του Haeri Yazdi ενός από τους ηγετικούς δασκάλους της Shia¹⁷⁶ κατά τη διάρκεια του πολέμου. Το 1922, ο Haeri Yazdi δέχθηκε πρόσκληση να συμβάλλει στην αναμόρφωση της Qom, ως κέντρου των ισλαμικών σπουδών και ο Khomeini τον ακολούθησε.

Ο Khomeini, είχε λοιπόν τις κατάλληλες προσλαμβάνουσες οι οποίες σε συνδυασμό με την μακρόχρονη αντιπαράθεσή του στους Pahlevi, οδήγησαν στην επαναστατική αντίληψη ενός ισλαμικού κράτους υπό τον όρο “velayat-e-Faqih”¹⁷⁷. Με τον όρο αυτό, νοείται η κυβέρνηση των Ισλαμιστών

¹⁷³Gholam Reza Afkhami, *The Life and Times of the Shah*, University of California Press, 2009, Part IV: revolution and Irony, The Rastakhiz Party, pages 423-441.

¹⁷⁴Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages19-20.

¹⁷⁵Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages19-20.

¹⁷⁶Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages19-20.

¹⁷⁷Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher , pages 36-38.

νομοδιδασκάλων. Οι διαλέξεις του Khomeini σε μαθητές, εκδόθηκαν μάλιστα σε ένα βιβλίο υπό τον τίτλο “velayat-e-Faqih”.

Στο βιβλίο αυτό συμπυκνώνονταν οι βασικοί ιδεολογικοί πυρήνες του τότε ανώτατου ηγέτη του Ιράν, οι οποίοι προσδιορίζουν αναλυτικά και το πλαίσιο του “velayat-e-Faqih”. Αρχικά, αναφέρεται στην καταδίκη του θεσμού της μοναρχίας ως ξένης προς το Ισλάμ και πηγής των δεινών του Ιράν επί 2,500 χιλιάδες χρόνια. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το ισλαμικό κράτος ως βασισμένο στο κοράνι και διαρθρωμένο σύμφωνα με την αρχή της ισλαμικής κοινωνίας, η οποία διοικείτο από τον προφήτη όπως τον 7^ο αιώνα¹⁷⁸. Δηλαδή η ισλαμική κυβέρνηση γίνεται εφικτή και πραγματοποιήσιμη κατά τη διάρκεια της παρούσας ζωής και δεν αποτελεί μελλοντικό ιδανικό προς επίτευξη.

Επιπρόσθετα και απορρέοντας από το παραπάνω συμπέρασμα τα δύο ποιοτικά συστατικά του “velayat-e-Faqih”, γίνονται η δικαιοσύνη και η εφαρμογή του ισλαμικού νόμου. Τελικά, γίνεται επιβεβλημένο για όλους τους ιρανούς πολίτες να κατευθύνουν τις ενέργειές τους ώστε να αποτινάσσουν το μη-ισλαμικό κράτος.

Η στιγμή της επανάστασης, συνοδεύτηκε από τόσο έντονες και ευρείας κλίμακας αντιδράσεις, που ακόμα και ο Khomeini βρέθηκε έκπληκτος από τη μανία των αντικαθεστωτικών εκδηλώσεων¹⁷⁹. Ο από εκείνη τη στιγμή ανώτατος ηγέτης του Ιράν, θεώρησε συμβολικό ότι οι πολίτες που παρέμεναν για χρόνια ολόκληρα παθητικοί, ύψωσαν τελικά το ανάστημά τους. Είναι

¹⁷⁸Lesley Hazleton, *The First Muslim, The Story of Muhammad*, Penguin Group, 2013, Part III: Leader, pages 255-297.

¹⁷⁹Michael Axworthy, *Revolutionary Iran, A History of the Islamic Republic*, Oxford University Press, 2013, Chapter II: The 1970s and the Slide to Revolution, pages 76-133.

χαρακτηριστική η δήλωση του Khomeini “Ο σάχης βρίσκεται στην άκρη του γκρεμού”¹⁸⁰.

Τα τρία στοιχεία¹⁸¹ του Ισλάμ ως κινητήριας πίστης και ιδεολογίας της Ιρανικής επανάστασης, ήταν η συμμετοχή των κληρικών και η ηγεσία του Ayatollah Ruhollah Khomeini στην επαναστατική διαδικασία, ο ρόλος των μουσουλμάνων διανοουμένων στην ανάκαμψη της ισλαμικής πίστης πριν την επανάσταση και η συμμετοχή τους στη χάραξη και εφαρμογή της επαναστατικής στρατηγικής. Η συνέργεια όλων αυτών των στοιχείων μαζί, στάθηκε κρίσιμη προκειμένου να εγκαθιδρυθεί μία σχέση βιώσιμη ανάμεσα στη θρησκεία και την πολιτική στο μετεπαναστατικό Ιράν.

Εκείνο που καταδεικνύει με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο τις διαφορές που προέκυψαν μετά την επανάσταση σε θεσμικό επίπεδο¹⁸², είναι η συμμετοχή των κληρικών στην κυβέρνηση κάτι που προέκυψε άμεσα από την Ιρανική επανάσταση. Ενώ παλιότερα ο κλήρος δεν εμπλεκόταν τουλάχιστον άμεσα στην πολιτική ζωή και διατηρούσε την αυτονομία των θρησκευτικών θεσμών, για πρώτη φορά του δόθηκε η ευκαιρία στην ιστορία της ιρανικής ζωής, να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της κυβέρνησης.

Στην **Ισλαμική Κυβέρνηση**¹⁸³, όπως ονόμαζε ο Khomeini το νέο πολιτικό καθεστώς μετά την επανάσταση, απόλυτος στόχος ήταν να προαχθεί η αληθινή πηγή της εξουσίας ο “faqih”, ο οποίος θα διοικούσε άμεσα και θα

¹⁸⁰Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomaiini: The Idol Smasher , page 44.

¹⁸¹Jamal S. al-Suwaidi, *Iran and the Gulf, A Search for Stability, (The Emirates Center for Strategic Studies and Research)*, I.B. Tauris, 1997, Part I: The Theocratic Challenge, ch.1. Religion, Politics, and Ideological trends in Contemporary Iran, page 15.

¹⁸²Jamal S. al-Suwaidi, *Iran and the Gulf, A Search for Stability, (The Emirates Center for Strategic Studies and Research)*, I.B. Tauris, 1997, Part I: The Theocratic Challenge, ch.1. Religion, Politics, and Ideological trends in Contemporary Iran, page 15.

¹⁸³Jamal S. al-Suwaidi, *Iran and the Gulf, A Search for Stability, (The Emirates Center for Strategic Studies and Research)*, I.B. Tauris, 1997, Part I: The Theocratic Challenge, ch.1. Religion, Politics, and Ideological trends in Contemporary Iran, page 22.

εγκαθίδρυε το προκαθορισμένο πλαίσιο για μία *Ισλαμική Κυβέρνηση*. Για να επιτευχθεί ωστόσο κάτι τέτοιο, θα έπρεπε να ξεπεραστούν δύο κύρια εμπόδια. Αρχικά, να αποκηρυχθεί η μοναρχία ως παράνομη με τον Ισλαμικό νόμο και έπειτα να απομακρυνθεί το τείχος που χώριζε μέχρι τότε τη θρησκεία από την πολιτική. Όλοι οι κληρικοί που διατηρούσαν στο παρελθόν απολιτική στάση ή αντιτίθενταν με την επικείμενη εμπλοκή των κληρικών στην πολιτική, θα αποδοκιμάζονταν.

Με επιθετική στάση απέναντι στη μοναρχία ο Khomeini δήλωνε “Το Ισλάμ διακηρύσσει τη μοναρχία και την κληρονομική διαδοχή λανθασμένη και άκυρη”.

Κατά τη διάρκεια της ιρανικής επανάστασης το λαϊκιστικό Ισλάμ πολιτικοποιήθηκε έντονα. Οι ηγέτες του ακολούθησαν τον Khomeini και ένωσαν τις δυνάμεις του με τα συντηρητικά στοιχεία του Ισλάμ, αντιτιθέμενοι στο καθεστώς του σάχη. Συνέπεια αυτής της ένωσης ήταν να συνασπισθούν συντηρητικοί και λαϊκιστές κάτω από την ασπίδα ενός και μόνο δόγματος, του “Islam-e fiqahati”¹⁸⁴. Η ορολογία αυτή, δημιουργήθηκε αμέσως μετά την επανάσταση για να υποδηλώσει τη σχέση που ενυπήρχε μεταξύ της πηγής της εξουσίας και των οπαδών αυτής.

Άλλωστε η πεμππουσία του “velayat-e-Faqih”¹⁸⁵ που αναλύθηκε παραπάνω, έγκειτο ακριβώς εκεί, στο “Rule of the Jurist”¹⁸⁶, δηλαδή την «Αρχή του Νομοδιδάσκαλου», με τους κληρικούς να λαμβάνουν τα ηνία της εξουσίας,

¹⁸⁴Jamal S. al-Suwaidi, *Iran and the Gulf, A Search for Stability*, (The Emirates Center for Strategic Studies and Research), I.B. Tauris, 1997, Part I: The Theocratic Challenge, ch.1. Religion, Politics, and Ideological trends in Contemporary Iran, page 17.

¹⁸⁵Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher, pages 36-38.

¹⁸⁶Daniel Brumberg, *Khomeini, The Struggle for Reform in Iran*, The University of Chicago Press 2001, Introduction: In Search of the “Real “ Iran, page 2.

πάντοτε κάτω από την αρχή του Ανώτατου Ηγέτη, του Ayatollah Ruhollah Khomeini.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο Khomeini ήταν διφορούμενος¹⁸⁷ ως προς τις πολιτικές αρχές που εξέφρασε κατά διαστήματα. Πολύ συχνά άλλωστε ακόμα και η ίδια η πολιτική του ιδεολογία ατονούσε ή κρυβόταν πίσω από τη χαρισματική του προσωπικότητα. Μία διεισδυτικότερη διάγνωση των πεποιθήσεών του όμως, θα επέτρεπε να διαφανεί πίσω από το μαγνητισμό και την επιρροή που ασκούσε ως άνθρωπος, μία αντίφαση ανάμεσα στην άποψή του ότι αφενός οι πολίτες θα έπρεπε να συμμετέχουν στην επιλογή της κυβέρνησής τους, αφετέρου δε στην ισχυρή δέσμευσή του απέναντι στην επαναστατική δράση και την ηγεμονία του κλήρου υπό το βλέμμα του Ανώτατου Ηγέτη.

Η εμπλοκή του Ayatollah Ruhollah Khomeini στα πολιτικά πράγματα γινόταν σταδιακά εντονότερη, σε σημείο που ξεπεράστηκαν ακόμα και οι περιορισμοί που προβλέπονταν από το σύνταγμα του Ιράν του 1979. Οι λόγοι¹⁸⁸ που συνέβαλλαν σε αυτή τη σταδιακή ανάμιξη του Ανώτατου Ηγέτη του Ιράν σε όλους τους τομείς, ήταν η χαρισματική του προσωπικότητα και η ηγετική του στάση κατά τη διάρκεια της επανάστασης, η τάση των κληρικών να τον αναμιγνύουν με αργούς ρυθμούς σε κάθε πτυχή της διαδικασίας λήψης αποφάσεων της χώρας, αλλά και ο ρόλος του ίδιου του Khomeini, ως μεσάζοντα σε διάφορους τομείς της πολιτικής ζωής του Ιράν.

¹⁸⁷Daniel Brumberg, *Khomeini, The Struggle for Reform in Iran*, The University of Chicago Press 2001, Introduction: In Search of the "Real " Iran, page 3.

¹⁸⁸Jamal S. al-Suwaidi, *Iran and the Gulf, A Search for Stability*, (The Emirates Center for Strategic Studies and Research), I.B. Tauris, 1997, Part I: The Theocratic Challenge, ch.1. Religion, Politics, and Ideological trends in Contemporary Iran, page 24-25.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες συνετέλεσαν ώστε να συγκεντρωθεί στο πρόσωπο του Ανώτατου Ηγέτη εξουσία και απίστευτης εμβέλειας επιρροή στην κοινωνία, την κυβέρνηση και τους θεσμούς. Η επιρροή που ασκούσε ο Khomeini, δεν άργησε να επεκταθεί και εκτός των συνόρων του Ιράν, εφόσον άρχισε να ασχολείται ενεργά και άμεσα πλέον με την εξωτερική πολιτική. Στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής περιλαμβάνονται και οι πρακτικές και στρατηγικές που πρότεινε αναφορικά με τον οκταετή πόλεμο με το Ιράκ.

Το έτος 1979 της Ιρανικής επανάστασης, σηματοδότησε ένα νέο κεφάλαιο στην ιστορία της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής ζωής της χώρας. Η εγκαθίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν¹⁸⁹, μετέτρεψε την εξωτερική πολιτική της χώρας που μέχρι τότε και ειδικά επί της διακυβέρνησης του σάχη, χαρακτηριζόταν από έντονα φιλική διάθεση προς τη Δύση. Η πολιτική του Ιράν συνοψιζόταν στο εξής στο ρητό “Neither East Nor West”¹⁹⁰, δηλαδή «Ούτε Ανατολή ούτε Δύση». Όπως θα αναλυθεί παρακάτω, το δόγμα αυτό, ενείχε διαφορετική σημασία για τις εκάστοτε κυβερνήσεις που λάμβαναν περιοδικά την εξουσία.

Η εξωτερική πολιτική της χώρας αμέσως μετά την επανάσταση του 1979 και η ιστορία της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, χωρίζεται σε τρεις φάσεις¹⁹¹.

Η πρώτη περίοδος που διήρκεσε από το Φεβρουάριο του 1979 μέχρι τον Ιούνιο του 1981, είναι αυτή των “φιλελεύθερων”. Η περίοδος αυτή ονομάζεται έτσι επειδή την εξουσία της νεοσύστατης τότε Ισλαμικής Δημοκρατίας

¹⁸⁹Michael Axworthy, *Revolutionary Iran: A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013, Chapter 3: Like the Person he Ought to Be: Islamic Republic, 1979-1980, pages 133-187.

¹⁹⁰Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 13.

¹⁹¹Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

ανέλαβαν φιλελεύθερα στοιχεία της Ισλαμικής ελίτ. Η διακυβέρνηση των φιλελεύθερων, διαιρείται ανάμεσα στην προσωρινή κυβέρνηση του Mehdi Bazargan¹⁹² και των συμμάχων του και τέλος στην προεδρία του Abol Hasan Bani-Sadr¹⁹³. Η προσωρινή κυβέρνηση υπό το Mehdi Bazargan, αποτελούσε συμμαχία ανάμεσα στο Ισλαμικό φιλελεύθερο κίνημα απελευθέρωσης του Ιράν και το σεκουλαριστικό Εθνικό Μέτωπο.

Η επεξήγηση της κυβέρνησης αυτής όσον αφορά το δόγμα “Neither East Nor West”¹⁹⁴, ήταν ότι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, θα έπρεπε να παραμείνει αυτόνομη ως πολιτική οντότητα, αλλά να διατηρήσει τους δεσμούς της με τη Δύση, προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να ελέγχει την απειλή από τα ανατολικά.

Η κατάρρευση της πρώτης-προσωρινής διακυβέρνησης της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, ακολουθήθηκε λίγους μήνες αργότερα από την προεδρία του Abol Hasan Bani-Sadr. Παρά το γεγονός ότι ο Bani-Sadr, είχε ουσιαστικές διαφωνίες πάνω σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής με το Khomeini, ο πρώτος τέθηκε επικεφαλής του Υπουργείου Εξωτερικών. Τα τρία κύρια θέματα εξωτερικής πολιτικής που είχε να αντιμετωπίσει η κυβέρνηση του Bani-Sadr, ήταν ο πόλεμος Ιράν-Ιράκ, η απελευθέρωση των αμερικανών ομήρων που κρατούνταν στην αμερικανική πρεσβεία στο Ιράν και ο πόλεμος στο Αφγανιστάν. Η εστίαση όλης της προσοχής τέθηκε στην αποσόβηση του εχθρού στον πόλεμο με το Ιράκ, ενώ ταυτόχρονα το Ιράν δεχόταν τρομερές

¹⁹²Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

¹⁹³Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

¹⁹⁴Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

πιέσεις από τις Η.Π.Α. για την απελευθέρωση των ομήρων¹⁹⁵. Οι αμερικανοί από την πλευρά τους προκειμένου να επιτύχουν το στόχο τους απομόνωσαν πολιτικά το Ιράν, ένα γεγονός που προκάλεσε ιδιαίτερη απογοήτευση στις προσπάθειες που κατέβαλλε ο Bani-Sadr στην εξωτερική πολιτική. Στο μέτωπο του πολέμου στο Αφγανιστάν που προέκυψε όπως προαναφέρθηκε ήδη, από την εισβολή των Ρώσων, το Ιράν αναγκάστηκε να βρεθεί σε μια έμμεση αντιπαράθεση με τη Ρωσία, ενώ η απειλητική στρατιωτική παρουσία των Ρώσων στο Αφγανιστάν, προκάλεσε σταδιακά έντονη ρήξη ανάμεσα στα δύο κράτη.

Ο Bani-Sadr¹⁹⁶, κινήθηκε πάνω στον ίδιο περίπου άξονα με την προσωρινή κυβέρνηση του Mehdi Bazargan, ωστόσο όμως, ήταν πολύ περισσότερο καχύποπτος απέναντι στη στάση των Αμερικανών.

Η δεύτερη περίοδος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, ξεκίνησε το 1981 και διήρκεσε έως το 1984, ενώ ονομάστηκε περίοδος των “Maktabi”. Κατά τη διάρκεια αυτή, το δόγμα “Neither East Nor West”, μεταφράστηκε και εφαρμόστηκε με βάση την αρχή του απομονωτισμού.

Για το λόγο αυτό, η φάση αυτή περιγράφεται και ως “περίοδος απομονωτισμού”. Μάλιστα, υψηλόβαθμο στέλεχος της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, ο Mohammad Hosain Ali Montazeri¹⁹⁷, εξέφρασε τον παλμό της πολιτικής εκείνης της περιόδου με ιδιαίτερα χαρακτηριστικό τρόπο πιστεύοντας ότι «η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, δε θα έπρεπε να

¹⁹⁵Gary Sick, *October Surprise, America's Hostages in Iran and the Election of Ronald Reagan*, I.B. Tauris & Co Ltd, 1991, Chapter I: An Election Held Hostage, pages 15-37.

¹⁹⁶Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

¹⁹⁷Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

εμπιστεύεται ούτε τη Δύση ούτε την Ανατολή, γιατί η πρώτη αφενός βοήθησε την εγκαθίδρυση και διατήρηση του κράτους του Ισραήλ και αφετέρου η δεύτερη προκάλεσε τη δολοφονία κληρικών στο Αφγανιστάν»¹⁹⁸.

Εκείνο που γίνεται εύκολα κατανοητό, βάσει της πολιτικής των “Maktabi”¹⁹⁹, είναι τα αίτια που οδήγησαν στην απομόνωση του Ιράν από τη Δύση και εντοπίζονται τόσο σε ιστορικούς παράγοντες όσο και σε συγκυρίες εκείνης της εποχής. Ο κύριος παράγοντας βέβαια για μια τέτοια στροφή, ήταν ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι Η.Π.Α. στη στήριξη της δικτατορίας του σάχη και η εμπλοκή τους στην ατζέντα των πολιτικών από τις οποίες αποτελείτο η “Λευκή Επανάσταση” του σάχη.

Αντίθετα, οι λόγοι που οδήγησαν στην απομόνωση από την Ανατολή, είναι περισσότερο δυσδιάκριτοι. Η Σοβιετική Ένωση, χωρίς να διαθέτει το ιστορικό υπόβαθρο των Η.Π.Α. όσον αφορά τις σχέσεις που είχε αναπτύξει με το Ιράν, σήμαινε ότι κάθε ενεργή εμπλοκή της σε ζητήματα που απασχολούσαν το τελευταίο, είτε άμεσα είτε έμμεσα, δε θα είχε ιδιαίτερη τύχη. Το περιστατικό του 1946²⁰⁰, με την εγκατάσταση ρωσικών στρατιωτικών δυνάμεων και η κατάληξή του με την τελική αποχώρηση των στρατευμάτων, όπως αναλύθηκε νωρίτερα, στέκεται διαφωτιστική για τις συνέπειες που θα είχαν αντίστοιχα εγχειρήματα.

Πέραν της διπλωματικής οδού, δια μέσου της οποίας οι Σοβιετικοί προσπαθούσαν να ικανοποιήσουν τα συμφέροντά τους, ένα πραγματικά

¹⁹⁸Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 20.

¹⁹⁹Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 20.

²⁰⁰Maziar Behrooz, *Rebels with a Cause, The Failure of the Left in Iran*, I.B. Tauris & Co Ltd, 2000, Chapter I: Defeat and Revival: The Great Defeat of the Left (1953-1970) – The Communist Tudeh and the Soviet Union, page 4.

ισχυρό χαρτί στην υλοποίηση των στόχων τους ήταν διαχρονικά το κομμουνιστικό κόμμα του Ιράν το “Tudeh”²⁰¹.

Ωστόσο, η στρατιωτική ενίσχυση του Ιράκ από τη Ρωσία, η στρατιωτική κατοχή του Αφγανιστάν από τους Ρώσους, οι δράσεις του κομμουνιστικού κόμματος “Tudeh” στο Ιράν αλλά και η εχθρική στάση μερικών ηγετικών στελεχών της πολιτικής ελίτ του Ιράν απέναντι στους Ρώσους, υπήρξαν οι καθοριστικοί παράγοντες που δικαιολογούν την απομάκρυνση του Ιράν και από την Ανατολή.

Η τρίτη και τελευταία περίοδος στην οποία χωρίζεται η εξωτερική πολιτική που ακολουθήθηκε από την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, είναι η “Πραγματιστική περίοδος”²⁰², που κράτησε από το 1984 έως το 1989. Κατά τη διάρκεια αυτή το δόγμα “Neither East Nor West”, έμβλημα πλέον της μετεπαναστατικής ιστορίας του Ιράν, άρχισε να σχηματίζεται. Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε αναφορικά με την εξωτερική πολιτική ήταν πολύ περισσότερο ρεαλιστική, ενώ αποτελούσε σθεναρή αντίδραση στην απομονωτική πολιτική των προηγούμενων ετών.

Αυτή η εκδοχή του δόγματος “Neither East Nor West”, βρήκε υπέρμαχο και τον Ανώτατο Ηγέτη του Ιράν Khomeini, ο οποίος σε λόγο²⁰³ του στις 28 Οκτωβρίου του 1984, φάνηκε να νομιμοποιεί τη νέα εκδοχή, τονίζοντας ότι οι προσδοκίες των υπερδυνάμεων ήταν να απομονωθεί πολιτικά το Ιράν, όμως

²⁰¹Maziar Behrooz, *Rebels with a Cause, The Failure of the Left in Iran*, I.B. Tauris & Co Ltd, 2000, Chapter I: Defeat and Revival: The Great Defeat of the Left (1953-1970) – The Communist Tudeh and the Soviet Union, pages 22-26.

²⁰²Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 20.

²⁰³Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 21.

κάτι τέτοιο δε θα συνέβαινε και αντίθετα οι εξωτερικές σχέσεις του Ιράν θα πολλαπλασιάζονταν.

Η “Πραγματιστική περίοδος”, χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη ένταση ιδιαίτερα από το έτος 1986 και μετά, όταν επήλθε πόλωση ανάμεσα σε δύο κυρίαρχες ομάδες²⁰⁴ της ιρανικής πολιτικής ελίτ. Από τη μία πλευρά, η μία ασπαζόταν την εθνοποίηση διαφόρων παραγόντων της πολιτικής ζωής του τόπου, ενώ η άλλη έδινε έμφαση στην ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα. Τα έτη 1987 και 1988 στάθηκαν καθοριστικά στην εξέλιξη και τον καθορισμό της διαμάχης των δύο ομάδων. Οι δύο πλευρές, οι υπέρμαχοι των κρατικοποιήσεων και οι υποστηρικτές του ιδιωτικού τομέα, μάχονταν για τη συμπαράσταση του Khomeini. Το οριστικό τέλος της διαμάχης επήλθε το 1987, όταν ο Ανώτατος Ηγέτης τάχθηκε φανερά υπέρ της ενίσχυσης του κράτους, σηματοδοτώντας την κυριαρχία της κρατικιστικής αντίληψης, εντός του Ιράν.

Η εξωτερική πολιτική της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, κάτω από το δόγμα “Neither East Nor West” έπαιξε σημαντικό ρόλο, για την κυβερνώσα ελίτ, τόσο σε εξωτερικό όσο και εσωτερικό επίπεδο. Εσωτερικά, βοήθησε το Ιράν, παρέχοντάς του μία εναλλακτική απέναντι στην φιλοδυτική στάση που είχε επιδείξει ο σάχης τόσα χρόνια, προωθώντας μια ανεξάρτητη εικόνα του κράτους ως ιδανικό.

Σε διεθνές επίπεδο, το δόγμα αυτό, προσέδωσε στο Ιράν, την αίγλη ενός μη κατευθυνόμενου²⁰⁵ από εξωτερικούς παράγοντες κράτους, ισχυρού και ικανού

²⁰⁴Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 22.

²⁰⁵Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 22.

να παριστάνει ακόμα και το ρόλο του “διαιτητή”, ανάμεσα στα συμφέροντα των δύο πόλων εξουσίας της Ρωσίας και των Η.Π.Α.²⁰⁶.

Η πολιτική στροφή του Ιράν αμέσως μετά την επανάσταση του 1979 και η εγκαθίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, είναι αποτέλεσμα των πολιτικών ζυμώσεων που προηγήθηκαν στο εσωτερικό του κράτους, κατά την περίοδο του σάχη. Ο τρόπος με τον οποίο χειρίστηκε η δυναστεία των Pahlavi²⁰⁷, την εικόνα του Ιράν, αλλά και η κατάχρηση και διαστρέβλωση της έννοιας του εθνικισμού, έπαιξαν σημαντικότερο ρόλο στην πολιτιστική και πολιτική επανεμφάνιση του Ισλάμ.

Πολλοί λόγοι²⁰⁸ οδήγησαν στην αναβίωση του Ισλάμ και τη στροφή σε πιο συντηρητικές ατραπούς. Για πρώτη φορά στην ιστορία, από την εποχή του εξισλαμισμού του Ιράν και συγκεκριμένα από την αποδοχή του δόγματος του σιιτικού Ισλάμ, οι πολιτικές πρακτικές της κυβερνώσας ελίτ της περιόδου των Pahlavi, ώθησαν τους πολίτες να επιλέξουν ανάμεσα στο Ιράν ή το Ισλάμ. Η ανάγκη να διαχωριστούν αυτές οι δύο έννοιες, καθώς και το υποχρεωτικό αίσθημα επιλογής, δημιούργησε σε πολλές περιπτώσεις αντιδραστικό κλίμα, προκαλώντας ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα. Οι περισσότεροι Ιρανοί επέλεξαν το Ισλάμ.

²⁰⁶Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 22.

²⁰⁷

²⁰⁸Shireen T.Hunter, (forewoed by David D.Newsom) *Iran after Khomeini*, (Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C)., Praeger, 1992, 1. Constitutional and Political Issues, pages 11-13.

Ο σάχης στην προσπάθειά του να αποκλείσει τελείως την επιλογή του Ισλάμ, αναδεικνύοντας την ανοίκεια και ανορθόδοξη προοπτική του “Περσισμού”²⁰⁹, έστρεψε τους πολίτες υπέρ του Ισλάμ.

Ταυτόχρονα, η έννοια του εθνικισμού που μέχρι τότε αντιπροσώπευε για το Ιράν την έννοια της υπακοής και πίστης στο κράτος, μετατράπηκε από το σάχη σε δόγμα που υποστήριζε το μοναρχικό καθεστώς²¹⁰ του και την πίστη στο όνομα Pahlavi.

Σε τελική ανάλυση, η όλη προσπάθεια του σάχη να μειώσει τις αρμοδιότητες και τη δικαιοδοσία των κληρικών, πραγματοποιήθηκε με τέτοιο τρόπο που δε σεβάστηκε ούτε τους συνταγματικούς περιορισμούς, με αποτέλεσμα να αποβεί άκαρπη. Η φιλοδοξία να μειωθεί η επιρροή που ασκούσαν μέχρι τότε οι παραδοσιακοί²¹¹ τομείς της ιρανικής κοινωνίας, προέκυψε απότομα και για το λόγο αυτό, η μεταρρύθμιση αυτή είχε τόσο βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα²¹².

2. Οι διεθνείς σχέσεις του Ιράν κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Σάχη.

Η δυναστεία που στιγμάτισε τα νεώτερα χρόνια της ιρανικής ιστορίας, είναι αυτή των Παχλεβί²¹³. Ο Reza Khan Pahlavi, κερδίζοντας κυρίαρχη θέση στους

²⁰⁹Shireen T.Hunter, (forewoed by David D.Newsom) *Iran after Khomeini*, (Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C.), Praeger, 1992, 1. Constitutional and Political Issues, pages 12.

²¹⁰ Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part II: The Shah: State Politics and Authoritarian Modernization, Chapter 8: Press Censorship in the Reza Shah era 1925-1941, pages 181-199.

²¹¹Saeed Rahnema & Sohrab Behdad, *Iran after the Revolution, Crisis of an Islamic State*, I.B. Tauris & Co Ltd, 1995, Part I: Ideological and Historical Perspectives, Chapter 1. From the White Revolution to the Islamic Revolution, pages 21-45.

²¹²Saeed Rahnema & Sohrab Behdad, *Iran after the Revolution, Crisis of an Islamic State*, I.B. Tauris & Co Ltd, 1995, Part I: Ideological and Historical Perspectives, Chapter 1. From the White Revolution to the Islamic Revolution, pages 21-45.

²¹³Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

στρατιωτικούς κύκλους, και ισχυροποιώντας τη θέση του, μέσω της καθυπόταξης των τοπικών φυλών, κέρδισε τον πλήρη έλεγχο του στρατού, της αστυνομίας, των Majlis²¹⁴(κοινοβούλιο) και του κλήρου, μέχρι το 1925. Στόχος του Reza Khan Pahlavi, υπήρξε η πραγματοποίηση τριών κύριων στόχων²¹⁵: η δημιουργία μιας κεντρικής κυβέρνησης, ο εκσυγχρονισμός και η απελευθέρωση από τις ξένες επεμβάσεις.

Κατά τη διάρκεια τόσο του Α' όσο και του Β' Παγκοσμίου πολέμου, το Ιράν, θέλοντας να απεμπολήσει τις «ζώνες επιρροής»²¹⁶ που είχαν δημιουργηθεί επί του εδάφους του, ήδη από το 1907 από τη Ρωσία και τη Μεγάλη Βρετανία, τόνιζε την ουδετερότητά του. Για να εξασφαλίσουν οι σύμμαχοι το ιρανικό έδαφος, κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής του πολέμου, εισέβαλλαν το 1941 στο Ιράν και επέβαλλαν ως ανώτατο ηγέτη το Mohammed Reza Pahlavi γιο του Reza Khan Pahlavi, ο οποίος διοίκησε μέχρι το 1979. Με τον τρόπο αυτό, οι Η.Π.Α., αποκτούσαν καθοριστικό έλεγχο στη χώρα, ενώ με πραξικόπημα που διοργανώθηκε από τη CIA, εκδιώχθηκε από τη χώρα ο Mosaddeq²¹⁷, ο οποίος ιδρύοντας το Εθνικό Μέτωπο, επεδίωκε τη συστηματική ανάκτηση του ελέγχου από το κράτος όλων των πλουτοπαραγωγικών πηγών, καθώς και πολιτική ανεξαρτησία. Κάτι τέτοιο θορυβούσε ιδιαίτερα τις Η.Π.Α., που δεν σκόπευαν να χάσουν τη δυνατότητα να αναμιγνύονται στις ιρανικές υποθέσεις.

²¹⁴Edward Willett, *Middle East Leaders- Ayatollah Khomeini*, Rosen Publishing Group 2004, ch.I Khomeini's Childhood, page 14.

²¹⁵Bruce R. Kuniholm, *The Origins of the Cold War in the Near East, Great Power Conflict and Diplomacy in Iran, Turkey, and Greece*, Rosen Pub Group, 2003, Chapter III, The Iranian Context, page 130.

²¹⁶H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 10.

²¹⁷H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 12.

Ο Mohammed Reza Pahlavi²¹⁸, σάχης της Περσίας από το 1941, έγινε ιδιαίτερα γνωστός για τη λεγόμενη «Λευκή Επανάσταση»²¹⁹ ή αλλιώς «χάρτη της επανάστασης του Σάχη και του λαού», που ανακηρύχθηκε στις 27 Ιανουαρίου του 1963. Η λευκή επανάσταση, περιελάμβανε έξι κύρια σημεία: την αγροτική μεταρρύθμιση, την εθνικοποίηση των νερών και των δασών, τη συμμετοχή των εργατών στα προνόμια των επιχειρήσεων, τη μεταρρύθμιση του εκλογικού νόμου με την πρόβλεψη δικαιώματος ψήφου για τις γυναίκες, καθώς επίσης και τη δημιουργία θεσμών τόσο εκπαίδευσης όσο και υγιεινής. Η μεταρρύθμιση όμως εκείνη που προκαλούσε μετατροπή του σκηνικού και έθετε διαχωριστική γραμμή σε σχέση με το κοινωνικό καθεστώς παλαιότερα, ήταν η αγροτική μεταρρύθμιση.

Έχοντας ξεκινήσει από τον Reza Khan Pahlavi, πατέρα του σάχη, ο οποίος επιτέθηκε στους φεουδάρχες χωρίς ωστόσο να τους στερήσει τη βασική πηγή της εξουσίας τους, τη γη, κατέληξε επί ηγεσίας του Mohammed Reza Pahlavi στο μοίρασμα της γης σε εκείνους που την καλλιεργούσαν, δηλαδή τους αγρότες. Πράγματι, μέσα σε λίγα χρόνια, ο σάχης διανέμει σε 30.000 αγρότες 500.000 εκτάρια. Η αρχή πάνω στην οποία στηριζόταν η νέα μεταρρύθμιση, συνίστατο στο ότι κανένας ιδιοκτήτης γης δε θα είχε τη δυνατότητα να κατέχει πάνω από ένα χωριό ή ισοδύναμο ενός χωριού. Η γη που θα ξεπερνούσε αυτά τα μεγέθη θα πωλείτο στους καλλιεργητές της.

Η Λευκή επανάσταση, αποτελεί τη μία εκ των δύο συνιστωσών που απαρτίζουν αυτό που αποκαλείται «ο μεγάλος πολιτισμός»²²⁰. Η άλλη

²¹⁸Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

²¹⁹Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, ch.2 Le Systeme Shahinshahi, pages 116-117.

²²⁰Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, ch.2 Le Systeme Shahinshahi, pages 111-113.

συνιστώσα που ολοκληρώνει το σύστημα Shahinshahi²²¹, όπως ονομάζεται ο μεγάλος πολιτισμός που στόχευε να εισαγάγει η δυναστεία των Παχλεβί, ήταν ο ιρανικός δεσποτισμός.

Σύμφωνα με έναν ορισμό του Maurice Duverger²²², ο ιρανικός δεσποτισμός αποκαλείται φωτισμένος. Αυτός ο χαρακτηρισμός προκύπτει από το σκοπό και το αντικείμενο της ιρανικής εξουσίας εκείνης της περιόδου, που κατά κύριο λόγο συγκεντρωνόταν στον ταχύ οικονομικό εκσυγχρονισμό της χώρας. Ο δεσποτισμός αυτός ήταν τόσο απόλυτος, γιατί η εξουσία έγκειτο αποκλειστικά και μόνο στην καταπίεση, ενώ δε συνοδευόταν από καμίας μορφής νομιμοποίηση αναγνωρισμένης από τους πολίτες. Ο σάχης διοικούσε σαν ανατολίτης, χωρίς να ανέχεται καμία άλλη εξουσία πλὴν της δικής του, διακατεχόταν από ανυπέρβλητο φόβο όσον αφορά το θεσμό της δημοκρατίας, αλλά ωστόσο είχε την ανοχή της Δύσης.

Η Δύση τον θαύμαζε και σαφώς τον υποστήριζε παρά το δεσποτικό προφίλ του που θύμιζε περασμένους αιώνες και προκαλούσε την αγανάκτηση των πολιτών.

Αυτή ήταν η εικόνα που είχε η Δύση για το Ιράν, τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70, οπότε το Ιράν βρισκόταν στο απόγειό του²²³. Η παλιά Περσία, είχε προσεγγίσει πλέον την τεχνολογική επανάσταση, ενώ οι ρυθμοί ανάπτυξης της χώρας ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακοί.

Μία πολύ σημαντική παράμετρος του ιρανικού κράτους, όπως διαμορφώθηκε με την πάροδο των χρόνων, είναι η θρησκεία του. Παρά το ότι σήμερα το Ιράν

²²¹Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, ch.2 Le Systeme Shahinshahi, pages 111-113.

²²²Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979, ch.2 Le Systeme Shahinshahi, pages 111.

²²³Michael Axworthy, *A History of Iran, Empire of the Mind*, Basic Books, 2008, Chapter 7: The Pahlavis and the Revolution of 1979, pages 221-259.

απαρτίζεται από πληθώρα θρησκειών, η συνολική εικόνα της χώρας είναι αυτή της θρησκευτικής ομοιογένειας. Πράγματι, οι Σίιτες²²⁴ μουσουλμάνοι συνιστούν τη συντριπτική πλειοψηφία του Ιρανικού πληθυσμού. Ο σιιτισμός καθιερώθηκε επίσημη θρησκεία του Ιράν από την εποχή της δυναστείας των Σαφαβήδων²²⁵.

Η διακυβέρνηση του σάχη, είχε στόχο²²⁶ σε θρησκευτικό επίπεδο να τιθασεύσει την εξουσία των "ουλεμάδων"²²⁷. Μόνο με τον τρόπο αυτό θεωρούσε δυνατή ο σάχης την εφαρμογή των κοινωνικών του μεταρρυθμίσεων. Η ισορροπία που προϋπήρχε μεταξύ του κράτους και του κλήρου, τροποποιήθηκε ριζικά προς όφελος του κράτους. Ο σάχης επεδίωκε να νομιμοποιήσει την εξουσία του, κάνοντας σε θρησκευτικό επίπεδο στροφή ακριβώς επί του προ-ισλαμικού παρελθόντος του Ιράν.

Το παράδοξο της διακυβέρνησης του σάχη, ήταν ότι όσο έδιναν έμφαση στη μη-Ισλαμική βάση της ηγεσίας τους, τόσο πιο πολύ απομακρύνονταν και διάβρωναν την παραδοσιακή τους κληρονομιά. Ο εκσυγχρονισμός που οραματιζόταν ο Mohammed Reza Pahlavi, γινόταν αντιληπτός ως στροφή προς τη Δύση.

Η έντονα φιλοδυτική στάση του σάχη, αλλά και ο σκληρός δεσποτισμός του, που εκφραζόταν και μέσα από την ισχυρή αστυνομία τη SAVAK, η οποία λειτουργούσε αποκλειστικά για χάρη του, προκάλεσαν την αισθητή μείωση

²²⁴H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 13.

²²⁵Willem Floor & Edmund Herzig, *Iran and the World in the Safavid Age*, I.B.Tauris & Co Ltd, 2012,

²²⁶H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 16.

²²⁷Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

της απήχησης που απολάμβανε ακόμα και από την ιρανική intelligentsia²²⁸. Η δικτατορία του, στάθηκε η κύρια και πρωταρχική αιτία, για την οποία απέτυχαν παταγωδώς οι προσπάθειες του Ιρανικού κοινοβουλίου να θέσει τις βάσεις μίας νόμιμης και λογικής εξουσίας στο Ιράν.

Η αποτυχία του σάχη να δημιουργήσει ένα κράτος δικαίου, συνεχίστηκε και έφθασε σε τέτοιο βαθμό που οδήγησε στην αποξένωση πολλών τομέων της αστικής τάξης²²⁹, οι οποίοι αρχικά τον υποστήριζαν.

Σύμφωνα με την περιγραφή²³⁰ του Juan Linz, το ιρανικό κράτος, μπορούσε πλέον να προσδιοριστεί ως βασισμένο στην προσωπική εξουσία με την αφοσίωση στον εξουσιαστή να πηγάζει όχι από την παράδοση, την υποστήριξη κάποιας ιδεολογίας ή ατομικής αποστολής, ή ακόμα χαρισματικές ικανότητες, αλλά από ένα κράμα φόβου και ανταμοιβών προς τους συνεργάτες του καθεστώτος.

Η απόλυτη εξουσία του σάχη, η σκληρή αστυνομία SAVAK²³¹ που λειτουργούσε προς όφελός του, η στενή συνεργασία με τις ξένες δυτικές δυνάμεις και η απομάκρυνση από τις παραδόσεις, προκειμένου να επιτευχθεί η δημιουργία ενός πιο εκδυτικισμένου Ιράν, οδήγησαν στην επανάσταση του 1979²³², που είχε σαν αποτέλεσμα την οριστική ανατροπή του σάχη.

²²⁸ H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 17.

²²⁹ H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 17.

²³⁰ H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 17.

²³¹ Abbas Milani, *The Shah*, Palgrave Macmillan, 2011, Chapter 1: The Flying Dutchman, pages 1-11.

²³² Michael Axworthy, *Revolutionary Iran, A History of the Islamic Republic*, Oxford University Press, 2013, Chapter II: The 1970s and the Slide to Revolution, pages 76-133.

α)Οι σχέσεις του Ιράν με τα γειτονικά κράτη

Είναι γνωστό, ότι η θέση που καταλαμβάνει ένα κράτος, του χαρίζει πολιτικά χαρακτηριστικά εξ'αρχής, άσχετα από την πολιτική που θα ακολουθήσει τελικά. Η γεωστρατηγική σημασία της τοποθεσίας ενός κράτους, αποτελεί το βασικό άξονα στην πορεία της εξέλιξης των διπλωματικών επαφών του με άλλα κράτη και στη διασφάλιση των συμφερόντων του.

Ο χώρος της Μέσης Ανατολής, δημιουργεί ιδιαίτερες ισορροπίες για τα κράτη που εντάσσονται στην εντοπιότητα αυτή. Ανέκαθεν, τόσο η γεωστρατηγική όσο και η πλουτοπαραγωγική δύναμη των χωρών που βρίσκονται σε αυτό το χώρο, προκαλούσε αντιπαραθέσεις που κλιμακώνονταν και σε διεθνές επίπεδο, μέσα από τις συμμαχίες που αναπτύσσονταν κάθε φορά.

Το Ιράν, αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση όσον αφορά τις σχέσεις που έχει αναπτύξει με τα κράτη που το περιβάλλουν. Οι σχέσεις που ανέπτυξε με τα γειτονικά του κράτη, κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του σάχη, δηλαδή από το 1941 μέχρι και την επανάσταση το 1979, είναι ενδεικτική του προσανατολισμού που θα ακολουθούσε η χώρα στην εξωτερική της πολιτική μελλοντικά, δεδομένων των νέων συνθηκών.

Οι σχέσεις²³³ του Ιράν με την Αίγυπτο, μέχρι το 1952, δε χαρακτηρίζονταν από ιδιαίτερες εξελίξεις. Η αιγυπτιακή επανάσταση το 1952²³⁴, σηματοδότησε, μία περίοδο διαπάλης και των δύο κρατών ενάντια στη Βρετανική πίεση, παρά το γεγονός ότι δε μεσολάβησε ενεργή υποστήριξη από καμία πλευρά.

²³³Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 140-169.

²³⁴ Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 140-169.

Οποιαδήποτε ενεργή υποστήριξη απειράπη, εξαιτίας της διαφοράς που ενυπήρχε στη διαμάχη μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας-Αιγύπτου και της Αγγλοϊρανικής διαμάχης αναφορικά με την επιθυμία του Ιράν να εθνικοποιήσει την εταιρία πετρελαίου.

Η διαμάχη ανάμεσα στις δύο χώρες εντάθηκε κατά την περίοδο διακυβέρνησης της Αιγύπτου από το Νάσσερ²³⁵. Ενώ ο σάχης είχε προσχωρήσει στη συνθήκη της Βαγδάτης και είχε ασπαστεί το δόγμα Αιζενχάουερ, ο Νάσσερ συνεργαζόταν με τη Ρωσία. Σε γενικές γραμμές η Αίγυπτος δεν έδινε ιδιαίτερη έμφαση στις σχέσεις της με το Ιράν, σε αντίθεση με το τελευταίο που έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις δραστηριότητες του Νάσσερ στις χώρες του Περσικού Κόλπου.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί η υποστήριξη της αιγυπτιακής πλευράς, στην επανάσταση της Υεμένης²³⁶ και η συγκρότηση ενός στρατού 50.000 ατόμων για την ενίσχυση των δημοκρατικών στοιχείων της επανάστασης. Η ανάγκη της Αιγύπτου να εξασφαλίσει δύναμη μέσω της πρόφασης της ενότητας των Αράβων, με απώτερο στόχο την εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών των κρατών του Περσικού Κόλπου και το γενικότερο κλίμα των νέο-αποικιακών διαθέσεων της Αιγύπτου που είχε μεταφερθεί στο Ιράν, αποτελούσαν παράγοντες απογοήτευσης για την ιρανική πλευρά.

Εκτός από την αιγυπτιακή εμπλοκή στον εμφύλιο πόλεμο της Υεμένης το 1962²³⁷, ένα ακόμα αγκάθι για τις σχέσεις Ιράν-Αιγύπτου, αποτελούσε το

²³⁵Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 140-169.

²³⁶Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 140-169.

²³⁷Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 140-169.

ζήτημα του Ισραήλ. Το Ιράν είχε δώσει de facto αναγνώριση στο Ισραήλ το 1950 και έκτοτε εγκατέστησε και προξενείο στη χώρα. Οι εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στα δύο κράτη, συνιστούσαν για την αιγυπτιακή πλευρά απόρριψη εκ μέρους του Ιράν όσον αφορά τους Παλαιστίνιους και τα αραβικά θέματα εν γένει.

Ωστόσο μετά τον πόλεμο Ισραήλ-Αιγύπτου το 1967²³⁸, η ιρανική κυβέρνηση σημείωσε μία μικρή αλλαγή στάσης, τονίζοντας πως η κατοχή από το Ισραήλ αραβικών εδαφών, παραβίαζε το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και την καταδίκασε ως παράνομη. Η στροφή αυτή, πιθανότατα προκλήθηκε ακριβώς επειδή εξαιτίας της ήττας των αιγυπτίων, το Ισραήλ έπαψε να αποτελεί αντίπαλο τουλάχιστον άμεσα για την αιγυπτιακή κυβέρνηση και συνεπώς η υποστήριξή του, δεν ήταν πλέον τόσο σκόπιμη.

Οι διπλωματικές σχέσεις που αναμφισβήτητα απασχόλησαν περισσότερο το Ιράν τόσο λόγω συνόρων, όσο και εξαιτίας των εξελίξεων εκείνης της περιόδου, ήταν αυτές με το Ιράκ.

Σε αντίθεση με την Αίγυπτο, οι σχέσεις²³⁹ του Ιράν και του Ιράκ, δε σημείωσαν πρόοδο κατά την περίοδο διακυβέρνησης του σάχη. Μία σοβαρή αιτία ρήξης στις διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών από την περίοδο ήδη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αποτελούσε το ζήτημα του Κουρδιστάν. Το αποσχιστικό κίνημα στο Κουρδιστάν, το οποίο υποκινείτο από τη Σοβιετική Ένωση, υποστηριζόταν ενεργά από κουρδικά στοιχεία, κατά μήκος των συνόρων του Ιράκ.

²³⁸Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 140-169.

²³⁹Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 170-192.

Μέχρι την επανάσταση που πραγματοποιήθηκε το 1958²⁴⁰ στο Ιράκ, το αποσχιστικό κίνημα των Κούρδων, παρέμενε ανενεργό τόσο στο Ιράκ όσο και στο Ιράν. Μάλιστα, η στρατιωτική και πολιτική εκκαθάριση στην οποία προέβαινε κατά καιρούς η ιρακινή κυβέρνηση, την έκανε να αντιμετωπίζει το κουρδικό ζήτημα ως τοπικό ζήτημα, παρά το ότι ο κίνδυνος αναζωπύρωσης των αποσχιστικών τάσεων των Κούρδων²⁴¹, μέσω σοβιετικών υποκινήσεων, δεν αγνοήθηκαν ποτέ από καμία χώρα.

Αλλαγή στάσης της ιρακινής πολιτικής, απέναντι στο ζήτημα των κούρδων, επήλθε, κατά την περίοδο 1969-1971, όταν η νέα κυβέρνηση του 1968 (Baathist government)²⁴², περισσότερο από τους προκατόχους της πιεζόταν να προσδιορίσει τους προσανατολισμούς της, τόσο λόγω εσωτερικών όσο και εξωτερικών παραγόντων. Εξωτερικά κρίθηκε αναγκαίο η νέα κυβέρνηση να ορίσει τις σχέσεις της με το Ιράν και το Ισραήλ, ενώ στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό παρέμενε σε εκκρεμότητα η κουρδική πρόκληση. Ωστόσο, η διαμάχη ανάμεσα στο Ιράκ και το Ιράν, πάνω στο ζήτημα του “Shatt al-Arab”²⁴³ ανάγκασε τους Ιρακινούς να αναζητήσουν έστω και πρόσκαιρα την ειρήνη με τους επαναστατημένους κούρδους.

Έτσι, το Μάρτιο του 1970, ένα κείμενο 15 σημείων²⁴⁴ υποσχόταν αμνηστία στους κούρδους, αναγνώριζε τη γλώσσα τους και ευνοούσε το καθεστώς τους

²⁴⁰Marion Farouk Sluglett & Peter Sluglett, *Iraq since 1958, From Revolution to Dictatorship*, I.B. Tauris & Co Ltd, 1987, Chapter 2: 1958-1963 The Coup and the Revolution of 14 July 1958.

²⁴¹Kenneth Katzman and Alfred B. Prados (Specialists in Middle Eastern Affairs, Foreign Affairs, Defense and Trade Division), CRS Report for Congress, The Kurds in Post-Saddam Iraq, 12.12.2006, διαθέσιμο στο: <http://fpc.state.gov/documents/organization/79340.pdf>.

²⁴²Tim Arango, Conjuring the Ghosts of Iraq's Brutal Past, *The New York Times*, διαθέσιμο στο : http://www.nytimes.com/2013/09/03/world/middleeast/conjuring-the-ghosts-of-iraqs-brutal-past.html?ref=baathparty&_r=0 (τελευταία ενημέρωση 02.09.2013)

²⁴³Kaiyan Homi Kaikobad, *The Shatt-al-Arab Boundary Question: A Legal Reappraisal*, Oxford University Press, 1988, Chapter I: The History II. A General Historical and Political provenance to the Boundary Problem, pages 6-8.

²⁴⁴Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 170-192.

με μία σειρά ρυθμίσεων. Εκείνο που προείχε για το Ιράκ εκείνη την περίοδο ήταν το ζήτημα του αραβικού εθνικισμού²⁴⁵ και το Ιράν δεν ακολουθούσε καθόλου την ίδια προσέγγιση αποτελώντας για το λόγο αυτό κύριο αντίπαλο. Κατά συνέπεια μία αποδυνάμωση του Ιράκ μέσα από την αντιπαράθεση πάνω στο κουρδικό ζήτημα, θα αποδυνάμωνε το κράτος και δε θα επέτρεπε να εστιάσει στο Ιράν.

Καμία πρόοδος δε σημειώθηκε τα επόμενα χρόνια μεταξύ των σχέσεων Ιράν-Ιράκ, τόσο πάνω στο ζήτημα του Shatt al-Arab, ούτε ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των δύο κρατών απέναντι στους Ιρανούς που διέμεναν στο Ιράκ ή το επισκέπτονταν στα προσκυνήματα.

Τη δεκαετία του '80, ο πόλεμος²⁴⁶ Ιράν-Ιράκ, επήλθε σαν επισφράγισμα στη μακρόχρονη αντιπαλότητα των δύο κρατών, ενώ διήρκεσε 8 ολόκληρα χρόνια, προκαλώντας μετατροπή των ισορροπιών όχι μόνο όσον αφορά τα εμπλεκόμενα μέρη, αλλά και στο ευρύτερο γειτονικό περιβάλλον.

Ιδιαίτερα τεταμένες κατά την περίοδο του σάχη, αλλά ακόμα και μέχρι σήμερα ήταν οι σχέσεις²⁴⁷ του Ιράν με τη Σαουδική Αραβία. Παρά το γεγονός ότι το νησί του Μπαχρέιν, αποτελείται κατά κύριο λόγο από αραβικό πληθυσμό, διατηρούσε έναν μακρύ ιστορικό δεσμό με το Ιράν ανέκαθεν. Για το λόγο αυτό, το Ιράν επεδίωκε να ισχυροποιήσει την παρουσία και το ρόλο του στο νησί.

²⁴⁵Nazih Ayubi, *Political Islam, Religion and Politica in the Arab World*, Routledge, 1991, Chapter I: The Theory and Practice of the Islamic State, pages 1-35.

²⁴⁶Hooshang Amirahmadi-Nader Entessar, *Iran and the Arab World*, Hooshang Amirahmadi, Palgrave Macmillan, 1992, ch.4.The Iran-Iraq War, pages 219-229.

²⁴⁷Hooshang Amirahmadi-Nader Entessar, *Iran and the Arab World*, Hooshang Amirahmadi, Palgrave Macmillan, 1992, ch.1. Iranian-Arab Relations in Transition, pages 1-3.

Η επιδίωξη αυτή από πλευράς της ιρανικής κυβέρνησης, σε συνδυασμό μάλιστα με την παρέμβαση του σάχη στον εμφύλιο πόλεμο του Ομάν²⁴⁸ κατά τη δεκαετία του '70, μεταφράστηκαν από τον αραβικό πληθυσμό ως πτυχές του ιρανικού επεκτατισμού.

Από τη δική της πλευρά η Σαουδική Αραβία, έγειρε αξιώσεις στην πλούσια σε πετρελαιοπηγές ιρανική επαρχία του Khuzistan²⁴⁹, ενώ επιζητούσε την πλήρη κυριαρχία στην περιοχή Shatt-al-Arab. Παρά τις πρόσκαιρες λύσεις που λάμβαναν κατά καιρούς τα ζητήματα αυτά και παρά τις διευθετήσεις που προέκυψαν, τα ίδια θέματα εξακολουθούσαν να αποτελούν πηγές για μελλοντικές προστριβές ανάμεσα στο Ιράν και τον αραβικό κόσμο εν γένει.

Κρίσιμης σημασίας ζήτημα ανάμεσα στις δύο χώρες, αποτελούσε πάντοτε και ο ανταγωνισμός για την κυριαρχία στον Ο.ΠΕ.Κ (Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγικών Κρατών), αλλά και η ιδεολογική διαμάχη γύρω από αυτόν. Ο σιιτισμός ήταν ταυτισμένος με την ιρανική ταυτότητα, ενώ ο σουνιτισμός αποτελούσε έκφραση του αραβικού εθνικισμού²⁵⁰. Κατά συνέπεια η χώρα που θα κατείχε ηγετικό ρόλο στον Ο.ΠΕ.Κ, θα συμβόλιζε και ενός είδους ιδεολογική υπεροχή, στο χώρο της Μέσης Ανατολής.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, παρουσιάζει η σταδιακή εξέλιξη των σχέσεων²⁵¹ Ιράν-Συρίας. Καθ'όλη τη διάρκεια των δεκαετιών του '50 και του '60, η Συρία αντιμετώπιζε το Ιράν ως αντίπαλο των αραβικών συμφερόντων, που

²⁴⁸Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 170-192.

²⁴⁹Iran Chamber Society, Province of Khuzestan, Iran Chamber Society, 26.11.2013, διαθέσιμο στο: http://www.iranchamber.com/provinces/15_khuzestan/15_khuzestan.php.

²⁵⁰Nazih Ayubi, *Political Islam, Religion and Politics in the Arab World*, Routledge, 1991, Chapter I: The Theory and Practice of the Islamic State, pages 1-35.

²⁵¹Hooshang Amirahmadi-Nader Entessar, *Iran and the Arab World*, Hooshang Amirahmadi, Palgrave Macmillan, 1992, ch.11. Iran and Syria: From Hostility to Limited Alliance, pages 198-214.

απειλούσε την ασφάλεια στην περιοχή. Το σκηνικό αυτό στις σχέσεις των δύο κρατών, άρχισε να μεταβάλλεται από τη δεκαετία του '70 και μετά.

Όταν ανέλαβε την εξουσία στη Συρία ο Hafez al-Assad²⁵², διάφορες αντικρουόμενες δυνάμεις επηρέασαν τις διμερείς σχέσεις των δύο κρατών. Δύο κύριοι παράγοντες ώθησαν στην αλλαγή αυτή. Ο πρώτος παράγοντας ήταν η σημαντική τόνωση και βελτίωση της ιρανικής οικονομίας²⁵³, η οποία με τη σειρά της οδήγησε σε μια πιο ενεργή εξωτερική πολιτική από πλευράς του Ιράν. Κράτη που δεν χαρακτηρίζονταν ως πετρελαιοπαραγωγικά, ή που διέθεταν μικρές ποσότητες πετρελαίου όπως η Συρία, είχαν αναπτύξει με την πάροδο του χρόνου οικονομικές ανάγκες που μπορούσαν να καλυφθούν μόνο από χώρες που παρήγαγαν πετρέλαιο. Κατά συνέπεια, εξτρεμιστές άραβες όπως ήταν οι Σύριοι, φάνηκαν πιο πρόθυμοι να προβούν σε διαπραγματεύσεις, με στόχο να αποσπάσουν την πολυπόθητη οικονομική βοήθεια που χρειάζονταν.

Ένας ακόμα παράγοντας που συνετέλεσε ιδιαίτερα στη στροφή που παρατηρήθηκε στις σχέσεις των δύο κρατών, ήταν και η αλλαγή του Ιράν όσον αφορά τις εκτιμήσεις του Ιράν για τα αίτια που προκάλεσαν τη μακρόχρονη αστάθεια στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η Σοβιετική Ένωση και η επιρροή που είχε αναπτύξει στην περιοχή, αποτελούσε ανισορροπία. Για να την αντιμετωπίσει το Ιράν, ανέπτυξε μια πιο φιλοαραβική στάση, όσον αφορά το ζήτημα των Παλαιστινίων σε σχέση με την αραβο-ισραηλινή διαμάχη. Όπως ήδη αναλύσαμε η στροφή αυτή, προέκυψε αμέσως μετά τον

²⁵²Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, PART 2: The regional Level, pages 170-192.

²⁵³Ali Gheissari, *Contemporary Iran, Economy, Society, Politics*, Oxford University Press, 2009, Part I: Economy, pages 3-38.

πόλεμο των έξι ημερών²⁵⁴, του οποίου η έκβαση εμφάνισε την απειλή ενός πολύ ισχυρού Ισραήλ.

Οι σχέσεις των Ιράν-Συρίας, άρχισαν να γίνονται ακόμα πιο στενές αργότερα κατά τη δεκαετία του '80²⁵⁵, όταν η απομονωμένη Συρία, προσέγγισε σα μοναδικό της σύμμαχο το Ιράν, το οποίο και υποστήριξε στον οκταετή πόλεμο²⁵⁶ του Κόλπου με το Ιράκ. Ένας ακόμα λόγος προσεταιρισμού του Ιράν μετά την πτώση του σάχη, ήταν και η διαμάχη ανάμεσα στο συριακό και το ιρακινό Μπάαθ. Επιπλέον, η στήριξη που προσφέρουν τόσο η Συρία όσο και το Ιράν στην οργάνωση Hizbollah²⁵⁷ του Λιβάνου, είναι τέτοιας έκτασης ώστε γίνεται εύκολα αντιληπτό γιατί δημιουργήθηκαν τόσο στενοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών.

Η σχέση του Ιράν με τη Συρία καθρεπτίζει και τις επαφές του πρώτου με το Λίβανο. Ο Λίβανος, αποτελεί χώρο όπου η διαμάχη αράβων και ισραηλινών είναι ιδιαίτερα ενεργή και εύκολο να κλιμακωθεί. Ο Λίβανος και ιδιαίτερα ο шиιτικός πληθυσμός του που εντοπίζεται στα νότια²⁵⁸, αποτελούν αξίες γεωστρατηγικής σημασίας για το Ιράν, εφόσον του παρέχουν τη δυνατότητα να επηρεάζει, μέσω της οργάνωσης Hizbollah, την αραβοϊσραηλινή διαμάχη και κατά συνέπεια τις πολιτικές της Μέσης Ανατολής.

²⁵⁴ Ari Fridman, The Six-Day War, Plus 40 Years (6 Letters), *The New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2007/06/06/opinion/06mideast.html?pagewanted=all> (τελευταία ενημέρωση: 06.06.2007)

²⁵⁵ Degang Sun, *Brothers Indeed: Syria-Iran Quasi-alliance Revisited*, *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, Vol.3, No2, 2009, διαθέσιμο στο: <http://mideast.shisu.edu.cn/picture/article/33/d9/c8/f5ff0a8943d3af3ce9d4046f2171/6994a9d4-fa41-412b-a297-f923d7d9fc27.pdf>.

²⁵⁶ Iran Chamber Society, Iran-Iraq War 1980-1988, Iran Chamber Society, 01.12.2013, διαθέσιμο

στο: http://www.iranchamber.com/history/iran_iraq_war/iran_iraq_war1.php.

²⁵⁷ Augustus Richard Norton, *Hezbollah-A Short History*, Princeton University Press, 2007, Chapter II - The Founding of Hezbollah, The Hezbollah World View, pages 35-41.

²⁵⁸ Neil Mac Farqouhar, Lebanon's Shiites and Sunnis Battle in Syria, but Not at Home, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2012/12/20/world/middleeast/lebanons-shiites-and-sunnis-fight-in-syria-but-not-at-home.html?_r=0 ((τελευταία ενημέρωση: 19.12.2012)

Η συνέχιση του εν λόγω status quo στο Λίβανο, θα επηρεάζεται αφενός από την επιδίωξη του Ιράν να επεκτείνει τη βάση επιρροής του και αφετέρου από την προσπάθεια να μη διαταραχθεί η ισορροπία με τη Συρία, δεδομένων των κρίσιμων σχέσεων που χαρακτηρίζουν τη σχέση της με το Λίβανο.

β) Οι σχέσεις του Ιράν με το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον

Η ισορροπία των πολιτικών επιλογών του Ιράν, όσο και της περιοχής της Μέσης Ανατολής, επηρεάζονταν ανέκαθεν από το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον και ιδιαίτερα από τις Η.Π.Α., αλλά και τη γειτονική πρώην Σοβιετική Ένωση. Η περίοδος διακυβέρνησης του Ιράν από το σάχη, είναι ενδεικτική των ισορροπιών που καθόρισαν τη στρατηγική γραμμή που ακολουθήθηκε για χρόνια, γεύση της οποίας ενυπάρχει έως σήμερα.

Χαρακτηριστική υπήρξε η αντιπαλότητα ανάμεσα στις δύο χώρες, για την εξασφάλιση της ηγεμονίας αλλά και όσο το δυνατόν πιο εκτεταμένων ζωνών επιρροής στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Ο Mohammed Reza Pahlavi²⁵⁹, έχοντας την αμέριστη υποστήριξη των αμερικανικών δυνάμεων και εκδηλώνοντας φανερά την επιρροή που εξασκούσε πάνω του η Αμερική, προκαλούσε απειλητικά συναισθήματα στους Ρώσους. Ωστόσο παρά την υπεροχή που εξασφάλιζαν οι Αμερικανοί κατά την περίοδο διακυβέρνησης του σάχη, αξίζει να σημειωθεί ότι ακόμα και οι Η.Π.Α.,

²⁵⁹Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

ένιωθαν κατά διαστήματα απειλή από τη Ρωσία, ανάλογα με το πώς εξελίσσονταν οι καταστάσεις στη Μέση Ανατολή και ειδικότερα στο Ιράν.

Κατά την περίοδο 1946-1988 η βασική υπόθεση²⁶⁰ των Αμερικανών ήταν ότι η πολιτική που ακολουθούσαν οι Ρώσοι στη μεταπολεμική περίοδο, ήταν αυτή της προσπάθειας εξασφάλισης κυρίαρχου ρόλου στον Περσικό Κόλπο και το Ιράν, με μεθόδους επιθετικές και προσανατολισμένες στην κατάκτηση. Ωστόσο, η αμερικανική πλευρά υποτίμησε και εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να υποτιμά το σύνολο όλων εκείνων των παραμέτρων που διαμόρφωσαν τη ρωσική πολιτική όσον αφορά την περίπτωση του Ιράν, αλλά και τους παράγοντες που συνετέλεσαν στην οριστικοποίηση της απειλής που δημιουργήθηκε στη Ρωσία.

Για το λόγο αυτό, το έτος 1946 επί Στάλιν οι ενέργειες²⁶¹ της Ρωσίας απέναντι στο Ιράν ήταν ενδεικτικές της δυναμικής και παρεμβατικής πολιτικής που στόχευαν να ακολουθήσουν. Έτσι, ο κόκκινος στρατός που είχε ήδη εγκατασταθεί στο Ιράν μεταπολεμικά, είχε στόχο να ενισχύσει τα αυτονομιστικά κινήματα Κούρδων και Αζερμπαιτζάνων²⁶². Απώτερος στόχος ήταν να επιτευχθεί στα νότια της Ρωσίας ένα “puppet state”²⁶³, το οποίο θα ασκούσε πίεση στην Τουρκία και θα ανάγκαζε τις Δυτικές δυνάμεις να αποχωρήσουν.

²⁶⁰Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, Ch.3. The Role of Iran in Soviet Perceptions and Policy 1946-1988, pages 63-91.

²⁶¹Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, Ch.3. The Role of Iran in Soviet Perceptions and Policy 1946-1988 page 64.

²⁶²Abbas Vali, *Kurds and the State in Iran*, I.B. Tauris & Co Ltd, 2011, Chapter I The Formation of the Kurdish National Identity in Iran, pages 1-25.

²⁶³Noam Chomsky, *Rogue States*, Z Magazine, April 1998, διαθέσιμο στο: <http://www.chomsky.info/articles/199804--.htm>

Όπως ήταν ωστόσο αναμενόμενο, η Αμερική ανάγκασε τη Ρωσία να υποχωρήσει και να διώξει τα στρατεύματά της από το Ιράν.

Την περίοδο 1949-1962²⁶⁴, η πεποίθηση των Ρώσων, ότι η πολιτική που ακολουθούσαν οι Η.Π.Α. απέναντι στο Ιράν, σχετιζόταν με την επίθεση που εξαπέλυαν αναφορικά με την ιδεολογία του σοσιαλισμού, έγινε εντονότερη από ποτέ. Η Μόσχα, ένωσε εξαιρετική απειλή όταν το κομμουνιστικό κόμμα του Ιράν Tudeh²⁶⁵ περιθωριοποιήθηκε. Η εκτεταμένη στρατιωτική βοήθεια που λάμβανε το Ιράν από τις Η.Π.Α. και η προσχώρηση στη συνθήκη της Βαγδάτης το 1955, θορύβησαν όσο ποτέ τη ρώσικη πλευρά.

Σαφέστατα από την πλευρά των αμερικανών, όλη αυτή η προσέγγιση του Ιράν, είχε απώτερο στόχο να αποκτήσουν οι Η.Π.Α την πρόσβαση στις πηγές του πετρελαίου και να χρησιμοποιούν το Ιράν ως σύνδεσμο στο δίκτυο πελατών τους στη Μέση Ανατολή. Με άλλα λόγια, φιλοδοξούσαν να λειτουργούν ως ένα είδος διαιτητή στην περιοχή, διατηρώντας με τον τρόπο αυτό την πρωτοκαθεδρία στη ρύθμιση της πολιτικής ζωής του μεσανατολικού χώρου.

Επιπρόσθετα, το Ιράν επί σάχη, εξαιτίας της γειτνιάσής του με τη Ρωσία, την αντιμετώπιζε ως μεγάλη απειλή. Παρά το ότι η γεωγραφική θέση της έθετε περιορισμούς στις πολιτικές επιλογές του Ιράν, το τελευταίο δεν ακολούθησε μία συγκεκριμένη στάση διαχρονικά.

²⁶⁴Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, Ch.3. The Role of Iran in Soviet Perceptions and Policy 1946-1988 page 64.

²⁶⁵Maziar Behrooz, *Rebels with a Cause, The Failure of the Left in Iran*, I.B. Tauris & Co Ltd, 2000, Chapter I: Defeat and Revival: The Great Defeat of the Left (1953-1970) – The Communist Tudeh and the Soviet Union, pages 22-26.

Το περιστατικό που θεωρείται ότι συμβολίζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις σχέσεις Ιράν-Ρωσίας, είναι αυτό της «κρίσης του Αζερμπαϊτζάν»²⁶⁶. Συγκεκριμένα, την περίοδο 1943-44²⁶⁷ η σοβιετική ηγεσία έγειρε αξιώσεις για παραχώρηση πετρελαίου από τις βόρειες επαρχίες του Ιράν. Η αξίωση έλαβε χώρα σε μια περίοδο κατά την οποία οι Δυτικές δυνάμεις είχαν υπονομεύσει τη δυνατότητα του Ιράν να μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα. Η στάση του Ιράν απέναντι στις ρωσικές απαιτήσεις δεν υπήρξε ομοιόμορφη εξαιτίας των ιδεολογικών διαφορών στο εσωτερικό της χώρας.

Το κομμουνιστικό κόμμα του Ιράν “Tudeh party” και εν γένει τα αριστερά στοιχεία της ιρανικής πολιτικής ζωής, οργανωμένα είτε στο Tudeh, είτε στο “Απελευθερωτικό Μέτωπο του Ιράν”²⁶⁸, διέγνωσαν με αισιοδοξία τις απαιτήσεις αυτές, θεωρώντας πως ίσως έτσι θα επιτύγχαναν απεμπλοκή από την όλο και αυξανόμενη βρετανική επιρροή στο νότιο τμήμα της χώρας.

Από την άλλη, τα εθνικιστικά στοιχεία του Ιράν εντός και εκτός του κοινοβουλίου των “Majlis”²⁶⁹, απέρριψαν τα αιτήματα των Ρώσων, υποστηρίζοντας ότι μία τέτοια εξέλιξη θα είχε καταστροφικές συνέπειες για το Ιράν, ενώ θα το μετέτρεπε σε υποτακτικό κράτος. Κατά συνέπεια, το κοινοβούλιο των “Majlis” δίνοντας την τελική απάντηση, αρνούμενο να υποκύψει στις πιέσεις της Ρωσίας, θα γινόταν μάρτυρας της σκλήρυνσης της στάσης των σοβιετικών. Όλο αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η Ρωσία να μη

²⁶⁶Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, Ch.3. The Role of Iran in Soviet Perceptions and Policy 1946-1988, Part I: The International level, page 38.

²⁶⁷Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, Ch.3. The Role of Iran in Soviet Perceptions and Policy 1946-1988, Part I: The International level, page 38.

²⁶⁸H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, pages 64-67.

²⁶⁹Edward Willett, *Middle East Leaders- Ayatollah Khomeini*, Rosen Publishing Group 2004, ch.I Khomeini's Childhood, page 14.

διστάσει να χρησιμοποιήσει τα αυτονομιστικά κινήματα στο Αζερμπαϊτζάν και Κουρδιστάν, προκειμένου να υπονομεύσει τη σταθερότητα στο εσωτερικό του Ιράν.

Το περιστατικό αυτό, φανερώνει με τον καλύτερο τρόπο το μέγεθος της απειλής που ένιωθε η Ρωσία. Ο συνδυασμός της αμερικανικής επιρροής στο Ιράν την περίοδο διακυβέρνησης του σάχη, καθώς και το σύμφωνο της Βαγδάτης το 1955²⁷⁰, διόγκωναν το φόβο των Σοβιετικών. Έτσι ο σάχης το 1956 σε επίσκεψή του στη Μόσχα δήλωσε χαρακτηριστικά ότι «Ο Χρυστσώφ²⁷¹ τελικά συμφώνησε ότι το Ιράν δεν είχε επιθετικές διαθέσεις εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά τόνισε ότι κάποια μεγάλη δύναμη ίσως να μας ανάγκαζε παρά τη θέληση μας, να διαθέσουμε το έδαφός μας για μια επίθεση στη Ρωσία....»²⁷². Από τη δήλωση αυτή του σάχη γίνεται φανερό γιατί οι Ρώσοι κατέφευγαν σε κάθε μέσο εκφοβισμού προς το Ιράν. Η απειλή και ο φόβος τους από τη δυτική εξάπλωση και επιρροή, είχε λάβει τέτοια έκταση που θα μπορούσε κανείς να εντοπίσει πληθώρα περιστατικών όπως εκείνο του “U-2 incident”²⁷³, το 1960 με την κατάρριψη αμερικανικού κατασκοπικού αεροπλάνου που διέσχισε τον ιρανικό εναέριο χώρο. Η Ρωσία δεν επέτρεπε σε κανένα αεροπλάνο που θα βρισκόταν σε στρατιωτική αποστολή να χρησιμοποιεί τον ιρανικό εναέριο χώρο.

²⁷⁰Γιάννης Σακκάς, *Η Βρετανία, η Αίγυπτος και η Κρίση στο Σουέζ το 1956*, ΑΓΟΡΑ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ, Τόμος 12, Τεύχος 3, Δεκέμβριος-Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2007, διαθέσιμο στο: <http://www.idec.gr/ijer/new/tomos%2012/SAKKAS.pdf>.

²⁷¹Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, Ch.3. The Role of Iran in Soviet Perceptions and Policy 1946-1988, Part I: The International level, page 38.

²⁷²Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974, Part I: The International level, page 52.

²⁷³Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, Ch.3. The Role of Iran in Soviet Perceptions and Policy 1946-1988, Part I: The International level, page 38.

Η διαμάχη αυτή μεταξύ Ρωσίας και Η.Π.Α., ήταν αναμενόμενη εφόσον το σάχη τον εγκατέστησαν²⁷⁴ στα 21 του χρόνια στην ηγεσία του Ιράν οι Αμερικανοί. Μέσα σε μια νύχτα προκλήθηκε αλλαγή του πολιτικού σκηνικού στο Ιράν. Η λογοκρισία έλαβε τέλος, οι πολιτικοί κρατούμενοι απελευθερώθηκαν και νέοι πολιτικοί σχηματισμοί έκαναν την εμφάνισή τους. Σύμφωνα με τις ιδέες²⁷⁵ του Ρούζβελτ, το Ιράν μπορούσε να αποτελέσει πρότυπο-μοντέλο ανάπτυξης μεταπολεμικά, αποτελώντας παράδειγμα για τον κόσμο και απόδειξη των αμερικανικών δυνατοτήτων και της εμπειρίας τους.

Σε αντίθεση με το σάχη, ο Μοσαντέκ και το Εθνικό Μέτωπο που είχε ιδρύσει αντιπροσώπευε²⁷⁶, όλα όσα αντιπαθούσαν οι δυτικοί στην ιρανική πολιτική ζωή. Η αντίληψη των δυτικών για το Μοσαντέκ ότι ήταν οπισθοδρομικός, στενόμυαλος, ξενοφοβικός και δημαγωγός, ήταν αρκετή για να τον αγνοούν και να συνεργάζονται αποκλειστικά με το σάχη.

Μία μικρή στροφή²⁷⁷ στο πρότυπο των σχέσεων που είχε δημιουργηθεί μεταξύ Ιράν και Η.Π.Α. τελέστηκε όταν ανέλαβε την αμερικανική ηγεσία ο πρόεδρος John F.Kennedy²⁷⁸. Η προσπάθεια των αμερικανών να επιτύχουν πολιτικές μεταρρυθμίσεις μετατρέποντας το Ιράν σε συνταγματική μοναρχία απέτυχαν και έτσι στράφηκαν στην επίτευξη οικονομικών και κοινωνικών

²⁷⁴James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience, page 10.

²⁷⁵James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience, page 10.

²⁷⁶James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience, page 12.

²⁷⁷James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, Part 13: New Frontier and White Revolution, pages 167-181.

²⁷⁸Jeffery DelVicio, Diantha Parker, David Furst, Jeff Roth, Jon Huang and Artin Afkhami, Iran the United States and a Political Seesaw, On State Visit Shah warns of Communism, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/interactive/2012/04/07/world/middleeast/iran-timeline.html?_r=0#/time5_210 (τελευταία ενημέρωση 13.04.2012)

αλλαγών²⁷⁹. Ωστόσο, ενώ εξωτερικά ο σάχης μπορεί να φαινόταν δυνατός, σε έναν πιο προσεκτικό παρατηρητή και γνώστη του εσωτερικού σκηνικού της χώρας οι αδυναμίες του είχαν ήδη αρχίσει να φαίνονται. Κανένας ιρανός πολίτης δεν τολμούσε να αντιπαρατεθεί ανοιχτά με τον απόλυτο μονάρχη, έμμεσες μορφές στο θρόνο προέρχονταν από τον τύπο, ο οποίος δε δίσταζε να κάνει λόγο για τον διογκωμένο πληθωρισμό, το πάγωμα των μισθών ή την εκλογική προπαγάνδα²⁸⁰.

Η κριτική δυνάμωne και ο σάχης φοβήθηκε ότι αν οι Η.Π.Α. εφάρμοζαν σοβαρά τις διοικητικές και πολιτικές αλλαγές που φιλοδοξούσαν, στη βάση της απήχησης του κόσμου στα ζωτικά θέματα της οικονομίας, της πολιτικής και της κοινωνίας, τότε πιθανότατα το Ιράν να έχανε μέρος των προνομίων που απολάμβανε μέχρι τότε.

Θορυβημένος από αυτές τις εξελίξεις ο σάχης, απέστειλε γράμμα στον Kennedy, στο οποίο υπεράσπιζε το status quo της χώρας του. Συγκεκριμένα έγραφε ότι « Το Ιράν αποτελεί μία χώρα με δημοκρατικό καθεστώς με όλες τις ελευθερίες εκτός από αυτήν του να διαπράττεται εσχάτη προδοσία και να προδίδονται τα συμφέροντα της πατρίδας»²⁸¹. Το μόνο που επιτεύχθηκε μέσα από το γράμμα αυτό, ήταν να καταδειχθούν με τον καλύτερο τρόπο, οι συγκεχυμένες σκέψεις του σάχη, εκείνη την περίοδο. Το αποτέλεσμα ήταν να πραγματοποιηθούν όλοι οι φόβοι του σάχη και να καθυστερήσει η βοήθεια από τις Η.Π.Α. Μάλιστα ο σάχης τόνισε ότι η βοήθεια που παρεχόταν από

²⁷⁹James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience, page 12.

²⁸⁰H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell Universty Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 17.

²⁸¹James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience,page 169.

τους αμερικανούς στο Ιράκ και το Αφγανιστάν ήταν δυσανάλογα μεγαλύτερη από αυτή του Ιράν.

Όταν ανέλαβε την αμερικανική ηγεσία ο Lyndon B.Johnson, οι διμερείς²⁸² σχέσεις Ιράν-Η.Π.Α. έγιναν στενότερες. Η σχέση ανάμεσα στους δύο ηγέτες ήταν θερμή, ενώ ο πρόεδρος Johnson²⁸³ εκτιμούσε τη σκληρότητα που εξέπεμπε ο σάχης, καθώς και τη στάση του και την υποστήριξή του στην αμερικανική αποστολή στο Βιετνάμ, σε μία περίοδο μάλιστα που η Ουάσινγκτον είχε ελάχιστους φίλους στον «Τρίτο Κόσμο».

Ο πρόεδρος των Η.Π.Α., Richard Nixon και η εκλογή²⁸⁴ του το 1968 σηματοδότησε τις πιο στενές σχέσεις ανάμεσα σε Αμερική και Ιράν. Οι δύο ηγέτες εξελίχθηκαν σε στενούς φίλους, ενώ ο σάχης καλωσόρισε το “δόγμα Νίξον”²⁸⁵, σύμφωνα με το οποίο ενθαρρυνόταν όσο ποτέ η επέκταση της ιρανικής ισχύος στον Περσικό Κόλπο, ως ο βασικός πυλώνας της ενίσχυσης των αμερικανικών συμφερόντων σε μια ζωτική περιοχή του κόσμου. Εκείνη την περίοδο εκτοξεύτηκαν στα ύψη οι αγορές όπλων του Ιράν από τις Η.Π.Α., η συνεργασία κορυφώθηκε, αλλά ωστόσο οι εσωτερικές φωνές που αντιδρούσαν στην απόλυτη μοναρχία του σάχη και στις υποχωρήσεις στις οποίες προέβαινε προς όφελος της Αμερικής άρχισαν να πληθαίνουν.

Το αποτέλεσμα αυτών των εντάσεων, οδήγησε εν τέλει στην επανάσταση του 1979 και ό,τι εκείνη συνεπαγόταν σε πολιτικοκοινωνικό επίπεδο²⁸⁶

²⁸²James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience, As the Shah Goes, pages 182-183.

²⁸³James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience, As the Shah Goes, pages 182-183.

²⁸⁴James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience, As the Shah Goes, page 184.

²⁸⁵Θεόδωρος Κουλουμπής, Περί Δογμάτων Εξωτερικής Πολιτικής, *Η Καθημερινή*, διαθέσιμο στο: <http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/ w articles columns 2 03/10/2010 417383> (τελευταία ενημέρωση 03.10.2010)

²⁸⁶James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

III. Το πολιτικό προφίλ και η κουλτούρα της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν.

1. Χαρακτηριστικά του Ιράν και ανάλυση των καθοριστικών παραμέτρων που το επηρεάζουν.

Το Ιράν ανήκει στους αρχαίους πολιτισμούς και ως κράτος με βαθιές ρίζες στο αρχαίο παρελθόν, πάντοτε προκαλούσε το ενδιαφέρον ερευνητών και μελετητών. Το πορτραίτο αυτό του σύνθετου Ιράν με την έντονη ιστορία, σε συνδυασμό με την έλλειψη δυνατότητας ουσιαστικής πρόσβασης σε αυτό από τους Αμερικανούς, μετά το 1979²⁸⁷, δημιούργησε έντονη καχυποψία για την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. Πιο συγκεκριμένα, η αδυναμία της Αμερικής να προσεγγίσει από την επανάσταση του 1979 και μετά το Ιράν, λόγω του πιο κλειστού διεθνούς προφίλ του τελευταίου και της δυσaráσκειάς του για τις Η.Π.Α., είχε σαν αποτέλεσμα μία στρεβλή και εξαιρετικά επιφανειακή ανάγνωση του ιρανικού κράτους με έμφαση στη μη κανονικότητα και τη μοναδικότητα των εσωτερικών του λειτουργιών.

Σύμφωνα με μία μελέτη²⁸⁸ της RAND (Research and Development) για το Ιράν, μη κερδοσκοπικού οργανισμού, που έχει σα στόχο τη βελτίωση των πολιτικών τακτικών και της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, μέσα από την έρευνα, οι Η.Π.Α. Θα αποκτήσουν τεράστιο όφελος εάν παρακάμψουν τη

²⁸⁷James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

²⁸⁸Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, *Understanding Iran*, 2009, διαθέσιμο στο: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

διστακτικότητα και το φόβο τους όσον αφορά τη συνδιαλλαγή με το Ιράν και αρχίσουν άμεσα διαπραγματεύσεις.

Πιο αναλυτικά η RAND, θεωρεί ως θετικό πρόσημο για την περαιτέρω πολιτική τακτική των Η.Π.Α., την κατανόηση “συγκεκριμένων παραμέτρων”²⁸⁹ της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης του Ιράν.

Αρχικά, οι Η.Π.Α. Θα πρέπει να κατανοήσουν ότι ο Ανώτατος Ηγέτης του Ιράν Ayatollah Ali Khamenei²⁹⁰, αποτελεί την πιο ισχυρή και με δυνατότητα άσκησης “αρνητικής επιρροής” και διαιτησίας όσον αφορά διάφορους δρώντες και θεσμούς. Πολλές φορές η προσωπικότητά του παρουσιάστηκε ως αδύναμη και αναποφάσιστη, που απλά τυχαίνει και βρίσκεται στο ανώτατο αξίωμα. Παρόλα αυτά, θεσμικά αλλά και σε πρακτικό επίπεδο παραμένει η ύψιστη πολιτική εξουσία στο Ιράν.

Ένα άλλο πολύ σημαντικό στοιχείο της σημερινής πολιτικής κουλτούρας του Ιράν που εκφράζει τις απόψεις του Ανώτατου ηγέτη, είναι ότι προκειμένου το Ιράν να διασφαλίσει τη στρατηγική του ακεραιότητα, η αποτροπή του συμβιβασμού είναι απαραίτητη. Ο συμβιβασμός αποτελεί για τη σημερινή πολιτική ταυτότητα του κράτους σημάδι αδυναμίας, που θα ευνοεί τις Η.Π.Α., να ασκούν όλο και μεγαλύτερη πίεση στα εσωτερικά του. Η ανεξαρτησία και η διασφάλιση της ακεραιότητας του Ιράν με τρόπο που να μη χρειαστεί ποτέ να καταφύγει σε συμβιβασμό, προέρχονται από την πολιτική ανεξαρτησία και κατ'επέκταση από την οικονομική και τεχνολογική ανεξαρτησία. Από αυτό και

²⁸⁹ Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, Understanding Iran, 2009, διαθέσιμο

στο: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

²⁹⁰ Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

μόνο γίνεται προφανής η σημασία ανάπτυξης του συστήματος πυρηνικής ενέργειας στο Ιράν.

Το επαναστατικό σώμα ασφαλείας του ιρανικού στρατού το IRGC (Islamic Revolutionary Guards Corps)²⁹¹, το οποίο δημιουργήθηκε το Μάιο του 1979, λίγο μετά την Ισλαμική Επανάσταση στο Ιράν από τον ίδιο τον Ανώτατο Ηγέτη και εμπνευστή της επανάστασης Khomeini, αποτελεί άλλη μία θεσμική παράμετρο που ασκεί εξαιρετική επιρροή στην πολιτική και την οικονομία του Ιράν, η οποία ως επί τω πλείστον πηγάζει από το ανεπίσημο δίκτυο σχέσεων που έχει αναπτυχθεί ανάμεσα σε πρώην διοικητές και βετεράνους του σώματος. Το δυναμικό του IRGC (Islamic Revolutionary Guards Corps) ανέρχεται στις 120.000, ενώ το δίκτυο του σώματος ελέγχει τομείς κλειδιά της Ιρανικής οικονομίας²⁹². Το IRGC αποφέρει τεράστια έσοδα στην πολιτική ζωή του κράτους, ελέγχοντας μία σειρά από θυγατρικές εταιρίες που έχουν επεκταθεί σε πάρα πολλούς τομείς της οικονομικής ζωής, όπως κατασκευαστικές, real estate, κατασκευής αυτοκινήτων, ακόμα και μικροχειρουργικής με laser. Το IRGC, θεωρείται επίσης ότι εμπλέκεται σε παράνομα και λαθραία δίκτυα, που συνιστούν μία εκτεταμένη σκιώδη οικονομία του ιρανικού κράτους.

Σύμφωνα με τη RAND²⁹³ (Research and Development) ένα ακόμα χαρακτηριστικό που πρέπει να γίνει κατανοητό ώστε να καταστεί πιο σαφής και ευδιάκριτη η εικόνα του Ιράν είναι ότι η ιρανική οικονομία βασισμένη στην

²⁹¹Emanuele Ottolenghi, *The Pasdaran, Inside Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps*, FDD Press, 2011, Chapter 1: Introduction, pages 1-5.

²⁹²Emanuele Ottolenghi, *The Pasdaran, Inside Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps*, FDD Press, 2011, Chapter 5: The IRGC Contest of Iran's Economy, pages 41-49.

²⁹³Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, *Understanding Iran*, 2009, διαθέσιμο στο:http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

παραγωγή πετρελαίου, παρουσιάζει μοναδικές παθογένειες κάποιες από τις οποίες οφείλονται στη γραφειοκρατία και την πολιτική εμπλοκή στην οικονομική ζωή της χώρας. Παρά τη σημαντική παραγωγή πετρελαίου, η ιρανική οικονομία δεν είναι σε θέση να χαρεί τον πλούτο αυτό, καθώς πάσχει από το φαινόμενο *dutch disease*²⁹⁴. Το φαινόμενο αυτό, σημαίνει ότι η οικονομία του Ιράν δε μπορεί να ισορροπήσει εύκολα μέσα από τους διάφορους τομείς της οικονομίας, καθώς τα έσοδα από τα πετρέλαια ισχυροποιούν το νόμισμά της με αποτέλεσμα οι υπόλοιπες υπηρεσίες να γίνονται πολύ ακριβότερες, άρα μη ανταγωνιστικές σε σχέση με άλλες χώρες. Το φαινόμενο αυτό που καθυστερεί την πολύπλευρη ανάπτυξη της οικονομίας δυσχεραίνεται ακόμα περισσότερο από την πολιτική εμπλοκή, με χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτό του πρώην ηγέτη Mahmoud Ahmadinejad²⁹⁵, ο οποίος στην προσπάθειά του να επιφέρει δομικές μεταρρυθμίσεις στην οικονομία χρησιμοποίησε τακτικές που ενίσχυσαν την εικόνα των ασταθών και μεταβαλλόμενων πολιτικών πρακτικών στις οποίες καταφεύγει το Ιράν, λόγω των πολλών θεσμικών οργανισμών που εμπλέκονται στην πολιτική και οικονομική ζωή του τόπου, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται καχύποπτα όταν πρόκειται να προσελκύσει ξένες επενδύσεις. Όλο αυτό το αρνητικό σκηνικό στην ιρανική οικονομία, αποτυπώνεται ξεκάθαρα με σοβαρές επιπτώσεις στη μεσαία τάξη του Ιράν, που πλήττεται από τον πληθωρισμό, την αύξηση των τιμών του πετρελαίου και διακοπές ρεύματος. Όλος αυτός ο αντίκτυπος της οικονομίας προκάλεσε θύελλα

²⁹⁴ Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, Understanding Iran, 2009, διαθέσιμο

στο: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

²⁹⁵ Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/in-iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

αντιδράσεων ενάντια στις πολιτικές του Mahmoud Ahmadinejad, οι οποίες καταστάθηκαν βίαια²⁹⁶. Ωστόσο, παρά τις οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετωπίζει τεράστιο μέρος του ιρανικού πληθυσμού, οι επενδύσεις και οι ασύλληπτες δαπάνες της κυβέρνησης για το πυρηνικό πρόγραμμα που ακολουθεί απρόσκοπτα το Ιράν, καθώς και οι παράνομες ενέργειες του IRGC²⁹⁷ και η σκιώδης οικονομία που έχει αναπτύξει παραμένουν άγνωστες στους ιρανούς πολίτες οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση σε τέτοιου είδους πληροφορίες.

Παρά το γεγονός ότι οι Ιρανοί πολίτες σε γενικές γραμμές συμφωνούν πώς οφείλουν να ακολουθούν τις επιταγές της σύγχρονης τεχνολογίας, η ομοφωνία χάνεται όταν πρόκειται να συζητηθεί το οικονομικό κόστος ενός τέτοιου εγχειρήματος και ακόμα περισσότερο το κόστος της απομάκρυνσης από τη διεθνή κοινότητα εξαιτίας της δυσaráσκειας της συνέχισης του πυρηνικού εξοπλισμού του Ιράν.

Οι πιο ισχυροί υποστηρικτές της συνέχισης του πυρηνικού προγράμματος, είναι φυσικά εκείνοι που ρισκάρουν να χάσουν πολλά, από τον τερματισμό του. Ο οργανισμός ατομικής ενέργειας του Ιράν AEO (Atomic Energy Organization)²⁹⁸, επικεντρώνει την επιχειρηματολογία της ανάγκης συνέχισης του προγράμματος στις επιστημονικές και τεχνικές διαστάσεις. Η αντίδραση του AEO απέναντι σε οποιαδήποτε διακοπή του πυρηνικού προγράμματος έγκειται στις δυσμενείς επιπτώσεις που θα είχε στο εργατικό και επιστημονικό

²⁹⁶Neil MacFarquhar, A Divine Wind Blows Against Iran's President, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/06/23/world/middleeast/23iran.html?pagewanted=all&_r=0 (τελευταία ενημέρωση 22.06.2011)

²⁹⁷Emanuele Ottolenghi, *The Pasdaran, Inside Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps*, FDD Press, 2011, Chapter 1: Introduction, pages 1-5.

²⁹⁸Frederic Wherey, *Bridge the Gulf, To Advance Negotiations with Iran Cede Conventional Wisdom*, 2009, διαθέσιμο στο: <http://www.rand.org/pubs/periodicals/rand-review/issues/spring2009/iran.html>.

δυναμικό ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζει ότι μία διακοπή στον εξοπλισμό θα σήμαινε απώλεια 5 εκατομμυρίων δολαρίων και 15 χρόνια προσπάθειας. Αυτό όπως λένε, οφείλεται στο γεγονός ότι περιορισμός μίας από τις πέντε φάσεις τις πυρηνικής παραγωγής, θα σήμαινε ότι και όλες οι υπόλοιπες φάσεις καθώς και οι προσπάθειες των επιστημόνων, θα απέβαιναν άκαρπες. Μία ακόμα πολύ σημαντική παράμετρος των πολιτικών επιλογών του Ιράν ,που όπως υποστηρίζει η RAND²⁹⁹ (Research and Development), θα βοηθήσει στην κατανόηση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν και στην αποφυγή παρεξηγήσεων και παρερμηνειών στους χειρισμούς της από τις Η.Π.Α., είναι η σχέση του Ιράν με τον αραβικό κόσμο.

Το Ιράν, ακολουθεί εδώ και πάρα πολλά χρόνια μία τακτική υπερδραστηριότητας σε όλα τα αραβικά ζητήματα. Η προσπάθεια του Ιράν έγκειται στην προσέλκυση της αραβικής κοινής γνώμης και στην ανάγκη γελοιοποίησης των αραβικών καθεστώτων που συμμαχούν με τις Η.Π.Α. Όλο αυτό το εγχείρημα έχει ως κίνητρο να σπάσει το Ιράν τον κλοιό της απομόνωσης από τον υπόλοιπο αραβικό κόσμο και τη Μέση Ανατολή. Με άλλα λόγια το Ιράν προσπαθεί να σπάσει αυτό που συχνά έχει ονομαστεί ως το “σιιτικό γκέτο”. Αυτή η προσπάθεια έγινε πολύ πιο εμφανής υπό την προεδρία του Mahmoud Ahmadinejad, ο οποίος αρνήθηκε δημόσια την ύπαρξη του ολοκαυτώματος σε μία προσπάθεια να προκαλέσει όσους δεν βρέθηκαν ιστορικά στο πλευρό της παλαιστινιακής πλευράς.

²⁹⁹Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, Understanding Iran, 2009, διαθέσιμο στο:http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

Σύμφωνα με τη μελέτη της RAND³⁰⁰ (Research and Development), οι Η.Π.Α., πρέπει να ξεπεράσουν το μυστήριο με το οποίο 'ντύνουν' όλες τους τις διαπραγματεύσεις με το Ιράν και να συνειδητοποιήσουν τα οφέλη τα διαπραγματευτικά από τη συνδιαλλαγή μαζί τους. Η αποφυγή συνεργασίας και διαπραγμάτευσης με το Ιράν είχε σαν αποτέλεσμα να χαθούν πολλές ευκαιρίες μείωσης της έντασης στο παρελθόν. Παλιότερα μάλιστα, στις όποιες συνδιαλλαγές μεταξύ Ιράν – Η.Π.Α., το Ιράν καθόταν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων κάτω από την πίεση που δημιουργούσε ο φόβος αντιμετώπισης των Η.Π.Α., στοιχείο που σήμερα δεν υπάρχει και έχει σε μεγάλο βαθμό αντικατασταθεί από εμπιστοσύνη όσον αφορά τη στρατηγική του, και από την αντίληψη ότι οι Η.Π.Α., έχουν στερέψει τα τελευταία χρόνια από τη δυνατότητα και το εύρος των ελιγμών που είχαν παλιότερα.

Αυτό είναι ένα καθοριστικό στοιχείο που θα πρέπει και οι Η.Π.Α. να γνωρίζουν και που μόνο μέσα από τη διαπραγμάτευση³⁰¹ θα καταλάβουν καλύτερα.

Ακόμα και αν υποθέσουμε ότι η πιθανότητα των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στα δύο κράτη μπορεί εύκολα να αποβεί άκαρπη, ωστόσο έχει σημαντικά οφέλη και για τις δύο πλευρές. Αρχικά οι διαπραγματεύσεις προάγουν τις επαφές και των δύο κρατών με τα αντίστοιχα καθεστώτα και έχουν σαν αποτέλεσμα την παραγωγή πληροφοριών που τελικά αποδαιμονοποιεί αυτό που μέχρι πριν ήταν άγνωστο.

³⁰⁰ Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, Understanding Iran, 2009, διαθέσιμο στο:http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

³⁰¹ Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, Understanding Iran, 2009, διαθέσιμο στο:http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

Πολύ περισσότερο, οι αμερικανοί θα πρέπει να κατανοήσουν και τα ιδιαίτερα διαπραγματευτικά χαρακτηριστικά³⁰² των Ιρανών, που πηγάζουν από την ιδιαίτερη κουλτούρα τους και διαφέρουν από τα δυτικά πρότυπα. Οι Ιρανοί χαρακτηρίζονται από μία έντονη τάση θυματοποίησης. Ταυτόχρονα ο τρόπος που συναλλάσσονται είναι σχεδόν πάντα με σταδιακά μικρά βήματα και συμφωνίες σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο πολλές φορές ακόμα και σε βάρος μακροπρόθεσμων στρατηγικών πλεονεκτημάτων. Βαθιά εμποτισμένη στην περσική κουλτούρα, είναι μία επίδειξη ευγένειας, πολύ συχνά η παθητική αποδοχή και η αυτοαπαξίωση, που έχει στο παρελθόν ταυτόχρονα ενθουσιάσει και εξαντλήσει την υπομονή δυτικών διαπραγματευστών.

Για να κατανοηθεί σε βάθος το Ιράν, είναι απαραίτητο να μελετηθεί ο βασικότερος θεσμός του ιρανικού συστήματος, που δεν είναι άλλος από τον Ανώτατο Ηγέτη Ayatollah Ali Khamenei³⁰³. Από το 2004 και μετά, ο Khamenei, έχει αποκτήσει πολύ μεγαλύτερη επιρροή από αυτή που ήδη είχε και αυτό οφείλεται σε μία σειρά αιτιών. Αρχικά, ασκεί ανεπίσημο έλεγχο στο εκλεγμένο κοινοβούλιο καθώς ο γιος του είναι σύζυγος της κόρης του Gholam Ali Haddad-Adel του κοινοβουλίου.

Ταυτόχρονα ο Khamenei υποστηρίζεται από το IRGC (Islamic Revolutionary Guards Corps)³⁰⁴, καθώς ο ανώτατος ηγέτης είναι υπεύθυνος για τον ορισμό της ηγετικής αρχής του τελευταίου.

³⁰² John W. Limbert, Negotiating with the Islamic Republic of Iran, Raising the Chances for Success, Fifteen Points to Remember, Special Report, United States Institute of Peace, Ιανουάριος 2008, διαθέσιμο στο: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/sr199.pdf>

³⁰³ Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva>

³⁰⁴ Emanuele Ottolenghi, *The Pasdaran, Inside Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps*, FDD Press, 2011, Chapter 1: Introduction, pages 1-5.

Ιδιαίτερα ευνοϊκές για τον Khamenei, στάθηκαν και οι διάφορες πολιτικές συγκυρίες στο Ιράν, καθώς ο κύριος αντίπαλός του εντός του ιρανικού πολιτικού συστήματος ο Akbar Hashemi Rafsanjani³⁰⁵, εκτοπίστηκε από το πολιτικό σκηνικό με τις υποψίες για διαφθορά και νεποτισμό. Την ίδια στιγμή, η απογοήτευση των νέων του Ιράν που είχαν εναποθέσει όλες τους τις ελπίδες για αλλαγή στον Khatami και τελικά είδαν όλες τις προσπάθειες πολιτικού ακτιβισμού και τις προσδοκίες τους να αποτυγχάνουν, δημιούργησαν γόνιμο έδαφος, προκειμένου να πραγματοποιηθεί στροφή από την πλευρά τους στο πρόσωπο του ανώτατου ηγέτη Khamenei³⁰⁶. Η εκλογή το 2005 στην προεδρία του Mahmoud Ahmadinejad³⁰⁷, μίας προσωπικότητας καθόλου δημοφιλούς και με έντονες αντιδράσεις εναντίον του, ευνόησε ακόμα περισσότερο το θετικό κλίμα υπέρ του μετριοπαθούς προφίλ του ανώτατου ηγέτη Khamenei.

Όσον αφορά την υιοθέτηση πολιτικών πρακτικών από τον Khamenei, βαρύνουσα σημασία έχει η προσπάθεια εξισορρόπησης ανάμεσα στις έννοιες της δημοκρατικότητας και της θεοκρατίας³⁰⁸. Ο ανώτατος ηγέτης του Ιράν, παρά το ότι προσπαθεί να ενισχύσει το δημοκρατικό προφίλ της χώρας, γνωρίζει καλά ότι μία υπερβολική έμφαση στη δημοκρατικότητα θα

³⁰⁵Thomas Erdbrink, A Founder of the Revolution is Barred from Office, Shocking Iranians, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2013/05/22/world/middleeast/iranians-await-list-of-approved-candidates.html> (τελευταία ενημέρωση 21.05.2013)

³⁰⁶Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

³⁰⁷Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

³⁰⁸Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, page 13.

συνεπαγόταν κίνδυνο αναφορικά με την πρωτοκαθεδρία του ίδιου του Khamenei στο εσωτερικό της χώρας.

Όσον αφορά τα διεθνή ζητήματα ο ανώτατος ηγέτης χαρακτηρίζεται από μία τάση έλλειψης διάθεσης άμεσης αντιμετώπισης αλλά και διευθέτησης, στην προσπάθειά του να αποφεύγει τα ρίσκα. Η εικόνα που έχει για τις Η.Π.Α., χαρακτηρίζεται από έντονη δυσπιστία, ενώ όλες οι αμερικανικές δράσεις μεταφράζονται ως προσπάθεια κατάλυσης των ιρανικών θεσμών είτε άμεσα είτε σταδιακά. Χαρακτηριστικά θεωρεί ότι οι Η.Π.Α., προσπαθούν να επαναφέρουν στο Ιράν το σύστημα πελατειακής σχέσης που επιβίωνε όταν βρισκόταν στην εξουσία ο σάχης.

Η εχθρική στάση του Khamenei απέναντι στο Ισραήλ, έχει κατά την άποψή του προκαλέσει ρεύματα συμπάθειας από όλη τη Μέση Ανατολή απέναντι στο Ιράν. Το ζήτημα του Ισραήλ θεωρείται από τον ανώτατο ηγέτη κομβικό για τις σχέσεις Ιράν – Η.Π.Α.

Η εξουσία του Khamenei, ως ανώτατου άρχοντα αν και καταλυτική, δεν είναι η μοναδική εξουσία εντός του ιρανικού συστήματος. Το Ιράν χαρακτηρίζεται από ένα πολύ πλουραλιστικό πολιτικό σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει πάνω από 200 κόμματα και αναρίθμητα ανεπίσημα κέντρα εξουσίας.

Αυτή η διάχυση της εξουσίας προέκυψε μέσα από την ανάγκη συμφιλίωσης δύο αντικρουόμενων πολιτικών ρευμάτων που διαμόρφωσαν την κουλτούρα της πολιτικής ελίτ από την περίοδο του Khomeini και μετά. Το πρώτο από τα δύο πολιτικά ρεύματα συναντάται υπό τον όρο Jihadi³⁰⁹ και αντιπροσωπεύει την τάση απομόνωσης, το συντηρητικό πνεύμα και τη δογματικότητα. Το άλλο

³⁰⁹ Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, 2009, Understanding Iran, Chapter 2: Features of the Iranian System, page 25.διαθέσιμο στο:http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

ρεύμα είναι γνωστό ως *Ijtihadi*³¹⁰ και είναι πολύ περισσότερο ευέλικτο και πλουραλιστικό, ενώ ταυτόχρονα υπαγορεύει και έναν τρόπο σκέψης πιο ανεξάρτητο, ξέχωρα από την πίστη στα θρησκευτικά ιερά κείμενα.

Αποτέλεσμα αυτών των δύο πολιτικών τάσεων υπήρξε η διαμόρφωση τριών ξεχωριστών παρατάξεων: η *συντηρητική*, η *μεταρρυθμιστική* και η *πραγματοστική*³¹¹. Η συντηρητική παράταξη, που είναι γνωστή και ως επαναστατική, αφού ξεκίνησε με την περίοδο Khomeini, εκπροσωπείται από ηγέτες όπως ο Ali Khamenei και ο Mohammad Reza Mahdavi Kani. Αυτή η τάση εκφράζει την πατριαρχική ισλαμική κυβέρνηση, τη διατήρηση ενός παραδοσιακού τρόπου ζωής, την πίστη στα κεκτημένα από την επανάσταση του 1979 και τη διάθεση υπεράσπισης της ανεξαρτησίας από τον έξω κόσμο. Όλος ο αγροτικός πληθυσμός του Ιράν, καθώς και το IRGC (Islamic Revolutionary Guards Corps)³¹², αλλά και ριζοσπαστικοί κληρικοί ανήκουν στη συντηρητική παράταξη.

Το μεταρρυθμιστικό-επαναστατικό πολιτικό ρεύμα, γνωστό ως *Ijtihadi*, άρχισε να μορφοποιείται το 1987 στο πρόσωπο ηγετών όπως οι Mehdi Karubi και Mohammad Khatami. Αυτοί οι ηγέτες προσπάθησαν να φέρουν στο Ιράν έναν αέρα πολιτικού πλουραλισμού και μεγαλύτερης δημοκρατικότητας εντός του ισλαμικού πολιτικού συστήματος. Ανάμεσα στα σχέδια μεταρρύμισης της πολιτικής ζωής ο Mohammad Khatami πρότεινε πιο συγκεκριμένα, τη χαλάρωση του πολιτικού και κοινωνικού ελέγχου, το άνοιγμα της ιρανικής

³¹⁰ Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, 2009, Understanding Iran, Chapter 2: Features of the Iranian System, page 25.διαθέσιμο στο:http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

³¹¹ Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, 2009, Understanding Iran, Chapter 2: Features of the Iranian System, page 25.διαθέσιμο στο:http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

³¹² Emanuele Ottolenghi, *The Pasdaran, Inside Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps*, FDD Press, 2011, Chapter 1: Introduction, pages 1-5.

οικονομίας και αγοράς προς τα έξω, πολιτιστική αναγέννηση του τόπου και γενικότερα μεγαλύτερη διαδραστικότητα με τον έξω κόσμο. Μάλιστα, πολλά μέλη που ανήκαν στο πολιτικό αυτό ρεύμα, επηρεάστηκαν από δύο Ιρανούς μελετητές³¹³ τους Ali Shariati και Abdul Karim Soroush, οι οποίοι σε συγκριτική μελέτη τους για τα ισλαμικά ήθη και έθιμα και το διαφωτισμό ως κομμάτι της πολιτικής φιλοσοφίας, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε καμιά τάση ομοιότητας ανάμεσα στη δημοκρατία και μία ισλαμική κοινωνία.

Η πραγματιστική παράταξη, που εκπροσωπήθηκε και διαμορφώθηκε κυρίως στο πρόσωπο του Rafsanjani³¹⁴, βρισκόταν στο μεταίχμιο ανάμεσα στις δύο παρατάξεις, τη συντηρητική και τη μεταρρυθμιστική. Πιο συγκεκριμένα το ρεύμα αυτό οργανώθηκε γύρω από δύο κόμματα εκ των οποίων το ένα σε ζητήματα πολιτιστικά τασσόταν με το πλευρό των συντηρητικών, ενώ το δεύτερο με το πλευρό των μεταρρυθμιστών. Το ρεύμα αυτό, υποστήριζε τον οικονομικό εκσυγχρονισμό, ενώ επιχειρηματολογούσε υπέρ της τεχνικής και οικονομικής συνεργασίας με τη Δύση, ακόμα και με τις Η.Π.Α. Οι κύριοι υποστηρικτές αυτής της ιδεολογίας εντός του ιρανικού συστήματος, υπήρξαν η εμπορική τάξη, οι μαθητές, τεχνοκράτες καθώς και η αστική μεσαία τάξη.

2. Η έννοια της ιεραρχίας μέσα στην κουλτούρα του Ιράν.

Από τις απαρχές ακόμα της ιστορικής πορείας, οι Ιρανοί βασίστηκαν στην υπόθεση ότι η κοινωνία είναι οργανωμένη με τη μορφή μιας πυραμίδας³¹⁵. Η

³¹³ Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, 2009, Understanding Iran, Chapter 2: Features of the Iranian System, page 25.διαθέσιμο στο:http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

³¹⁴Thomas Erdbrink, A Founder of the Revolution is Barred from Office, Shocking Iranians, *International New York Times*, διαθέσιμο στο:<http://www.nytimes.com/2013/05/22/world/middleeast/iranians-await-list-of-approved-candidates.html> (τελευταία ενημέρωση 21.05.2013)

³¹⁵ William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 57.

εξουσία ενός πατέρα απέναντι στο παιδί του θεωρείτο ανέκαθεν αυταπόδεικτη, όπως επίσης και η εξουσία του επικεφαλής ενός χωριού, ο οποίος είχε στην ιδιοκτησία του γη και δικαιώματα ύδρευσης. Αυτό όμως που είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό, είναι ο τρόπος με τον οποίο κέρδιζε την εξουσία και γινόταν κάποιος αρχηγός μιας μεγάλης φυλής που αποτελείτο από ετερόκλητα στοιχεία. Πολλές φορές διαφορετικές φυλές που μιλούσαν τελείως διαφορετική γλώσσα, δεν είχαν κοινή θρησκεία και είχαν και αντικρουόμενα πολλές φορές συμφέροντα, ενώνονταν γύρω από την εξουσία ενός και μόνο ηγέτη.

Επειδή η δύναμη από μόνη της δεν ήταν αρκετή σαν νομιμοποιητικό στοιχείο προκειμένου να εδραιωθεί κάποιος στην εξουσία, χρειαζόταν κάποιας μορφής «θεϊκό χάρισμα»³¹⁶. Το χάρισμα αυτό, προέκυπτε από τις επιτυχίες σε μάχες σε παγκόσμιο επίπεδο. Ένας ηγέτης που είχε κερδίσει σε όλες τις μάχες είχε αυτή την αρετή που τον επέβαλλε ως αρχηγό.

Αυτή η ανάλυση της φύσης της δύναμης των ιρανών και της πηγής της, είναι εξαιρετικά σημαντική, γιατί προδίδει τις βαθύτερες αιτίες της κοινωνικής οργάνωσης στο Ιράν μέχρι σήμερα και εξηγεί γιατί η οργάνωση της κοινωνίας σε ένα ισλαμικό κράτος είναι τόσο πολύ διαφορετική από ό,τι σε ένα δυτικό.

Σύμφωνα με τον ιστορικό Ibn Khaldun³¹⁷, το χάρισμα του ηγέτη αποκτάται με το πέρασμα των αιώνων, σαν μια αύρα εξουσίας, βασισμένο σε μια πίστη κάποιας ανώτερης καταγωγής. Με τον τρόπο αυτό, ο υποψήφιος ηγέτης γίνεται αποδεκτός από το πλήθος που επιθυμεί μία ανώτατη αρχή την οποία

³¹⁶ William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 58.

³¹⁷ William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 60.

να μπορεί να εμπιστευτεί. Ένα νόμιμο δικαίωμα στην εξουσία έχει λοιπόν κληρονομική διαδοχή και μόνο τότε ο ηγέτης γίνεται αποδεκτός από το λαό.

Σύμφωνα με το γνωστό ιστορικό, στις ισλαμικές κοινωνίες, εκτός από την ύπαρξη του βασικού αυτού στοιχείου, πολύ σημαντική είναι και η μορφή της θρησκείας. Η ισλαμική θρησκεία³¹⁸ βασίζεται σε αρχές που τείνουν να αποβάλλουν το αίσθημα του ατομικισμού και έτσι δημιουργείται πιο εύκολα το περιβάλλον προκειμένου όλοι να στραφούν υπέρ ενός ανώτερου στόχου³¹⁹.

Έτσι, εξηγείται και η αιτία για την οποία ακόμα και όταν μία ομάδα που συνασπιζόταν γύρω από ένα ηγετικό πρόσωπο, έχανε σε κάποια μάχη, ωστόσο δεν τα παρατούσε αλλά συνέχιζε τον αγώνα. Αυτό οφειλόταν εν μέρει στη φτώχεια και την εξαθλίωση αλλά και τον ανταγωνισμό απέναντι σε έναν ίσως πλουσιότερο εχθρό, αλλά και σε ένα εσωτερικό ένστικτο υπακοής απέναντι σε ένα πρόσωπο που συγκέντρωνε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

Ένα άλλο πολύ σημαντικό στοιχείο, ενδεικτικό της κουλτούρας και της νοοτροπίας των ιρανών μέχρι σήμερα, είναι η σιιτική³²⁰ εκδοχή της θρησκείας τους, που τους διαχωρίζει από τον υπόλοιπο αραβικό κόσμο. Η σιιτική θρησκεία μοιράζεται βέβαια ένα κοινό υπόβαθρο με τον υπόλοιπο μουσουλμανικό κόσμο, στο ότι όλοι πιστεύουν στην αποστολή του προφήτη Muhammad³²¹, ο οποίος περιγράφεται ως «αγγελιαφόρος», που διορίστηκε από το Θεό με στόχο να διαδώσει παντού την αληθινή θρησκεία. Εκεί που

³¹⁸Seyyed Hossein Nasr, *Islam, Religion, History and Civilization*, HarperSanFrancisco, 2003, Chapter 2: islam as Religion, pages 25-59.

³¹⁹Αχμέτ Νταβούτογλου, *Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες-Η επίδραση της Ισλαμικής και της Δυτικής Κοσμοθεωρίας στην πολιτική θεωρία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2011, Κεφ.2 Ισλαμικό Παράδειγμα: Ταουχίντ και Οντολογική διαφοροποίηση, σελ.111-112.

³²⁰Lesley Hazleton, *After the Prophet- The Epic Story of the Sunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010, Part II Ali, pages 75-168.

³²¹William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

διαφέρει η σιιτική κουλτούρα από το υπόλοιπο σουνιτικό Ισλάμ, είναι στην πεποίθηση ότι ο Θεός επέλεξε να συνεχίσει την αποστολή του Muhammad . Η συνέχιση της αποστολής ήταν αναγκαία όπως πρεσβεύουν, διότι μετά το θάνατο του τελευταίου, κάποιοι συνεχιστές και πιο συγκεκριμένα οι πρώτοι 3 χαλίφηδες διαστρέβλωσαν την αποστολή του. Ειδικότερα, σε αντίδραση προς το χαλιφάτο των Umayyad³²², ξεκίνησε η απαρχή ενός ιρανικού θρησκευτικού και πολιτιστικού εθνικισμού. Αυτό δε σήμαινε σε καμία περίπτωση επιστροφή στο παλιό καθεστώς ή την παλιά θρησκεία, αλλά στην ένταξη των μουσουλμανικών και αραβικών γεγονότων εντός της ιρανικής κουλτούρας.

Η αντίδραση αυτή των ιρανών ,απέναντι στο χαλιφάτο των Umayyad, έθεσε τις βάσεις ουσιαστικά για τη μοναδικότητα των Ιρανών εντός της Μέσης Ανατολής. Ενώ ο λαός είχε ασπαστεί τη μουσουλμανική θρησκεία, τους συμβολισμούς, τη γλώσσα του Κορανίου³²³, ωστόσο, θέλησαν να διατηρήσουν και πολλά στοιχεία από την παλιά ιρανική τους ταυτότητα³²⁴. Έτσι, για παράδειγμα η γλώσσα τους αποτελεί ένα αμάλγαμα αραβικών αλλά και της φυσικής τους γλώσσας. Εκτός από τη γλώσσα τους ένα πλήθος ακόμα ηθών και εθίμων που προέρχονταν από τη Ζωροαστρική θρησκεία³²⁵, δεν τα αποχωρίστηκαν ποτέ. Μία πολύ σημαντική παράδοση έμφυτη στην κουλτούρα των Ιρανών μέχρι σήμερα, είναι η τάση τους να προσπαθούν να

³²² G.R. Hawting, *The First Dynasty of Islam: The Umayyad Caliphate AD 661-750*, Routledge, 2000, Chapter 2. The Umayyad Family and its Rise to the Caliphate, pages 21-24.

³²³ Ervand Abrahamian, *Khomeinism: Essays on The Islamic Republic*, University of California Press 1993, Chapter.1. Fundamentalism or Populism, pages 13-17.

³²⁴ William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 1: Becoming Iranian, Page 26.

³²⁵ Ehsan Yarshater, A Short Survey of Iran's Pre-islamic Political and Cultural History, Foundation for Iranian Studies, Volume XVII, Issue 2: Special Issue Commemorating Iranologist Ahmad Tafazzoli, διαθέσιμο στο: <http://fis-iran.org/en/irannameh/volxvii/pre-islamic-history>.

εξιλεωθούν από την ενοχή³²⁶ που τους προκαλούν περασμένες αποτυχίες από την αρχαία παρακαταθήκη τους, στην προσπάθεια να υπερασπιστούν ένα σκοπό ή ένα άτομο. Για παράδειγμα ο θάνατος του Ali³²⁷ του διαδόχου του Muhammad³²⁸, οι Ιρανοί βρήκαν στο πρόσωπο του Hussain³²⁹, γιού του Ali, τον ηγέτη που προσπάθησε να καθοδηγήσει τους Ιρανούς στο σωστό και αληθινό δρόμο, αλλά δεν τα κατάφερε γιατί σκοτώθηκε και έγινε μάρτυρας της αληθινής πίστης. Η απώλεια αυτή, αποτελεί σε μεγάλο βαθμό το συναισθηματικό πυρήνα του σιιτικού κράτους. Σήμερα οι Ιρανοί νιώθουν ακόμα υπεύθυνοι για ό,τι έγινε πριν από 14 αιώνες, η αδυναμία τους να προστατέψουν το Husain που έγινε μάρτυρας, τους προκαλεί να ζητούν την εξιλέωση μέσα από την προσωπική θυσία. Αυτό το στοιχείο είναι δομικό στη συμπεριφορά των Ιρανών. Οι Ιρανοί μέχρι σήμερα νιώθουν ένα συναίσθημα ενοχής που πηγάζει από τη βαθύτερη θρησκευτική κουλτούρα τους και μπορεί να διαφανεί ακόμα και στον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν σε κάθε επίπεδο.

Αυτά τα έντονα συναισθήματα ενοχής, ανάγκης για εξιλέωση και προσωπικής θυσίας, δεν τα μοιράζονται οι Σουνίτες³³⁰ μουσουλμάνοι.

Τα στοιχεία αυτά της ιρανικής κουλτούρας, συνιστούν τον κύριο παράγοντα, για τον οποίο οι Ιρανοί, είναι τόσο πιστοί στην έννοια της ιεραρχίας. Επειδή η

³²⁶ John W. Limbert, *Negotiating with the Islamic Republic of Iran, Raising the Chances for Success, Fifteen Points to Remember*, Special Report, United States Institute of Peace, Ιανουάριος 2008, διαθέσιμο στο: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/sr199.pdf>

³²⁷ Hamid Dabashi, *Shi'ism, A Religion of Protest*, Harvard University Press, 2011, Chapter 1. Death of a Prophet, pages 29-47.

³²⁸ William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

³²⁹ Hamid Dabashi, *Shi'ism, A Religion of Protest*, Harvard University Press, 2011, Chapter 1. Death of a Prophet, pages 29-47.

³³⁰ Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

ιεραρχία απαιτεί υπακοή, τόσο η ιρανική παράδοση, όσο και η θρησκεία αλλά και η νομιμοποίηση της εξουσίας, μέσα από μια κάποια αίσθηση κληρονομικής διαδοχής σε αυτήν, συνηγορούν στην αναγωγή της σε θεμελιώδες χαρακτηριστικό του ιρανικού λαού.

Έτσι, οι ulama³³¹ του ιρανικού σιιτικού Ισλάμ διαφέρουν πολύ από τους αντίστοιχους ιερωμένους της δυτικής Ευρώπης. Αυτό συμβαίνει κατά κύριο λόγο, γιατί δεν αποτέλεσαν ποτέ μέλη μιας «εκκλησίας», άρα δε διορίστηκαν από μία ανώτατη αρχή. Αντιθέτως, συνιστούν μία αυτοδιατηρούμενη³³² και με χαλαρούς δεσμούς ομάδα ανθρώπων της οποίας τα μέλη έχουν πρόσβαση στο εν λόγω αξίωμα, μέσω κοινών κριτηρίων μόρφωσης, φήμης και ηθικών αξιών. Αν οι ulama αποδειχτούν ότι αποτέλεσαν σωστή επιλογή και ασκούν σωστά το λειτούργημά τους, ενώ τυγχάνουν και σεβασμού και αναγνώρισης από τους άλλους, τότε προσελκύουν μαθητές και ασκούν την επιρροή τους.

Στην πράξη είναι αρκετά δύσκολο για έναν εξωτερικό παρατηρητή όταν επισκέπτεται το Ιράν να κατανοήσει όλο αυτό το δίκτυο πώς λειτουργεί, με ποιο τρόπο επιλέγονται, ποιοι είναι και πώς συνδέονται με την υπόλοιπη κοινωνία και ειδικότερα τη μοναρχία.

Οι ulama χωρίζονται σε πολλές κατηγορίες, οι mujtahids³³³ αποτελούν την ελίτ τους, όλοι οι υπόλοιποι ταξινομούνται σε αρκετές άλλες κατηγορίες, μεταξύ των οποίων γνωστές είναι οι επωνυμίες mullas και taliban³³⁴. Οι πρώτοι

³³¹Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

³³²William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

³³³William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 75.

³³⁴William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 75.

αποτελούν ουσιαστικά ιερείς που συναντά κανείς σε χωριά και το μόνο διαφοροποιητικό στοιχείο τους από τους υπόλοιπους χωρικούς, είναι ότι γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. Οι δεύτεροι, είναι οι μαθητευόμενοι, ή αλλιώς οι αναζητητές της αλήθειας, από την έννοια της λέξης talib, που σημαίνει ο μαθητής, αυτός που αναζητά τη γνώση. Αυτοί, ξεκινούν τις σπουδές τους σε θρησκευτικά σχολεία από πολύ νωρίς.

Μία ξεχωριστή από αυτές τις καθαρά θρησκευτικές τάξεις, αποτελεί η τάξη των sayyid, οι οποίοι αποκτούν ένα ιδιαίτερο κοινωνικό status κάποια στιγμή, γιατί ισχυρίζονται με επιχειρήματα ότι προέρχονται από την οικογένεια του προφήτη Muhammad³³⁵. Αν ο ισχυρισμός τους γίνει αποδεκτός, αυτό δε σημαίνει ότι πάραυτα αποκτούν θρησκευτική εξουσία. Μέσα από τη συμμετοχή τους στον κύκλο των ulama, έρχεται με αργό ρυθμό και η θρησκευτική δύναμη. Οι συγκεκριμένοι ιερείς, φορούν συνήθως ένα μαύρο τουρμπάνι ακριβώς όπως ο Khamenei φορά σήμερα³³⁶.

Κατά συνέπεια η ιεραρχία είναι και εδώ πολύ σαφής και διαπερνά όλο το κοινωνικό-θρησκευτικό οικοδόμημα του Ιράν. Η έννοια αυτή της ιεραρχίας, είναι πολύ καθοριστική γιατί έχει διαμορφώσει την ιρανική νοοτροπία με πολύ διαφορετικό τρόπο από ό,τι είναι οργανωμένες οι δυτικές κοινωνίες.

³³⁵William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

³³⁶William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

IV. Ανάλυση του πολιτιστικού, πολιτικού και κοινωνικού πλαισίου του Ιράν.

1. Η τέχνη και τα όρια ελευθερίας της στο Ιράν, μέσα σε ένα περιβάλλον με έντονη λογοκρισία.

Μετά την επανάσταση του 1979³³⁷, όλες οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες στο Ιράν, άρχισαν να βιώνουν μία περίοδο καμπής, εξαιτίας της πολιτιστικής οπισθοδρόμησης που χαρακτήριζε τη μεταβατική μετεπαναστατική περίοδο³³⁸.

Για τουλάχιστον μία δεκαετία, έκλειναν πανεπιστήμια και γκαλερί τέχνης. Η ξένη καλλιτεχνική δραστηριότητα, εξαφανίστηκε τελείως από το προσκήνιο, ενώ ο πόλεμος ανάμεσα στο Ιράν και το Ιράκ την περίοδο 1980-88³³⁹, ενέτεινε ακόμα περισσότερο τη λογοκρισία³⁴⁰ αυτή, καθώς επιβλήθηκε σε στρατευμένους και μόνο καλλιτέχνες, να ζωγραφίζουν θρησκευτικούς ηγέτες, να προάγουν μέσα από την τέχνη τους τον ηρωισμό και τη θρησκευτική αφοσίωση, καθώς και τα ήθη και έθιμα του Ιράν εκείνη την περίοδο.

Ωστόσο ο θάνατος αναρίθμητων Ιρανών, οι δίκες πολέμου και το γενικότερο πλαίσιο έντασης που επικρατούσε, δημιουργούσε τις συνθήκες εκείνες που κάνουν την ανάγκη της έκφρασης μέσω της τέχνης αναγκαία, καθώς μία

³³⁷Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter II: The Formation of the Council of the Islamic Revolution, January 12, 1979, pages 246-249.

³³⁸Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages19-20.

³³⁹Iran Chamber Society, Iran-Iraq War 1980-1988, Iran Chamber Society, 01.12.2013, διαθέσιμο στο:http://www.iranchamber.com/history/iran_iraq_war/iran_iraq_war1.php.

³⁴⁰Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, διαθέσιμο στο:
<http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

ολόκληρη γενιά Ιρανών, προσπαθούσε να εντοπίσει τον τρόπο με τον οποίο θα εκφραζόταν καλλιτεχνικά.

Η γλυπτική³⁴¹ απαγορεύτηκε για πάρα πολλά χρόνια και ακόμα και όταν καταργήθηκε η απαγόρευσή της, η απεικόνιση ανθρώπινων μορφών καθώς και ζώων, αποθαρρυνόταν.

Σύμφωνα με τη μαρτυρία³⁴² μίας καλλιτέχνιδος της εποχής, της Soudabeth Ardavan, η επανάσταση του 1979, αντί να δημιουργήσει το κατάλληλο έδαφος για να ανθίσει η τέχνη, οδήγησε στην απογύμνωση και την καταστροφή της. Η ίδια, φυλακίστηκε το 1981 για 8 χρόνια, λόγω της πολιτικής δράσης της στο πανεπιστήμιο, ενώ συνέχιζε και μετά από τη φυλάκισή της να ζωγραφίζει ακόμα και σε μικρά κομμάτια χαρτιού. Μετά την αποφυλάκισή της, εργάστηκε ως εικονογράφος για πέντε έτη, οπότε και αποφάσισε να εγκαταλείψει το Ιράν, διότι ένιωθε ότι σε κάθε της σχέδιο έπρεπε να ακολουθεί προδιαγεγραμμένες νόρμες. Η αναπαράσταση γυναικών, δεν ήταν καθόλου εύκολη και όπως η ίδια η Ardavan αναφέρει, πολλά σχέδια που δημιούργησε, απορρίφθηκαν με την αιτιολογία ότι έμοιαζαν με γυναικείες φιγούρες.

Μία ακόμα γυναίκα ιρανή καλλιτέχνης η Maryam Hashemi³⁴³ της οποίας η πιο πρόσφατη δουλειά εστιάζει στις γυναίκες και το hejab που υποχρεούνται να φορούν, είναι ιδιαίτερα κατατοπιστική των ηθών που επικρατούν στο Ιράν. Το hejab, κατά την άποψή της φανερώνει ένα δίπολο, μία δυαδικότητα ανάμεσα στην καθημερινότητα στο σπίτι και έξω από αυτό. Σύμφωνα με την άποψή

³⁴¹Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 3. Visual Art, pages 13-17, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

³⁴²Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 3. Visual Art, page 15, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

³⁴³Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 3. Visual Art, page 15, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

της, οι γυναίκες βγαίνοντας από το σπίτι αναγκάζονται να υποκρίνονται σαν μόλις να πάτησαν το πόδι τους σε έναν τελείως διαφορετικό κόσμο. Υπάρχει ένας συγκεκριμένος κώδικας συμπεριφοράς, που απαγορεύει σε μία γυναίκα ακόμα και να ρωτήσει πληροφορίες για μία κατεύθυνση. Μέσα στο σπίτι, όλα αλλάζουν. Εκεί η κατάσταση δε διαφέρει και πολύ από τα δυτικά πρότυπα.

Αρκετά δείγματα της δουλειάς της Hashemi³⁴⁴, βρίσκονται αυστηρά μέσα στον ιδιωτικό της χώρο, καθώς είναι ιδιαίτερα πρωτοποριακά. Αν η δουλειά της ανακαλυπτόταν από τις αρχές θα αναγκαζόταν να υποστεί κυρώσεις. Ακριβώς επειδή επικρατεί αυτό το πλαίσιο λογοκρισίας στο Ιράν, η τέχνη της ήταν πολύ πιο προκλητική όσο ζούσε στη χώρα της ενώ η φυσιογνωμία της δουλειάς της απέκτησε λιγότερη οξύτητα, όταν μετακόμισε στο Λονδίνο το 2002.

Ακόμα και στις φωτογραφίες δημοσιογράφων για το ρεπορτάζ που πρόκειται να κάνουν, υπάρχει αυστηρός περιορισμός ως προς τη θεματική των φωτογραφιών. Για παράδειγμα, η φωτογράφιση Αφγανών προσφύγων, εξαιτίας της δεινής θέσης που τους επιφυλάσσει το ιρανικό καθεστώς, δεν επιτρέπεται. Αντίστοιχα, το ίδιο συμβαίνει και με περιθωριακά στοιχεία, όπως ναρκομανείς και άλλους κοινωνικά αποκλεισμένους, των οποίων η απαθανάτιση απαγορεύεται αυστηρά, ενώ η μη συμμόρφωση συνεπάγεται κυρώσεις.

Ιδιαίτερα ενδεικτικό των ισορροπιών που έχουν δημιουργηθεί πολιτικά, μετά την επανάσταση του 1979 είναι η απόσυρση το 2005, μίας συλλογής ξένης τέχνης³⁴⁵. Η συγκεκριμένη συλλογή αποσύρθηκε και μεταφέρθηκε στο

³⁴⁴Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 3. Visual Art, page 15, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

³⁴⁵Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 4. Film, page 18, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

υπόγειο του μουσείου σύγχρονης τέχνης, καθώς επικρίθηκε για το αντι-ισλαμικό της περιεχόμενο. Η συλλογή, έπειτα από 25 χρόνια αφάνειας διασώθηκε, ενώ περιελάμβανε 190 έργα τέχνης, ανάμεσα στα οποία συμπεριλαμβάνονταν και πίνακες του Picasso, Toulouse-Lautrec και Andy Warhol, που ανήκαν στην προσωπική συλλογή της γυναίκας του σάχη. Ο τρόπος με τον οποίο το ιρανικό καθεστώς στην προσπάθειά του να εκδημοκρατισθεί, προσπαθεί να αποκηρύξει οποιαδήποτε συνάφεια ακόμα και πολιτιστική, με το καθεστώς του σάχη, προκαλεί έντονο ενδιαφέρον, καθώς μοιάζει κάθε φορά να ακροβατεί ανάμεσα σε θεοκρατικές και πιο φιλελεύθερες αντιλήψεις.

Ένας πολύ σημαντικός τομέας της ιρανικής τέχνης, είναι ο κινηματογράφος³⁴⁶. Οι ιρανικές ταινίες είναι παγκόσμια γνωστές για τη μοναδική τους ποιητικότητα, την υπαρξιακή αναζήτηση, την υπέροχη φωτογραφία καθώς και την κεκαλυμμένη πολιτική αλληγορία, για ευνόητους βέβαια λόγους. Αυτό που πραγματικά εκπλήσσει, είναι το ότι οι ταινίες αυτές δεν προορίζονται για εσωτερική κατανάλωση, ενώ το κυρίαρχο κοινό τους είναι δυτικό. Οι ταινίες αυτές πολύ συχνά αντιμετωπίζονται ως ηθικά ανάρμοστες και δεν προβάλλονται ποτέ στη χώρα τους. Ωστόσο, οι κυβερνήσεις αναγνωρίζουν την καλλιτεχνική τους διάσταση και την απήχυσή τους στις δυτικές χώρες και προάγουν την εξαγωγή τους χρησιμοποιώντας τις ως εξαγωγίμο προϊόν.

Εξέχοντες σκηνοθέτες όπως ο Abbas Kiarostami ο Jafar Panahi και ο Mohsen Makhmalbaf, έχουν συχνά επικριθεί από τους ιρανούς κληρικούς για την ηθική των ταινιών τους, αλλά και τη θεματική τους. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα,

³⁴⁶Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 4. Film, pages 17-26, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

αποτελεί η ταινία Offside (2006)³⁴⁷ η οποία θίγει το θέμα του αποκλεισμού των γυναικών με νόμο, από τα στάδια των αγώνων ποδοσφαίρου. Οι επικριτές της ταινίας θεώρησαν ότι ο σκηνοθέτης αντιμετωπίζει το θέμα με έλλειψη ευαισθησίας. Έτσι, παρά το γεγονός ότι η ταινία απέσπασε βραβείο στο διεθνές κινηματογραφικό φεστιβάλ του Βερολίνου, δεν έτυχε παρά ελάχιστης προσοχής, στο ιρανικό φεστιβάλ κινηματογράφου το Fajr³⁴⁸.

Ο κινηματογράφος γενικότερα στο Ιράν θεωρείτο ανέκαθεν τρόπος ψυχαγωγίας ξενόφερτος και δείγμα του δυτικού πολιτιστικού ιμπεριαλισμού. Στο Ιράν της εποχής του σάχη, ο κινηματογράφος αποτελούσε μέσο ψυχαγωγίας και οι μετέπειτα κυβερνήσεις προσπάθησαν με κάθε τρόπο να απαγκιστρωθούν από ο,τιδήποτε θα τους συνέδεε με το παλιό καθεστώς. Έτσι, συχνά αντιμετωπίζουν την έβδομη τέχνη ως μέσο διαφθοράς των νέων. Πέρα από την αντι-ισλαμική σύμφωνα με την ιρανική κυβέρνηση θεματολογία, υπάρχουν επίσης και άγραφοι κανόνες λογοκρισίας και πολλές φορές τα καλλιτεχνικά όρια παραμένουν ασαφή. Εκεί υπάρχει ο κίνδυνος της αυτολογοκρισίας, που δημιουργείται αναγκαστικά στους σκηνοθέτες σαν ενστικτώδης αντίδραση στην προσπάθειά τους να αποφύγουν την επιβολή προστίμων. Κάτι τέτοιο εκτός του ότι είναι εξαιρετικά περιοριστικό για την καλλιτεχνική παραγωγή, δημιουργεί παράλληλα και ένα περιβάλλον στρατευμένης τέχνης από φόβο.

³⁴⁷Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 4. Film, pages 17-26, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

³⁴⁸Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 4. Film, pages 17-26, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

Το 1983, τυπώθηκαν κανονισμοί³⁴⁹, σχετικά με τις απαγορεύσεις στον κινηματογράφο, ανάμεσα στις οποίες ξεχωρίζουν η προτροπή να ανταποκρίνονται οι γυναίκες σε έναν συγκεκριμένο κώδικα ενδυμασίας, καθώς και η απουσία οποιασδήποτε επικοινωνίας, συζήτησης, χιουμοριστικής διάθεσης, μεταξύ ενός άνδρα και μίας γυναίκας, κάτι που θα σήμαινε παρέκκλιση από την αγνή συμπεριφορά που θα γινόταν αποδεκτή από το κοινωνικό σύνολο. Το 1993, οι κανονισμοί αυτοί εμπλουτίστηκαν και με πρόσθετο υλικό, που στόχευε στην εξάπλωση και καθιέρωση ενός ισλαμικού αντι-ιμπεριαλιστικού κινηματογράφου. Στους κανονισμούς αυτούς, συγκαταλέγονται προτροπές για προβολή των αρχών του Ισλάμ, και αποφυγή οποιασδήποτε αρνητικής αναφοράς πάνω στο δόγμα του *velayat-e-faqih*.

Η ίδια λογοκρισία, επεκτεινόταν σαφώς και στη λογοτεχνία, την ποίηση, τη μουσική και το χορό³⁵⁰. Η λογοτεχνία και η ποίηση³⁵¹ εξαιτίας της μοναδικής δύναμης των λέξεων, που έχουν την ικανότητα όταν καταγράφονται να αυτονομούνται και να συνιστούν μία αυτοτελή και ξεχωριστή δυναμική, οδήγησαν σε συλλήψεις, φυλακίσεις ακόμα και βασανισμό και εκτέλεση συγγραφέων. Είναι πολύ γνωστή άλλωστε η περιπέτεια του Salman Rushdie. Ο χορός και η μουσική που υπακούουν σε δυτικά πρότυπα, θεωρήθηκαν μορφές τέχνης που ναρκώνουν τους ανθρώπους, ενώ η έκσταση των συναισθημάτων που πολλές φορές προκαλούν αντιμετωπίστηκε και ακόμα και έως σήμερα ως ανήθικη και αντίθετη με τις ισλαμικές αρχές.

³⁴⁹ Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapter 4. Film, page 19, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

³⁵⁰ Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

³⁵¹ Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, Chapters 6&7: Poetry, Music, pages 33-46, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

Συνεπώς, αυτό που συνάγεται από όλη αυτή την αναφορά στην τέχνη και τη λογοκρισία στο Ιράν, είναι η ύπαρξη μίας δυαδικότητας έμφυτης πλέον στην ιρανική κουλτούρα³⁵² και καθοριστικό χαρακτηριστικό των περισσότερων καλλιτεχνικών προσπαθειών στο Ιράν. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στη δημόσια και την ιδιωτική σφαίρα³⁵³ είναι σαφής. Στον έξω κόσμο οι γυναίκες γνωρίζουν την ενδυμασία που είναι υποχρεωμένες να τηρούν ενώ η τέχνη αποκτά μία επιτηδευμένη ασάφεια σε αυτά που προσπαθεί να εκφράσει προκειμένου να αποφύγει την κριτική των λογοκριτών. Στην ιδιωτική σφαίρα όμως, οι μάσκες πέφτουν και οι Ιρανοί εκφράζονται εξαιρετικά ελεύθερα σχεδόν ή ακριβώς όπως οι δυτικοί, κάτι που δε συμβαίνει και με τα υπόλοιπα μουσουλμανικά κράτη της Μέσης Ανατολής, τουλάχιστον σε αυτό το βαθμό και για αυτό είναι αξιοπρόσεκτο. Μέσα στα σπίτια, οι μαντήλες αφαιρούνται, η μουσική ηχεί στους ρυθμούς της ρόκ και της πόπ, η απαγορευμένη λογοτεχνία αποτελεί μέσο ψυχαγωγίας.

³⁵²Sofia A. Koutlaki, *Among the Iranians, A Guide to Iran's Culture and Customs*, Nicholas Brealey Publishing, 2010.

³⁵³Article 19: Global Campaign for Free Expression, *Unveiled: Art and Censorship in Iran*, Global Campaign for Free Expression, September 2006, διαθέσιμο στο:
<http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

2. Η θανατική ποινή στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν.

Η θανατική ποινή³⁵⁴ αποτελεί εδώ και χρόνια διαδεδομένη ποινή στο Ιράν. Όμως, με την εγκαθίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, μετά την επανάσταση το 1979³⁵⁵, ο αριθμός των καταδικασμένων σε θάνατο αυξήθηκε δραματικά. Ειδικότερα, η πρώτη κυβέρνηση³⁵⁶ της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, οι ηγέτες της οποίας επέκριναν έντονα το καθεστώς του σάχη και τα ατομικά δικαιώματα που είχε παραχωρήσει στον ιρανικό λαό, προχώρησαν με την ανάληψη της εξουσίας σε άμεσες εκτελέσεις πολιτών. Η ελευθερία που απολάμβαναν οι πολίτες στο πλαίσιο της κυβέρνησης του σάχη, θεωρείτο από το μετέπειτα θεοκρατικό³⁵⁷ καθεστώς στο Ιράν, ως ασύμβατη με τα ιδανικά της Ισλαμικής Δημοκρατίας, των ηθών και εθίμων της χώρας, ενώ αντιμετωπιζόταν και σε μεγάλο βαθμό ως εξωτερική δυτική επιρροή. Το 1988³⁵⁸, με εντολή του ανωτάτου ηγέτη Khomeini, οι δικαστικές αρχές, άρχισαν να οργανώνουν δίκες για έναν μεγάλο αριθμό πολιτικών κρατούμενων, που είχαν ήδη δικαστεί και εκτελούσαν την ποινή φυλάκισής τους. Στην νέα εκδίκαση κρίθηκαν ένοχοι εκ νέου και τους επιβλήθηκε η θανατική ποινή³⁵⁹. Όπως ήταν αναμενόμενο οι ιρανικές αρχές δεν

³⁵⁴ League for the Defence of Human Rights in Iran, *Death Penalty in Iran, A State Terror Policy*, October 2013, Chapter II, *Death Penalty Legislation*, pages 7-17, διαθέσιμο στο: <http://www.fidh.org/en/asia/iran/death-penalty-in-iran-a-state-terror-policy-14075>.

³⁵⁵ Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini (1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter II: *The Formation of the Council of the Islamic Revolution*, January 12, 1979, pages 246-249.

³⁵⁶ Nikki R. Keddie & Mark J. Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 *Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988*, pages 13-31.

³⁵⁷ Michael Axworthy, *Revolutionary Iran: A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013, Chapter 3: *Like the Person he Ought to Be: Islamic Republic, 1979-1980*, pages 133-187.

³⁵⁸ League for the Defence of Human Rights in Iran, *Death Penalty in Iran, A State Terror Policy*, October 2013, Chapter II, *Death Penalty Legislation*, pages 7-17, διαθέσιμο στο: <http://www.fidh.org/en/asia/iran/death-penalty-in-iran-a-state-terror-policy-14075>.

³⁵⁹ League for the Defence of Human Rights in Iran, *Death Penalty in Iran, A State Terror Policy*, October 2013, Chapter II, *Death Penalty Legislation*, pages 7-17, διαθέσιμο στο: <http://www.fidh.org/en/asia/iran/death-penalty-in-iran-a-state-terror-policy-14075>.

αναγνώρισαν ποτέ τις εκτελέσεις εκείνης της χρονιάς, ενώ εμπόδισαν με κάθε τρόπο τις προσπάθειες των οικογενειών των θυμάτων να μνημονεύουν την ημερομηνία της εκτέλεσης κάθε χρόνο.

Ο Montazeri³⁶⁰, που υπό κανονικές συνθήκες θα διαδεχόταν το Khomeini, στη θέση του ανώτατου ηγέτη, είχε διαδηλώσει αρκετές φορές κατά των εκτελέσεων πολιτών και φυσικά αυτό στάθηκε καθοριστικό ώστε να του στερηθεί ο τίτλος του ανώτατου ηγέτη.

Σύμφωνα με έρευνες της Διεθνούς Αμνηστίας³⁶¹ αλλά και διαφόρων οργανώσεων για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γίνεται φανερό ότι οι εκτελέσεις ιρανών πολιτών βρίσκονται σε πολύ υψηλά ποσοστά. Ωστόσο, δεν μπορεί να καταγραφεί επακριβώς και με απόλυτη σαφήνεια ο αριθμός, ακριβώς επειδή οι ιρανικές αρχές αρνούνται να δημοσιεύσουν στατιστικά στοιχεία για καταδίκες, οπότε οποιαδήποτε στοιχεία προκύπτουν, βασίζονται σε κοπιαστική έρευνα. Μάλιστα πολλές εκτελέσεις γίνονται μυστικά, οι εφημερίδες υποχρεώνονται να μην αποκαλύπτουν το συνολικό αριθμό, ενώ οι πληροφορίες για εκτελέσεις σε απομακρυσμένες και επαρχιακές περιοχές, είναι πολύ δύσκολο να συγκεντρωθούν.

Ανάμεσα στα αδικήματα³⁶² που συγκαταλέγονται στη λίστα εκείνων που χρήζουν θανατικής ποινής, είναι τα σεξουαλικά εγκλήματα, η κατανάλωση αλκοόλ όταν έχει ήδη τρεις φορές επιβληθεί πρόστιμο, η κλοπή όταν γίνεται για τέταρτη φορά ενώ μέχρι τότε οι αρχές έχουν προβεί σε ακρωτηριασμό

³⁶⁰Baquer Moin, Grand Ayatollah Hossein Ali Montazeri, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/theguardian/2009/dec/20/grand-ayatollah-hossein-ali-montazeri-obituary> (τελευταία ενημέρωση 20.12.2009)

³⁶¹League for the Defence of Human Rights in Iran, Death Penalty in Iran, A State Terror Policy, October 2013, Chapter II, Death Penalty Legislation, pages 7-17, διαθέσιμο στο: <http://www.fidh.org/en/asia/iran/death-penalty-in-iran-a-state-terror-policy-14075>.

³⁶²League for the Defence of Human Rights in Iran, Death Penalty in Iran, A State Terror Policy, October 2013, Chapter II, Death Penalty Legislation, pages 7-17, διαθέσιμο στο: <http://www.fidh.org/en/asia/iran/death-penalty-in-iran-a-state-terror-policy-14075>.

μελών του θύματος, η ένοπλη ή πολιτική ανυπακοή, η απόπειρα δολοφονίας Ιρανών και ξένων ηγετών, οποιοσδήποτε κατατάσσεται στις ένοπλες δυνάμεις και αποφεύγει να ασκήσει τα στρατιωτικά του καθήκοντα, ή θεωρείται ανυπότακτος. Επίσης, η θανατική ποινή επιβάλλεται για αδικήματα που σχετίζονται με τη θρησκεία και την έλλειψη σεβασμού προς αυτήν, όπως είναι η αποστασία, ο αναθεματισμός ή η προσβολή απέναντι στο Ισλάμ, ο φόνος. Τέλος, η οικονομική διαφθορά σε κρατικό επίπεδο και η εμπορία ναρκωτικών, τιμωρούνται με θάνατο.

3. Η θέση των γυναικών στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν

Η θέση των γυναικών³⁶³ εντός της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, αποτελεί εδώ και καιρό φλέγον ζήτημα όσον αφορά την κατανόηση και εμπέδωση της δημοκρατίας στη χώρα. Οι αλλαγές που επήλθαν στο κοινωνικό status των γυναικών είναι πολλές και συνδέονται άρρηκτα με το πολιτικό πλαίσιο της εκάστοτε χρονικής περιόδου.

Στην Ισλαμική Επανάσταση του 1979³⁶⁴ ενάντια στο σάχη, οι γυναίκες συμμετείχαν ενεργά τα έτη 1977-1979³⁶⁵. Οι αιτίες της συμμετοχής τους υπήρξαν πολλές, ανάμεσα στις σπουδαιότερες όμως εκείνες που ξεχωρίζουν είναι, η οικονομική στέρηση, η πολιτική καταπίεση και η αδυναμία συμμετοχής στα κοινά, καθώς και η ανάγκη ταυτοποίηση του κράτους με την ισλαμική κουλτούρα. Οι γυναίκες που έλαβαν μέρος στις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας που είχαν κατακλείσει τους δρόμους της Τεχεράνης και οδήγησαν στην επανάσταση του 1979, προέρχονταν κατά κύριο λόγο από μεσαίες τάξεις καθώς και από την εργατική τάξη. Στις εκδηλώσεις διαμαρτυρίας εκείνης της περιόδου όλες οι γυναίκες φορούσαν «μαντίλα» ως ένδειξη διαμαρτυρίας ενάντια στο δυτικότροπο καθεστώς που είχε επιβάλλει ο σάχης στο Ιράν. Η ανάγκη να υψώσει τη φωνή του το γυναικείο κίνημα, το οδήγησε να ταυτίσει τον ξεσηκωμό του με την τρέχουσα πολιτική αντίληψη που επικρατούσε τότε και υπαγόρευε τη σθεναρή αντίθεση απέναντι στο δυτικό τρόπο ζωής. Σαν αποτέλεσμα, οι γυναίκες που φορούσαν «μαντίλα» στην προσπάθειά τους να

³⁶³ Arzoo Osanloo, *The Politics of Women Rights in Iran*, Princeton University Press, 2009.

³⁶⁴ Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini (1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter II: The Formation of the Council of the Islamic Revolution, January 12, 1979, pages 246-249.

³⁶⁵ Valentine M. Moghadam, *Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action.*, Canadian Center of Science and Education, Women and the Revolution, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

δηλώσουν την αντίθεσή τους στο προηγούμενο καθεστώς και να ορίσουν την πολιτική τους ταυτότητα, δε φαντάζονταν ότι αργότερα επί εξουσίας Ayatollah Khomeini θα γινόταν απαραίτητη η περιβολή με “hejab”, ενώ θα απαγορευόταν η χρήση καλλυντικών σε δημόσιους χώρους.

Η ιστορία του γυναικείου κινήματος³⁶⁶ χρονολογικά ξεκινά το 19^ο αιώνα, κατά τη διάρκεια της περιόδου που οδήγησε στο Σύνταγμα του 1906³⁶⁷. Η παρουσία των γυναικών του Ιράν στην πολιτική, δεν είναι μικρή και μπορεί να εντοπιστεί σε πολλές φάσεις της ιστορίας του κράτους. Ωστόσο, η συμμετοχή των γυναικών στα διάφορα πολιτικά κινήματα δεν τους επέτρεψε να βελτιώσουν την κοινωνική τους θέση.

Το 1892³⁶⁸, οι γυναίκες στο Ιράν έλαβαν μέρος στην πρώτη οργανωμένη πολιτική διαμαρτυρία τη γνωστή υπόθεση για το μπουϊκοτάζ που είχε επιβληθεί στον καπνό και αποτελούσε παραχώρηση του σάχη απέναντι στη Μ. Βρετανία να χειρίζεται το μονοπώλιο του καπνού της χώρας. Η παρουσία τους στα πολιτικά δρώμενα εκείνης της εποχής, κορυφώθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα, με τη Συνταγματική Επανάσταση του Ιράν το 1906³⁶⁹. Το έτος 1906, όπως προαναφέρθηκε αποτέλεσε σημαντική καμπή για τη χώρα, καθώς θεσμοθετήθηκε το πρώτο Σύνταγμα στην ιστορία της. Πολλές γυναίκες μεταμφιεσμένες σε άντρες έλαβαν μέρος σε μάχες ως μάρτυρες της

³⁶⁶ Valentine M.Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο:<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁶⁷ Shireen T.Hunter, forewoed by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger,1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

³⁶⁸ Valentine M.Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο:<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁶⁹ Shireen T.Hunter, forewoed by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger,1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

επανάστασης ενάντια στη δυναστεία των Qajar και την επιρροή από ξένα κράτη.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου της δυναστείας Pahlavi³⁷⁰ (1925-1941), η θέση των γυναικών άλλαξε σημαντικά. Η εισαγωγή του δυτικού τρόπου ζωής στο Ιράν και η εμμονή του Reza Khan³⁷¹ να εκσυγχρονίσει κάθε θεσμό του συστήματος, είχε δραστικές συνέπειες για τις Ιρανές. Ο ίδιος ο σάχης θέλησε να αποτελέσει την απαρχή αυτού του ρεύματος προωθώντας τη γυναίκα και τις κόρες του να πραγματοποιούν δημόσιες εμφανίσεις χωρίς «μαντίλα». Τα δυτικά ρούχα άρχισαν να γίνονται της μόδας και το Ιράν δε θύμιζε χώρα της Μέσης Ανατολής εκείνη την περίοδο.

Μάλιστα, το Πανεπιστήμιο της Τεχεράνης το οποίο ιδρύθηκε το 1935³⁷², επέτρεπε σε πολλές γυναίκες να εγγράφονται και έτσι η γυναικεία παρουσία στα Πανεπιστήμια άρχισε να αποτελεί γεγονός. Ωστόσο, τα πολιτικά δικαιώματα δεν ήταν εύκολο να εξασφαλιστούν. Η απουσία κοινωνικού κράτους εμποδίζει την κατάκτηση του δικαιώματος ψήφου.

Η έλευση στην εξουσία του γιού του Reza Khan³⁷³, Mohammed Reza Shah³⁷⁴, δε σηματοδότησε μεγάλες αλλαγές στη θέση των γυναικών, καθώς οι περισσότερες αλλαγές είχαν ήδη επέλθει κατά την προηγούμενη περίοδο

³⁷⁰ Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

³⁷¹ Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part III: New Bourgeois culture and other forms of practiced modernity.

³⁷² Valentine M. Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁷³ Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part III: New Bourgeois culture and other forms of practiced modernity.

³⁷⁴ Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

διακυβέρνησης. Όμως το 1963, οι γυναίκες κέρδισαν το δικαίωμα της ψήφου³⁷⁵. Την περίοδο από το 1963 και μετά μπορούσε κανείς να συναντήσει γυναίκες εργαζόμενες στην κυβέρνηση ως Υπουργούς, στελέχη της αστυνομίας, ιδιωτικούς υπαλλήλους, βοηθούς κληρικών και γραμματείς.

Ακόμα μία χρονιά ορόσημο όσον αφορά τη ραγδαία βελτίωση των γυναικών υπήρξε το έτος 1967³⁷⁶, κατά τη διάρκεια του οποίου το Οικογενειακό Δίκαιο του κράτους, προέβλεπε την παραχώρηση σημαντικών ελευθεριών σε θέματα διαζυγίων, κηδεμονίας παιδιών, ταξιδιών και σπουδών στο εξωτερικό. Πολλές γυναίκες είχαν γίνει δικαστές και δικηγόροι ενώ εμφανίζονταν πλέον κανονικά ενώπιον των δικαστηρίων υποστηρίζοντας τις υποθέσεις τους.

Βέβαια, σύμφωνα με τον S.Maknun³⁷⁷ οι περισσότερες ελευθερίες που αποδόθηκαν στις γυναίκες κατά τη διάρκεια της δεύτερης περιόδου της διακυβέρνησης Pahlavi, δεν υπήρξαν αυθόρμητες και αρκετές φορές έμοιαζαν με στοχευμένη πολιτική προπαγάνδα που θα εμφάνιζε το καθεστώς του σάχη πιο φιλελεύθερο από ό,τι ήταν και πιο αρεστό ειδικά στο εξωτερικό. Κάτι τέτοιο, φαίνεται να εξηγεί και το λόγο για τον οποίο οι γυναίκες πρωτοστάτησαν στην Επανάσταση του 1979³⁷⁸ στην προσπάθειά τους να ανατρέψουν το καθεστώς. Πιθανότατα, οι περισσότερες πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες που τους είχαν παραχωρηθεί να αποτελούσαν

³⁷⁵ Valentine M.Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁷⁶ Valentine M.Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁷⁷ Journal of Politics and Law, Women in Politics: A Case Study of Iran, Vol.3 No2, September 2010, διαθέσιμο στο: http://us-iran.org/sites/default/files/webform/userarticle-submissions/women_in_politics-iran.pdf.

³⁷⁸ Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter II: The Formation of the Council of the Islamic Revolution, January 12, 1979, pages 246-249.

πρόσχημα δικαίωσης και νομιμοποίησης της εξουσίας του σάχη και όχι ουσιαστική κατάκτηση.

Κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1979, το κίνημα αντίστασης εναντίον του σάχη, αποτελείτο σε μεγάλο βαθμό από γυναίκες³⁷⁹. Οι κληρικοί που γνώριζαν τη δυναμική των πιστών και θρησκευόμενων γυναικών του Ιράν, τις επιστράτευαν όλες και τις χρησιμοποίησαν ως ενίσχυση στον επαναστατικό αγώνα. Με ενθαρρυντικά συνθήματα από πλευράς των κληρικών και επαινετικά σχόλια για τη γυναικεία φύση, μέσα από την εξύμνηση γυναικείων ειδώλων όπως η Zaynab Kobra³⁸⁰ (σύμβολο της θρησκείας για του σίίτες όπως προαναφέρθηκε), οι Ιρανές άρχισαν να διαδηλώνουν στους δρόμους της Τεχεράνης με συνθήματα ενάντια στο σάχη. Κατά τη διάρκεια των δύο κομβικών ετών 1978 και 1979, ιδρύθηκε η «Οργάνωση γυναικών του Ιράν»³⁸¹ και ακολούθησαν ένα σωρό άλλες ενώ επανεμφανίστηκαν και κινήματα που είχαν διαλυθεί. Μερικά από αυτά τα κινήματα είναι αξιοπρόσεκτα, όπως η «Ένωση γυναικών δικηγόρων», η «Γυναικεία Κοινότητα για την Ισλαμική Επανάσταση», το «Μουσουλμανικό Κίνημα γυναικών», η «Εθνική Ένωση Γυναικών» και πολλά άλλα.

Ωστόσο, και μολονότι οι επαναστάτριες γυναίκες του Ιράν αγωνίστηκαν ενάντια στο καθεστώς του σάχη, φορώντας «μαντίλα», ως ένδειξη διαμαρτυρίας στη δυτική κουλτούρα που είχε εμποτίσει μέχρι τότε το Ιράν, δεν περίμεναν σε καμία περίπτωση ότι κάτι τέτοιο θα στρεφόταν εναντίον τους.

³⁷⁹ Journal of Politics and Law, Women in Politics: A Case Study of Iran, Vol.3 No2, September 2010, διαθέσιμο στο: http://us-iran.org/sites/default/files/webform/userarticle-submissions/women_in_politics-iran.pdf.

³⁸⁰ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter 1: The Other Islam, Who Are the Shia?, page

³⁸¹ Ali Akbar Mahdi, *The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle*, , The Muslim World, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

Πολύ σύντομα μετά τη νίκη των επαναστατών και την καθιέρωση της πρώτης προσωρινής κυβέρνησης υπό τον Mehdi Bazargan³⁸², ο Ayatollah Khomeini³⁸³, πρόσταξε την εφαρμογή της Sharia³⁸⁴ κατά γράμμα και την επιβολή του «σεμνού» τρόπου ντυσίματος για τις γυναίκες, με τις ανάλογες κυρώσεις σε περίπτωση ανυπακοής. Ακόμα και στον τομέα της εκπαίδευσης δημιουργήθηκαν εμπόδια και σύνορα όσον αφορά τις ευκαιρίες ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες. Στις ανώτερες βαθμίδες σπουδών άρχισαν να πραγματοποιούνται διαχωρισμοί ανάμεσα στα δύο φύλα, ενώ παλιότερα (επί σάχη), η συνύπαρξη των δύο φύλων ήταν δεδομένη. Οι γυναίκες αποκλείστηκαν επιπλέον από 69 κατευθύνσεις σπουδών, όπως και από αρκετά επαγγέλματα, για παράδειγμα τη δικηγορία και το τραγούδι. Η εφαρμογή της sharia σε συνδυασμό με μία πληθώρα κωδίκων που μέχρι τότε δεν ίσχυαν υπήρξε καταλυτική όσον αφορά την εξουσία των αντρών να χωρίζουν τις συζύγους τους, χωρίς να απαιτείται καμία επιχειρηματολογία προκειμένου να νομιμοποιηθεί σαν πράξη.

Σαν αντίδραση σε αυτές τις προβλέψεις, οι γυναίκες συσπειρώθηκαν και στις 8 Μαρτίου του 1979³⁸⁵, ξεχύθηκαν στους δρόμους διαμαρτυρόμενες για τα περιοριστικά μέτρα και την αδικία σε βάρος τους. Βέβαια, οι αντιδράσεις αυτές απαντήθηκαν με βία και καταστολή από μία ομάδα που ονομαζόταν “Hezbollahis”.

³⁸² Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

³⁸³ Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher, pages 19-20.

³⁸⁴ Mohammad Hashim Kamali, *Shari'ah Law An Introduction*, Oneworld Publications 2008, Chapter 3: Characteristic Features of Shari'ah, pages 39-68.

³⁸⁵ Ali Akbar Mahdi, *The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle*, , The Muslim World, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

Κατά την περίοδο του πολέμου με το Ιράκ (1980-1988)³⁸⁶, η κινητοποίηση όλων των ανδρών στον πόλεμο, δημιούργησε στο Ιράν ιδιαίτερες εργασιακές ευκαιρίες για τις γυναίκες και μάλιστα στο δημόσιο τομέα³⁸⁷. Οι τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης και σε κάποιο βαθμό και η δημόσια διοίκηση στελεχώθηκαν από Ιρανές, που ωστόσο πίστευαν βαθιά στο Ισλάμ και τους νόμους του. Υπήρχε δηλαδή, μία έντονη αντίφαση, από τη μία το καθεστώς του Khomeini είχε αποκλείσει τις γυναίκες κοινωνικά και πολιτικά, από την άλλη πλευρά όμως, η αποθάρρυνση των γυναικών από τη συμμετοχή τους στη δημόσια σφαίρα, δε σήμαινε και επίσημο αποκλεισμό τους.

Εκείνο που προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση στην περίπτωση του γυναικείου κινήματος στο Ιράν, είναι ότι ενώ οι γυναίκες τόσο κατά την περίοδο του σάχη που απολάμβαναν κάποιων δικαιωμάτων, όσο και το 1979 κατά την προσπάθεια ανατροπής του σάχη οπότε και ενθαρρύνθηκαν από το σώμα των κληρικών προκειμένου να αποτελέσουν δύναμη επαναστατική, στην πραγματικότητα ποτέ δεν αντιμετωπίστηκαν ως ισότιμες. Για την ακρίβεια, και στις δύο περιπτώσεις η κινητοποίηση και η υποτιθέμενη ελευθερία τους αποτέλεσε το πρόσχημα αφενός της νομιμοποίησης του καθεστώτος του σάχη και αφετέρου της αριθμητικής ενίσχυσης του επαναστατικού αγώνα.

Οι περιορισμοί που επέβαλλε το καθεστώς Khomeini³⁸⁸ στην εκπαίδευση και σε συγκεκριμένα επαγγέλματα για τις γυναίκες, έγιναν προσπάθειες να καταργηθούν από το φεμινιστικό κίνημα του Ιράν. Μέχρι τα μέσα της

³⁸⁶ Ian Black, Iran and Iraq Remember War that Cost more than a Million Lives, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2010/sep/23/iran-iraq-war-anniversary> (τελευταία ενημέρωση: 23.09.2010)

³⁸⁷ Valentine M. Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁸⁸ Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher, pages 19-20.

δεκαετίας του 1990³⁸⁹, οι γυναίκες άρχισαν να γίνονται ορατές παντού, παρά το αυταρχικό καθεστώς που εξακολουθούσε να τις αντιμετωπίζει ως παρίες. Οι αγώνες του φεμινιστικού κινήματος³⁹⁰ σίγουρα απέδωσαν καρπούς και για αυτό το λόγο μεταξύ του 1995 και του 2000 οι εκλογές³⁹¹ είχαν σαν αποτέλεσμα περισσότερες γυναίκες στο κοινοβούλιο. Οι γυναίκες αυτές που έφθασαν σε τέτοιες θέσεις εξαιτίας των αγώνων του φεμινιστικού κινήματος, είχαν μπροστά τους πολύ δρόμο προκειμένου να καταφέρουν να αλλάξουν τους πατριαρχικούς νόμους που χαρακτήριζαν το οικογενειακό δίκαιο και να επιβάλλουν μεγαλύτερη πολιτική ελευθερία στην έκφραση των γυναικών του Ιράν.

Παρά το γεγονός ότι οι γυναίκες στο Ιράν εξακολουθούσαν να είναι περιχαρακωμένες, το φεμινιστικό κίνημα και οι ισχυρές γυναίκες που είχαν καταφέρει να καταλάβουν καίριες θέσεις στο κοινοβούλιο, μάχονταν μέσα από την ενθάρρυνση του τύπου, των βιβλίων και των περιοδικών που προέρχονταν από γυναίκες και έθιγαν σπουδαία πολιτικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά και κοινωνικά ζητήματα.

Καθοριστικό ρόλο σε αυτή την αλλαγή διαδραμάτισε η αποχώρηση του Khomeini και η εκλογή του νέου Προέδρου Rafsanjani³⁹². Ο Rafsanjani, επιχείρησε να απελευθερώσει την οικονομία και το κράτος άρχισε να

³⁸⁹ Valentine M. Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁹⁰ Valentine M. Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁹¹ Valentine M. Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

³⁹² Thomas Erdbrink, A Founder of the Revolution is barred from Office, Shocking Iranians, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2013/05/22/world/middleeast/iranians-await-list-of-approved-candidates.html?ref=aliakbarhashemirafsanjani&r=0> (τελευταία ενημέρωση: 21.05.2013)

ελαττώνει τον προϋπολογισμό που προοριζόταν για κοινωνικές υπηρεσίες. Οι αυξανόμενες τιμές των αγαθών, ο πληθωρισμός και οι επιπτώσεις του ανοίγματος της οικονομίας είχαν ολέθριες συνέπειες για τα φτωχά κοινωνικά στρώματα. Ταυτόχρονα, τα εμπόδια που στερούσαν από τις γυναίκες το δικαίωμα στην εργασία, είχαν αρχίσει να εξαφανίζονται μετά το Khomeini³⁹³ και σε συνδυασμό με τις προσπάθειες του φεμινιστικού κινήματος, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση της απασχόλησης στις γυναίκες.

Η εθελοντική απασχόληση³⁹⁴ συνεχίστηκε ωστόσο και τη δεκαετία του 1990, αλλά όχι τόσο εκτεταμένα όσο παλιότερα, αφού οι περισσότερες γυναίκες είχαν αρχίσει να απασχολούνται κανονικά. Σημαντικό παράδειγμα εθελοντικής εργασίας για τις γυναίκες ήταν ο οικογενειακός προγραμματισμός. Η κυβέρνηση στρεφόμενη στις γυναίκες που πίστευαν βαθιά στη μουσουλμανική τους ταυτότητα, τις όρισαν υπεύθυνες να επισκέπτονται τα σπίτια διαφόρων μουσουλμανικών οικογενειών και να χορηγούν αντισυλληπτικά ως μέθοδο ελέγχου της γονιμότητας. Η πολιτική αυτή της κυβέρνησης δεν κόστιζε τίποτα για το κράτος αφού στηριζόταν σε εθελοντική βάση και ως επί το πλείστον οι γυναίκες που πρόσφεραν το κοινωνικό αυτό έργο, ένιωθαν ότι προσφέρουν σημαντική κοινωνική υπηρεσία για τη χώρα τους και ταυτόχρονα εμπέδωναν τη σημασία της συλλογικής δράσης.

Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στα διάφορα επαγγέλματα, οδήγησε σε εκείνο που είχαν προβλέψει οι φεμινιστικές θεωρίες, ώθησε τις Ιρανές

³⁹³ Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher, pages19-20.

³⁹⁴Roksana Bahramitash , *Revolution, Islamization and Women's Employment in Iran*, (PostDoctoral Fellow Simone de Beauvoir Institute Concordia University)Iran Chamber Society, 2003, διαθέσιμο στο: http://www.iranchamber.com/society/articles/revolution_women_employment_iran.php.

γυναίκες να γίνουν ακόμα πιο απαιτητικές και σθεναρές στα αιτήματά τους για αλλαγή στην κοινωνική δομή του Ιράν.

Ωστόσο, η αποτυχία του γυναικείου κινήματος να επιτύχει τις επιδιώξεις που είχε θέσει εξ αρχής για ένα καλύτερο κοινωνικό status, υπήρξε αποτέλεσμα τόσο των χαρακτηριστικών του γυναικείου κινήματος όσο και της φύσης της επανάστασης³⁹⁵.

Παρά το γεγονός ότι η Ισλαμική Επανάσταση³⁹⁶ είχε χαρακτηριστεί από τη συμμετοχή πολλών κοινωνικών τάξεων στον αγώνα για την ανατροπή της δικτατορίας του σάχη³⁹⁷, ήταν ωστόσο η ηγεσία των κληρικών³⁹⁸ που είχε τη δυνατότητα να κινητοποιήσει μάζες διαδηλωτών και μάλιστα ακόμα και τους πιο συντηρητικούς και παραδοσιακούς τομείς του κοινωνικού ιστού. Ακόμα και έναν αιώνα πριν εάν επιχειρήσει κανείς να ανατρέξει στην ιστορία του Ιράν, θα γίνει φανερό κανένα πολιτικό κόμμα δεν κατάφερε ποτέ να κινητοποιήσει το γυναικείο κίνημα τόσο μαζικά και επιτυχημένα όσο η κάστα των κληρικών.

Μία άλλη σημαντική αιτία για την οποία το γυναικείο κίνημα³⁹⁹ στο Ιράν απέτυχε ήταν οι διαφορετικές πολιτιστικές, κοινωνικές, ταξικές, ακόμα και

³⁹⁵ Ali Akbar Mahdi, *The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle*, , The Muslim World, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

³⁹⁶ Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter II: The Formation of the Council of the Islamic Revolution, January 12, 1979, pages 246-249.

³⁹⁷ Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part II: The Shah: State Politics and Authoritarian Modernization, Chapter 8: Press Censorship in the Reza Shah era 1925-1941, pages 181-199.

³⁹⁸ Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter I: Islamic Government – 3. The Form of Islamic Government, pages 55-126.

³⁹⁹ Ali Akbar Mahdi, *The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle*, , The Muslim World, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

θρησκευτικές προεκτάσεις των κινημάτων που συμμετείχαν στην επανάσταση του 1979⁴⁰⁰.

Για παράδειγμα, οι γυναίκες που αγωνίζονταν για την ανατροπή του σάχη και εκπροσωπούσαν τον ισλαμικό φονταμενταλισμό, επιθυμούσαν στην πραγματικότητα την εγκαθίδρυση ενός βαθιά ισλαμικού κράτους βασισμένου στη Sharia⁴⁰¹. Οι γυναίκες που αποτελούσαν μέλη μαρξιστικών οργανώσεων, έβλεπαν στο πρόσωπο του σάχη μία «μαριονέτα» υποκινούμενη από τις ορέξεις του δυτικού ιμπεριαλισμού και κατά συνέπεια επιδίωκαν την έλευση μίας σοσιαλιστικής τάξης πραγμάτων που θα αντικαθιστούσε την υπάρχουσα. Από την άλλη πλευρά οι γυναίκες που ανήκαν σε «σεκουλαριστικά» κινήματα παρά το γεγονός ότι ο σάχης εκπροσωπούσε μία καθαρά σεκουλαριστική προσέγγιση στην πολιτική, με παράλληλη προσπάθεια κατάργησης της ισλαμιστικής ταυτότητας του Ιράν⁴⁰², ακόμα και μέσα από τη διακοπή τέλεσης εθίμων βαθιά ριζωμένων στην ιρανική κουλτούρα, επιδίωκαν την ανατροπή της δικτατορίας του σάχη και της δυτικής επιρροής και τον ερχομό μίας νέας κοινωνίας και ηγεσίας βασισμένης στο διαχωρισμό ανάμεσα στη θρησκευτική και την κρατική εξουσία.

Ίσως σε όλη την οργάνωση του γυναικείου κινήματος, η πιο συγκρουσιακή ιδεολογία να είναι ακριβώς αυτή ανάμεσα σε βαθιά θρησκευόμενες γυναίκες και σε γυναίκες που επιθυμούσαν το διαχωρισμό της κρατικής από τη θρησκευτική σφαίρα εξουσίας. Ακριβώς εξαιτίας του αποτελέσματος της

⁴⁰⁰ Ali Akbar Mahdi, *The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle*, , *The Muslim World*, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

⁴⁰¹ Mohammad Hashim Kamali, *Shari'ah Law An Introduction*, Oneworld Publications 2008, Chapter 3: Characteristic Features of Shari'ah, pages 39-68.

⁴⁰² Michael Axworthy, *Revolutionary Iran: A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013, Chapter 3: Like the Person he Ought to Be: Islamic Republic, 1979-1980, pages 133-187.

επανάστασης του 1979⁴⁰³, μπορεί να γίνει πλήρως κατανοητό ότι ειδικά οι γυναίκες που ανήκαν στις μεσαίες και ανώτερες κοινωνικά τάξεις και πρέσβευαν τη σεκουλαριστική⁴⁰⁴ προσέγγιση της πολιτικής ζωής, υπήρξαν και οι πιο χαμένες τελικά. Η αδυναμία πρόσβασης στη δημόσια σφαίρα, η ανάγκη ενδυμασίας με πολύ συγκεκριμένο αυστηρό τρόπο και ο περιορισμός στην άσκηση των εκπαιδευτικών τους δραστηριοτήτων, τις οδήγησαν να αποτελούν μετεπαναστατικά μειονότητα του γυναικείου κινήματος.

Αντίθετα, οι βαθιά θρησκευόμενες, παραδοσιακές και ταξικά πιο φτωχές γυναίκες, που δεσμεύονταν τόσο από την οικογένειά τους όσο και από τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις να απέχουν από τη συμμετοχή στη δημόσια σφαίρα, έκαναν κυριολεκτικά στροφή 180 μοίρες⁴⁰⁵. Η επικρατούσα θρησκευτική ατμόσφαιρα μετά την επανάσταση, το βαθιά θρησκευτικό προφίλ της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν⁴⁰⁶, έκανε την εμπλοκή των γυναικών αυτών με τα κοινά πολύ πιο εύκολη, ενώ έμοιαζε στην κυριολεξία να τους έχει λύσει τα χέρια, καθώς και οι πιο αυστηροί σύζυγοι και γονείς ενθάρρυναν την παρουσία των γυναικών μέσα σε αυτό το φονταμενταλιστικό περιβάλλον του Khomeini⁴⁰⁷.

Επιπρόσθετα, εάν ανατρέξει κανείς και προεπαναστατικά ακόμα και πολύ πριν την εξουσία του σάχη, το γυναικείο κίνημα παρουσίαζε ακόμα έναν

⁴⁰³Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini(1941-1980)*, Mizan Press 1981, Chapter II: The Formation of the Council of the Islamic Revolution, January 12, 1979, pages 246-249.

⁴⁰⁴Mahmoud Sadri, Sacral Defence of Secularism: The Political Theologies of Soroush, Shabestari and Kadivar, *International Journal of Politics, Culture and Society*, Vol. 15, No.2, Winter 2001, διαθέσιμο στο:http://www.dr.soroush.com/PDF/E-CMO-200110_Sacral_Defense_of_Secularism.pdf.

⁴⁰⁵Ali Akbar Mahdi, *The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle*, , *The Muslim World*, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

⁴⁰⁶Michael Axworthy, *Revolutionary Iran: A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013, Chapter 3: Like the Person he Ought to Be: Islamic Republic, 1979-1980, pages 133-187.

⁴⁰⁷Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher, pages 19-20.

σοβαρό λόγο που συνηγορεί για την αποτυχία του. Οι κινητοποιήσεις των γυναικών στο Ιράν, δεν είχαν ποτέ στη φαρέτρα τους ξεκάθαρο και σαφές αντικείμενο προς επίτευξη, συγκεκριμένες δραστηριότητες, επαρκείς οργανωτικές δομές, σύστημα κοινωνικής δικτύωσης, ηγεσία και επίσης την αίσθηση του συμπράττειν.

Αποτέλεσμα της αποτυχίας του γυναικείου κινήματος στο Ιράν⁴⁰⁸, είναι ότι το νομικό πλαίσιο παραμένει εξαιρετικά περιοριστικό για τις Ιρανές, οι οποίες απαγορεύεται να απασχοληθούν ως δικηγόροι ενώ, σύμφωνα με τον ποινικό κώδικα *Qanoon-e-Qessas*⁴⁰⁹, η αξία μιας γυναίκας ορίζεται στο μισό από αυτή ενός άντρα. Οι νόμοι του Ιράν επιτρέπουν τη συστηματική διάκριση σε βάρος των γυναικών. Το Ιράν δεν έχει υπογράψει τη «Σύμβαση για την κατάργηση όλων των μορφών διάκρισης σε βάρος των γυναικών» η οποία υιοθετήθηκε από το συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών το 1979⁴¹⁰ και αποτελείται από 30 άρθρα που καταργούν τις διακρίσεις κατά των γυναικών και ορίζουν δράσεις σε εθνικό επίπεδο για την καταπολέμησή τους.

Ακόμα και το μέλλον όσον αφορά την κατάργηση των κοινωνικών διακρίσεων κατά των γυναικών, φαντάζει αβέβαιο και δύσκολο. Η έλλειψη πολιτικής σταθερότητας, η αντιμετώπιση του Ιράν ως *rogue state*⁴¹¹, η πυρηνική απειλή, η ισορροπία που έχει διαμορφωθεί διεθνώς, τόσο σε σχέση με τις Η.Π.Α., όσο και με το Ισραήλ και την υπόλοιπη Μέση Ανατολή, τρομοκρατεί το φεμινιστικό

⁴⁰⁸ Ali Akbar Mahdi, The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle, , The Muslim World, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

⁴⁰⁹ Valentine M. Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

⁴¹⁰ Dubravka Sionovic, Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, United Nations Audiovisual Library of International Law, 2007-2008, διαθέσιμο στο: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/cedaw/cedaw_e.pdf.

⁴¹¹ Ali Mostashari, Iran: Rogue State?, MIT Center for International Studies, Σεπτέμβριος 2005, διαθέσιμο στο: http://web.mit.edu/cis/pdf/Audit_9_05_Mostashari.pdf

κίνημα⁴¹², που γνωρίζει πολύ καλά πως εξαιτίας αυτού του πολιτικού κλίματος, τίθεται σε δεύτερη μοίρα, ενώ τη σκυτάλη αναλαμβάνουν οι συντηρητικοί ισλαμιστές, οι οποίοι δεν πρόκειται να συνυπάρξουν με οργανώσεις που αγωνίζονται για την επιβολή της γυναικείας παρουσίας και την εξασφάλιση δικαιωμάτων για τις γυναίκες.

Το καθεστώς Ahmadinejad⁴¹³, αποτέλεσε ένα καθεστώς συναγερμού για τη χώρα, η οποία αντιμετωπίστηκε σαν απειλή για τη δύση. Η προσπάθεια του Ιράν να ισχυροποιήσει την εικόνα του ως ανεξάρτητου και πολιτικά αυτόνομου κράτους, είχε σαν αποτέλεσμα την εκλογή ενός σκληροπυρηνικού τεχνοκράτη, που όχι μόνο δεν αναγνώριζε αλλά και δε σεβάστηκε καμία προσπάθεια που να σχετιζόταν με τη γυναικεία χειραφέτηση. Ακριβώς σε αυτό το σημείο, κρύβεται και η βαθιά προβληματική κοινωνικοπολιτική προσέγγιση του Ιράν από την εποχή της θέσπισης του Συντάγματος του 1906⁴¹⁴ μέχρι σήμερα. Το κράτος ακροβατεί ανάμεσα στον εκσυγχρονισμό, την εξυγίανση των θεσμών του κράτους, της οικονομίας και την επίτευξη ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα από τη μία πλευρά. Από την άλλη πλευρά, ακριβώς επειδή ιστορικά αυτές οι κατακτήσεις ταυτίστηκαν με περιόδους πολιτικής διακυβέρνησης, κατά τις οποίες το Ιράν υπήρξε έρμαιο ξένων επιρροών, η οποιαδήποτε προσπάθεια ανάδειξης του κύρους του Ιράν ως ανεξάρτητου, αυτόνομου και ισχυρού κράτους, αποσυνδέεται αυτόματα από τον εκσυγχρονισμό, τα κοινωνικά δικαιώματα των γυναικών και τις καινοτομίες

⁴¹²Ali Akbar Mahdi, *The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle*, , The Muslim World, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

⁴¹³Robert F. Worth, *Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself*, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/in-iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

⁴¹⁴Shireen T.Hunter, foreword by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger,1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

που έχουν επιτευχθεί στην οικονομία και τους θεσμούς της, επιστρέφοντας σε ένα θεοκρατικό⁴¹⁵, σκληροπυρηνικό πολιτικό πρότυπο που μάχεται την ξένη επιβολή, προτάσσοντας την πυρηνική απειλή⁴¹⁶.

⁴¹⁵ Michael Axworthy, *Revolutionary Iran: A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013, Chapter 3: Like the Person he Ought to Be: Islamic Republic, 1979-1980, pages 133-187.

⁴¹⁶ Jerome R. Corsi, *Atomic Iran, How the Terrorist Regime bought the Bomb and American Politicians*, Cumberland House Publishing, 2005, Part II-The Terrorist Regime, Iran Exports Terror, pages 129-155.

4. Η αναζήτηση της δημοκρατίας στο Ιράν και η εξέλιξη και προοπτική της μέσα από την ιστορική συγκυρία.

Κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα, το Ιράν μεταμορφώθηκε σε ένα μοντέρνο αλλά και ισλαμικό κράτος ταυτόχρονα, υπό καθεστώς μοναρχικό και θεοκρατικό. Η χώρα πειραματίστηκε μέσα από προσπάθειες συνταγματοποίησης και αναπτυξιακής πολιτικής, μέσα από την επανάσταση και από την αγωνιώδη ανάγκη δημοκρατικοποίησης. Το 1906⁴¹⁷, οι Ιρανοί δεσμεύτηκαν να δημιουργήσουν ένα νομικό πλαίσιο που θα προωθούσε την έννοια του κράτους δικαίου και θα έθετε την πολιτική εξουσία υπόλογη στη λαϊκή βούληση. Όμως γρήγορα έγινε αντιληπτό, ότι για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα έπρεπε πρώτα να δημιουργηθεί ένα βιώσιμο και δυνατό κράτος. Όπως πολύ σωστά παρατήρησε ο Francis Fukuyama⁴¹⁸: *“Before you have democracy you must have a state, but to have a legitimate and durable state you eventually must have democracy”*.

Η “Συνταγματική Επανάσταση”⁴¹⁹ της περιόδου 1906-1925, και η δημιουργία του πρώτου ιρανικού κοινοβουλευτικού συστήματος, αποτέλεσε ορόσημο για το ξεκίνημα συζητήσεων γύρω από την ελευθερία και την τάξη στο Ιράν, αλλά και την έννοια της αποτελεσματικής κυβέρνησης που λογοδοτεί στο λαό. Η απαρχή αυτής της επανάστασης, εντοπίζεται στη φθίνουσα επιρροή που είχε αρχίσει να έχει η τότε δυναστεία των Qajar (1797-1925)⁴²⁰, καθώς και η

⁴¹⁷Shireen T.Hunter, forewoed by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger,1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

⁴¹⁸ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Introduction, page 4.

⁴¹⁹ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: Democracy or State Building?, pages 23-43.

⁴²⁰ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: Democracy or State Building?, page 24.

εμπλοκή των Ρώσων και των Βρετανών στην προσπάθειά τους να ελέγξουν το ιρανικό έδαφος. Η αποδυνάμωση του ιρανικού κράτους, δημιούργησε με τη σειρά της εντάσεις στο εσωτερικό της μοναρχικής εξουσίας. Ο κλάδος των εμπόρων και ο κλήρος, δε θεωρούσαν πλέον τους σάχηδες ικανούς να εξασφαλίσουν την ευημερία και τα συμφέροντά τους. Χαρακτηριστικό αυτών των εντάσεων που οδήγησαν στη συνταγματική θέσπιση του 1906⁴²¹, ήταν η απόφαση του τότε σάχη, να δωρίσει σε μία ευρωπαϊκή εταιρία, το μονοπώλιο για την παραγωγή και αγοραπωλησία του καπνού, που μέχρι τότε αποτελούσε δημοφιλή συνήθεια. Οι διαμαρτυρίες και οι αντιδράσεις από πλευράς των εμπόρων ήταν τεράστιες, ενώ εκδόθηκε και διάταγμα από υψηλόβαθμο μέλος του κλήρου που απαγόρευε την κατανάλωση καπνού όσο η αγοραπωλησία του βρισκόταν υπό ξένο καθεστώς. Το “επεισόδιο του καπνού”⁴²², όπως έμεινε γνωστό στην ιστορία υπήρξε η απαρχή στην προσπάθεια περιορισμού της μοναρχικής εξουσίας, που σαν στόχο είχε την προστασία του εθνικού συμφέροντος. Το μονοπώλιο του καπνού έληξε το 1892⁴²³. Το γεγονός ότι η μοναρχία υποχώρησε έδωσε απλά το έναυσμα για περισσότερες προκλήσεις που θα κλυδωνίζαν τα θεμέλιά της.

Σε σχέση λοιπόν με τα υπόλοιπα μεσανατολικά κράτη, το Ιράν, διαφέρει στο ότι από νωρίς θέλησε να επιβάλλει ένα δημοκρατικό πλαίσιο που θα ήλεγχε και θα νομιμοποιούσε την όποια εξουσία. Ωστόσο η έννοια της δημοκρατίας και η προσπάθεια να εφαρμοστεί στο κράτος πρακτικά αποτελεί διαμάχη και

⁴²¹Shireen T.Hunter, foreword by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger,1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

⁴²²Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: Democracy or State Building?, page 25.

⁴²³Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: Democracy or State Building?, page 25.

ζύμωση μιας πληθώρας πολιτικών τάσεων, συμφερόντων και ισορροπιών. Για το λόγο αυτό, ακόμα και το νόημα της έννοιας κάθε φορά εμπλουτιζόταν και με διαφορετικούς στόχους.

Την περίοδο 1906-1925⁴²⁴, η έννοια της δημοκρατίας ταυτιζόταν με τη δικαιοσύνη. Η δικαιοσύνη υπήρξε συνώνυμο εκείνη την εποχή με την προσπάθεια μείωσης της μοναρχικής εξουσίας, καθώς η τελευταία είχε γίνει σκληρή και άδικη. Η συνταγματικότητα, υπήρξε απάντηση και στη χειραγώγηση της ιρανικής οικονομίας από το εξωτερικό περιβάλλον.

Αποτέλεσμα όλων αυτών, ήταν το σύνταγμα του 1906. Ωστόσο, η διατήρηση των συνταγματικών κεκτημένων, αλλά και η βιωσιμότητα της δημοκρατίας που είχε επιτευχθεί, αποδείχθηκε πολύ πιο δύσκολη υπόθεση, καθώς το Ιράν, στερείτο μεσαίας τάξης, πολιτικής σταθερότητας και δε διέθετε βιώσιμη οικονομία.

Με άλλα λόγια, το Ιράν είχε αποκτήσει τυπικά δημοκρατία, αλλά τώρα έπρεπε και οι Ιρανοί να γίνουν με τη σειρά τους δημοκράτες. Οι δυνάμεις που οδήγησαν στη συνταγματική θέσπιση του 1906⁴²⁵, ήταν τόσο ετερόκλητες μεταξύ τους, ώστε πολύ νωρίς ξεκίνησε εκτεταμένη συζήτηση γύρω από συγκεκριμένα άρθρα. Ο ιρανικός κλήρος αντιτέθηκε έντονα στο άρθρο 20⁴²⁶, το οποίο προωθούσε την ελευθερία του τύπου, κάτι που τους φαινόταν αδιανόητο και ταυτόχρονα επικίνδυνο για τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του

⁴²⁴Shireen T.Hunter, forewoed by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger,1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

⁴²⁵Shireen T.Hunter, forewoed by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger,1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

⁴²⁶Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: Democracy or State Building?, page 31.

κόσμου. Οι πιο “σεκουλαριστικές”⁴²⁷, δυνάμεις που οδήγησαν πιο γρήγορα στο σύνταγμα του 1906, διαφώνησαν, όμως η ελευθερία του λόγου επιτράπηκε τελικά με την προϋπόθεση να μην προσβάλλονται οι θρησκευτικές ευαισθησίες, ενώ βιβλία που αφορούσαν στην έννοια του Ισλάμ έπρεπε για να εκδοθούν να έχουν άδεια, ενώ όσα είχαν αντι-ισλαμικό περιεχόμενο απαγορεύονταν και επιβάλλονταν ποινές. Το 1921, με ένα πραξικόπημα, ανέλαβε την εξουσία ο σάχης Reza Khan⁴²⁸, ο οποίος αντιτέθηκε από την αρχή στη μοναρχική εξουσία και έθεσε στόχο τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη του Ιράν. Ωστόσο ο Reza Khan, θεωρούσε ότι μέχρι τότε η κοινοβουλευτική δημοκρατία που είχε επιτευχθεί, είχε αποτύχει να λύσει τα πραγματικά προβλήματα της χώρας. Αυτό βέβαια, δε σήμαινε ότι ο σάχης είχε σκοπό να περιορίσει την έννοια του συντάγματος, απλά ήθελε να μετατοπίσει το βάρος από τη νομοθετική στην εκτελεστική εξουσία⁴²⁹.

Οι Ιρανοί δεν παρουσίασαν κανένα πρόβλημα στην προσπάθεια αυτή, εφόσον η μοναρχία ήδη από την περίοδο των Safavid (1501-1722)⁴³⁰ και μετά, αποτελούσε ιστορική κληρονομιά τους και υπήρχε βαθιά ριζωμένη στις πεποιθήσεις τους η αντίληψη πως η κεντρική εξουσία, όφειλε να έχει εκτεταμένη δικαιοδοσία. Ακόμα και το ύφος και η επικοινωνιακή γλώσσα της κεντρικής αρχής τους ήταν γνώριμη.

⁴²⁷ Mahmoud Sadri, *Sacral Defence of Secularism: The Political Theologies of Soroush, Shabestari and Kadivar*, International Journal of Politics, Culture and Society, Vol. 15, No.2, Winter 2001, διαθέσιμο στο: http://www.dr.soroush.com/PDF/E-CMO-200110_Sacral_Defense_of_Secularism.pdf.

⁴²⁸ Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part III: New Bourgeois culture and other forms of practiced modernity.

⁴²⁹ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: Democracy or State Building?, pages 36-43.

⁴³⁰ Roger Savory, *Iran Under the Safavids*, Cambridge University Press, 2007.

Κατά συνέπεια, η έμφαση του Reza Khan⁴³¹ δόθηκε στη θέσπιση ισχυρών θεσμών και στην προσπάθεια ανάπτυξης, μέσα από την ισχυροποίηση της εκτελεστικής εξουσίας.

Ωστόσο, το ενδιαφέρον του σάχη στο κομμάτι της εκτελεστικής εξουσίας, άρχισε σιγά σιγά να δείχνει ότι προτεραιότητα του Reza Khan δεν ήταν η συνταγματική μοναρχία αλλά η μοναρχία. Δημιουργήθηκε την περίοδο της διακυβέρνησής του, ένα είδος κεμαλικού κράτους, με αποτέλεσμα να σταματήσει η συζήτηση για τη δημοκρατία, αλλά χωρίς να σβηστεί καθόλου το ενδιαφέρον για την επίτευξή της.

Ο Reza Khan, απομάκρυνε τελείως το θεσμό της μοναρχίας από τη θρησκεία και τον κλήρο, μείωσε αισθητά τη δύναμη της αριστοκρατίας και αντιμετώπιζε τη μοναρχική εξουσία του όχι ως ένα παραδοσιακό θεσμό αλλά ως εκσυγχρονισμό του κράτους. Προσπάθησε μάλιστα να πάρει με το μέρος του τη μεσαία τάξη, η οποία είχε πρωτοστατήσει στην υποστήριξη του συντάγματος του 1906⁴³². Έτσι τελικά, στη θέση του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας δημιουργήθηκε ένα μοντέρνο γραφειοκρατικό κράτος και μια βιομηχανική οικονομία, ενώ η προσέγγιση του κράτους απέναντι στη θρησκευτική εξουσία υπήρξε έντονα σεκουλαριστική.

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οι βρετανοί και οι Ρώσοι ως σύμμαχοι εναντίον της Γερμανίας θέλησαν να χρησιμοποιήσουν το ιρανικό έδαφος ως στρατηγικό πλεονέκτημα για τον ανεφοδιασμό του ρωσικού στρατού. Για το λόγο αυτό και προκειμένου να ελέγχουν το έδαφος του Ιράν

⁴³¹Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part III: New Bourgeois culture and other forms of practiced modernity.

⁴³²Shireen T.Hunter, foreword by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger, 1992, Chapter 1. Constitutional and Political Issues, pages 6-8.

εξολοκλήρου, ο Reza Khan⁴³³ έπρεπε να απομακρυνθεί και αντικαταστάθηκε από το γιο του Mohammad Reza Pahlavi⁴³⁴. Κατά την περίοδο του σάχη Reza Pahlavi και πρωθυπουργό της χώρας το Mossadeq⁴³⁵ μετά τη νίκη του «Εθνικού Μετώπου» (National Front), η εξουσία αντιμετώπιζε τη δημοκρατία ως εμπόδιο στην ανάπτυξη με αποτέλεσμα να αρχίσει να τα αντιμετωπίζει ως αλληλοαναιρούμενους στόχους. Η μοναρχία λοιπόν ξαναβρήκε συμμάχους, αυτή τη φορά υποστηρίχθηκε και από διάφορες οικονομικές επιχειρήσεις του Ιράν που πίστευαν ότι η έμφαση στον κοινοβουλευτισμό καταστρατηγούσε τα συμφέροντα και τις πολιτικές τους.

Σιγά σιγά λοιπόν το πρόσωπο του κράτους άρχισε να μεταμορφώνεται και να μετατρέπεται σε βιομηχανοποιημένο, αστικοποιημένο και ανεπτυγμένο με διάφορες υποδομές σε όλους τους τομείς που πριν δεν υπήρχαν. Όμως το ιδανικό της δημοκρατίας έμοιαζε να έχει πλήρως εγκαταλειφθεί. Όλα όσα αγωνίστηκε να κατοχυρώσει ο ιρανικός λαός μέσα στο σύνταγμα, έδειχναν να είναι πια δευτερεύοντα και χωρίς καμία ισχύ στο ισχυρό κράτος με την συγκεντρωμένη στο σάχη εξουσία, την έντονη επιρροή από ξένες δυνάμεις και κατά κύριο λόγο τις Η.Π.Α., αλλά και την αναπτυξιακή πολιτική που είχε παραγκωνίσει κάθε συζήτηση περί δημοκρατίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο 1941-1953⁴³⁶ μία πολύ ισχυρή πολιτική δύναμη που επρόκειτο να επηρεάσει σημαντικά τα μετέπειτα πολιτικά

⁴³³Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013, Part III: New Bourgeois culture and other forms of practiced modernity.

⁴³⁴ Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

⁴³⁵James F.Goode , *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989, In the Shadow of Musaddiq, The American Experience, page 12.

⁴³⁶Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Triumph of the State 1941-1979, page 47.

δρώμενα του Ιράν ήταν το κομμουνιστικό κόμμα Tudeh⁴³⁷, το οποίο ήταν εξαιρετικά αρνητικό απέναντι στην επιρροή των ξένων δυνάμεων και των δυτικών συμφερόντων στο Ιράν. Ο αριστερός ακτιβισμός που κατά την περίοδο του σάχη υπήρχε σαν κίνημα αντίδρασης και διανόησης απέναντι στην τρέχουσα διακυβέρνηση, συνιστά ακόμα μία παράμετρο που συνέθετε το πολιτικό σκηνικό, που για ακόμα μία φορά θα επαναστατούσε. Δημοκρατικές και αριστερές δυνάμεις άρχισαν λοιπόν να ενώνονται με θρησκευτικούς ακτιβιστές και να συνασπίζονται γύρω από την ηγετική μορφή του Ayatollah Khomeini⁴³⁸. Το επαναστατικό κίνημα ωστόσο του 1979⁴³⁹ που προαναφέρθηκε, συγκέντρωνε τόσο σεκουλαριστές φιλελεύθερους και αριστερές δυνάμεις όσο και φονταμενταλιστές. Όλοι τους ήθελαν την αλλαγή, αλλά δεν επεδίωκαν τα ίδια πράγματα.

Η αντίδραση στην εξουσία του σάχη⁴⁴⁰, επικεντρωνόταν στη μεσαία και τις κατώτερες τάξεις. Φοιτητές, διανοούμενοι και μικροέμποροι, των οποίων οι οικονομίες μειώνονταν εξαιτίας της έμφασης που δινόταν στη βιομηχανική ανάπτυξη τάχθηκαν στο επαναστατικό μέτωπο. Ο Khomeini⁴⁴¹, είχε αρχίσει να κερδίζει έδαφος ενώ ο θρησκευτικός ακτιβισμός και ο φονταμενταλισμός έμελλε να αντικαταστήσουν την έμφαση που είχε δοθεί στην ισχυροποίηση του κράτους, τους θεσμούς αλλά και την ανάπτυξη. Κάποιοι μελετητές

⁴³⁷ Maziar Behrooz, *Rebels with a Cause, The Failure of the Left in Iran*, I.B. Tauris & Co Ltd, 2000, Chapter I: Defeat and Revival: The Great Defeat of the Left (1953-1970) – The Communist Tudeh and the Soviet Union, pages 22-26.

⁴³⁸ Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaiini: The Idol Smasher, pages 19-20.

⁴³⁹ Dubravka Sionovic, Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, United Nations Audiovisual Library of International Law, 2007-2008, διαθέσιμο στο: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/cedaw/cedaw_e.pdf.

⁴⁴⁰ Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

⁴⁴¹ Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaiini: The Idol Smasher, pages 19-20.

υποστηρίζουν ότι αν ο σάχης είχε πεθάνει νωρίτερα, το 1972 ή το 1973, οι επαναστατικές φωνές και η ζύμωση των αντιδράσεων δε θα είχαν προλάβει να αναπτυχθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε να έχει ένα τόσο άδοξο τέλος, γιατί στην περίοδο μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε ένας ηγέτης που κατάφερε πολλά σε επίπεδο ανάπτυξης της χώρας.

Η περίοδος του φονταμενταλισμού που ακολούθησε, γίνεται φανερή από πολλά γεγονότα εκείνης της εποχής. Την περίοδο 1980-1981, ο πρόεδρος Abol- Hasan Bani-Sadr⁴⁴², ήταν ένας αριστερός ισλαμικός ακτιβιστής και για το λόγο αυτό αντικαταστάθηκε άμεσα από τον στρατιωτικό ακτιβιστή Mohammad Ali Rejai⁴⁴³. Στη συνέχεια ο Rejai δολοφονήθηκε και ο κληρικός Seyyed Ali Khamenei⁴⁴⁴ αργότερα ανώτατος ηγέτης του Ιράν έγινε τότε πρόεδρος. Με άλλα λόγια, τόσο οι δημοκρατικοί όσο και οι αριστεροί και τέλος οι ισλαμιστές, είχαν μία ξεχωριστή οπτική όσον αφορά το μέλλον του Ιράν. Το ξέσπασμα το πολέμου ανάμεσα στο Ιράν και το Ιράκ, ισχυροποίησε τη φονταμενταλιστική ιδεολογία. Οι αριστεροί, κομμουνιστές και δημοκράτες που συμμετείχαν στην επανάσταση έχασαν έδαφος, εφόσον θεωρήθηκε ότι η αντιμετώπιση της κρίσης του πολέμου μπορούσε να προέλθει μόνο από τους σκληροπυρηνικούς ισλαμιστές.

Λίγο αργότερα, η περίοδος 1989-1997⁴⁴⁵, χαρακτηρίστηκε από μία προσπάθεια συγκερασμού της ισλαμικής ιδεολογίας και των αναπτυξιακών στόχων, ταυτόχρονα με την επιθυμία εξοβελισμού από την πολιτική σκηνή

⁴⁴²Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Triumph of the State 1941-1979, page 47.

⁴⁴³Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Triumph of the State 1941-1979, page 47.

⁴⁴⁴Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Triumph of the State 1941-1979, page 47.

⁴⁴⁵International Campaign for Human Rights in Iran, The Rafsanjani Period (1989-1997), 29.04.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.iranhumanrights.org/2013/04/the-rafsanjani-period-1989-1997/>

των ριζοσπαστικών στοιχείων. Ο Seyyed Ali Khamenei⁴⁴⁶, που ανέλαβε ανώτατος ηγέτης του Ιράν αμέσως μετά το θάνατο του Khomeini (συντηρητικός) και ο Hashemi Rafsanjani⁴⁴⁷ (πραγματιστής), που ανέλαβε πρόεδρος σήμαναν μία νέα περίοδο για τη χώρα, κατά την οποία η ισλαμική ιδεολογία θα εξακολουθούσε να είναι προεξέχουσα αλλά οι ηγέτες θα διέθεταν ένα περισσότερο πολιτικό παρά θρησκευτικό προφίλ.

Ο Rafsanjani, προσπάθησε να μετακινηθεί από το θεοκρατικό προφίλ του Ιράν στον αγώνα του να εισαγάγει αλλαγές στους θεσμούς του κράτους. Τα δομικά προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η κυβέρνηση σχετίζονταν ως επί το πλείστον με την ύπαρξη ενός δυαδικού κράτους, ενός κράτους δηλαδή στο οποίο προϋπήρχαν θεσμοί που είχαν διαμορφωθεί την περίοδο της επανάστασης μαζί με θεσμούς νεότερους. Αποτέλεσμα ήταν να επέλθουν αρκετές συγχωνεύσεις, παρά τις αντιδράσεις αυτών που έχαναν την εξουσία τους. Δόθηκε έμφαση στη γραφειοκρατία και στην ανάγκη αυτονομίας της από τη θρησκευτική ιδεολογία. Ταυτόχρονα προωθήθηκαν οι ιδιωτικοποιήσεις. Αποτέλεσμα ήταν να αρχίσουν και πάλι να δημιουργούνται αντιδράσεις απέναντι στην κυβέρνηση. Υποστηρικτές του Rafsanjani⁴⁴⁸, νεαροί διανοούμενοι με επικεφαλής τον Abdol-Karim Soroush και συγγραφείς της εφημερίδας Kian, άσκησαν δριμεία κριτική ενάντια στο θεοκρατικό καθεστώς. Έτσι δημιουργήθηκε το έδαφος για να ξεκινήσει συζήτηση και διάλογος στο Ιράν, ενώ τέθηκαν στο λαό προβληματισμοί αναφορικά με το ρόλο των

⁴⁴⁶ Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

⁴⁴⁷ Thomas Erdbrink, A Founder of the Revolution is Barred from Office, Shocking Iranians, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2013/05/22/world/middleeast/iranians-await-list-of-approved-candidates.html> (τελευταία ενημέρωση: 21.05.2013)

⁴⁴⁸ Thomas Erdbrink, A Founder of the Revolution is Barred from Office, Shocking Iranians, *The New York Times*, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2013/05/22/world/middleeast/iranians-await-list-of-approved-candidates.html> (τελευταία ενημέρωση: 21.05.2013)

κληρικών και της ισλαμικής ιδεολογίας απέναντι στο κράτος και την καθημερινότητα των πολιτών. Τέθηκε προβληματισμός ακόμα και όσον αφορά την παράμετρο Velayat-e-faqih⁴⁴⁹ που χαρακτήριζε την περίοδο Khomeini⁴⁵⁰.

Ο πλουραλισμός των απόψεων⁴⁵¹ άρχισε να διαχέεται και μέσω της τακτικής μείωσης του κέντρου βάρους της κυβέρνησης στο κέντρο και την έμφαση στην περιφέρεια. Οι τοπικές αρχές ενθαρρύνθηκαν μέσα από την ανάπτυξη πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων, ενώ η νέα ισορροπία που δημιουργήθηκε δραστηριοποίησε διαφορετικά κέντρα λήψης αποφάσεων φτιάχνοντας έδαφος για περισσότερη δημοκρατία.

Ωστόσο παρά το ότι κάποιες από τις μεταρρυθμίσεις του “five-year plan” του Rafsanjani⁴⁵², έφεραν κάποιο αποτέλεσμα σε πιο θεμελιώδεις και ριζικές αλλαγές δε μπόρεσε να προχωρήσει γιατί βρήκε έντονες αντιδράσεις, ειδικά όταν η μερίδα των συντηρητικών έναντι των πραγματιστών ισχυροποιήθηκε.

Αυτό που προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση στην περίπτωση του Ιράν, είναι ότι η πολιτική και η ιδεολογική νομιμοποίηση από πλευράς του κόσμου δεν ερχόντουσαν ποτέ ταυτόχρονα. Το 1979⁴⁵³ για παράδειγμα, ακριβώς στα πρόθυρα της επανάστασης το κράτος ήταν αδύναμο πολιτικά αλλά εξαιρετικά δυνατό ιδεολογικά. Αντίθετα η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν⁴⁵⁴ διέθετε

⁴⁴⁹Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher, pages 36-38.

⁴⁵⁰Daniel Brumberg, *Khomeini, The Struggle for Reform in Iran*, The University of Chicago Press 2001, Introduction: In Search of the “Real “ Iran, page 3.

⁴⁵¹International Campaign for Human Rights in Iran, The Rafsanjani Period (1989-1997), 29.04.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.iranhumanrights.org/2013/04/the-rafsanjani-period-1989-1997/>

⁴⁵²International Campaign for Human Rights in Iran, The Rafsanjani Period (1989-1997), 29.04.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.iranhumanrights.org/2013/04/the-rafsanjani-period-1989-1997/>

⁴⁵³James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequences*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

⁴⁵⁴Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

εξαιρετική πολιτική νομιμοποίηση αλλά ελάχιστη ιδεολογική στήριξη από τις μεσαίες τάξεις, με αποτέλεσμα να δημιουργείται πάντα η ώθηση για νέες αλλαγές.

Πράγματι, οι εκλογές του 1997, αποτέλεσαν γεγονός με ιδιαίτερες κοινωνικές προεκτάσεις, καθώς συμμετείχε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό ιρανών από ο,τι συνήθως. Το αποτέλεσμα ανέδειξε ηγέτη τον μέχρι πριν Υπουργό Πολιτισμού επί Rafsanjani, τον Khatami. Επί περιόδου Khatami⁴⁵⁵, η λογοτεχνία και οι ιδέες κυκλοφορούσαν πιο ελεύθερα, οι γυναίκες συμμετείχαν στην οικονομική ζωή του τόπου, η αστικοποίηση έγινε πιο έντονη, η αγροτική οικονομία άλλαξε και όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα να μεταβληθεί ριζικά το προφίλ της χώρας. Η μετριοπαθής φυσιογνωμία του νέου προέδρου σε αντίθεση με το σκληρό προφίλ των προηγούμενων ηγετών, αλλά και της ελίτ των κληρικών, τον έκαναν συμπαθή και πολιτικά αναγκαίο εκείνη την περίοδο. Οι δημοκρατικές πρακτικές που είχαν αρχίσει να λαμβάνουν χώρα, έκαναν τον κόσμο να πιστεύει ότι οι αλλαγές στην πολιτική ζωή μπορούσαν να επέλθουν μέσα από την κάλπη και όχι με διαρκείς μεταρρυθμίσεις. Η εκλογή του Khatami, σηματοδοτούσε τη δίψα του κόσμου για μεταρρυθμίσεις ενάντια στη μέχρι τότε θεοκρατική πολιτική. Έτσι η αναζήτηση του ιδανικού της δημοκρατίας επιταχύνθηκε. Το αποτέλεσμα εκείνη την περίοδο ήταν να εξομαλυνθούν σημαντικά και οι σχέσεις του Ιράν με τον έξω κόσμο.

Οι επενδύσεις επέστρεψαν στο ιρανικό έδαφος, ευρωπαϊκές πολυεθνικές εταιρίες ανέπτυξαν δραστηριότητες σε πολυάριθμους τομείς της ιρανικής οικονομίας, όπως το πετρέλαιο, οι τηλεπικοινωνίες και η κατανάλωση

⁴⁵⁵Ghoncheh Tazmini, *Khatami's Iran: The Islamic Republic and the Turbulent Path to Reform*, I.B. Tauris, 2013.

ηλεκτρονικών ειδών. Στα διεθνή μέσα το σύνθημα του Khatami⁴⁵⁶ απέναντι στις Η.Π.Α., ήταν “ διάλογος ανάμεσα στους πολιτισμούς”. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αλλάξει και το προφίλ των μέσων μαζικής επικοινωνίας στο Ιράν, που άρχισαν να γίνονται πιο εξωστρεφή. Το 1998, είναι ενδεικτικό ότι κυκλοφορούσαν τουλάχιστον 740 εφημερίδες με προεξέχουσες την Hamshahri και την Jame'eh η κυκλοφορία των οποίων ξεπέρασε τα 100.000 φύλλα.

Ένα χαρακτηριστικό επεισόδιο⁴⁵⁷, που έλαβε χώρα το Νοέμβριο του 1997 ήταν η κριτική που άσκησε ο Hossein-Ali Montazeri, στο Khamenei, τον οποίο επρόκειτο κάποτε να διαδεχθεί στη θέση του ανώτατου ηγέτη, αλλά δεν τα κατάφερε γιατί επέκρινε το καθεστώς. Σύμφωνα με τον Montazeri, η ουδέτερη στάση του Khamenei θεωρείτο απαράδεκτη και τον προκάλούσε να προβεί σε μια φιλελεύθερη ερμηνεία του Velayat-e-faqih. Δε σταμάτησε όμως εκεί και αμφισβήτησε ανοιχτά τις ικανότητες του ανώτατου ηγέτη. Το αποτέλεσμα ήταν να τον θέσουν υπό περιορισμό στο σπίτι του, αλλά οι αντιδραστικές φωνές απέναντι στην κληρική εξουσία από οπαδούς της μεταρρυθμιστικής παράταξης συνεχίστηκαν.

Τον Ιούνιο του 2005, τον Khatami διαδέχτηκε ο Mahmoud Ahmadinejad⁴⁵⁸. Ήταν η πρώτη φορά που οι εκλογές πήγαιναν και σε δεύτερο γύρο, εξαιτίας της αμφισβήτησης του αποτελέσματος. Το αποτέλεσμα ήταν να πάρει στα χέρια του την εξουσία ένας σκληροπυρηνικός και συντηρητικός λαϊκιστής, που

⁴⁵⁶ Ghoncheh Tazmini, *Khatami's Iran: The Islamic Republic and the Turbulent Path to Reform*, I.B. Tauris, 2013.

⁴⁵⁷ Ali Gheissari, Vali-Nasr, *Democracy in Iran, History and the Quest for Liberty*, Oxford University Press, 2006, Part II: The Crucible of the Revolution, State and Limits to Democracy 1997-2005, page 135.

⁴⁵⁸ Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

σήμανε την επικράτηση των συντηρητικών απόψεων και βρισκόταν σε πλήρη αντίθεση με τις εκλογές του 1997. Με δεδομένη την πανίσχυρη θέση που κατέχει ο Ανώτατος Ηγέτης του Ιράν⁴⁵⁹, όσον αφορά την επιρροή που ασκεί ακόμα και πάνω στο χαρακτήρα της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν⁴⁶⁰ και το προφίλ του κράτους απέναντι στον έξω κόσμο και το βαθμό εσωστρέφειας ή εξωστρέφειας που θα έχει κάθε φορά, η κατάσταση εκείνη την περίοδο έγινε πιο κρίσιμη από ποτέ, για τις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις. Το γεγονός ότι η εξουσία βρισκόταν στα χέρια ενός σκληροπυρηνικού ηγέτη, σήμαινε ότι ο συνδυασμός με ένα ακόμα σκληροπυρηνικό πρόσωπο στη θέση του ανώτατου ηγέτη στην εξουσία, θα προκαλούσε ακόμα πιο έντονη κρίση στην περιοχή και θα δημιουργούσε ακόμα μεγαλύτερη αναταραχή στη Δύση.

Τόσο εντός όσο και εκτός της κυβέρνησης Ahmadinejad⁴⁶¹, η υποστήριξη πολιτικών προσώπων για την ανάπτυξη πυρηνικών και την απόκτηση ακόμα μεγαλύτερης τεχνογνωσίας, υπήρξε δεδομένη και δε συσχετίστηκε με τη διαφοροποίηση πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα ή την πολιτική προσέγγιση, αν θα ήταν πιο ήπια ή σκληροπυρηνική.

Ο Khamenei ανώτατος ηγέτης του Ιράν, είναι ήδη μεγάλος ηλικιακά και φημολογείται⁴⁶² ότι η κατάσταση της υγείας του δεν είναι καλή. Συνεπώς, η συζήτηση της διαδοχής του Khamenei⁴⁶³, αποτελεί ήδη θέμα συζήτησης στις

⁴⁵⁹ Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

⁴⁶⁰ Nikki R. Keddie & Mark J. Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

⁴⁶¹ Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

⁴⁶² Ali Gheissari, Vali-Nasr, *Democracy in Iran, History and the Quest for Liberty*, Oxford University Press, 2006, Part II: The Crucible of the Revolution, State and Limits to Democracy 1997-2005, page 135.

⁴⁶³ Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva>

Η.Π.Α. Η ανασφάλεια που προκαλεί στις Η.Π.Α., όλη αυτή η φιλολογία περί διαδοχής και περί μελλοντικών προοπτικών για τα πυρηνικά, έχουν ήδη οδηγήσει τους αμερικανούς, στην υιοθέτηση 3 κριτηρίων , τα οποία θα διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο, στη διαδικασία διαδοχής. Αρχικά, βαρύνουσα σημασία θα έχουν τα πολιτικά πρόσωπα καθώς και οι πολιτικές παρατάξεις που θα βρίσκονται σε θέσεις εξουσίας ή θα έχουν σημαντική επιρροή κατά τη στιγμή της διαδοχής. Στη συνέχεια, καθοριστική θα είναι και η εκδοχή του *velayat-e-faqih*⁴⁶⁴, που αποτελεί την κρατούσα ιδεολογική και πολιτική βάση νομιμοποίησης της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν.

Ωστόσο, οι προοπτικές της διαδοχής στη θέση του ανώτατου ηγέτη και τα πιθανά σενάρια πολιτικής του Ιράν μετά τη διαδοχή, έχουν δημιουργήσει έναν ολόκληρο κύκλο συζητήσεων όσον αφορά την παγκόσμια ισορροπία ισχύος. Οι Η.Π.Α., κατάφεραν στο παρελθόν να αντιμετωπίσουν μία ισχυρή Σοβιετική Ένωση. Η εμπειρία στον τομέα αυτό, θα έπρεπε να τις καθησυχάζει, όμως κάτι τέτοιο δε συμβαίνει.

Το Ιράν, αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση, με τελείως διαφορετική νοοτροπία και κουλτούρα⁴⁶⁵. Η θρησκεία από μόνη της, είναι ένας παράγοντας εξαιρετικά σημαντικός που αναπόφευκτα, δημιουργεί διχασμό και καχυποψία σε κάθε προσπάθεια πολιτικής συνεννόησης. Η φήμη ότι οι Ιρανοί ηγέτες λειτουργούν με έλλειψη λογικής, είναι ευρέως διαδεδομένη στο δυτικό κόσμο, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν χειροπιαστές αποδείξεις, που να αποδεικνύουν κάτι τέτοιο. Η προκατάληψη και από τη μία και από την άλλη πλευρά,

(τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

⁴⁶⁴Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomai: The Idol Smasher , pages 36-38.

⁴⁶⁵Sofia A. Koutlaki, *Among the Iranians, A Guide to Iran's Culture and Customs*, Nicholas Brealey Publishing, 2010.

στηρίζεται εν μέρει στην άγνοια του διαφορετικού τρόπου σκέψης και εν μέρει στην έλλειψη διάθεσης για συνεννόηση.

Το γεγονός ότι το Ιράν, διαθέτει τη δυνατότητα επίθεσης με πυρηνικά όπλα⁴⁶⁶, διαταράσσει την ισορροπία ισχύος με το δυτικό κυρίως κόσμο, κάτι που πριν από μερικά χρόνια δεν ίσχυε. Δεν υπάρχει κάτι που να δικαιολογεί την προοπτική επίθεσης με πυρηνικά από πλευράς του Ιράν. Η πιο βέβαιη πιθανότητα να χρησιμοποιήσει το Ιράν τα πυρηνικά που διαθέτει, είναι να απειληθεί το καθεστώς της εξουσίας.

Παρόλα αυτά, η αναστάτωση που προκαλεί η ύπαρξη ενός πυρηνικού κράτους εντός της Μέσης Ανατολής, με ηγέτη έναν σκληροπυρηνικό και ασυμβίβαστο στις πολιτικές διαπραγματεύσεις Ιρανό πολιτικό, οδήγησε σε μια πολιτική από πλευράς των Η.Π.Α., που ονομάστηκε *deterrence by denial*⁴⁶⁷, δηλαδή αποτροπή μέσω άρνησης. Αυτό σημαίνει πρακτικά, ότι οι Η.Π.Α., προσπαθούν να αρνηθούν στους Ιρανούς τη δυνατότητα μίας επιτυχούς πυρηνικής επίθεσης, αποτελώντας ομπρέλα προστασίας σε γειτονικά και φιλικά κράτη, μέσω αντιποίνων.

Πέρα από αυτή την πολιτική, τόσο σε βραχυπρόθεσμο όσο και σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, χρησιμοποιείται η πρακτική των κυρώσεων απέναντι στο Ιράν. Ο μακροπρόθεσμος στόχος, είναι το Ιράν να προσαρμοστεί πλήρως με τη συνθήκη για τη μη εξάπλωση των πυρηνικών (NPT). Ενώ βραχυπρόθεσμα, η φιλοδοξία είναι να σταματήσει το πρόγραμμα πυρηνικοποίησης του Ιράν.

⁴⁶⁶Jerome R. Corsi, *Atomic Iran, How the Terrorist Regime bought the Bomb and American Politicians*, Cumberland House Publishing, 2005, Part II-The Terrorist Regime, Iran Exports Terror, pages 129-155.

⁴⁶⁷Alireza Nader, Dalia Dassa Kaye, Frederic Wehrey, Rand: National Security Research Division, "Coping with a Nuclearizing Iran"-Summary, Page 20.

Η παρουσία του Khamenei⁴⁶⁸, στη θέση του ανώτατου ηγέτη του Ιράν, προβληματίζει έντονα τη δύση, καθώς ο ρόλος του είναι καθοριστικός στις σχέσεις Η.Π.Α.-Ιράν, ενώ αποτελεί έναν συντηρητικό επαναστάτη, που βασανίστηκε στις φυλακές, κατά την περίοδο διακυβέρνησης του σάχη. Ο Khamenei, έχει μια έμφυτη βαθιά ριζωμένη, προσωπική αλλά και ιδεολογική αντίθεση με τις Η.Π.Α. Οι απαντήσεις⁴⁶⁹ του, τόσο σε λόγους όσο και σε γράμματα του Obama, μόνο θετικές δεν ήταν, ενώ έχει κατηγορήσει συχνά τις Η.Π.Α., ότι έχουν ξεκινήσει μία “βελούδινη επανάσταση”. Ωστόσο, έχει δηλώσει ότι είναι ανοιχτός σε διαπραγματεύσεις με τον Obama, με την προοπτική ότι θα είναι ευνοϊκές για το Ιράν.

Ο Khamenei⁴⁷⁰, έχει συγκεκριμένα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, που θα εμπόδιζαν σε κάθε περίπτωση, κάθε πιθανότητα μελλοντικής συμφωνίας με τις Η.Π.Α. Το κλειστό οικονομικοπολιτικό σύστημα που διοικεί, βασίζεται κατά κύριο λόγο στην εξαγωγή ενέργειας σε τρίτες χώρες. Κατά συνέπεια μια πολιτική μεταρρύθμιση σε συνδυασμό με μία πιο ανοιχτή οικονομία, θα μπορούσαν να απειλήσουν άμεσα την εξουσία του Khamenei, ειδικότερα ανάμεσα στους πιο συντηρητικούς οπαδούς της κυβέρνησης.

Η εκλογή στην εξουσία του Ιράν το 2005, του Ahmadinejad⁴⁷¹, αύξησε ουσιαστικά την επιρροή του Khamenei. Οι δύο ηγέτες μοιράζονται ένα κοινό ιδεολογικό υπόβαθρο και μια κοινή δυσαρέσκεια απέναντι στο κίνημα των

⁴⁶⁸Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

⁴⁶⁹Alireza Nader, Dalia Dassa Kaye, Frederic Wehrey, Rand: National Security Research Division, “Coping with a Nuclearizing Iran”-Summary, Page 20.

⁴⁷⁰Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

⁴⁷¹Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/in-iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

εκσυγχρονιστών του Ιράν. Έτσι, αν και ο Ahmadinejad δε διαθέτει την εξουσία του ανώτατου ηγέτη, μέσω μιας συνεχούς προβολής στα μέσα ενημέρωσης, μετατράπηκε γρήγορα στη φωνή και το πρόσωπο της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, ενώ ταυτόχρονα ο Khamenei, τον υποστήριξε ενισχύοντας το προφίλ του απέναντι στους κύριους πολιτικούς του αντιπάλους, δηλαδή τον Khatami⁴⁷² και τον Rafsanjani⁴⁷³.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ahmadinejad δεν αποτελεί μέλος της επίσημης πολιτικής ελίτ, όπως οι πολιτικοί του αντίπαλοι Khatami και Rafsanjani, που ηγήθηκαν της επανάστασης και συμμετείχαν στην ίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν. Ο Ahmadinejad, είναι περισσότερο συνδεδεμένος με το σώμα των φρουρών της επανάστασης καθώς και τις παραστρατιωτικές δυνάμεις Basij. Ο ίδιος ισχυρίζεται⁴⁷⁴ ότι υπηρέτησε στο σώμα των φρουρών της επανάστασης κατά τη διάρκεια του πολέμου με το Ιράκ, ενώ υπήρξε και κυβερνήτης της βορειοδυτικής επαρχίας του Ardabil.

Πριν να εκλεγεί ηγέτης το 2005, είχε διατελέσει και δήμαρχος στην Τεχεράνη. Η εκλογή του αποτέλεσε μεγάλη έκπληξη, γιατί ανάμεσα στη δική του υποψηφιότητα και την υποψηφιότητα του Rafsanjani, ο ίδιος θεωρείτο το “μαύρο άλογο” των εκλογών, καθότι ο τελευταίος διέθετε τεράστια δύναμη και ευρύ δίκτυο επιρροής εντός του Ιράν.

Έτσι παράλληλα με την υποστήριξη του Khamenei⁴⁷⁵, κατάφερε να κερδίσει τόσο στις εκλογές του 2005, όσο και στις εκλογές του 2009. Ο ίδιος,

⁴⁷²Ghoncheh Tazmini, *Khatami's Iran: The Islamic Republic and the Turbulent Path to Reform*, I.B. Tauris, 2013.

⁴⁷³International Campaign for Human Rights in Iran, *The Rafsanjani Period (1989-1997)*, 29.04.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.iranhumanrights.org/2013/04/the-rafsanjani-period-1989-1997/>

⁴⁷⁴Alireza Nader, Dalia Dassa Kaye, Frederic Wehrey, Rand: National Security Research Division, “Coping with a Nuclearizing Iran”-Summary, Page 20.

⁴⁷⁵Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

παρουσίαζε το προφίλ του ως ενός ανθρώπου που μαχόταν ενάντια στη διεφθαρμένη ελίτ την οποία αντιπροσώπευε για εκείνον ο Rafsanjani, αλλά ταυτόχρονα και μια δύναμη αντίστασης ενάντια στο δυτικό ιμπεριαλισμό. Ταυτόχρονα, υπήρξε και μέχρι σήμερα ασκεί δριμεία κριτική ενάντια στο Ισραήλ, ενώ υπό την ηγεσία του, το Ιράν έχει προσφέρει στρατιωτική βοήθεια στη Hizbollah⁴⁷⁶ και τη Hamas⁴⁷⁷, ενώ συνεχίζει κανονικά να εμπλουτίζει τις πυρηνικές του δυνάμεις και να προάγει την τεχνογνωσία.

Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, έχει βαθιές ρίζες στο παρελθόν και η εξέλιξή του μέσα στις δεκαετίες που ακολούθησαν την απαρχή του, είναι ενδεικτικές της ισορροπίας που διαμορφώθηκε σε διεθνές επίπεδο. Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, ξεκίνησε υπό την ηγεσία του σάχη, με τη βοήθεια των Η.Π.Α., ενώ αργότερα μετά την επανάσταση του 1979⁴⁷⁸, διακόπηκε εξαιτίας του πολέμου με το Ιράκ. Το πρόγραμμα ξεκίνησε ξανά, το 1989 από την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν και το ενδιαφέρον της κυβέρνησης εκείνη την περίοδο εστιάστηκε στην κατασκευή ενός πυρηνικού αντιδραστήρα στην περιοχή Bushehr και επίσης στην ανάπτυξη υποδομών για εμπλουτισμό ουρανίου.

Τα προβλήματα στις διεθνείς σχέσεις του Ιράν ξεκίνησαν στη δεκαετία του '90, όταν εντοπίστηκε ότι το Ιράν δε διέθετε πυρηνικά μόνο για ενεργειακούς σκοπούς, αλλά και πυρηνικά όπλα⁴⁷⁹. Το 2002, η Natanz και το Arak⁴⁸⁰, φανερώθηκαν ως τοποθεσίες μυστικές που παρήγαγαν πυρηνικά όπλα. Από

⁴⁷⁶ Augustus Richard Norton, *Hezbollah-A Short History*, Princeton University Press, 2007, Chapter II - The Founding of Hezbollah, The Hezbollah World View, pages 35-41.

⁴⁷⁷ Stephen Farrell, *Hamas*, Polity Press, 2010, Chapter I: We deal with Allah Directly, pages 1-18.

⁴⁷⁸ James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

⁴⁷⁹ Jerome R. Corsi, *Atomic Iran, How the Terrorist Regime bought the Bomb and American Politicians*, Cumberland House Publishing, 2005, Part II-The Terrorist Regime, Iran Exports Terror, pages 129-155.

⁴⁸⁰ Alireza Nader, Dalia Dassa Kaye, Frederic Wehrey, Rand: National Security Research Division, "Coping with a Nuclearizing Iran"-Summary, Page 20.

το 2002 και μετά, ακολούθησε μία απίστευτη εξέλιξη στον τομέα των πυρηνικών του Ιράν, καθώς εγκαταστάθηκαν πάνω από 8000 πυρηνικοί αντιδραστήρες στο υπέδαφος της Natanz, ενώ το ουράνιο εμπλουτίστηκε κατά 20%.

5. Η έννοια του Velayat-e-Faqih στο Ιράν, οι διαφορετικές ερμηνείες του και οι συνέπειες από την εφαρμογή του.

Η έννοια του Velayat-e-Faqih⁴⁸¹, είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο στηρίχτηκε η ίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν⁴⁸². Αποτελεί την πηγή από την οποία ο ανώτατος ηγέτης του Ιράν αντλεί και την ίδια στιγμή νομιμοποιεί τη θρησκευτική και πολιτική εξουσία του.

Οι ρίζες αυτού του δόγματος βρίσκονται στο σιιτικό Ισλάμ⁴⁸³. Για πάρα πολλά χρόνια, το δόγμα αυτό δικαιολογούσε την προσωρινή εξουσία των κληρικών, πάνω στο πιο αδύναμο κομμάτι του ιρανικού πληθυσμού που χρειαζόταν βοήθεια και στήριξη.

Στα χρόνια που ακολούθησαν την Ισλαμική Επανάσταση του Ιράν, ο Khomeini, επαναδιατύπωσε την έννοια αυτού του δόγματος, προκειμένου να διαμορφωθεί το προφίλ της νέας Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν.

⁴⁸¹Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher , pages 36-38.

⁴⁸²Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

⁴⁸³Sofia A. Koutlaki, *Among the Iranians, A Guide to Iran's Culture and Customs*, Nicholas Brealey Publishing, 2010.

Παραδοσιακά, η κλασική ερμηνεία του Velayat-e-Faqih⁴⁸⁴, επεφύλασσε έναν εξαιρετικά μικρό ρόλο για τους κληρικούς. Το εύρος της εξουσίας όμως του ανωτάτου ηγέτη Khomeini μετεπαναστατικά, ήταν αρκετό ώστε να διευρύνει τη θρησκευτική νομιμοποίηση που θα εξυπηρετούσε τους σκοπούς του. Κατά συνέπεια, η σημερινή άμεση επέμβαση των κληρικών στην πολιτική ζωή του Ιράν, αποτελεί απότοκο της αντίληψης του Khomeini για την έννοια του δόγματος αυτού.

Σε ένα βιβλίο του που εκδόθηκε το 1970, ο Khomeini, δήλωνε :”Islamic government does not correspond to any of the existing forms of government. The fundamental difference between Islamic Government, on the one hand, and constitutional monarchies, on the other hand, is this: Whereas representatives of the people or the monarch in such-engage in legislation in Islam, legislative power and competence to establish laws belongs exclusively to God Almighty. The Sacred Legislator whereas of Islam is the sole legislative power.”⁴⁸⁵

Με λίγα λόγια, εδώ ο Khomeini⁴⁸⁶, αναφέρεται με σαφήνεια στη βούλησή του να δημιουργηθεί μία Ισλαμική κυβέρνηση, που θα βρίσκεται υπεράνω παροδοσιακής σιιτικής αντίληψης και δε θα υπόκειται σε δημοκρατικούς κανόνες. Αυτό, συνεπάγεται δηλαδή υπεροχή των “θεικών νόμων” έναντι ενός οποιουδήποτε συνταγματικού πλαισίου, ενώ δημιουργεί το πλαίσιο για μία

⁴⁸⁴Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher , pages 36-38.

⁴⁸⁵Alireza Nader, Dalia David E. Thaler, S.R. Bohandy, Rand: National Security Research Division, “The Next Supreme Leader, Succession in the Islamic Republic of Iran”, διαθέσιμο στο: <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG1052.html>

⁴⁸⁶Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages19-20.

δημοκρατία στην οποία τα ανθρώπινα πολιτικά δικαιώματα, υπόκεινται στους ισλαμικούς νόμους.

Μετά την επανάσταση το 1979⁴⁸⁷, εμφανίστηκαν πάρα πολλές ερμηνείες του δόγματος Velayat-e-faqih⁴⁸⁸. Το δόγμα αυτό και οι διάφορες εκδοχές του, είναι εξαιρετικά σημαντικές όσον αφορά το τί θα συμβεί στην προσεχή διαδοχή στο αξίωμα του ανωτάτου ηγέτη στο Ιράν, για πάρα πολλές αιτίες.

Πρώτα και κύρια, αποτελεί την ιδεολογική βάση πάνω στην οποία στηρίζονται όλοι οι θεσμοί και όλη η πολιτική σκηνή του κράτους. Το δόγμα αυτό συμπεριλαμβάνεται ακόμα και μέσα στο συνταγματικό πλαίσιο του Ιράν. Σύμφωνα με το τελευταίο, θα πρέπει κάθε φορά ο ανώτατος ηγέτης του Ιράν να έχει θρησκευτική νομιμοποίηση.

Η αντίληψη του Khamenei⁴⁸⁹ για το συγκεκριμένο δόγμα είναι αντίστοιχη με εκείνη του Khomeini. Άλλωστε, δε θα μπορούσε να έχει μια διαφορετική θεώρηση, καθώς η δύναμη και η ισχύς του θα αποδυναμωνόταν σε πολύ μεγάλο βαθμό, αν η πολιτική νομιμοποίηση την οποία απολαμβάνει δεν υποστηρίζεται από θρησκευτική νομιμοποίηση.

Η εκδοχή του δόγματος που θα επικρατήσει, θα είναι ιδιαίτερα βαρύνουσα, κατά τη φάση διαδοχής του Khamenei⁴⁹⁰. Η διαδικασία διαδοχής θα πυροδοτήσει την αντιπαράθεση ανάμεσα στις τρεις επικρατούσες αντιλήψεις του velayat-e-faqih. Για το λόγο αυτό, είναι χρήσιμο να εξεταστούν όλες οι

⁴⁸⁷James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

⁴⁸⁸Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher , pages 36-38.

⁴⁸⁹Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

⁴⁹⁰Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

εκδοχές του δόγματος, προκειμένου να ξεδιπλωθούν οι προοπτικές και οι τάσεις στη διαμόρφωση του μελλοντικού κράτους του Ιράν και της ισλαμικής δημοκρατίας.

α) Η Απόλυτη θεώρηση του δόγματος velayat-e-faqih.

Οι υποστηρικτές της απόλυτης⁴⁹¹ θεώρησης του δόγματος velayat-e-faqih, είναι οι πιο φανατικοί και ακραίοι εκπρόσωποι της ισλαμικής δημοκρατίας του Ιράν. Η άποψή τους σχετικά με την ερμηνεία του, είναι ότι μόνο ο ανώτατος ηγέτης (και όχι οι εκλεγμένοι οπαδοί της κυβέρνησης), έχει το δικαίωμα να λαμβάνει αποφάσεις για το κράτος. Η εξουσία του ανώτατου ηγέτη σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, δε γίνεται μόνο απόλυτη και αυστηρά ορισμένη, αλλά αποδεικνύει και τη θεική της προέλευση. Η εξουσία αυτή, δε βασίζεται σε καμία περίπτωση στη λαϊκή βούληση. Στην πιο απόλυτη εκδοχή αυτής της ερμηνείας, ο ανώτατος ηγέτης έχει το μοναδικό δικαίωμα άσκησης εξουσίας ακόμα και απέναντι σε κυβερνητικούς θεσμούς, ενώ έννοιες όπως η δημοκρατία και η πολιτική των εκλογών, φαίνονται ανυπόστατες και αδιάφορες, μπροστά στη δύναμη της θεικής εντολής, από την οποία αντλεί τη νομιμοποίηση της εξουσίας του.

Με άλλα λόγια, η άποψη αυτή φαίνεται να αντιμετωπίζει την πολιτική νομιμοποίηση του κράτους, ως πηγάζουσα κατευθείαν από το Θεό, ο οποίος μόνος του δημιουργεί νόμους. Οποιαδήποτε αμφιβολία ή διαφωνία σχετικά με

⁴⁹¹ Alireza Nader, Dalia David E. Thaler, S.R. Bohandy, Rand: National Security Research Division, “The Next Supreme Leader, Succession in the Islamic Republic of Iran”, διαθέσιμο στο: <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG1052.html> , Chapter 3: The Prevailing View of Velayat-E-Faqih: The Absolute View of Velayat-E-Faqih, Pages 23-25.

το περιεχόμενο αυτής της αντίληψης, θεωρείται αντίστοιχη με προδοσία απέναντι στο Khomeini και τις αρχές της Ισλαμικής επανάστασης του Ιράν το 1979⁴⁹².

Το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1989, ενίσχυσε ακόμα περισσότερο τη θέση του ανωτάτου ηγέτη του Ιράν, με αποτέλεσμα οποιαδήποτε άλλη εξουσία να εκπηγάζει ουσιαστικά μέσα από τη δική του απόλυτη δικαιοδοσία.

β) Η Δημοκρατική θεώρηση του Velayat-e-Faqih.

Οι υποστηρικτές της δημοκρατικής⁴⁹³ εκδοχής του δόγματος, πιστεύουν και αποδέχονται την επιχειρηματολογία του Khomeini, για την πρωτοκαθεδρία της θρησκευτικής εξουσίας και των κληρικών πάνω στο ισλαμικό κράτος. Η διαφοροποίησή τους, έγκειται στο ότι αντί να νομιμοποιείται ένα όλο και αυξανόμενο εξουσιαστικό κέντρο λήψης αποφάσεων, καθοδηγούμενο από τον ανώτατο ηγέτη και το σώμα των επαναστατών της φρουράς, θα έπρεπε μέσα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων να εμπλέκεται ένα όλο και ευρύτερο κομμάτι του πληθυσμού.

Η λαϊκή βούληση, η δημοκρατική νομιμοποίηση η πολιτική των εκλογών, αποτελούν για τους δημοκρατικούς υποστηρικτές του δόγματος, κυρίαρχα στοιχεία για τη διαμόρφωση του σύγχρονου ισλαμικού κράτους του Ιράν.

Η έννοια του δημοκρατικού velayat-e-faqih, εμφανίστηκε ανάμεσα στους διανοούμενους και τους ακτιβιστές του μεταρρυθμιστικού κινήματος οι οποίοι ευθυγραμμίζονταν στην πολιτική που ακολουθούσαν με την πολιτική του πρώην

⁴⁹² James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

⁴⁹³ Alireza Nader, Dalia David E. Thaler, S.R. Bohandy, Rand: National Security Research Division, “The Next Supreme Leader, Succession in the Islamic Republic of Iran”, διαθέσιμο στο: <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG1052.html> , Chapter 3: The Prevailing View of Velayat-E-Faqih: The Absolute View of Velayat-E-Faqih, Pages 23-25.

προέδρου Khatami, καθώς και ισλαμιστικών αριστερών ομάδων. Η ισλαμική αριστερά, θεωρεί ότι το δόγμα αυτό, όπως το αντιλήφθηκε ιδεολογικά ο Khomeini, διακρίνεται από πληρότητα, εγκυρότητα και αποτελεί ένα αξιόλογο σύστημα, αλλά προσθέτουν ότι έπειτα από το θάνατο του Khomeini, η εφαρμογή του υπήρξε λανθασμένη. Σύμφωνα με την αντίληψη λοιπόν της ισλαμικής αριστεράς, το δόγμα velayat-e-faqih, δεν ερμηνεύεται τόσο ως ένα κλειστό και απόλυτο σύστημα που τονίζει τη δικαιοδοσία ενός και μόνο ατόμου, αλλά θα πρέπει να αποτελεί μία συλλογική ή ακόμα και αντιπροσωπευτική διαδικασία.

Σύμφωνα μάλιστα με τα λεγόμενα⁴⁹⁴ του Mohsen Kadivar, ενός μεταρρυθμιστή κληρικού ο οποίος εξορίστηκε, το άρθρο 56 του ιρανικού συντάγματος, αναφέρεται στο δίκαιο του Θεού, το οποίο μεταβιβάζεται σε όλους τους ιρανούς. Οι ιρανοί πολίτες, εκλέγουν τον ηγέτη, τον πρόεδρο και το κοινοβούλιό τους. Κατά συνέπεια καταλήγει, ότι ο ηγέτης πρέπει να εκλέγεται και όχι να επιλέγεται από εκείνους που ισχυρίζονται ότι γνωρίζουν τη βούληση του Θεού.

Φανατικός υπέρμαχος της δημοκρατικής εκδοχής του velayat-e-faqih⁴⁹⁵, υπήρξε ο Ayatollah Hossein Ali-Montazeri, ο οποίος θα αποτελούσε τον αυθεντικό διάδοχο του Khomeini και ο οποίος τασσόταν υπέρ του μεταρρυθμιστικού κινήματος για το Ιράν. Σύμφωνα με τον Montazeri, ο ανώτατος ηγέτης θα έπρεπε να εκλέγεται από το λαό και να λογοδοτεί σε αυτόν, μέσα από εκλογική διαδικασία, ενώ θα έπρεπε ταυτόχρονα να ελέγχεται από το συμβούλιο των εμπειρογνομόνων. Με άλλα λόγια, η άποψη του Montazeri, έβλεπε τον ανώτατο ηγέτη ως θεματοφύλακα των θρησκευτικών και ιδεολογικών πεποιθήσεων της ισλαμικής δημοκρατίας του Ιράν,

⁴⁹⁴ Alireza Nader, Dalia David E. Thaler, S.R. Bohandy, Rand: National Security Research Division, “The Next Supreme Leader, Succession in the Islamic Republic of Iran”, διαθέσιμο στο: <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG1052.html>, Chapter 3: The Prevailing View of Velayat-E-Faqih: The Absolute View of Velayat-E-Faqih, Page 25.

⁴⁹⁵ Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages 36-38.

παρά σαν τον αρχηγό του κράτους που κάθε μέρα εμπλέκεται στη λήψη πολιτικών αποφάσεων.

γ) Η Ησυχαστική θεώρηση του δόγματος Velayat-e-Faqih

Η “ησυχαστική εκδοχή”⁴⁹⁶ του δόγματος αντιπροσωπεύει μια πιο παραδοσιακή αντίληψη, η οποία προϋπήρχε της Ισλαμικής Επανάστασης του 1979⁴⁹⁷, και η οποία θεωρούσε αναγκαία τη συμμετοχή και των κληρικών στην πολιτική. Σήμερα αυτή η αντίληψη του δόγματος βρίσκει ιδιαίτερη απήχηση στην ιερή πόλη της Qom, καθώς επίσης και στη Najaf και την Karbala.

Η θεώρηση αυτή, αντιτίθεται στη θεώρηση του δόγματος όπως είχε αρχικά εκληφθεί από το Khomeini⁴⁹⁸, καθώς επικεντρώνεται στην ύπαρξη ενός διαχωρισμού ανάμεσα στη θρησκευτική και πολιτική εξουσία.

Παρά το γεγονός ότι τις τελευταίες δεκαετίες η εκδοχή του δόγματος Khomeini, είναι η πλέον επικρατούσα, η Qom, εξακολουθεί να αποτελεί πόλη, στην οποία η πλειοψηφία των πολιτών υποστηρίζει το ησυχαστικό μοντέλο του velayat-e-faqih.

Η εκδοχή αυτή παρόλα αυτά, ουδέποτε αναγνωρίστηκε επίσημα, ούτε εκλήφθηκε ποτέ σοβαρά ως μία εναλλακτική απέναντι στο τρέχον πολιτικό σύστημα. Ακριβώς εξαιτίας της μικρής αναγνώρισης αυτής της αντίληψης, κανένας υποστηρικτής του μοντέλου αυτού, δεν αντιπαρατέθηκε ποτέ ανοιχτά στην

⁴⁹⁶ Alireza Nader, Dalia David E. Thaler, S.R. Bohandy, Rand: National Security Research Division, “The Next Supreme Leader, Succession in the Islamic Republic of Iran”, διαθέσιμο στο: <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG1052.html>, Chapter 3: The Prevailing View of Velayat-E-Faqih: The Absolute View of Velayat-E-Faqih, Page 27.

⁴⁹⁷ James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

⁴⁹⁸ Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages 19-20.

κρατούσα θεώρηση του velayat-e-faqih⁴⁹⁹, όπως διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια και αμέσως μετά την επανάσταση του 1979.

Κατά συνέπεια γίνεται εμφανές ότι η διαδοχή στη θέση του ανώτατου ηγέτη και η επικράτηση της αντίστοιχης οπτικής του velayat-e-faqih, θα σταθεί καθοριστική στη διαμόρφωση των μελλοντικών εξελίξεων στη χώρα.

Στο σημερινό Ιράν, επί ανωτάτου ηγέτη Khamenei⁵⁰⁰, υπάρχουν δύο αντικρουόμενες ομάδες συντηρητικών, οι παραδοσιακοί και οι πραγματιστές. Οι πρώτοι είναι εκείνοι που υποστηρίζουν την απολυταρχική εξουσία του Khamenei. Οι δεύτεροι υποστηρίζουν ένα λιγότερο απολυταρχικό σύστημα, με δυνατότητα συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, όπως ακριβώς συνέβη και με την περίπτωση της κυβέρνησης Ahmadinejad⁵⁰¹, ειδικότερα μετά τις εκλογές του 2009.

⁴⁹⁹Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1984, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages 36-38.

⁵⁰⁰Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, *The Guardian*, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

⁵⁰¹Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

V. Το Ισλάμ: Φιλοσοφικό και Θρησκευτικό περιεχόμενο. Τάσεις και Διαχωρισμοί.

1.Ιράν και διεθνής τρομοκρατία – Η έννοια της τρομοκρατίας και η διαχείρισή της στη διεθνή πολιτική σκηνή.

Το State Department των Η.Π.Α., θεωρεί το Ιράν ως το πιο δραστήριο κράτος στο ζήτημα της υποκίνησης της τρομοκρατίας⁵⁰². Το Ιράν κατηγορείται για την προμήθεια όπλων, για την εκπαίδευση και υποστήριξη πολυάριθμων οργανώσεων που αντιμετωπίζονται διεθνώς ως τρομοκρατικές και λαμβάνουν χώρα κατά κύριο λόγο στο Λίβανο, το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Οι δηλώσεις εκ μέρους της κυβέρνησης του Ιράν, ότι κατάφερε με μεγάλη επιτυχία να παράγει εμπλουτισμένο ουράνιο καθώς και να αναπτύξει σύγχρονη πυρηνική τεχνολογία, έχουν κορυφώσει την ένταση και κρούουν τον κίνδυνο διεθνώς, για το ενδεχόμενο η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν να διακινήσει όπλα μαζικής καταστροφής σε διάφορες ένοπλες οργανώσεις.

Πιο συγκεκριμένα, το Ιράν έχει καταφέρει να κάνει ξεκάθαρο στους εχθρούς του και πιο πολύ στις Η.Π.Α., ότι μία επίθεση εναντίον του, θα είχε ως συνέπειες⁵⁰³, μία «απάντηση» από την ιρανική πλευρά χωρίς να είναι απαραίτητα η αναμενόμενη από τον εχθρό, τη γενίκευση της σύγκρουσης στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, τη χρονική επιμήκυνση της σύγκρουσης και τέλος την πιθανή κλιμάκωση, δεδομένου ότι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, διαθέτει πλέον τα μέσα και τις υποδομές για κάτι τέτοιο.

⁵⁰² Jerome R. Corsi, *Atomic Iran, How the Terrorist Regime bought the Bomb and American Politicians*, Cumberland House Publishing, 2005, Part II-The Terrorist Regime, Iran Exports Terror, pages 129-155.

⁵⁰³ Shahram Chubin, *Whither Iran? Reform, Domestic Politics and National Security*, The International Institute for Strategic Studies, Routledge, 2002, ch. 2. Defence and National Security, page 49.

Πίσω από τις κατηγορίες αυτές για υποκίνηση της τρομοκρατίας, υπάρχει ένα ιστορικό υπόβαθρο, που δείχνει με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο ότι αυτή η δυσπιστία απέναντι στο Ιράν ξεκίνησε ήδη από τις πρώτες ημέρες μετά την επανάσταση του 1979⁵⁰⁴, ενώ κόστισε στο Ιράν τη δυνατότητα να προάγει μία υπεύθυνη και αξιόπιστη πολιτική εικόνα στο εξωτερικό.

Ο θρίαμβος της επικράτησης της επανάστασης το Φεβρουάριο του 1979, εγκαινίασε μία πολιτική δραστηκών ενεργειών της ιρανικής κυβέρνησης που μπορούν να χαρακτηριστούν τρομοκρατικές. Η ομηρία 54 αμερικανών για 444 ημέρες στο εσωτερικό της αμερικανικής πρεσβείας στην Τεχεράνη, η υποστήριξη της Hezbollah⁵⁰⁵ στο Λίβανο, ο βομβαρδισμός αμερικανικών στρατιωτικών εγκαταστάσεων στο Λίβανο και πληθώρα άλλων αντίστοιχων περιστατικών όπως κατά τη διάρκεια του πολέμου με το Ιράκ, η στρατηγική του Ιράν σε ναυτικό επίπεδο, δημιούργησε ένα συγκεκριμένο προφίλ για τη χώρα.

Ο Khomeini⁵⁰⁶, πριν πεθάνει το 1989, εξέδωσε το περίφημο διάταγμα του *fatwa*, με το οποίο υποκινούσε ολόκληρη την ισλαμική κοινότητα να δολοφονήσει το Salman Rushdie⁵⁰⁷, τον οποίο θεωρούσε εχθρό του κράτους, διότι πρόσβαλλε τον προφήτη Muhammad στο περίφημο *Satanic Verses*. Το ιρανικό κράτος μετά το 1979, έβλεπε παντού εχθρούς, καθώς προσπαθούσε να εξαλείψει τελείως οποιαδήποτε σχέση με το καθεστώς του σάχη και οποιαδήποτε ξένη ανάμειξη στο εσωτερικό του. Έτσι, ξεκίνησε ένας φαύλος κύκλος τρομοκρατικών ενεργειών όπως⁵⁰⁸, η δολοφονία στη Βιέννη το 1989 του Abdol Rahman Qasemlu ηγέτη του

⁵⁰⁴James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

⁵⁰⁵Augustus Richard Norton, *Hezbollah-A Short History*, Princeton University Press, 2007, Chapter II - The Founding of Hezbollah, The Hezbollah World View, pages 35-41.

⁵⁰⁶Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher, pages 19-20.

⁵⁰⁷Salman Rushdie, *The Satanic Verses*, Random House Trade Paperbacks, 2008.

⁵⁰⁸Gary Sick, *Iran: Confronting Terrorism*, The Washington Quarterly, Autumn 2003, διαθέσιμο στο: <http://csis.org/regions>

PDKI του δημοκρατικού κόμματος του Κουρδιστάν στο Ιράν και το 1991 στο Παρίσι του Sharour Bakhtiar του πρώην Ιρανού ηγέτη και ηγέτη της αντιπολίτευσης. Αντίστοιχα αναρίθμητοι ηγέτες του αντιπολιτευτικού κινήματος Mujahideen-e-Khalq βρήκαν τραγικό τέλος.

Ακόμα και αργότερα όταν ηγέτης της Ισλαμικής Δημοκρατίας ορίστηκε ο Rafsanjani η πολιτική του στρατηγική και η προσπάθειά του να οικοδομήσει σχέσεις ουσιαστικές με τη Δύση, να ενισχύσει το εμπόριο και να δημιουργήσει ισχυρούς θεσμούς, συχνά εμποδιζόταν από σκιώδεις δυνάμεις που δρούσαν τρομοκρατικά. Το 1996, ο βομβαρδισμός αμερικάνικων στρατιωτικών βάσεων στο Al-Khobar στα ανατολικά της Σαουδικής Αραβίας είχε σαν αποτέλεσμα το θάνατο 19 στρατιωτών και τον τραυματισμό 372 ακόμα.

Ωστόσο, την ώρα που οι Η.Π.Α. κατηγορούν το Ιράν για υποκίνηση της τρομοκρατίας, η Ισλαμική Δημοκρατία αντίστοιχα κατηγορεί τις Η.Π.Α. ότι υποθάλπουν και συντηρούν με τις ενέργειές τους την τρομοκρατία διεθνώς. Η απόδοση ευθυνών μοιάζει να αποτελεί ζήτημα ορισμών. Σύμφωνα με την ιρανική κυβέρνηση και το άρθρο 154⁵⁰⁹ του ιρανικού συντάγματος, ενώ το Ιράν καλείται να απέχει και να μην αναμιγνύεται στα εσωτερικά πολιτικά ζητήματα άλλων λαών, οφείλει να συνδράμει και να υποστηρίξει το δίκαιο αγώνα καταπιεσμένων ανθρώπων και λαών εναντίον των καταπιεστών τους, οπουδήποτε στον κόσμο. Από την άλλη πλευρά, η ταύτιση από τις Η.Π.Α. οποιασδήποτε χώρας με τρομοκρατικές ενέργειες, συνεπάγεται κυρώσεις. Έτσι, όταν η Washington δείχνει πρόθυμη να διαπραγματευτεί με το Ιράν και να ξεκινήσει διάλογος, το Ιράν ζητά

⁵⁰⁹ Dr. A. William Samii, Teheran, Washington and Terror: No Agreement to Differ, MERIA: Middle East Review of International Affairs: Journal, Volume 6, No 3-September 2002

προκειμένου να συμμετάσχει σε οποιοδήποτε διάλογο να αρθούν οι κυρώσεις που του έχουν επιβληθεί.

Κυρίαρχο πρόβλημα όσον αφορά το ζήτημα της τρομοκρατίας, αποτελεί η έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού της. Για τις Η.Π.Α., σύμφωνα με το Title 22⁵¹⁰ του United States Code τρομοκρατία είναι η πολιτική υποκίνηση της βίας από υπο-εθνικές ή μυστικές ομάδες, που στοχεύουν στην άσκηση επιρροής. Τρομοκρατική οργάνωση αντίστοιχα, είναι οποιαδήποτε οργάνωση (ή παρακλάδια αυτής), ασκεί διεθνή τρομοκρατία. Για τους Ιρανούς ωστόσο, η αντιμετώπιση του Ισραήλ απέναντι στον παλαιστινιακό πληθυσμό, καθώς και η εισβολή του Ισραήλ στο Λίβανο, θεωρούνται ότι αποτελούν τον ορισμό της κρατικής τρομοκρατίας. Παρά το ότι η πολιτική του Ιράν απέναντι στο Ισραήλ στη μετά το σάχη εποχή είναι διαχρονική και σταθερή, ωστόσο η πολιτική του Ιράν πάνω σε διάφορα ζητήματα εσωτερικά και εξωτερικά δεν υπήρξε πάντοτε κοινή.

Με την εκλογή του Khatami⁵¹¹ το 1997, η ανάμειξη του Ιράν στη διεθνή τρομοκρατία, εστιαζόταν κατά κύριο λόγο στις δραστηριότητες ορισμένων σκληροπυρηνικών αξιωματούχων, μη εκλεγμένων. Πολλές φορές, από τέτοια στοιχεία προωθήθηκαν στόχοι που δεν αντανάκλousαν τις επίσημες πολιτικές της κυβέρνησης. Τελικός βέβαια αποδέκτης όλων των πολιτικών είναι πάντοτε ο ανώτατος ηγέτης, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να διορίζει και να απολύει τους αξιωματούχους αυτούς.

Αν εξαιρεθούν λοιπόν απομονωμένα περιστατικά βίας που υπάρχει περίπτωση να μην εκφράζουν την επίσημη πολιτική της κυβέρνησης, υπάρχουν συγκεκριμένες πολιτικές συμπεριφορές του Ιράν, που δημιουργούν ένα

⁵¹⁰ Dr. A. William Samii, *Teheran, Washington and Terror: No Agreement to Differ*, MERIA: Middle East Review of International Affairs: Journal, Volume 6, No 3-September 2002

⁵¹¹ Ghoncheh Tazmini, *Khatami's Iran: The Islamic Republic and the Turbulent Path to Reform*, I.B. Tauris, 2013.

εκτεταμένο ρεύμα συζήτησης στο δυτικό κόσμο, γύρω από την τρομοκρατική φύση του κράτους αυτού.

Η ενιαία διαχρονικά στάση του Ιράν απέναντι στο *σιωνιστικό, ρατσιστικό και ιμπεριαλιστικό*⁵¹² κράτος του Ισραήλ, δημιουργούσε πάντοτε τις κατάλληλες συνθήκες προκειμένου να παραμεριστούν οι διαφορές όλων των πολιτικών ρευμάτων και να καταδικαστούν οι πρακτικές του Ισραήλ. Η εχθρότητα αυτή δεν περιορίζεται μόνο ενάντια στις πολιτικές πρακτικές του Ισραήλ, αλλά επεκτείνεται και ενάντια στο δικαίωμα του εβραϊκού κράτους να υπάρχει.

Ο Khamenei δήλωνε⁵¹³ ότι η κρίση στη Μέση Ανατολή θα λάβει τέλος μόνο εάν καταστραφεί το *“σιωνιστικό”* κράτος του Ισραήλ, το οποίο αποτελεί ένα *“καρκίνωμα”* που θίγει τα αναπαλλοτρίωτα εθνικά δικαιώματα των Παλαιστινίων και που με τις διαρκείς αναφορές του στο Ολοκαύτωμα, προσπαθεί να δικαιολογεί τις επεκτατικές του πολιτικές στη Μέση Ανατολή.

Στην πόλη Qom, με την πληθώρα των ιερατικών σχολών ,σημαίνοντες κληρικοί όπως οι Hamadani και Lankarani⁵¹⁴, εξέδωσαν θρησκευτικά διατάγματα που υποστηρίζουν τις επιθέσεις αυτοκτονίας εναντίον ισραηλινών στόχων. Αυτή η ανοιχτά επιθετική στάση απέναντι στο Ισραήλ, έχει βαθιές ρίζες από την εποχή διακυβέρνησης του σάχη. Ο σάχης είχε συνάψει μία άτυπη συμμαχία τη δεκαετία του '50 με την ισραηλινή κυβέρνηση, που αναζητούσε περιφερειακούς συμμάχους εναντίον της απειλής που ένιωθε ότι αντιπροσωπεύει για το Ιράν, το Ιράκ. Ο Khomeini⁵¹⁵, άρχισε να διατυπώνει έκτοτε τις αντιρρήσεις του απέναντι σε

⁵¹²Ρότζερ Χάουαρντ, Ιράν και Κρίση: Πυρηνικές Φιλοδοξίες και η Αμερικανική Απάντηση, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., 2. Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, σελ. 66.

⁵¹³Ρότζερ Χάουαρντ, Ιράν και Κρίση: Πυρηνικές Φιλοδοξίες και η Αμερικανική Απάντηση, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., 2. Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, σελ. 67.

⁵¹⁴Ρότζερ Χάουαρντ, Ιράν και Κρίση: Πυρηνικές Φιλοδοξίες και η Αμερικανική Απάντηση, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., 2. Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, σελ. 67.

⁵¹⁵Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages19-20.

αυτή την παρέμβαση όπως τη χαρακτήριζε, του Ισραήλ στα εσωτερικά του Ιράν και μετά την επανάσταση, ήταν φυσικό να αποκοπεί κάθε δεσμός με το παρελθόν και μάλιστα με ένα κράτος όπως το Ισραήλ που υποστηριζόταν από τις Η.Π.Α. και αντιμετωπιζόταν ως πράκτοράς του.

Ο φόβος των Ιρανών για την ξένη επέμβαση μετά την περίοδο του Σάχη αποτέλεσε το τέλειο κοινωνικό υπόβαθρό πάνω στο οποίο θα στηρίζονταν οι εξαγγελίες του Khomeini. Οι φόβοι των Ιρανών βέβαια δεν ήταν τελείως παράλογοι, καθώς η κατάσταση που επικρατούσε στο Ιράν προεπαναστατικά έδειχνε ένα κράτος που λειτουργούσε με βάση πρωτοβουλίες από το εξωτερικό, χωρίς ταυτότητα και εξωτερική πολιτική ισχύ. Ωστόσο, το αίσθημα αυτό του κατατρεγμένου που νιώθουν πολλοί μουσουλμάνοι και που με επιτυχία εμφύσησε ο Khomeini ως ανώτατος ηγέτης στον ιρανικό λαό, κινητοποίησε συχνά μηχανισμούς που οδήγησαν την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν⁵¹⁶ μακριά από τη φιλοδοξία που επικρατούσε το 1979⁵¹⁷, για εγκαθίδρυση δημοκρατίας.

Εκείνοι που αναφέρονται στο Ιράν συχνά με την έννοια του κράτους που προάγει την τρομοκρατία, τονίζουν τη σχέση του με την οργάνωση Hezbollah που σημαίνει το κόμμα του Θεού. Μόνο εξαιτίας της σχέσης του Ιράν με την οργάνωση αυτή, η δύση θεωρεί τις υποψίες της για την Ισλαμική Δημοκρατία ως κράτους-χορηγού της διεθνούς τρομοκρατίας, βάσιμες. Για τις Η.Π.Α., η οργάνωση αυτή θεωρείται τρομοκρατική, παρόλο που η ίδια ισχυρίζεται ότι μετασχηματίστηκε από στρατιωτική δύναμη σε ένα πολύ ευρύτερο πολιτικό κίνημα, που εμπνέει σεβασμό στη λιβανέζικη κοινωνία.

⁵¹⁶Nikki R.Keddie & Mark J.Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

⁵¹⁷James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequencies*, Simon and Schuster New York, 2013, Chapter 4: Ruhollah, pages 79-99.

Το Ιράν παρέχει στη Hezbollah⁵¹⁸ εκπαίδευση, οικονομική στήριξη και όπλα. Η ιστορία της σχέσης του Ιράν με το "κόμμα του Θεού", έχει μακρινές ρίζες⁵¹⁹ ήδη στη δεκαετία του 1970, από τότε που ο Συνασπισμός Ισλαμικών Ενώσεων, βοηθούσε διάφορες ένοπλες αντάρτικες οργανώσεις να ανατρέψουν το κοινωνικοπολιτικό καθεστώς του Pahlavi. Οι οργανώσεις αυτές, στέλνονταν σε στρατόπεδα εκπαίδευσης στο Λίβανο και εκεί εκπαιδεύονταν σκληρά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της άμεσης σχέσης του Ιράν με την πρακτική αυτή, αποτελεί ο Mustafa Chamran⁵²⁰, ισλαμιστής ακτιβιστής που αφού εκπαιδεύτηκε στρατιωτικά στο Λίβανο, ορίστηκε αργότερα από τον Khomeini⁵²¹, ως ένας από τους ιδρυτές της Επαναστατικής Φρουράς το 1979.

Η οργάνωση Hezbollah, ευθύνεται για τις επιθέσεις σε αμερικανικούς στρατώνες στο Λίβανο το 1983, με συνέπεια να προκληθούν πάρα πολλά θύματα και για πληθώρα παρόμοιων επιθέσεων. Το πιο αξιοπρόσεκτο ωστόσο είναι, ότι το πρίσμα μέσα από το οποίο προσεγγίζεται πλέον το Ιράν στη διεθνή πολιτική, συνδέεται άμεσα εδώ και χρόνια, με τη συνάφεια του κράτους με τη συγκεκριμένη οργάνωση. Η στήριξη του Ιράν στο "κόμμα του Θεού", αν και δεν το δέχεται επίσημα, θολώνει την οπτική των διαπραγματεύσεων και δυσκολεύει την οποιαδήποτε προσπάθεια συνεννόησης. Η τρομοκρατία δεν έχει έναν κοινό ορισμό στην παγκόσμια πολιτική αρένα, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τα κράτη. Έτσι τόσο η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, όσο και οι Η.Π.Α., αναλώνονται εκατέρωθεν σε κατηγορίες περί υποκίνησης της τρομοκρατίας.

⁵¹⁸Augustus Richard Norton, *Hezbollah-A Short History*, Princeton University Press, 2007, Chapter II - The Founding of Hezbollah, The Hezbollah World View, pages 35-41.

⁵¹⁹Ρότζερ Χάουαρντ, Ιράν και Κρίση: Πυρηνικές Φιλοδοξίες και η Αμερικανική Απάντηση, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., 2. Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, σελ. 69.

⁵²⁰Ρότζερ Χάουαρντ, Ιράν και Κρίση: Πυρηνικές Φιλοδοξίες και η Αμερικανική Απάντηση, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., 2. Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, σελ. 69.

⁵²¹Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomeini: The Idol Smasher, pages19-20.

Η Τεχεράνη, δε δέχεται σε επίσημο πολιτικό επίπεδο τη στενή της σχέση με τη Hezbollah, όμως δεν έχει κρύψει και το θαυμασμό της απέναντι στην οργάνωση αυτή. Η οργάνωση έχει αντιμετωπιστεί από το ιρανικό καθεστώς, ως απελευθερωτικό κίνημα για τα εδάφη του Λιβάνου και σε καμία περίπτωση τρομοκρατική οργάνωση. Ο ίδιος ο Khatami, επαινούσε τη Hezbollah, χαρακτηρίζοντάς την "απελευθερωτικό κίνημα", το οποίο υπερασπίζεται «την ελευθερία, την ισλαμική και αραβική αξιοπρέπεια της κατεχόμενης χώρας»⁵²².

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Khatami, έχει υπάρξει στο παρελθόν μεταρρυθμιστής που προσπάθησε να ενισχύσει το πολιτικό προφίλ του Ιράν στη δύση και να εξυγιάνει τις σχέσεις του κράτους με το διεθνές περιβάλλον. Έχει υπάρξει σε σχέση με πολλούς άλλους ηγέτες μετεπαναστατικά αρκετά διαλλακτικός, σε σημείο που το ίδιο το ιρανικό καθεστώς υπό την ηγεσία του Ahmadinejad, πρώην ηγέτη του Ιράν, επέβαλλε στον Khatami, την απαγόρευση εξόδου από τη χώρα τον Απρίλιο του 2010. Ο Khatami⁵²³, επρόκειτο να ταξιδέψει στη Χιροσίμα της Ιαπωνίας, προκειμένου να συμμετέχει σε σύνοδο για τον πυρηνικό αφοπλισμό. Η κυβέρνηση Ahmadinejad⁵²⁴, θεώρησε ότι η συμμετοχή του Khatami στη σύνοδο αυτή, θα απειλούσε και θα αποτελούσε αντίδραση στο θεοκρατικό καθεστώς της Τεχεράνης. Αυτό βέβαια δεν εκπλήσσει, γιατί ο Khatami, έχοντας επιλέξει να υποστηρίξει τον Mussavi στις εκλογές, έθεσε τον εαυτό του αυτόματα στο στόχαστρο του κινήματος.

⁵²² Ρότζερ Χάουαρντ, Ιράν και Κρίση: Πυρηνικές Φιλοδοξίες και η Αμερικανική Απάντηση, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., 2. Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, σελ. 71.

⁵²³ Ghoncheh Tazmini, *Khatami's Iran: The Islamic Republic and the Turbulent Path to Reform*, I.B. Tauris, 2013.

⁵²⁴ Robert F. Worth, *Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself*, *International New York Times*, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

Κατά συνέπεια, γίνεται αντιληπτό, ότι όταν ένας ηγέτης όπως ο Khatami, που αντιτίθεται στο σκληροπυρηνικό προφίλ άλλων ιρανών ηγετών, χαρακτηρίζει τη Hezbollah απελευθερωτικό κίνημα, τα περιθώρια συνεννόησης αναφορικά με την έννοια της τρομοκρατίας και του τι συνιστά τελικά τρομοκρατία σε διεθνές επίπεδο, συρρικνώνονται.

Αξίζει να αναφερθεί ότι επί περιόδου Khatami, το Ιράν άλλαξε σημαντικά τις πολιτικές του και άρχισε αργά και σταθερά να εγκαταλείπει τακτικές που του κόστισαν την εξωτερική του εικόνα διεθνώς. Σε συνέντευξη⁵²⁵ του Khatami στο CNN, αναφέρθηκε ότι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν δεν έχει ανάγκη να προσφεύγει σε 'ασύμβατες μεθόδους' προκειμένου να υποστηρίξει τα συμφέροντά της. Με άλλα λόγια, τόνισε ότι οι δολοφονίες εχθρών της Ισλαμικής Δημοκρατίας⁵²⁶ αποτελούσαν παρελθόν, ενώ έγινε ευρέως αντιληπτό ότι τέτοιου είδους πρακτικές το μόνο που κατάφερναν ήταν να βλάψουν την εικόνα του κράτους στο εξωτερικό.

Την περίοδο εκλογής του Khatami⁵²⁷, πραγματοποιήθηκαν οι πιο ουσιαστικές αλλαγές στο Ιράν. Αν και δεν κατάφερε να μετατοπίσει το κέντρο βάρους στην πολιτική εξουσία στη χώρα, από την κυβερνώσα ελίτ των κληρικών στην επίτευξη μεγαλύτερης πολιτικής ελευθερίας και κράτους δικαίου, ωστόσο έφερε έναν άνεμο αλλαγής που είχε σαν αποτέλεσμα να διαφοροποιηθεί και η πολιτική ατζέντα.

Την ίδια στιγμή, παρόλα αυτά, το Ιράν εξακολουθεί να συμμετέχει και να υποστηρίζει οποιαδήποτε οργάνωση είναι αφοσιωμένη στην καταστροφή του

⁵²⁵ Gary Sick, Iran: Confronting Terrorism, The Washington Quarterly, Autumn 2003, διαθέσιμο στο: <http://csis.org/regions>

⁵²⁶ Nikki R. Keddie & Mark J. Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990, ch.1 Trends in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran 1979-1988, pages 13-31.

⁵²⁷ Ghoncheh Tazmini, *Khatami's Iran: The Islamic Republic and the Turbulent Path to Reform*, I.B. Tauris, 2013.

Ισραήλ. Η Hezbollah⁵²⁸ η Hamas⁵²⁹ και η Παλαιστινιακή Jihad, αποτελούν τις βασικές οργανώσεις που υποθάλλονται από το ιρανικό καθεστώς, ανεξαρτήτως της πολιτικής ιδεολογίας που υπερισχύει ανά τακτά διαστήματα στο Ιράν. Αυτή η μόνιμη εχθρική αντιμετώπιση του Ισραήλ, πηγάζει και από την πεποίθηση του κράτους, ότι αποτελεί τον ηγέτη του πολιτικού Ισλάμ και για το λόγο αυτό θα πρέπει να εκφράζει με κάθε τρόπο τον πυρήνα αυτής της βαθιά ριζωμένης αντίληψης.

Αντίστοιχα, παρά το γεγονός ότι το Ιράν και η Al-Qaeda⁵³⁰ έχουν διαφορετικό θρησκευτικό και ιδεολογικό υπόβαθρο, πολιτικοί αναλυτές από τη δύση, πιστεύουν ότι το Ιράν έχει προσπαθήσει να χρησιμοποιήσει την οργάνωση ενάντια στα αμερικανικά συμφέροντα. Η οργάνωση Al-Qaeda αποτελεί μία στρατιωτική οργάνωση σουνιτών εξτρεμιστών, ενώ το Ιράν πρεσβεύει τη σιιτική εκδοχή του Ισλάμ.

Η επίσημη προσπάθεια του Ιράν να αντιμετωπίσει τις τρομοκρατικές ενέργειες της Al-Qaeda, προσκρούουν σε δύο σκοπέλους⁵³¹. Αρχικά, είναι εξαιρετικά δύσκολο αν όχι αδύνατο να ελεγχθούν τα σύνορα του κράτους με το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και το Ιράκ. Κατά συνέπεια, ακόμα και αν υπάρχει ειλικρινής πρόθεση του κράτους να εξουδετερωθεί η δράση της οργάνωσης αυτής, οι συνθήκες είναι τέτοιες που δεν το επιτρέπουν εύκολα. Άλλωστε, αυτό μαρτυρεί και το εκτεταμένο εμπόριο ναρκωτικών στην περιοχή. Ένα ακόμα κύριο εμπόδιο, είναι ότι παρά την προσπάθεια του Ιράν να αντιμετωπίσει δραστικά την Al-Qaeda, τα σκληροπυρηνικά στοιχεία στο εσωτερικό του κράτους και ιδιαίτερα η

⁵²⁸ Augustus Richard Norton, *Hezbollah-A Short History*, Princeton University Press, 2007, Chapter II - The Founding of Hezbollah, The Hezbollah World View, pages 35-41.

⁵²⁹ Stephen Farrell, *Hamas*, Polity Press, 2010, Chapter I: We deal with Allah Directly, pages 1-18.

⁵³⁰

⁵³¹ Ρότζερ Χάουαρντ, Ιράν και Κρίση: Πυρηνικές Φιλοδοξίες και η Αμερικανική Απάντηση, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., 2. Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, σελ. 79-80.

επαναστατική φρουρά, μπορούν κατά διαστήματα να συνεργάζονται με μέλη της οργάνωσης αυτής.

Οποιαδήποτε βέβαια προσπάθεια να αποδειχτεί η σχέση ανάμεσα στο Ιράν και την οργάνωση Al-Qaeda, είναι εξαιρετικά δύσκολη αν όχι ανέφικτη. Οι κινήσεις των ατόμων που συμμετέχουν σε τέτοιου είδους οργανώσεις, ανιχνεύονται εξαιρετικά δύσκολα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η προσπάθεια των Η.Π.Α., να συνδυάσουν τις ενέργειες του Ιορδανού τρομοκράτη Musab al Zarkai⁵³² με το δίκτυο που εικάζουν ότι έχει δημιουργηθεί ανάμεσα στο Ιράν και την οργάνωση. Δεν αμφισβητήθηκε ποτέ ότι ο Musab al Zarkai υπήρξε ηγέτης της οργάνωσης Al Tauid που σαν στόχο είχε την ανατροπή του καθεστώτος στην Ιορδανία, όπως επίσης θεωρείται γνωστό ότι ο εν λόγω τρομοκράτης διηύθυνε στρατόπεδα εκπαίδευσης στο δυτικό Αφγανιστάν. Ωστόσο, και παρά τις εξαγγελίες του προέδρου των Η.Π.Α. G.Bush ότι ο Musab al Zarkai ήταν ανώτατος ηγέτης της Al-Qaeda και ότι αποτελούσε μάλιστα και συνεργάτη του Osama bin Laden⁵³³, καθώς προχωρούσε η δίκη στο Ντίσελντορφ ενός πρώην σωματοφύλακα του τελευταίου, του Sadi Abdullah, γινόταν φανερό ότι όχι μόνο δεν υπήρχε καμία απολύτως συνάφεια ανάμεσα στην οργάνωση Al-Qaeda και την Al Tauid⁵³⁴, αλλά αποκαλυπτόταν ότι η τελευταία ενεργούσε συχνά και σε αντίθεση με το κίνημα του Osama bin Laden, ανταγωνιζόμενη μάλιστα για κεφάλαια και για μέλη.

Η αδυναμία εξεύρεσης των πραγματικών δεσμών ανάμεσα στις πολυάριθμες τρομοκρατικές οργανώσεις, κάνει το τοπίο ακόμα πιο θολό, ενώ συχνά προκαλεί

⁵³² Ρότζερ Χάουαρντ, Ιράν και Κρίση: Πυρηνικές Φιλοδοξίες και η Αμερικανική Απάντηση, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006, Μέρος 1: Το Ιράν και οι Η.Π.Α., 2. Ιράν και Διεθνής Τρομοκρατία, σελ. 80-83.

⁵³³ Greg Bruno, State Sponsors: Iran, Council on Foreign Relations, 13.11.2011, διαθέσιμο στο: <http://www.cfr.org/iran/state-sponsors-iran/p9362>).

⁵³⁴ Greg Bruno, State Sponsors: Iran, Council on Foreign Relations, 13.11.2011, διαθέσιμο στο: <http://www.cfr.org/iran/state-sponsors-iran/p9362>).

έλλειψη εμπιστοσύνης απέναντι στο Ιράν, χωρίς να σημαίνει ότι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν ευθύνεται για όλες τις κατηγορίες που της καταλογίζονται κατά καιρούς. Η δυσκολία εντοπισμού μελών των οργανώσεων και εξακρίβωσης του πού πρόσκεινται ιδεολογικά, έχει προκαλέσει απίστευτους ισχυρισμούς, που όξυναν το κλίμα, με αποτέλεσμα να δυσχερανθεί ακόμα περισσότερο και να προστεθεί ένα νέο εμπόδιο στις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις δύο χώρες.

Ειδικότερα, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και την επίθεση στους δίδυμους πύργους, αποκαλύφθηκε⁵³⁵ ότι υψηλόβαθμα μέλη της Al-Qaeda, διατηρούσαν στενούς δεσμούς με επίσημα στελέχη της ιρανικής ασφάλειας, ενώ ταξίδευαν συχνά στο Ιράν. Η επίθεση στο αμερικάνικο κέντρο εμπορίου, εξαιτίας του βάρους των Η.Π.Α. στη διεθνή πολιτική σκηνή, συντάραξε τον κόσμο και έμελλε να αλλάξει για πάντα την παγκόσμια ισορροπία στις διεθνείς σχέσεις.

Σύμφωνα με την *Iranian Journal of International Affairs*⁵³⁶, ενώ η εν λόγω τρομοκρατική επίθεση είχε αντίκτυπο σε όλο τον κόσμο, και ιδιαίτερα στη Μέση Ανατολή, το Ιράν επηρεάστηκε ακόμα παραπάνω, λόγω της γειννιάσής του με το Αφγανιστάν, της ιδιόρρυθμης σχέσης που είχε από καιρό με τις Η.Π.Α., του θρησκευτικού στοιχείου που εμπλέκεται πάντοτε στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική του κράτους και το ζήτημα της τρομοκρατίας.

Μάλιστα η ιρανική πλευρά κάνει λόγο για διπλή αντιμετώπιση από πλευράς των Η.Π.Α. μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Αρχικά, κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν, η στάση των αμερικανών απέναντι στην Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, ήταν χαλαρή εξαιτίας της αναγκαίας συνεργασίας.

⁵³⁵ Greg Bruno, State Sponsors: Iran, Council on Foreign Relations, 13.11.2011, διαθέσιμο στο: (<http://www.cfr.org/iran/state-sponsors-iran/p9362>).

⁵³⁶ Seyed Mohammad Kazem Sajjadpour, Iran and September 11: A Conceptual Framework for Understanding Foreign Policy, The Iranian Journal of International Affairs: The Institute for Political and International Studies (IPIS), Winter 2001-2002 Vol.XIII, No 4, page 426.

Αργότερα και μόλις οι Ταλιμπάν άρχισαν να αποδυναμώνονται η Ουάσινγκτον υιοθέτησε μία αρνητική στάση απέναντι στο Ιράν, που στην πραγματικότητα υποδήλωνε την έλλειψη εμπιστοσύνης για την έναρξη οποιουδήποτε ουσιαστικού διαλόγου ανάμεσα στις δύο χώρες. Αμέσως μετά την τρομοκρατική επίθεση του 2001, ο τότε πρόεδρος των Η.Π.Α. G.Bush ανέφερε ότι το Ιράν, αποτελούσε κομμάτι αυτού που ονόμασε ως “axis of evil”.

Σύμφωνα με την *Iranian Journal of International Affairs*⁵³⁷, οι Η.Π.Α., διαπνέονται από μία πρωτόγνωρη μονομέρεια στις διεθνείς σχέσεις τους. Η μονομέρεια αυτή, εστιάζεται σε στρατιωτικές παραμέτρους ενώ ταυτόχρονα και εξαιτίας αυτού του στρατιωτικού προφίλ της χώρας οι Η.Π.Α. ψάχνουν και πολλές φορές δημιουργούν συγκεκριμένους διεθνείς εχθρούς. Κατά συνέπεια, παρά το ότι το Ιράν δεν αποτελεί μοναδικό ‘εχθρό’ των Η.Π.Α., ωστόσο υπάρχει έντονη ανησυχία για τη συγκεκριμένη χώρα.

Εκείνο που προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον μετά την τρομοκρατική επίθεση και το χτύπημα στους δίδυμους πύργους, είναι ότι προκλήθηκε μία αλλαγή στους κανόνες του παιχνιδιού σε παγκόσμια κλίμακα, όσον αφορά την αντίσταση απέναντι στην μονομέρεια αυτή των Η.Π.Α. και την επιθετικότητα απέναντι στο Ιράν. Η θεώρηση του Ιράν ως “rogue state”⁵³⁸ και η τοποθέτησή του στον ίδιο άξονα με το Ιράκ και τη Βόρεια Κορέα, ως εκπροσώπων του κακού “axis of evil”, δεν έγινε αποδεκτή από τους ευρωπαίους συμμάχους των αμερικανών. Η

⁵³⁷Seyed Mohammad Kazem Sajjadpour, Iran and September 11: A Conceptual Framework for Understanding Foreign Policy, *The Iranian Journal of International Affairs: The Institute for Political and International Studies (IPIS)*, Winter 2001-2002 Vol.XIII, No 4, page 429.

⁵³⁸Noam Chomsky, *Rogue States, The Rule of Force in World Affairs*, Pluto Press 2000, Chapter: Rogue States, pages 12-34.

αντίθεση αυτή, απέναντι σε μία πάγια αμερικανική πολιτική φανερώνει την αλλαγή πλεύσης στο διεθνές πολιτικό σύστημα, μετά την επίθεση το 2001⁵³⁹.

Τέλος, η επίθεση στο παγκόσμιο κέντρο εμπορίου στη Νέα Υόρκη, εγκαινίασε μία νέα αντίληψη για την έννοια του πολέμου σε διεθνές επίπεδο. Η τρομοκρατία θεωρήθηκε τόσο από τις Η.Π.Α. όσο και από ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα ως η κυρίαρχη απειλή της νέας εποχής. Ζητήματα ασφάλειας άρχισαν να αποτελούν προτεραιότητα ζωτικής σημασίας για τους αμερικανούς αλλά και για ολόκληρο το πολιτικό σύστημα διεθνώς, σε βαθμό ασύλληπτο, που πριν από το χτύπημα κανείς δε θα περίμενε. Ο αγώνας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ανακηρύχθηκε σε σύμβολο της εποχής που ξημέρωνε, για τις πολιτικές πρακτικές διεθνώς. Αυτό σήμαινε αυτομάτως, την αναγκαιότητα δημιουργίας μίας νέας 'λειτουργικής γλώσσας', ενός συνόλου αντιλήψεων, ορισμού στόχων και προσδιορισμού ενός πλαισίου κοινών σκοπών. Η διαδικασία νομιμοποίησης του πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία, θα απαιτούσε εφεξής μία επιχειρηματολογία πιο σύνθετη και πιο αρραγή από ότι η αναφορά σε παλιότερα διεθνή νομικά πλαίσια που έκαναν λόγο για "δίκαιο πόλεμο". Η ανάγκη εύρεσης ενός νέου νομικού πλαισίου και μιας σύγχρονης κανονιστικής φόρμουλας, που θα δικαιολογούσε τον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία και τις ενέργειες που θα συνόδευαν μία τέτοια προτεραιότητα, δυσχέραιναν το τοπίο, αν αναλογιστεί κανείς την απουσία ενός κοινά αποδεκτού όρου σε παγκόσμιο επίπεδο για την έννοια της τρομοκρατίας.

⁵³⁹Seyed Mohammad Kazem Sajjadpour, Iran and September 11: A Conceptual Framework for Understanding Foreign Policy, The Iranian Journal of International Affairs: The Institute for Political and International Studies (IPIS), Winter 2001-2002 Vol.XIII, No 4, page 426.

2. Ισλάμ: Σίίτες και Σουνίτες

Το κλίμα στη Μέση Ανατολή σήμερα είναι τόσο τεταμένο και ασταθές, ώστε ο ισλαμικός εξτρεμισμός μοιάζει με πολύ κοντινό σενάριο από την περίοδο της Ισλαμικής Επανάστασης και μετά.

Σύμφωνα με το συγγραφέα του βιβλίου *“The Shia Revival”* Vali Nasr⁵⁴⁰ τον Απρίλιο του 2003, όταν βρέθηκε στο Πακιστάν για μία έρευνα που πραγματοποιούσε τότε, συνέβη στο Ιράκ ένα γεγονός που θα αποτελούσε ορόσημο για τη Μέση Ανατολή τα προσεχή χρόνια. Δύο εκατομμύρια Σίίτες είχαν συγκεντρωθεί στην Ιρακινή πόλη Karbala για την τελετή του Arbaceen, για να τιμήσουν την 40ή ημέρα του μαρτυρίου του προφήτη Imam Husayn στην Karbala. Ο Saddam Hussein είχε για χρόνια απαγορεύσει τέτοιου είδους εκδηλώσεις σε όλες τις πόλεις του Ιράκ. Το τελευταίο πράγμα που ήθελε ήταν τόσοι πολλοί Σίίτες μαζεμένοι σε μία περιοχή ιδιαίτερης θρησκευτικής έντασης να τιμούν τη μνήμη ενός στενού συγγενή του προφήτη Muhammad, ο οποίος πέθανε αντιστεκόμενος στην τυρρανία.

Πολλοί νεαροί σιίτες εκείνη την ημέρα είχαν στριμωχτεί μέσα στο ναό του Imam Husayn στην Karbala. Φορούσαν όλοι μαύρα πουκάμισα και πράσινα μαντήλια στα κεφάλια (το χρώμα του Ισλάμ). Σύμφωνα με τη μαρτυρία του ιρανού συγγραφέα που παρακολούθησε το γεγονός από την τηλεόραση, η εικόνα αυτή ήταν μαγνητική. Πρώτη φορά που τόσοι πολλοί σίίτες ήταν στους δρόμους, θρηνούσαν ενώ ταυτόχρονα παρουσίαζαν έντονη σύμπνοια και αλληλεγγύη μεταξύ τους. Οι σουνίτες φίλοι του συγγραφέα Vali Nasr, που παρακολουθούσαν μαζί το γεγονός από την τηλεόραση, ήταν όλοι έκπληκτοι, καθώς πρώτη φορά οι

⁵⁴⁰ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Introduction, page 18.

σιίτες με τέτοιο σθένος υπερασπίζονταν τη θρησκεία τους, χωρίς να φοβούνται στο ελάχιστο τις συνέπειες ή τις αντιδράσεις. Για πάνω από μία γενιά ίσως και πιο πολύ στο Ιράκ δεν είχαν προηγηθεί ανάλογες εικόνες και για πρώτη φορά όλος ο ισλαμικός κόσμος γινόταν μάρτυρας της αφύπνισης των σιιτών. Τότε οι αμερικανοί μέσα από το κανάλι CNN σχολίαζαν ότι οι σιίτες του Ιράκ επιτέλους ελευθερώθηκαν, την ώρα που οι σουνίτες φίλοι του συγγραφέα⁵⁴¹ θεωρούσαν τη στάση τους εξαιρετικά αιρετική. Οι σιίτες⁵⁴² προκαλούσαν ανοιχτά τους σουνίτες κάτι που νωρίτερα δε θα μπορούσαν να διανοηθούν δεδομένης της αντίληψης ότι οι πρώτοι δεν ήταν αληθινοί μουσουλμάνοι γιατί έτσι αντιμετωπίζονταν πάντοτε από τους σουνίτες.

Η σιιτική εκδοχή του Ισλάμ τυγχάνει τόσο μεγάλης περιφρόνησης στη Μέση Ανατολή, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί με τα χρόνια μία ολόκληρη προκατάληψη γύρω από αυτούς. Για τους σουνίτες, οι σιίτες εκφράζουν με θόρυβο τη θρησκευτικότητά τους, θεωρούνται ταπεινής καταγωγής και χαμηλής κοινωνικής τάξης, ενώ όπως λένε έχουν αγενείς τρόπους και έλλειψη γούστου. Παρά το γεγονός ότι η στρατιωτική-θρησκευτική οργάνωση Hezbollah⁵⁴³ έχει μεγάλη αναγνωρισιμότητα και δημοτικότητα σε πολιτικό επίπεδο, μία οργάνωση που υποστηρίζει τη σιιτική εκδοχή του Ισλάμ, ωστόσο, οι σιίτες αντιμετωπίζουν συχνά κοινωνική απομόνωση, απορρίπτονται ως επαρχιώτες. Πολύ συχνά σε διάφορες ισλαμικές χώρες τους αποδίδουν και προσωνύμια τα οποία μόνο κολακευτικά δεν είναι.

⁵⁴¹Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Introduction, page 18.

⁵⁴²Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages19-20.

⁵⁴³Augustus Richard Norton, *Hezbollah-A Short History*, Princeton University Press, 2007, Chapter II - The Founding of Hezbollah, The Hezbollah World View, pages 35-41.

Συνέπεια αυτής της μακροχρόνιας διαμάχης ανάμεσα στα δύο πρόσωπα του Ισλάμ, θα είναι τα επόμενα χρόνια, ο ρόλος που θα διαδραματίσουν αυτές οι δύο δυνάμεις στον καθορισμό του κοινωνικού όσο και του πολιτικού προφίλ της Μέσης Ανατολής, αλλά και των σχέσεών της με τον έξω κόσμο.

Κάθε χρόνο τη 10^η ημέρα του ιερού μήνα του Muharram⁵⁴⁴, οι σιίτες μουσουλμάνοι δείχνουν ένα τελείως ξεχωριστό πρόσωπο του Ισλάμ, με έντονη πνευματικότητα, έθιμα γεμάτα πάθος και συναισθήματα, που καθηλώνουν τους πιστούς.

Κάθε χρόνο εκείνη την ημέρα, οι σιίτες μουσουλμάνοι τιμούν τη μνήμη του εγγονού του προφήτη Muhammad του Imam Husayn. Η ημέρα εκείνη λέγεται Ashoura από την αραβική λέξη «δέκατος»⁵⁴⁵. Οι δύο αυτές όψεις του Ισλάμ, είναι τόσο διαφορετικές μεταξύ τους, που σύμφωνα με μαρτυρίες πολλών μουσουλμάνων, μοιάζει σαν να πρόκειται για δύο τελείως ξεχωριστές θρησκείες.

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι μουσουλμάνοι είναι σουνίτες. Οι σιίτες αποτελούν το 10 με 15% του συνολικού αριθμού μουσουλμάνων. Ωστόσο, στην καρδιά του ισλαμικού πολιτισμού στη Μέση Ανατολή, από το Λίβανο μέχρι και το Πακιστάν, οι σιίτες και οι σουνίτες κυμαίνονται στα ίδια περίπου επίπεδα. Αντίστοιχα, γύρω από το οικονομικό και γεωστρατηγικό περιβάλλον του Περσικού κόλπου, οι σιίτες συνιστούν το 80% του πληθυσμού.

Οι δύο αυτές όψεις του Ισλάμ εκτός του ότι έγιναν φανερές από πολύ νωρίς, είναι τόσο διαφορετικές στην ουσία τους, ώστε έχουν αφομοιώσει με εντελώς μοναδικό τρόπο η κάθεμιά την ισλαμική ιστορία, τη θεολογία και το νόμο. Η προσέγγισή τους τόσο σε επίπεδο πρακτικών όσο και σε θεωρητικό επίπεδο, όσον αφορά το

⁵⁴⁴ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 31.

⁵⁴⁵ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 31.

τί σημαίνει να είναι κανείς μουσουλμάνος και τί αυτό συνεπάγεται, δεν έχουν καμία σχεδόν σχέση.

Η διαμάχη και ουσιαστική αντιπαράθεση ανάμεσα στα δύο Ισλάμ, ξεκίνησε από την κρίση που δημιουργήθηκε όταν επρόκειτο να ακολουθήσει η διαδοχή προφήτη⁵⁴⁶ μετά το θάνατο του προφήτη Muhammad.

Οι περισσότεροι μουσουλμάνοι, που όπως προαναφέρθηκε είναι σουνίτες, εμπιστεύθηκαν σύμφωνα με την παράδοση, σε ένα συμβούλιο πρεσβυτέρων την επιλογή του επόμενου διαδόχου του προφήτη Muhammad. Η εναπόθεση της επιλογής σε ένα συμβούλιο, σήμαινε αυτομάτως ότι η όποια επιλογή θα ήταν σεβαστή, με υψηλό κύρος και νομιμοποίηση. Ολόκληρη η umma (ισλαμική κοινότητα), είχε πεισθεί για τη νομιμοποίηση του διαδόχου του προφήτη Muhammad, εφόσον όπως είχε δηλώσει⁵⁴⁷ και ο ίδιος: “Η κοινότητά μου δε θα συμφωνήσει ποτέ στο λάθος”.

Ένα ακόμα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό των σουνιτών, είναι η θεώρησή τους, ότι ο διάδοχος προφήτης κάθε φορά, δε χρειάζεται σε καμία περίπτωση εξαιρετικές ικανότητες και πνευματικές αρετές, αλλά απαιτείται να είναι υποδειγματικός μουσουλμάνος, που θα εφαρμόσει το δίκαιο και θα κατευθύνει τις θρησκευτικές και πολιτικές υποθέσεις της κοινότητας.

Στη σουνιτική ισλαμική κοινότητα, οι τέσσερις διάδοχοι που ακολούθησαν μετά το θάνατο του προφήτη Muhammad, οι Abu Bakr, Umar, Uthman και Ali, αποτελούν τους *Rashidun*⁵⁴⁸, δηλαδή τους σωστά και δίκαια εκλεγμένους καθοδηγητές της umma. Οι τέσσερις αυτοί διάδοχοι αποτελούν για τους σουνίτες, τη χρυσή εποχή

⁵⁴⁶Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 35.

⁵⁴⁷Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 35.

⁵⁴⁸Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 35.

του Ισλάμ⁵⁴⁹, κατά την οποία οι πνευματικές ρίζες του Ισλάμ ταυτίζονταν με τη ζωή της κοινότητας. Παρόλα αυτά, αρκετοί από τους προφήτες της χρυσής περιόδου, είχαν άδοξο τέλος σε μάχες. Ο τελευταίος προφήτης ο Ali, ενεπλάκη σε πόλεμο με τον ξάδελφο του προφήτη Uthman, τον Muawiya και ο τελευταίος νίκησε. Το χαλιφάτο που δημιούργησε ονομάστηκε δυναστεία των Umayyad, η οποία διήρκεσε περίπου έναν αιώνα. Ο Muawiya, στερείτο βέβαια θρησκευτικής νομιμοποίησης, αλλά μπορούσε να εγγυηθεί τη θρησκευτική ιεραρχία που χρειαζόταν το χαλιφάτο. Με τη δυναστεία των Umayyad, οι χαλίφηδες που διαδέχονταν ο ένας τον άλλο, ήταν ταυτόχρονα καίσαρες και πάπες. Το ρητό “Καλύτερα 60 χρόνια τυραννίας παρά μία ημέρα πολιτικής εκτροπής”⁵⁵⁰, εκφράζει επακριβώς τη θέση των σουνιτών εντός της ισλαμικής κοινότητας.

Αυτή η θέση δεν κάλυπτε το πλήθος των πιστών και η σιιτική εκδοχή του Ισλάμ, αναπτύχθηκε σαν αποτέλεσμα αντίθεσης απέναντι σε αυτή τη θρησκευτική οπτική. Με άλλα λόγια, ο θάνατος του προφήτη Muhammad⁵⁵¹, η μετατροπή του χαλιφάτου σε μοναρχία και ο διαχωρισμός της θρησκευτικής από την πολιτική εξουσία, κατά τη διάρκεια της δυναστείας των Umayyad, αποτέλεσε το εφιαλτήριο, ώστε μία μειονότητα μουσουλμάνων, να αρχίσει να αισθάνεται ότι η κατάσταση αυτή που είχε διαμορφωθεί δεν ήταν αποτέλεσμα θεϊκής εντολής, αλλά ανθρώπινης παρανόησης.

Τότε λοιπόν, ξεκίνησε μία ολόκληρη διαδικασία αμφισβήτησης όσον αφορά την εκλογή και επιλογή των προφητών. Χαρακτηριστικά, οι Σίιτες⁵⁵², αμφισβητούσαν

⁵⁴⁹Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

⁵⁵⁰Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 36.

⁵⁵¹William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

⁵⁵²Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1990, ch.2 Khomai: The Idol Smasher, pages19-20.

την επονομαζόμενη ως “the Rightly Guided Caliph” περίοδο⁵⁵³, που ακολούθησε τη διαδοχή του Muhammad. Θεωρούσαν ότι εκείνοι που διαδέχθηκαν τον προφήτη, αφενός δεν αποτελούσαν «αίμα του», αφετέρου, δε διέθεταν τίποτα από τα χαρίσματά του, και δεν ασπάζονταν τις επιθυμίες του για τη θρησκευτική ηγεσία του χαλιφάτου.

Με τον τρόπο αυτό καθιερώθηκε το σιιτικό δόγμα του Ισλάμ. Ακολούθησε μία περίοδος χαοτική, ενώ οι οπαδοί του δόγματος αυτού, άρχισαν να ταυτίζονται στο πρόσωπο του Ali (ξαδέρφου του προφήτη Muhammad), το γνήσιο διάδοχό του. Ο ξάδελφος του προφήτη, εκτός της συγγένειας, αναδείχθηκε ήρωας σε πολλές μάχες και αποτελούσε υπόδειγμα θάρρους και γενναιότητας. Αποτέλεσε λοιπόν, τη βάση πάνω στην οποία στηρίχτηκε το πνεύμα του σιιτικού κόσμου.

Εκτός όμως από το ζήτημα της διαδοχής, υπάρχει και μία ακόμα πιο ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στις δύο μουσουλμανικές κοινότητες. Οι σουνίτες, θεωρούν ότι όλοι οι διάδοχοι του προφήτη Muhammad⁵⁵⁴ επιφορτίστηκαν με το έργο του συνεχιστή στην ηγεσία της ισλαμικής κοινότητας. Καμία έννοια πνευματικότητας δεν χωρά σε μια τέτοια λογική. Η ομοφωνία της κοινότητας πάνω στο ζήτημα της εκλογής διαδόχου-συνεχιστή και η περίοδος των “Rightly Guided Caliph”, αντανakλούσε την αλήθεια και τη γνησιότητα του ισλαμικού μηνύματος.

Για του σίίτες⁵⁵⁵, τα πράγματα δεν ήταν έτσι. Ο προφήτης για αυτούς σήμαινε πολύ περισσότερα, από ό,τι τον απλό συνεχιστή στην ηγεσία της κοινότητας. Αντιπροσώπευε μία ιδιαίτερη σχέση με τη θεϊκή εντολή, ένα προφητικό κάλεσμα.

⁵⁵³Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

⁵⁵⁴William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

⁵⁵⁵Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

Οι σίίτες διέθεταν μία πεσιμιστική αντιμετώπιση αναφορικά με την ανθρώπινη φύση. Ακριβώς όπως οι άνθρωποι δε μπορούσαν να οδηγηθούν στη σωτηρία τους, μέχρι να τους δείξει το δρόμο ο προφήτης, έτσι ακριβώς και μετά το θάνατο του προφήτη, χρειάζονται την καθοδήγηση χαρισματικών ανθρώπων, ώστε να ζήσουν σε συμφωνία με τις εσωτερικές θρησκευτικές αλήθειες του Ισλάμ. Οι ιμάμηδες προσφέρουν αυτή τη βοήθεια και ενισχύουν την ενδυνάμωση της σχέσης ανάμεσα στο Θεό και τον άνθρωπο. Οι ουλεμάδες ή αλλιώς οι κληρικοί⁵⁵⁶, είναι οι θεματοφύλακες και οι προστάτες της πίστης. Χωρίς τη σωστή ηγεσία, μέσα σε αυτό το πνεύμα πάντοτε, οι σίίτες επιμένουν ότι το πραγματικό νόημα του Ισλάμ δε θα μπορέσει να διατηρηθεί.

Για τους σίίτες μουσουλμάνους, ένας προφήτης διαθέτει ιδιαίτερες και μοναδικές πνευματικές αρετές, είναι αναμάρτητος και έχει την ικανότητα να αποκωδικοποιεί τα όχι και τόσο φανερά μηνύματα, των θρησκευτικών διδαγμάτων. Ο Ali⁵⁵⁷ και οι απόγονοί του, διέθεταν κατά την άποψή τους αυτή την πνευματική ποιότητα, ενώ ήταν και έμπιστοι του προφήτη Muhammad⁵⁵⁸. Μόνο εκείνοι, μπορούσαν να κατανοήσουν τα βαθύτερα θρησκευτικά μηνύματα του Ισλάμ και όχι απλά, να επιβάλλουν την εφαρμογή των αρχών του.

Για τους υποστηρικτές του σιιτικού Ισλάμ, οι μόνοι πραγματικοί προφήτες που ακολούθησαν τα θάνατο του Muhammad⁵⁵⁹, ήταν όσοι προήλθαν από το γάμο του Ali και της Fatima (κόρη του Muhammad).

⁵⁵⁶Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

⁵⁵⁷Hamid Dabashi, *Shi'ism, A Religion of Protest*, Harvard University Press, 2011, Chapter 1. Death of a Prophet, pages 29-47.

⁵⁵⁸William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

⁵⁵⁹William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

Ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώθηκε στη συνέχεια το σιιτικό δόγμα, έχει μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς αποσαφηνίζεται το ιστορικό και κοινωνικό υπόβαθρο των δύο μουσουλμανικών δογμάτων και οριστικοποιείται το χάσμα τους.

Η σιιτική⁵⁶⁰ εκδοχή του Ισλάμ, αποκρυσταλλώθηκε στη μάχη της Karbala 680 C.E.⁵⁶¹, όταν στρατιώτες από το χαλιφάτο των Umayyad σκότωσαν σε μάχη το γιο του Ali τον Husayn, μαζί με 72 μέλη που ήταν οικογένεια και φίλοι του. Η άρνηση του Husayn να δεχθεί τη νομιμότητα του χαλιφάτου των Umayyad, οδήγησε στο βίαιο θάνατό του.

Η αδελφή του Husayn, η Zaynab, συνόδευσε το κεφάλι του νεκρού αδελφού της στη Δαμασκό, προστατεύοντας τη ζωή του μοναδικού εναπομείναντος αρσενικού μέλους της οικογένειας, γιού του Ali Husayn. Ο Husayn, θα διαδεχόταν τον πατέρα του ως ο τέταρτος κατά σειρά ιμάμης του σιιτικού Ισλάμ.

Με άλλα λόγια, ένα γυναικείο πρόσωπο, η Zaynab, εξασφάλισε με την παρουσία της τη συνέχιση του σιιτικού δόγματος, ενώ έζησε για να αφηγηθεί την ιστορία της μάχης της Karbala. Ο ηρωισμός του Husayn έγινε θρύλος, χάρη στην αδελφή του. Ο σιιτισμός οφείλει τη συνέχιση της ύπαρξής του, αλλά και την οριστική διαμόρφωση του πνεύματος που τον χαρακτηρίζει σε μία γυναίκα.

Άλλωστε, στο σιιτικό Ισλάμ⁵⁶², γίνεται κανείς μάρτυρας του θρησκευτικού θαυμασμού απέναντι στο δυνατό και τολμηρό χαρακτήρα γυναικείων φιγούρων, με ένα τρόπο μοναδικό, κάτι που δε συμβαίνει σε καμία περίπτωση στο σουνιτικό Ισλάμ. Ο σιιτισμός μετά τη μάχη της Karbala, αναπτύχθηκε όχι τόσο ως πολιτική

⁵⁶⁰Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

⁵⁶¹ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 41.

⁵⁶²H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 13.

αντιπαράθεση απέναντι στο χαλιφάτο των Umayyad, όπως συνέβαινε πιο πολύ μέχρι τότε, αλλά ως θρησκευτική αντίσταση απέναντι σε ό,τι εξέφραζε και ό,τι εκπροσωπούσε αυτή η εξουσία.

Η έννοια του θρήνου, του μαρτυρίου, της στωικότητας και η προσπάθεια εξαγνισμού από την αμαρτία για τους σίιτες, έχουν αρκετές ομοιότητες με τα καθολικά έθιμα και την ιερή εβδομάδα πριν από την Κυριακή του Πάσχα. Έτσι εξηγείται γιατί οι σίιτες, δίνουν αρκετή σημασία στους κληρικούς (ιμάμηδες) αλλά και τα έθιμα που σχετίζονται με την απόδοση φόρου τιμής στη μνήμη τους. Με άλλα λόγια, η στείρα διακυβέρνηση από έναν ιμάμη ο οποίος μεριμνά απλά για την ορθή τήρηση των νόμων, δεν εκφράζει τη σιιτική εκδοχή αλλά το σουνιτικό δόγμα του Ισλάμ.

Κατά τη διάρκεια της Ashoura⁵⁶³, εκείνο που είναι σημαντικό είναι οι πιστοί να έχουν εξαγνιστεί από οτιδήποτε τους καθιστά «αμαρτωλούς». Η συμμετοχή στην τελετή μνήμης του προφήτη Husayn, η απόδοση φόρου τιμής στο μαρτύριό του και η πνευματικότητα που διαπνέει όλη την τελετή, εξαγνίζουν την ψυχή του πιστού που συμμετέχει. Σύμφωνα μάλιστα με ένα δημοφιλές σιιτικό ρητό “Ένα και μόνο δάκρυ που θα χυθεί για τον προφήτη Husayn είναι ικανό να ξεπλύνει 100 αμαρτίες”.⁵⁶⁴

Στην πραγματικότητα, οι αντιθέσεις ανάμεσα στα δύο Ισλάμ⁵⁶⁵, δεν αποτελούν ζήτημα πρακτικής αλλά σχετίζονται με το πρίσμα μέσα από το οποίο ερμηνεύεται το πνεύμα και τα ιδανικά της ισλαμικής θρησκείας. Το σουνιτικό ισλαμικό δόγμα,

⁵⁶³ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 50.

⁵⁶⁴ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 50.

⁵⁶⁵ H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 13.

διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε μέσα από το consensus της πλειοψηφίας, βασισμένο στη νομιμοποιητική δύναμη μιας ολόκληρης κοινότητας που υποστήριζε τις ίδιες αξίες, δηλαδή τη νομιμότητα όλων των προφητών που ακολούθησαν το θάνατο του Muhammad⁵⁶⁶, καθώς και την πιστή και ορθολογική τήρηση των νόμων του κορανίου κατά γράμμα.

Αντίθετα, η σιιτική εκδοχή του Ισλάμ, δεν υπολογίζει καθόλου τη νομιμοποίηση που προκύπτει από την πλειοψηφική υποστήριξη ενός προφήτη, αλλά μετατοπίζει το βάρος από την κοινότητα και το εναποθέτει στη χαρισματική προσωπικότητα του εκάστοτε προφήτη και των απογόνων του, οι οποίοι θα πρέπει να συνδέονται έστω και με κάποια μακρινή συγγένεια με τους προηγούμενους προφήτες, που είχαν αποδεχθεί ως σωτήρες. Για τους σιίτες εξάλλου, ο μαρτυρικός θάνατος, αποτελεί τη μεγαλύτερη απόδειξη πίστης, παράδειγμα που υπαγορεύεται άλλωστε και από τους προφήτες που κυβέρνησαν τη σιιτική ούμα. Ο πιστός που μαρτύρησε πεθαίνοντας θα μεταφερθεί στον παράδεισο ενώ ο σιιτισμός για όλους τους υπόλοιπους πιστούς θα γίνει πιο ισχυρός.

Μία ακόμα ισχυρή αντίθεση με τους σουνίτες, όπως προαναφέρθηκε είναι ο γυναικείος ρόλος μέσα στο Ισλάμ. Νότια της Τεχεράνης υπάρχει μία μικρή πόλη πολύ κοντά στην τοποθεσία όπου θάφτηκε ο Ayatollah Khomeini⁵⁶⁷, όπου βρίσκεται το τέμενος Bibi Shahrbanou⁵⁶⁸, όπου θάφτηκε η πριγκίπισσα Shahrbanou, που ήταν η κόρη του τελευταίου βασιλιά των Σασσανιδών στην

⁵⁶⁶William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009, Chapter 3: Shahs, Ulama and Western Powers, Page 68.

⁵⁶⁷Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, , Basic Books, 1990, ch.2 Khomaini: The Idol Smasher, pages 19-20.

⁵⁶⁸ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 63.

Περσία, του Yazdgerd του Γ' και γυναίκα του ιμάμη Husayn. Ο τάφος βρίσκεται πάνω σε έναν ψηλό λόφο, ατενίζοντας τις πιο φτωχές γειτονιές του νότου της Τεχεράνης. Πολλές γυναίκες επισκέπτονται το τέμενος και εξαγνίζονται μέσα από προσευχές και κλάματα, ζητώντας χάρες από τη χαμένη πριγκίπισσα. Για τους Ιρανούς, ο γάμος ανάμεσα στην πριγκίπισσα Bibi Shahrbanou και τον ιμάμη Husayn, συμβολίζει το γάμο ανάμεσα στο Ιράν και το σιιτισμό.

Οι σίιτες⁵⁶⁹, απέτυχαν όπου κι αν βρίσκονταν εντός της ισλαμικής ούμα να κυριεύσουν πολιτικά ή θεολογικά στον ισλαμικό κόσμο και υπήρξαν πάντοτε περιθωριοποιημένοι. Βέβαια, στο Ιράν τα πράγματα ήταν ανέκαθεν πολύ διαφορετικά, γιατί οι σίιτες εκεί αποτελούν την πλειοψηφία των πιστών. Σε άλλες όμως περιοχές όπου κυριαρχεί το σουνιτικό στοιχείο, οι σίιτες απειλούνταν όπως κάθε μειονότητα από την επικρατούσα ιδεολογία.

Στις περιπτώσεις όπου οι σίιτες αποτελούσαν τη μειονότητα, προκειμένου να επιβιώσουν, γίνονταν υπέρμαχοι του εκάστοτε εθνικισμού ανάλογα με το πού βρίσκονταν. Έτσι, πολλοί σίιτες εγκολπώθηκαν ανάλογα πότε τον αραβικό, τον πακιστανικό, τον ιρακινό ή το λιβανέζικο εθνικισμό και ούτω καθεξής.

Η εθνικιστική οπτική υποσχόταν σε πολλούς σίιτες την ελπίδα ότι κάποτε θα λάμβαναν τέλος τα μαρτύρια, οι προκαταλήψεις, η καταπίεση και πολλές φορές οι καταδιώξεις σε βάρος τους. Όμως, η πραγματικότητα αποδείχτηκε τελείως διαφορετική. Μέσα σε ένα συντριπτικά πιο ισχυρό αριθμητικά σουνιτικό Ισλάμ⁵⁷⁰, τα κράτη έδειχναν ένα όλο και πιο αυταρχικό προφίλ, βοηθώντας να

⁵⁶⁹ H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990, Part I, Religious Modernism and Nationalism in a Dual Society, page 13.

⁵⁷⁰ Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

προβάλλονται οι προκαταλήψεις των σουνιτών έναντι των σιιτών⁵⁷¹. Το αποτέλεσμα ήταν να περιθωριοποιηθούν δραστικά οι σίιτες, ενώ εξαιτίας του ότι αποτελούσαν ανέκαθεν μειονότητα, βρίσκονταν κοινωνικοοικονομικά ανάμεσα στις μη προνομιούχες τάξεις, αντιμετωπίζοντας θεσμικές διακρίσεις, καταδιώξεις και βίαιες συμπεριφορές στην καθημερινή τους ζωή.

VI. Το Μέλλον της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν.

1. Το διακύβευμα του Ισλάμ: Ριζοσπαστισμός και η δυνατότητα συνύπαρξης με δημοκρατικά και πλουραλιστικά πολιτικά ιδεώδη.

Το τελευταίο διάστημα, η παγκόσμια πολιτική σκηνή βιώνει μία άνευ προηγουμένου πρόκληση, από πλευράς των κρατών της Μέσης Ανατολής, η οποία εκφράζεται μέσα από την εξέγερση φονταμεταλιστικών ισλαμικών στοιχείων.

Τόσο στην Αίγυπτο, τη Συρία, το Ιράν, το Αφγανιστάν αλλά ακόμα και το Πακιστάν έχουν εκδηλωθεί αντιδράσεις με αφορμή την ανάγκη υπεράσπισης της «θιγμένης» μουσουλμανικής ταυτότητας. Με αφορμή μία ταινία για τον Μωάμεθ⁵⁷² του παραγωγού Nakoula Basseley Nakoula στην οποία ο προφήτης Μωάμεθ λοιδορείται και η οποία τιτλοφορείται “Innocence of the Muslims”, οι εξτρεμιστικές ισλαμικές οργανώσεις που πλέον βρίσκονται σε

⁵⁷¹ Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007, Chapter: The Other Islam, page 63.

⁵⁷² Victoria Kim, “Innocence of Muslims” Filmmaker denies probation Violations”, *Los Angeles Times*, 10.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://latimesblogs.latimes.com/lanow/2012/10/innocence-of-muslims-filmmaker-denies-probation-violation.html>

απόλυτη έξαρση και σε πολλά μέτωπα, βρήκαν μία νέα αιτία εξέγερσης και διαμαρτυρίας.

Στο Πακιστάν και την Αίγυπτο, εκτυλίχθηκαν αιματηρά επεισόδια⁵⁷³, τα οποία επεκτάθηκαν και σε πολλές άλλες μουσουλμανικές χώρες, με νεκρούς και τραυματίες. Αποτέλεσμα αυτών των γεγονότων ήταν να διακηρυχθεί η 21^η Σεπτεμβρίου ως εθνική επέτειος και συγκεκριμένα «Ημέρα μνήμης και αγάπης προς το πρόσωπο του προφήτη Μωάμεθ».

Η ταινία “Innocence of the Muslims”⁵⁷⁴ του αμερικανού αιγυπτιακής καταγωγής Nakoula Basseley Nakoula είναι μία μικρού μήκους (13 λεπτά συνολικά), εξαιρετικά χαμηλής ποιότητας κινηματογραφική παραγωγή, μία παρωδία, η οποία στόχευε ακριβώς στη γελοιοποίηση του προφήτη Μωάμεθ και την ανάδειξη της ιδέας της αμερικανικής πρωτοκαθεδρίας. Οι αντιδράσεις που προκλήθηκαν από τους μουσουλμάνους, δείχνουν και μία νέα δυναμική πραγματικότητα. Το διαδίκτυο είναι πλέον παγκοσμίως τόσο ισχυρό, όπως αποδεικνύεται από την απήχηση αυτής της ταινίας, με αποτέλεσμα μία παραγωγή όπως αυτή, που πιθανότατα για το δυτικό κόσμο δεν αποτελεί παρά μία ακόμα παρωδία με διαφορετικούς πρωταγωνιστές αυτή τη φορά και δε θα προσέλκυε το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης, να γίνεται άμεσα αντιληπτή από το Ισλάμ. Ζητήματα όπως η ελευθερία της έκφρασης στο Ισλάμ και τα όρια της ελευθερίας στην έκφραση γενικότερα, απασχολούν την κοινή γνώμη, μετά και τα πρωτοφανή περιστατικά βίας στον ισλαμικό κόσμο, που βρισκόταν ήδη σε αναστάτωση. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ταινία αυτή

⁵⁷³ Serge F. Kovaleski & Brooks Barnes, From Man who Insulted Muhammad, No Regret, *International New York Times*, 25.11.2012, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2012/11/26/us/from-the-man-who-insulted-islam-no-retreat.html?_r=0

⁵⁷⁴ Victoria Kim, “Innocence of Muslims” Filmmaker denies probation Violations”, *Los Angeles Times*, 10.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://latimesblogs.latimes.com/lanow/2012/10/innocence-of-muslims-filmmaker-denies-probation-violation.html>

έγινε με σκοπό να προκαλέσει και μάλιστα σε μία περίοδο όχι τυχαία από άποψη πολιτικών συγκυριών στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Αξιοσημείωτο είναι ότι η ταινία εμφανίσθηκε τη στιγμή, που υπάρχει μία ολόκληρη φιλολογία στο δυτικό κόσμο, όσον αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης του «παραστρατημένου και απειλητικού» Ιράν και το αν πρέπει ή όχι το Ιράν να αποκτήσει πυρηνική βόμβα, καθώς και αν είναι η κατάλληλη στιγμή για επίθεση στο Ιράν ή όχι. Στο περιοδικό Foreign Affairs – The Hellenic Edition, σύμφωνα με δύο άρθρα που δημοσιεύθηκαν στις 26 Μαρτίου 2012, αναπτύσσεται έντονη επιχειρηματολογία όσον αφορά μία επικείμενη επίθεση στο Ιράν από τους συγγραφείς Matthew Kroenig και Colin H. Kahl.

Σύμφωνα με τον Matthew Kroenig και το άρθρο του 'Είναι ώρα για επίθεση κατά του Ιράν – Γιατί ένα χτύπημα είναι η λιγότερο κακή επιλογή'⁵⁷⁵, ο συγγραφέας αναφέρει ότι χρόνια διεθνούς πίεσης απέναντι στο κράτος του Ιράν, δεν κατάφεραν να εμποδίσουν την προσπάθεια εφαρμογής ενός πυρηνικού προγράμματος από το τελευταίο. Τα πορίσματα του ΙΑΕΑ⁵⁷⁶ για το Ιράν, έδειχναν ότι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν ξεπέρασε τις κυρώσεις και τα σαμποτάζ, δοκιμάζοντας πυρηνικούς μηχανισμούς ενεργοποίησης και επανασχεδιάζοντας πυραύλους. Επειδή, η προσπάθεια αποτροπής της ανάπτυξης πυρηνικών από το Ιράν αλλά και οι διαπραγματεύσεις δε φαίνεται να έχουν επιφέρει αποτελέσματα, ο Matthew Kroenig υποστηρίζει⁵⁷⁷ ότι οποιαδήποτε στιγμή είναι κατάλληλη για επίθεση. Με την επίθεση θα

⁵⁷⁵ Matthew Kroenig, Είναι Ώρα για Επίθεση κατά του Ιράν, Γιατί ένα χτύπημα είναι η λιγότερο κακή επιλογή, Foreign Affairs, the Hellenic Edition, 26.03.2012, διαθέσιμο

στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68716/matthew-kroenig/einai-ora-gia-epithesi-kata-toy-iran>

⁵⁷⁶ International Atomic Energy Agency, Information Circular, IAEA-International Atomic Energy Agency, 22.04.1970, διαθέσιμο στο: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Infcirc140.pdf>

⁵⁷⁷ Matthew Kroenig, Είναι Ώρα για Επίθεση κατά του Ιράν, Γιατί ένα χτύπημα είναι η λιγότερο κακή επιλογή, Foreign Affairs, the Hellenic Edition, 26.03.2012, διαθέσιμο

στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68716/matthew-kroenig/einai-ora-gia-epithesi-kata-toy-iran>

εξαλειφθεί μεγάλο μέρος των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν. Ωστόσο, επειδή ο συγγραφέας αναγνωρίζει ότι δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι το Ιράν δε θα ξαναχτίσει τα εργοστάσιά του από την αρχή και ότι αντιθέτως η αποφασιστικότητα του κράτους για απόκτηση πυρηνικής τεχνολογίας ξανά ως μέσου επιβολής αντιποίνων ή μελλοντικής προστασίας θα γίνει πιο έντονη από ποτέ, στην περίπτωση αυτή οι Η.Π.Α. θα έχουν απλά καθυστερήσει το αναπόφευκτο. Ο Kroenig, υποστηρίζει ότι μία επιτυχής επίθεση στο Ιράν, θα έχει ως συνέπεια την αφαίρεση κινήτρων από άλλα έθνη της περιοχής να επιχειρήσουν κάτι αντίστοιχο, ξεκινώντας δικά τους προγράμματα και με τον τρόπο αυτό θα ενισχυθεί η παγκόσμια μη – διάδοση των πυρηνικών όπλων. Κατά την άποψή του οι Η.Π.Α. θα έχουν να επιλέξουν σύντομα ανάμεσα σε μία συμβατική σύγκρουση με το Ιράν και σε έναν πιθανό πυρηνικό πόλεμο.

Από την άλλη πλευρά, ο Colin H. Kahl ⁵⁷⁸, απαντώντας στο άρθρο του Matthew Kroenig αναφέρει ότι η επιχειρηματολογία του τελευταίου είναι άκρως παραπλανητική.

Ο Colin H. Kahl, σχολιάζοντας τη φράση του Kroenig ⁵⁷⁹ ότι η Τεχεράνη θα μπορούσε να φτιάξει το πρώτο της πυρηνικό όπλο σε διάστημα έξι μηνών, από τη στιγμή που θα αποφάσιζε κάτι τέτοιο, καταλήγει ότι κάτι τέτοιο είναι ανέφικτο και παραπλανητικό. Όπως επισημαίνει, η παραγωγή ουρανίου για όπλα και ο χρόνος που απαιτείται για την κατασκευή μίας βόμβας πυρηνικής δεν είναι αντίστοιχος. Ο αρθρογράφος τονίζει ότι ακόμα και αν μέσα σε έξι μήνες το Ιράν φτιάξει μία πυρηνική βόμβα, χρειάζεται πολύ περισσότερο

⁵⁷⁸ Colin H. Kahl, Δεν είναι ώρα για επίθεση κατά του Ιράν, Γιατί ο Πόλεμος θα πρέπει να είναι η εσχάτη λύση, Foreign Affairs, the Hellenic Edition, 26.03.2012, διαθέσιμο

στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68718/colin-h-kahl/den-einai-ora-gia-epithesi-kata-toy-iran>

⁵⁷⁹ Matthew Kroenig, Είναι Ώρα για Επίθεση κατά του Ιράν, Γιατί ένα χτύπημα είναι η λιγότερο κακή επιλογή, Foreign Affairs, the Hellenic Edition, 26.03.2012, διαθέσιμο

στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68716/matthew-kroenig/einai-ora-gia-epithesi-kata-toy-iran>

χρόνο για να δημιουργήσει μία ελέγξιμη πυρηνική συσκευή και ακόμα περισσότερο για ένα έτοιμο όπλο.

Η άποψη ότι οι πιθανές καταστροφικές συνέπειες θα μπορούσαν να μετριαστούν αν οι Η.Π.Α. χρησιμοποιήσουν μία κλιμακούμενη σύρραξη είναι μία οφθαλμαπάτη. Ένας πόλεμος με το Ιράν θα ήταν μόνο βίαιος, καταστροφικός και με ολέθριες συνέπειες και απώλειες στην ευρύτερη περιοχή. Τα υπόλοιπα κράτη που σύμφωνα με τις υποθέσεις του Kroenig, θα παρέμεναν εκτός διαμάχης είναι μία δύσκολη έως ανέφικτη υπόθεση. Το Ιράν είναι βέβαιο ότι θα προσπαθούσε να εμπλέξει και το Ισραήλ στη σύγκρουση, υπονομεύοντας την υποστήριξη των Η.Π.Α. από βασικά αραβικά καθεστώτα. Όπως υποστηρίζει ο Colin H. Kahl⁵⁸⁰, μπορεί το Ισραήλ να παρέμεινε στο περιθώριο κατά τη διάρκεια του πολέμου στον Κόλπο το 1990-1991, όμως η απειλή από τους πυραύλους και τους φίλους του Ιράν σήμερα είναι κατά πολύ μεγαλύτερη από εκείνη που υπήρχε από το Ιράκ πριν από δύο δεκαετίες.

Οι ισλαμιστικές εξτρεμιστικές οργανώσεις που βρίσκονται σε απόλυτη άνοδο σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή, θα μπορούσαν να μετατρέψουν το λαϊκό αντικαθεστωτικό αίτημα της Αραβικής άνοιξης σε αποφασιστικά αντι-αμερικανικό. Με άλλα λόγια, ένα χτύπημα από την πλευρά των αμερικανών θα μετέτρεπε εύκολα τις περιφερειακές συμπάθειες πάλι υπέρ της Τεχεράνης, επιτρέποντας στο Ιράν να παρουσιαστεί ως θύμα και να αποκτήσει τη θέση του επικεφαλής της αντιδυτικής αντίστασης στην περιοχή. Ακόμα όμως και θετική να ήταν η έκβαση μίας αναμέτρησης με το Ιράν όπως υποστηρίζει ο Kroenig, κατά την άποψη του Colin H. Kahl, τα αποτελέσματα δε θα ήταν σε

⁵⁸⁰Colin H. Kahl, Δεν είναι ώρα για επίθεση κατά του Ιράν, Γιατί ο Πόλεμος θα πρέπει να είναι η εσχάτη λύση, Foreign Affairs, the Hellenic Edition, 26.03.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68718/colin-h-kahl/den-einai-ora-gia-epithesi-kata-toy-iran>

καμία περίπτωση μόνιμα. Τέλος, μία επίθεση κατά του Ιράν θα μπορούσε να οδηγήσει σε άμεση υποχώρηση του Ιράν από τη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων⁵⁸¹, που μέχρι σήμερα αποτελεί μία έστω και έμμεσα, επικοδομητική βάση συνεννόησης. Η άποψη όσων διατείνονται ότι η μη επίθεση στο Ιράν δηλώνει την έλλειψη διάθεσης από πλευράς Η.Π.Α. να χρησιμοποιήσουν βία δεν ευσταθεί, καθώς ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Barack Obama τόσο με την επέμβαση στο Αφγανιστάν και την επιδρομή για το φόνο του Osama Bin Laden, όσο και με την αεροπορική εκστρατεία του NATO της οποίας ηγήθηκε προκειμένου να εκδιωχθεί από τη Λιβύη ο Qaddafi, έχει δείξει ότι είναι πρόθυμος να χρησιμοποιήσει ισχύ, τόσο μονομερώς όσο και ως μέρος μιας συμμαχίας, προκειμένου να υπερασπιστεί τα συμφέροντα των Η.Π.Α.

Αντίστοιχη αρθρογραφία όσον αφορά το Ιράν και το αν πρέπει ή όχι να αποκτήσει πυρηνική βόμβα, συναντούμε στο περιοδικό Foreign Affairs– The Hellenic Edition, με τα άρθρα της 1^{ης} Οκτωβρίου 2012 « Γιατί το Ιράν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα – Η πυρηνική ισορροπία θα σημάνει σταθερότητα» του Kenneth N. Waltz⁵⁸² και «Γιατί το Ιράν δεν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα – Ένα πυρηνικό Ιράν θα διαταράξει ανεπανόρθωτα τις ισορροπίες στην περιοχή» του Ιωάννη Π. Σωτηρόπουλου.⁵⁸³

⁵⁸¹ UNODA-United Nations Office for Disarmament Affairs, Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) διαθέσιμο στο: <http://www.un.org/disarmament/WMD/Nuclear/NPTtext.shtml>

⁵⁸² Kenneth N. Waltz, Γιατί το Ιράν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Η πυρηνική ισορροπία θα σημάνει σταθερότητα, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68971/kenneth-n-waltz/giati-to-iran-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba>

⁵⁸³ Ιωάννης Π. Σωτηρόπουλος, Γιατί το Ιράν δεν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Ένα πυρηνικό Ιράν θα διαταράξει ανεπανόρθωτα τις ισορροπίες στην περιοχή, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68973/ioannis-p-sotiropoulos/giati-to-iran-den-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba>

Σύμφωνα με τον Kenneth N. Waltz⁵⁸⁴, τόσο η διπλωματία με ταυτόχρονη εφαρμογή σοβαρών κυρώσεων όσο και οι οικονομικές κυρώσεις, δεν αποθαρρύνουν την προσπάθεια μίας χώρας που στοχεύει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα. Επίσης, κατά τον αναλυτή, η απόκτηση ενός εξελιγμένου πυρηνικού προγράμματος χωρίς την κατοχή μίας πραγματικής βόμβας δε σημαίνει ότι το Ιράν δε θα εξακολουθούσε να αποτελεί απειλή, καθώς θα σήμαινε ότι είναι ικανό να παραγάγει ένα πραγματικό πυρηνικό όπλο σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Μάλιστα, η εναλλακτική αυτή δυνατότητα της απόκτησης όλης της τεχνολογίας που οδηγεί στην κατασκευή μίας πυρηνικής βόμβας χωρίς την ύπαρξη βόμβας, εξασφαλίζει στους σκληροπυρηνικούς ηγέτες του Ιράν το αίσθημα ασφάλειας που παρέχει η πυρηνική τεχνολογία για ένα κράτος, χωρίς το μειονέκτημα της αναγκαστικής διεθνούς απομόνωσης και καταδίκης από τα υπόλοιπα κράτη.

Στη σημερινή κρίση κατά τον Waltz, συμβάλλει περισσότερο το πυρηνικό μονοπώλιο του Ισραήλ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και όχι η πυρηνική τεχνολογική ανάπτυξη του Ιράν. Το Ισραήλ όπως είναι φυσικό θέλει να διατηρήσει το μονοπώλιό του στην περιοχή και για το λόγο αυτό άλλωστε βομβάρδισε το Ιράκ το 1981 και τη Συρία το 2007. Επειδή όμως μακροπρόθεσμα δε δύναται να επέλθει ισορροπία στην περιοχή, εάν δεν υπάρξει ακόμα ένας πόλος πυρηνικής ισχύος ο αρθρογράφος τονίζει την αναγκαιότητα απόκτησης πυρηνικού προγράμματος από το Ιράν⁵⁸⁵. Μάλιστα,

⁵⁸⁴ Kenneth N. Waltz, Γιατί το Ιράν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Η πυρηνική ισορροπία θα σημάνει σταθερότητα, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68971/kenneth-n-waltz/giati-to-iran-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba>

⁵⁸⁵ International Atomic Energy Agency, Information Circular, IAEA-International Atomic Energy Agency, 22.04.1970, διαθέσιμο στο: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infocircs/Others/infocirc140.pdf>

ορθώς επισημαίνει ότι η συζήτηση γύρω από το πυρηνικοποιημένο Ιράν⁵⁸⁶ έχει διογκωθεί, καθώς έχει επικρατήσει η στρεβλή εικόνα ότι η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν αποτελεί ένα παράλογο καθεστώς.

Όμως η πεποίθηση αυτή είναι απόλυτα εσφαλμένη. Παρά τη ρητορική μίσους που προσπαθούν να εμφυσήσουν οι σκληροπυρηνικοί ηγέτες του Ιράν στο λαό τους, δε διαθέτουν ούτε ίχνος αυτοκαταστροφής. Η έλλειψη ουσιαστικής γνώσης για το καθεστώς του Ιράν και η εσφαλμένη αντίληψη ότι λειτουργεί κάτω από τη σκιά του παραλογισμού, θα μπορούσαν να οδηγήσουν τις Η.Π.Α. και το Ισραήλ σε μοιραία λάθη.

Σύμφωνα με τον Waltz⁵⁸⁷, οι προθέσεις του Ιράν σαφώς και δε μπορούν να είναι απόλυτα διαυγείς και ξεκάθαρες, αλλά το γεγονός ότι επιθυμεί με κάθε τρόπο να αποκτήσει πυρηνικά όπλα, στηρίζεται περισσότερο στη λογική της επίτευξης της ασφάλειάς του και δεν υποκρύπτει κίνητρα επιθετικότητας. Παράδειγμα για αυτό αποτελεί και το γεγονός ότι τον Ιανουάριο του 2012 που ανακοινώθηκε το εμπάργκο επί του ιρανικού πετρελαίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου το Ιράν να συμμορφωθεί με τους περιορισμούς που έθετε η δύση στην ανάπτυξη του πυρηνικού του οπλοστασίου και ενώ το τελευταίο απειλούσε ότι θα κλείσει τα στενά του Ορμούζ, δεν προέβη σε μία τέτοια ενέργεια. Το ιρανικό καθεστώς κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μία τέτοια κίνηση θα προκαλούσε μία ταχεία και καταστροφική απάντηση. Συνεπώς, η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, δεν είναι σε πολιτικό επίπεδο ένα παράλογο καθεστώς, που λειτουργεί ανεξέλεγκτα και χρησιμοποιεί την ισχύ του χωρίς να

⁵⁸⁶ International Atomic Energy Agency, Information Circular, IAEA-International Atomic Energy Agency, 22.04.1970, διαθέσιμο στο: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infocircs/Infocirc140.pdf>

⁵⁸⁷ Kenneth N. Waltz, Γιατί το Ιράν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Η πυρηνική ισορροπία θα σημάνει σταθερότητα, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68971/kenneth-n-waltz/giati-to-iran-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba>

λαμβάνει υπόψη του τις συνισταμένες των πράξεών του. Το Ιράν είναι ένα κράτος που ζυγίζει τις αποφάσεις του και δρα στο βαθμό και με τα μέσα που απαιτούνται κάθε φορά. Κατά την άποψη του αναλυτή, η ιστορία μέχρι σήμερα, αυτό αποδεικνύει.

Στον αντίποδα της θεωρίας του Kenneth N. Waltz⁵⁸⁸, βρίσκεται η άποψη του Ιωάννη Π. Σωτηρόπουλου⁵⁸⁹, ο οποίος στο περιοδικό Foreign Affairs, απαντώντας στην επιχειρηματολογία του διάσημου διεθνολόγου, απορρίπτει το ενδεχόμενο της απόκτησης από την Τεχεράνη πυρηνικής βόμβας ως καταστροφικό. Ένα τέτοιο σενάριο κατά την άποψή του, θα μπορούσε μόνο ολέθριες συνέπειες να έχει, καθώς θα διαταράσσονταν ανεπιστρεπτί οι σχέσεις του Ιράν με τα γειτονικά κράτη. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι με την απόκτηση πυρηνικής βόμβας από το Ιράν, οι σιιτικοί πληθυσμοί του Αφγανιστάν θα νιώσουν χωρίς την παραμικρή ενθάρρυνση από το ιρανικό καθεστώς αυτοπεποίθηση, ενώ το Πακιστάν το οποίο παραδοσιακά ελέγχει σε ιδεολογικό επίπεδο αλλά και πολιτικά την Καμπούλ, θα αναγκαστεί να αναδιπλωθεί, προσπαθώντας να αξιοποιήσει ολοένα και περισσότερο τα εθνοφυλετικά δίκτυα των Παστούν και των Ταλιμπάν, προκειμένου να μπορέσει να συνεχίσει την ιστορικά παραδοσιακή εξάρτηση του Αφγανιστάν από τη θρησκευτική και ιδεολογική ταυτότητα της Ισλαμαμπάντ. Η Ινδία η οποία διαθέτει τον τρίτο πολυπληθέστερο στρατό στο Αφγανιστάν και έχει συνάψει συμφωνίες για την παροχή εκπαίδευσης και εξοπλισμού στο

⁵⁸⁸ Kenneth N. Waltz, Γιατί το Ιράν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Η πυρηνική ισορροπία θα σημάνει σταθερότητα, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68971/kenneth-n-waltz/giati-to-iran-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba>

⁵⁸⁹ Ιωάννης Π. Σωτηρόπουλος, Γιατί το Ιράν δεν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Ένα πυρηνικό Ιράν θα διαταράξει ανεπανόρθωτα τις ισορροπίες στην περιοχή, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68973/ioannis-p-sotiropoulos/giati-to-iran-den-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba>

Αφγανιστάν, προσπαθεί να εξασφαλίσει μία όσο το δυνατόν μεγαλύτερη στρατηγική επιρροή στην Καμπούλ. Αποτέλεσμα θα είναι η όλο και μεγαλύτερη αναδίπλωση του Πακιστάν από την περιοχή του Αφγανιστάν.

Κάτι τέτοιο, θα οδηγήσει το Πακιστάν στην αναζήτηση νέων συμμάχων στην περιοχή, ξεκινώντας από την αντι-ιρανική Άγκυρα, φτάνοντας μέχρι και τη σουνιτική Σαουδική Αραβία. Καταλήγει ο Ιωάννης Π. Σωτηρόπουλος⁵⁹⁰ ότι η απόκτηση της πυρηνικής βόμβας από το Ιράν, θα αποτελέσει το εφαλτήριο για μία μετατροπή των ισορροπιών και των επιρροών στην περιοχή, με έκδηλη την αντιπαράθεση ανάμεσα στο σουνιτικό και το σιιτικό στοιχείο.

Ωστόσο, αν μελετήσει κανείς με περισσότερο βάθος την άποψη του αρθρογράφου, θα συμπεράνει πως οι υποθέσεις στις οποίες βασίζεται η επιχειρηματολογία του δεν είναι και τόσο βάσιμες για την εξέλιξη των ισορροπιών στη Μέση Ανατολή.

Ειδικότερα, αξίζει να σημειωθεί ότι η διαμάχη ανάμεσα στο σιιτικό και το σουνιτικό Ισλάμ⁵⁹¹, αποτελεί μία μακροχρόνια αντιπαράθεση που έχει τις ρίζες της βαθιά μέσα στην ιστορία των λαών του Ισλάμ. Οι εντάσεις που δημιουργούνται ανάμεσα στις δύο όψεις της μουσουλμανικής θρησκείας κατά διαστήματα, σίγουρα πυροδοτούνται από συγκεκριμένες εξελίξεις και αφορμές, όμως σήμερα για πρώτη φορά γίνεται φανερή η πρωτοκαθεδρία της τάσης επικράτησης φονταμενταλιστικών ισλαμικών κινημάτων έναντι της τάσης αντιπαράθεσης σιιτών – σουνιτών, η οποία ναι μεν είναι αναπόφευκτη και δύναται να πυροδοτηθεί από μία πιθανή απόκτηση πυρηνικής βόμβας

⁵⁹⁰ Ιωάννης Π. Σωτηρόπουλος, Γιατί το Ιράν δεν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Ένα πυρηνικό Ιράν θα διαταράξει ανεπανόρθωτα τις ισορροπίες στην περιοχή, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68973/ioannis-p-sotiropoylos/giati-to-iran-den-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba>

⁵⁹¹ Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama from Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013, Chapter 5. Ulama and the Islamists in the Political Field, pages 163-212.

από το Ιράν, ωστόσο όμως, θα είναι δευτερεύουσα για αρκετό καιρό, καθώς τα ήδη ακραία ισλαμιστικά δόγματα⁵⁹² που έχουν αρχίσει να κυριαρχούν σε πολλές γειτονικές χώρες, φέρνουν για πρώτη φορά με τόσο απειλητικό τρόπο το δυτικό καπιταλισμό αντιμέτωπο με το εξεγερμένο Ισλάμ.

Επιπλέον, η Τουρκία δεν αποτελούσε ουδέποτε σύμμαχο του Ιράν, επομένως η απόκτηση πυρηνικής βόμβας από την Τεχεράνη⁵⁹³ θα εντείνει την πίεση στην Άγκυρα, αλλά δε θα διαμορφώσει κάποιο καινούργιο σκηνικό στην περιοχή. Από την άλλη πλευρά, η Δαμασκός διαθέτει ισχυρούς δεσμούς με το Ιράν και η ενίσχυση των πυρηνικών του τελευταίου, θα ισχυροποιήσει τους δεσμούς αυτούς. Η αναζήτηση συμμάχων από το Πακιστάν μετά από την αναδίπλωσή του σε περίπτωση ενθάρρυνσης των σιιτών του Αφγανιστάν, ίσως να οδηγήσει το κράτος σε προσπάθεια συνεννόησης με τη Σαουδική Αραβία. Όμως και η Σαουδική Αραβία κρατά ήδη εδώ και χρόνια σε απομόνωση την Τεχεράνη. Η νέα απειλή που θα αποτελεί το Ιράν για τα γειτονικά κράτη θα είναι μεν μεγάλη αλλά δεν πρόκειται να του κοστίσει περισσότερους εχθρούς ή φίλους από αυτούς που ήδη διαθέτει. Αντιθέτως, θα αυξηθεί το κύρος του κράτους στην περιοχή και πιθανόν να αποτελέσει νέο πόλο ισχύος εξισορροπώντας τη δυτική ισχύ. Είναι πολύ πιθανό, αν κάτι τέτοιο συμβεί, τα αραβικά κράτη στις διαπραγματεύσεις τους με τις Η.Π.Α. να υπολογίζουν ως άσσο στο μανίκι για περαιτέρω πιέσεις, ένα πυρηνικά ισχυρό Ιράν, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα λείπουν οι εντάσεις και οι συμμαχίες σε γειτονικό επίπεδο.

⁵⁹² Ιωάννης Θ. Μάζης, Οι Νέοι Μοχλοί εξελίξεων στη Μέση Ανατολή, Οι στρατηγικές των Η.Π.Α. στην περιοχή μπορεί να φέρουν το αντίθετο από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, 10.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68987/ioannis-th-mazis/oi-neoi-moxloi-ekselikseon-sti-mesi-anatoli>

⁵⁹³ International Atomic Energy Agency, Information Circular, IAEA-International Atomic Energy Agency, 22.04.1970, διαθέσιμο στο: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/infcirc140.pdf>

Παράδειγμα άλλωστε αυτού του συμπεράσματος αποτελεί και η προσπάθεια της Τουρκίας να ξεφύγει από τους περιορισμούς που επιβάλλει η Συνθήκη για τη Μη Διάδοση των Πυρηνικών Όπλων⁵⁹⁴, καταψηφίζοντας τον Ιούνιο του 2010⁵⁹⁵ το νέο καθεστώς κυρώσεων του Ο.Η.Ε που θα στόχευαν τον ιρανικό στρατό. Οι ανησυχίες για τη μετακίνηση της Άγκυρας προς τα ανατολικά είναι σαφώς υπερβολικές. Την Τουρκία τη χωρίζουν πολλά με το Ιράν ήδη από το 16^ο αιώνα. Η Συρία και το καθεστώς του Bassar-Al-Assad⁵⁹⁶ που υποστηρίζεται ενεργά από το Ιράν, καθώς και η υποστήριξη της Άγκυρας προς τη συριακή αντιπολίτευση, αποτελούν μόνιμο αγκάθι για τις σχέσεις των δύο κρατών. Η πτώση του Bassar-Al-Assad θα αφήσει το Ιράν ακόμα πιο απομονωμένο και έκθετο στην περιοχή, γεγονός που συνεπάγεται μία βαθιά διχόνοια ανάμεσα στην Τουρκία και το Ιράν.

Επιπλέον η επικοινωνία μεταξύ των Κούρδων στο Ιράν, τη Συρία, το Ιράκ και την Τουρκία αυξάνεται σε μία προσπάθεια να συντονίσουν τις προσπάθειές τους. Τούρκοι αξιωματούχοι ανησυχούν ότι κάποια στιγμή το Ιράν και η Συρία θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ενεργά το ΡΚΚ⁵⁹⁷, κάτι που έχουν κάνει και στο παρελθόν, με τη φιλοδοξία να αποδυναμώσουν την Άγκυρα.

Παρόλα αυτά, η ενέργεια της Άγκυρας τον Ιούνιο του 2010, δηλώνει ότι η Τουρκία επιθυμεί να διατηρεί κάτω από όλες αυτές τις αντιξοότητες ένα φιλικό

⁵⁹⁴UNODA-United Nations Office for Disarmament Affairs, Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) διαθέσιμο στο:<http://www.un.org/disarmament/WMD/Nuclear/NPTtext.shtml>

⁵⁹⁵F. Staphen Larrabee, Η ανύπαρκτη συμμαχία μεταξύ της Τουρκίας και του Ιράν, Πώς οι δύο χώρες ανταγωνίζονται μετά την Αραβική Άνοιξη, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 27.07.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68891/f-stephens-larrabee/i-anyarkti-symmaxia-metaksy-tis-toyrkias-kai-toy-iran>

⁵⁹⁶Michael Weiss, Πώς θα εκδιωχθεί ο Ασαντ και γιατί οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να το προσπαθήσουν, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 29.08.2013, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/69450/michael-weiss/pos-tha-ekdiokthei-o-asant>

⁵⁹⁷Inch by Inch, Turkey and its Kurds, New Tensions emerge between the Government and the PKK, The Economist, 14.09.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.economist.com/news/europe/21586324-new-tensions-emerge-between-government-and-pkk-inch-inch>

πέπλο με το Ιράν, διστάζοντας να συμμετέχει ανοιχτά σε μία αντι-ιρανική συμμαχία. Αυτό σημαίνει ότι η Τουρκία θα επιδιώκει να χρησιμοποιεί ενίοτε ως μοχλό πίεσης το Ιράν στις διαπραγματεύσεις της με τις Η.Π.Α. και από την άλλη θα διστάζει από φόβο να διαταράξει την ισορροπία με το Ιράν χωρίς να υπολογίζει και το κόστος.

Η διαλεκτική που έχει προκύψει το τελευταίο διάστημα αναφορικά με το Ισλάμ, τις τρέχουσες εξελίξεις σε όλη τη Μέση Ανατολή με την εμφάνιση σκληροπυρηνικών ισλαμιστών και τις μακροπρόθεσμες προοπτικές διατήρησης της ισορροπίας στην περιοχή, είναι πρωτοφανής.

Στη Συρία, κορυφώνονται καθημερινά οι εμφύλιες συρράξεις⁵⁹⁸ ανάμεσα στο καθεστώς της κυβέρνησης του Bassar-al- Assad και τους αντικαθεστωτικούς.

Η χώρα αποτελεί εδώ και μήνες σκηνικό βίας και πολέμου, με εκατοντάδες νεκρούς, καταστροφές, πυρκαγιές και εκρήξεις. Αντίστοιχα, στην Αίγυπτο, μετά την έλευση στην εξουσία του Mohammed Morsi⁵⁹⁹, ο οποίος προέρχεται από την Κοινότητα των Αδελφών Μουσουλμάνων, το σκηνικό της καθημερινής ζωής στη χώρα αλλάζει καθώς η κοινωνία γίνεται κάθε μέρα και πιο συντηρητική, δυσκολεύοντας τη ζωή των γυναικών. Οι παρενοχλήσεις απέναντι στις γυναίκες μετά την εκλογή του νέου προέδρου, αποτελούν καθημερινό φαινόμενο, ενώ η χώρα μοιάζει να στρέφεται προς την πιο παραδοσιακή ισλαμική ηθική, απαγορεύοντας στις νεαρές αιγύπτειες να κυκλοφορούν ασυνόδευτες ακόμα και όταν φορούν την ισλαμική μαντίλα. Η

⁵⁹⁸ Anne Barnard, In Syria's Largest City, Fire Ravages Ancient Market, *International New York Times*, 29.09.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2012/09/30/world/middleeast/fire-sweeps-through-ancient-souk-of-aleppo-citys-soul.html?ref=middleeast&r=0>

⁵⁹⁹ Πέτρος Παπακωνσταντίνου, "Ο Μόρσι εξασφαλίζει στήριξη από τη Δύση και επιτυγχάνει μία σημαντική νίκη κατά των στρατιωτικών στην Αίγυπτο", *Η Καθημερινή*, 09.09.2012, διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_world_2_09/09/2012_494983

νέα κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι έχει λάβει σοβαρά υπόψη της το ζήτημα, αλλά δε φαίνεται να αποτελεί ακόμα προτεραιότητα.

Στη Λιβύη, ο δικτάτορας Qaddafi, ο οποίος επί δεκαετίες κατέστειλε τις διαμαρτυρίες που εναντιώνονταν στην κυβέρνησή του, ανατράπηκε τον Αύγουστο του 2011⁶⁰⁰ από τις Η.Π.Α.. Ο θάνατός του σηματοδοτεί το τέλος εποχής για μια γενιά ξεπερασμένων εθνικιστών ηγετών που όνειρό τους ήταν η υλοποίηση της παναραβικής ιδέας. Ωστόσο, ο ηγέτης της Λιβύης έγινε δεσποτικός και αυτό διήρκεσε ολόκληρες δεκαετίες. Κατέστειλε κάθε μορφή αντιπολίτευσης, πραγματοποιώντας λαϊκές δίκες, βασανισμούς και εκτελέσεις.⁶⁰¹ Άνθρωποι του καθεστώτος δολοφονούσαν συχνά διαφωνούντες σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, ενώ ήδη τις δεκαετίες του 1970 και 1980, υποστηρίζοντας τρομοκρατικές ομάδες μετατράπηκε σε διεθνής παρίας από τη δύση. Μέσα στη δεκαετία του 1990, οι σχέσεις του αποκαταστάθηκαν με τη δύση. Αλλά αυτή η ισορροπία δε θα κρατούσε για πολύ. Ο εμφύλιος πόλεμος που ξέσπασε το 2011, ανέτρεψε το δικτάτορα από την εξουσία, διώχνοντας μία χρόνια πληγή από την περιοχή, η οποία στο μυαλό των αμερικανών ήταν επίφοβη να εμπλέξει και γειτονικές αφρικανικές χώρες, όπως το Νίγηρα σε εχθροπραξίες, δεδομένης της εκτεταμένης κρύπτης όπλων που αποτελεί η Λιβύη.

Η ανατροπή του δικτάτορα της Λιβύης όμως δεν αποτελεί εγγύηση της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή, ούτε και προσωρινά. Στις 11 Σεπτεμβρίου του 2012, συμβολική ημέρα μνήμης για τους αμερικανούς μετά

⁶⁰⁰ Mohamad Bazzi, Ο Θάνατος της γενιάς του Μουαμάρ Καντάφι, Τέλος Εποχής για τους Άραβες Δικτάτορες, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 21.10.2011, διαθέσιμο στο:

<http://foreignaffairs.gr/articles/68486/mohamad-bazzi/o-thanatos-tis-genias-toy-moyamar-kantafi>

⁶⁰¹ Mohamad Bazzi, Ο Θάνατος της γενιάς του Μουαμάρ Καντάφι, Τέλος Εποχής για τους Άραβες Δικτάτορες, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 21.10.2011, διαθέσιμο στο:

<http://foreignaffairs.gr/articles/68486/mohamad-bazzi/o-thanatos-tis-genias-toy-moyamar-kantafi>

την πτώση των διδύμων πύργων, ο αμερικανός πρέσβης του προξενείου της Βεγγάζης, δολοφονήθηκε από ριζοσπαστικούς ισλαμιστές. Ο φαύλος κύκλος βίας που έχει ξεκινήσει στην περιοχή, καταδεικνύει ότι οι ριζοσπάστες ισλαμιστές έχουν δύναμη και όρεξη για εκδίκηση.

Το χάος που προκλήθηκε στη Βεγγάζη από τη δολοφονία του αμερικανού πρέσβη, ξεκίνησε ήδη από την Αίγυπτο όταν ο Ali Gomaa⁶⁰², ο μεγάλος μουφτής της Αιγύπτου καταδίκασε δημόσια την ταινία “Innocence of the Muslims”, και την οποία χαρακτήρισε ως προσβλητική για όλους τους μουσουλμάνους. Η κυβέρνηση του Μόρσι συνακόλουθα, η οποία καθοδηγείται από τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, ακολούθησε το παράδειγμα του μεγάλου μουφτή και απαίτησε δημόσια συγγνώμη και ποινική δίωξη των κινηματογραφιστών. Η ένταση αναζωπυρώθηκε και στη συνέχεια 3.000 διαδηλωτές πολιόρκησαν την πρεσβεία των Η.Π.Α. στο Κάιρο. Αντίστοιχα, ένας ένοπλος όχλος επιτέθηκε στο προξενείο των Η.Π.Α. στη Βεγγάζη δολοφονώντας τον αμερικανό πρέσβη J. Christopher Stevens.

Ο Πρόεδρος της Αιγύπτου Μόρσι, φαίνεται πώς αναλαμβάνοντας την κυβέρνηση παίζει τον ίδιο ρόλο που έπαιζε και ο προκάτοχός του Hosni Mubbaraq, ο οποίος προκαλώντας διαδηλώσεις προσπαθούσε να εδραιώσει την εξουσία του.

Αξιοσημείωτο είναι, ότι το περιστατικό της έντασης που προκλήθηκε στο Κάιρο από την υβριστική ταινία για το Μωάμεθ, ξεκίνησε από έναν δορυφορικό τηλεοπτικό σταθμό της Αιγύπτου, ο οποίος διοικείται από

⁶⁰²Jytte Klausen, Η Αίγυπτος ρίχνει λάδι στη φωτιά, Γιατί ο Μόρσι εκμεταλλεύθηκε την ταινία για το Μωάμεθ και γιατί αυτό ήταν μια κακή κίνηση, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 17.09.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68953/jytte-klausen/i-aigyptos-rixnei-ladi-sti-fotia>

σαλαφίτες⁶⁰³ και πρόβαλλε αποσπάσματα της ταινίας. Οι εντάσεις που προκλήθηκαν δόνησαν την Αίγυπτο, τη Λιβύη, την Τυνησία και την Υεμένη.

Οι σαλαφίτες δεν αποτελούν την πλειοψηφία του πληθυσμού σε καμία από τις χώρες αυτές, αλλά ωστόσο λαμβάνουν τεράστια χρηματοδότηση από τις πλούσιες χώρες του Περσικού Κόλπου και ιδιαίτερα το Κουβέιτ, το Κατάρ και τη Σαουδική Αραβία.

Οι ομάδες των σαλαφιτών δεν επιδιώκουν να καταλάβουν την εξουσία του κράτους με τη βία αλλά ούτε και μέσω των εκλογών. Εκείνο που επιθυμούν, παρά το μικρό τους αριθμό, είναι να χρησιμοποιήσουν τη δημόσια οργή, προκειμένου να ωθήσουν τα κράτη προς τα δεξιά. Στην Αίγυπτο, όπου οι σαλαφίτες υποστηρίζονται από ισχυρούς πολιτιστικούς θεσμούς, μπορούν να επιτύχουν κάτι τέτοιο πολύ εύκολα, μέσα από την επίδειξη δύναμης σε διαδηλώσεις.

Αν οι θεσμοί απουσιάζουν οι σαλαφίτες χρησιμοποιούν το κήρυγμα και τη δημόσια επαγρύπνηση για να προκαλέσουν τα υφιστάμενα καθεστώτα.

Στην Αίγυπτο, οι σαλαφίτες ελέγχουν το ένα τέταρτο του κοινοβουλίου. Η Μουσουλμανική Αδελφότητα που κέρδισε τις εκλογές (βουλευτικές και προεδρικές) και είναι βαθιά συντηρητική, αλλά όχι όσο οι σαλαφιστές, δε μπορεί να αγνοήσει μία σημαντική μερίδα του κοινοβουλίου, που κινείται μάλιστα προς την κατεύθυνση της κινητοποίησης ενός συντάγματος που θα έχει ως ύψιστη αρχή τον ισλαμικό νόμο.

⁶⁰³William McCants, Οι πηγές ισχύος των Σαλαφιτών, σκληρές πολιτικές στην καινούργια Μέση Ανατολή, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 21.09.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68961/william-mccants/oi-piges-isxyos-ton-salafiton>

Ακόμα και ο Μόρσι⁶⁰⁴, αψηφά πολλές φορές τις προκλήσεις που προέρχονται από την πλευρά τους είτε ελπίζοντας σε φιλικές σχέσεις μαζί τους, είτε φοβούμενος την οργή τους.

Εκείνο που είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό και αποτελεί το λόγο που ένα τέτοιο κίνημα απασχολεί την παρούσα μελέτη, είναι η φύση των καθεστώτων σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή και την Αίγυπτο. Τα σκληροπυρηνικά ισλαμικά καθεστώτα⁶⁰⁵ που δρουν ταυτόχρονα σε όλη την ευρύτερη περιοχή, μάχονται να αποτελέσουν τους νόμιμους κηδεμόνες της δημόσιας σφαίρας και ενεργούν απόλυτα, με τρόπο που θα τους εξασφαλίσει ότι και οι υπόλοιποι τους βλέπουν έτσι.

Κάτι τέτοιο συνεπάγεται ότι η επικράτηση στις περισσότερες χώρες των ακραίων αυτών κινημάτων, σε συνδυασμό με την απειλή που αποτελεί το Ιράν εξαιτίας της ανάπτυξης των πυρηνικών του υποδομών, θα προκαλέσει ριζική αλλαγή του σκηνικού. Το νέο σκηνικό που θα διαμορφωθεί και δεδομένου του ότι η Τεχεράνη δε θα αναστείλει στο άμεσο μέλλον τις πυρηνικές της φιλοδοξίες, θα είναι πρωτόγνωρο για το δυτικό κόσμο και θα σημάνει την εμφάνιση ενός δεύτερου πόλου ισχύος, που θα είναι η Μέση Ανατολή αυτή τη φορά. Ακόμα και αν οι περιφερειακοί αλληλοσχετισμοί με τα γειτονικά κράτη, δεν εξασφαλίζουν πάντα τη σταθερότητα, οι μουσουλμανικές χώρες θα χρησιμοποιούν ως μοχλό πίεσης στην επικοινωνία τους με τις Η.Π.Α. και το δυτικό κόσμο, την πυρηνική απειλή ενός γειτονικού κράτους.

⁶⁰⁴ Jytte Klausen, Η Αίγυπτος ρίχνει λάδι στη φωτιά, Γιατί ο Μόρσι εκμεταλλεύθηκε την ταινία για το Μωάμεθ και γιατί αυτό ήταν μια κακή κίνηση, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 17.09.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68953/jytte-klausen/i-aigyptos-rixnei-ladi-sti-fotia>

⁶⁰⁵ Ιωάννης Θ. Μάζης, Οι Νέοι Μοχλοί εξελίξεων στη Μέση Ανατολή, Οι στρατηγικές των Η.Π.Α. στην περιοχή μπορεί να φέρουν το αντίθετο από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, 10.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68987/ioannis-th-mazis/oi-neoi-moxloi-ekselikseon-sti-mesi-anatoli>

Ο πιο σημαντικός και αζεπέραστος ανά τα χρόνια παράγοντας κρίσης και ανισορροπίας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής είναι ο ανειρήνευτος πόλεμος των Αράβων και κατεχοχίν των Παλαιστινίων με το κράτος του Ισραήλ. Το Ισραήλ ευνοείται επιπλέον και από τη δυτική και ειδικότερα την αμερικανική πολιτική, γεγονός που συμβάλλει στη διατάραξη των σχέσεων.

Χαρακτηριστικά από το 1948, οπότε και ιδρύθηκε το Ισραήλ όλες οι κρίσεις στην περιοχή έχουν σαν εφελήριο το Παλαιστινιακό ή συνδέονται άρρηκτα με αυτό.

Το γεγονός επίσης ότι τα περισσότερα κοιτάσματα πετρελαίου βρίσκονται στις χώρες της Μέσης Ανατολής, όπου εκτιμάται ότι θα συνεχίσει να παράγεται το πετρέλαιο τον 21ο αιώνα, τη στιγμή που σε άλλα κράτη θα έχει εξαντληθεί, διαμορφώνει εκ νέου τις ισορροπίες στην περιοχή με τα δυτικά κράτη, θέτοντας στο επίκεντρο των προβληματισμών των δυτικών έναν πιθανό πόλεμο με το Ιράν, καθώς και την πιθανότητα έκβασης των μετώπων που βρίσκονται ήδη ανοιχτά, όπως στο Αφγανιστάν.

Η Μέση Ανατολή διαθέτει αποθέματα πετρελαίου⁶⁰⁶ για 115 χρόνια, η Σαουδική Αραβία έχει το 25% των παγκοσμίων αποθεμάτων, ενώ το Κουβέιτ, το Ιράκ, το Ιράν και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, από 10% το καθένα.

Η εξάρτηση των συμφερόντων των Η.Π.Α. και της δύσης από αυτή την πραγματικότητα, είναι καθοριστική, ενώ χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της ιρανικής επανάστασης το 1979, οπότε και προκλήθηκε η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση η οποία εκτόξευσε την τιμή του βαρελιού στα 35 δολάρια⁶⁰⁷ της εποχής.

⁶⁰⁶Γιώργος Καραμπελιάς, *Ισλάμ και Παγκοσμιοποίηση: Η Θανάσιμη Διελκυστίνδα*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2001, Κεφάλαιο 1, Η ισλαμική Ανατολή, επίκεντρο των παγκόσμιων αντιθέσεων, σελ. 52-53.

⁶⁰⁷Γιώργος Καραμπελιάς, *Ισλάμ και Παγκοσμιοποίηση: Η Θανάσιμη Διελκυστίνδα*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2001, Κεφάλαιο 1, Η ισλαμική Ανατολή, επίκεντρο των παγκόσμιων αντιθέσεων, σελ. 55.

Από την εποχή που άρχισε να αποτελεί τον κύριο εχθρό της δύσης ο Οσάμα Μπιν Λάντεν, ο ηγέτης ενός κράτους-τρομοκράτη και όχι το κράτος το ίδιο, καθώς ο Μπιν Λάντεν ηγείται ο ίδιος ενός τεράστιου δικτύου μέσα στον ισλαμικό χώρο, άλλαξαν διαπαντός οι διαστάσεις, οι προοπτικές αλλά και το προφίλ της σύγκρουσης με το Ισλάμ. Προσαρμόστηκε με άλλα λόγια η σύγκρουση στο προφίλ του νέου παγκοσμιοποιημένου Ισλάμ το οποίο λειτουργεί βάσει δικτύων. Η βάση δεν είναι μία και μόνο χώρα, δομημένη οργάνωση δεν υπάρχει, ενώ αντίθετα η χαλαρή και εκτεταμένη συμμαχία θρησκευτικών οργανώσεων που αλληλοϋποστηρίζονται αλλά και ο θεσμός των ισλαμικών τραπεζών⁶⁰⁸, που απαγορεύουν την προσφορά του τόκου στους καταθέτες αλλά αντίθετα συμμετέχουν μαζί τους σε επιχειρήσεις αποδίδοντάς τους τα κέρδη της επένδυσης, φανερώνουν τη δικτυακή μορφή του νέου Ισλάμ.

Άλλωστε αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι η μεγαλύτερη τεχνολογική και στρατιωτική μηχανή της ιστορίας, ενεπλάκη σε πόλεμο με μια χώρα κτηνοτρόφων σε ημι-νομαδικές συνθήκες. Το δίκτυο του Ισλάμ φαίνεται τα τελευταία χρόνια να έχει ενισχυθεί τόσο πολύ, ώστε η Ινδία να διαθέτει πάνω από 100 εκατομμύρια μουσουλμάνους, παρά τον αποχωρισμό με το Πακιστάν το 1947, το οποίο ήταν κατά γενική πλειοψηφία μουσουλμανικό. Η Ινδονησία διαθέτει πάνω από 200 εκατομμύρια πιστούς μουσουλμάνους, στις χριστιανικές Φιλιππίνες, έχει εξαπλωθεί σε ασύλληπτο βαθμό το ισλαμικό κίνημα των Μόρο, στη Νιγηρία συγκρούονται κατά περιόδους οι μουσουλμάνοι του Βορρά με τους χριστιανούς στο Νότο, ενώ στο Πακιστάν οι

⁶⁰⁸Γιώργος Καραμπελιάς, *Ισλάμ και Παγκοσμιοποίηση: Η Θανάσιμη Διεκυστίνδα*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2001, Κεφάλαιο 1, Η ισλαμική Ανατολή, επίκεντρο των παγκόσμιων αντιθέσεων, σελ. 70

διαφορετικές εθνικές ομάδες των Παστούν, των Παντζαμπί, των Κασμίρι, των Βεγγαλέζων, των Βελούχων και των Σίντ.

Η ενίσχυση αυτή του ισλαμικού κινήματος καταδεικνύει την αποτυχία της προσπάθειας του δυτικού κόσμου να ενοποιήσει διαφορετικές περιοχές του πλανήτη, ενσωματώνοντάς τις οικονομικά και πολιτιστικά. Το νέο Ισλάμ, διαμορφώνεται από μία απλή θρησκευτική ιδεολογία που αποτελούσε πριν από πάρα πολλά χρόνια σε μία καθολική ιδεολογία αντιπαράθεσης στο δυτικό πολιτισμό.

Η ενσωμάτωση ή συμμόρφωση των λαών αυτών με δυτικές αξίες, παρά το ότι δεν ήταν ποτέ εφικτή, ειδικά σήμερα, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ανήκει μόνο στη σφαίρα της φαντασίας. Η έννοια της ιστορίας για το Ισλάμ, είναι τελείως διαφορετική από τη χριστιανική-δυτική κουλτούρα⁶⁰⁹. Ανάμεσα στη χρυσή εποχή του Μωάμεθ και του Χαρούν αλ Ρασίντ με το σήμερα μεσολαβεί απλώς ο ενδιάμεσος χρόνος, ο οποίος είναι ασήμαντος. Η αναφορά στο Κοράνι, τον ισλαμικό νόμο, τη σαρία, το Μωάμεθ, τον Αλί και το Χουσεΐν, δεν έχει καμία αντιστοιχία με τον ιστορικό χρόνο της Δύσης. Για το λόγο αυτό, η αναφορά σε αυτές τις αξίες φαίνεται πάντοτε επίκαιρη και για αυτό ο ισλαμικός νόμος τυγχάνει τέτοιας υποστήριξης και αποδοχής.

Αξιοσημείωτο είναι ακόμα, το γεγονός ότι μία καθημερινή ημέρα ενός Ιρανού⁶¹⁰, ξεκινάει περίπου μία ώρα και είκοσι λεπτά πριν από την ανατολή του ηλίου, ταυτόχρονα με το κάλεσμα για πρωινή προσευχή. Το χειμώνα που η ημέρα διαρκεί πολύ λιγότερο και ο ήλιος δύει γύρω στις πέντε το απόγευμα,

⁶⁰⁹ Αχμέτ Νταβούτογλου, *Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες-Η επίδραση της Ισλαμικής και της Δυτικής Κοσμοθεωρίας στην πολιτική θεωρία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2011, Κεφ.2 Ισλαμικό Παράδειγμα: Ταουνχίντ και Οντολογική διαφοροποίηση, σελ.111-112.

⁶¹⁰ Sofia A. Koutlaki, *Among the Iranians, A Guide to Iran's Culture and Customs*, Nicholas Brealey Publishing, 2010, Chapter 1: Getting There, pages 1-6.

η μέρα κλείνει με τη βραδυνή προσευχή εκείνη την ώρα και η αίσθηση των Ιρανών είναι ότι δεν προλαβαίνουν να γεμίσουν την καθημερινότητά τους με πολλές ασχολίες, κατά τους χειμερινούς μήνες. Το καλοκαίρι η αίσθηση είναι διαφορετική και η βραδυνή προσευχή μετατοπίζεται χρονικά γύρω στις εννιά παρά τέταρτο, ενώ έχουν ήδη μεσολαβήσει άλλες δύο προσευχές μέσα στην ημέρα. Ο νέος χρόνος για τους Ιρανούς (Noruz), ξεκινά στις 21 Μαρτίου, με την επίσημη έναρξη της εποχής της άνοιξης που σηματοδοτεί το ξεκίνημα και τη νέα αρχή. Οι ιρανικοί μήνες έχουν αρχαίες περσικές ονομασίες ζωροαστρικών θεοτήτων, ενώ οι έξι πρώτοι μήνες έχουν 31 ημέρες, οι επόμενοι πέντε 30 ημέρες και ο τελευταίος μήνας έχει 29⁶¹¹.

Η διαφορετικότητα των εθίμων και της αίσθησης του χρόνου ανάμεσα στο δυτικό και τον ισλαμικό κόσμο, είναι τόσο βαθιές και καθοριστικές, που είναι συχνά ανέφικτο αυτές οι πολιτιστικές ανομοιογένειες ανάμεσα στους δύο κόσμους, να μην αποτυπώνονται και στην πολιτική αρένα.

Όλοι οι λαοί που δεν κατάφερε η δυτική κουλτούρα να τους ενσωματώσει, βρίσκουν απίστευτη ταύτιση στα ισλαμικά ιδεώδη, καθώς το Ισλάμ αποτελεί ένα κίνημα που δεν αφήνει κανέναν απόκληρο, στο περιθώριο και παραμελημένο. Η μάχη είναι χωρίς τέλος και η τζιχάντ (ο ιερός αγώνας)⁶¹², θα συνεχίζεται μέχρι την ημέρα της κρίσης.

Η αδυναμία συνύπαρξης ενός δημοκρατικού και φιλελεύθερου κόσμου, όπως βέβαια αυτός θεωρείται από το σύγχρονο κόσμο με τα ισλαμικά κράτη, ήταν πάντα κάτι γνωστό, αλλά ποτέ άλλοτε δεν αποτελούσε μία τόσο απροκάλυπτη

⁶¹¹ Sofia A. Koutlaki, *Among the Iranians, A Guide to Iran's Culture and Customs*, Nicholas Brealey Publishing, 2010, Chapter 1: Getting There, pages 1-6.

⁶¹² Souad Mekhennet, Michael Moss, Eric Schmitt, Elaine Sciolino, Margot Williams, Inside the Jihad: Coverage by Michael Moss and Souad Mekhennet, *International New York Times*, 16.03.2007, διαθέσιμο στο: <http://topics.nytimes.com/top/news/international/series/insidethejihad/>

πραγματικότητα. Μάλιστα η αποδοχή αυτής της αλήθειας, ανάγκασε τις Η.Π.Α., να αναθεωρήσουν σε πολλές περιπτώσεις το γνωστό δόγμα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανάγκης εγκαθίδρυσης της δημοκρατίας και της σταθερότητας, σε περιοχές που αν ένιωθαν ότι δεν τους απειλούσαν δεν θα εμπλέκονταν ποτέ σε σύγκρουση μαζί τους.

Τον Ιούνιο του 2005, η Condoleezza Rice, ανακοίνωνε στο αμερικάνικο πανεπιστήμιο του Καΐρου⁶¹³ μία νέα αρχή στις σχέσεις των Η.Π.Α. Με τη Μέση Ανατολή. Ανακοίνωνε ότι οι Η.Π.Α. Δε θα στρέφονταν πια ποτέ στην αναζήτηση δικτατόρων στις χώρες αυτές που θα μπορούσαν να προστατέψουν έστω και βραχυπρόθεσμα τα συμφέροντά τους, διότι η 11η Σεπτεμβρίου είχε δείξει ότι η δικτατορία είχε θρέψει τον εξτρεμισμό. Πρόσθεσε ότι για 60 ολόκληρα χρόνια οι Η.Π.Α. διεκδικούσαν τη σταθερότητα σε βάρος της δημοκρατίας σε άλλες χώρες και δεν κατάφεραν τίποτα από τα δύο.

Σαφώς οι δηλώσεις αυτές δεν αποτελούσαν κρίση ειλικρίνειας από πλευράς των Η.Π.Α., ούτε αποδοχή των μη ανθρωπιστικών κινήτρων τους, για το γεγονός της συνεργασίας τους με δικτάτορες, αφού αυτή η επιλογή ανακοίνωνε η Rice, θα εξασφάλιζε τη σταθερότητα στην περιοχή έστω και εις βάρος της δημοκρατίας. Αποτελούσαν τη βάση για τη νομιμοποίηση της νέας τους στρατηγικής, που θα ήταν μάχη με όλο το Ισλάμ, με οποιοδήποτε κόστος, και με οποιαδήποτε χώρα θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτελεί απειλή.

⁶¹³Vali Nasr , *Forces of Fortune: The Rise of the new Muslim Middle Class and what it will mean for our World*, Tantor Media, 2009, Chapter 8, Pakistan's Horror and Hope, page 203.

Παρόλα αυτά, η ομιλία αυτή αποτελούσε για πρώτη φορά αποδοχή των Η.Π.Α. σε επίσημο επίπεδο ότι ακολουθούσαν συγκεκριμένη τακτική υποστήριξης δικτατόρων έστω και για 'εξασφάλιση σταθερότητας'.

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, εξαιτίας του ριζοσπαστικού ισλαμισμού που έχει αναδειχθεί ως μια μορφή ριζοσπαστικής αντικαπιταλιστικής ιδεολογίας, σε πάρα πολλά κράτη, οι κίνδυνοι που διαμορφώνονται από τη νέα παγκόσμια πραγματικότητα είναι πολλοί και ιδιαίτεροι.

Η πρόσφατη σκλήρυνση του ισλαμικού προφίλ στην Αίγυπτο, συνεπάγεται κοινωνικό αποκλεισμό για τις γυναίκες από τη δημόσια ζωή, με άμεσο αντίκτυπο στην υπόσταση του ατόμου.

Επιπλέον, η αδυναμία των ισλαμιστών να συμμορφωθούν με την έννοια του χρόνου όπως επιβλήθηκε από την ιουδαιο-χριστιανική παράδοση προφανώς φανερώνει μία τάση αντίστασης απέναντι στο δυτικό τρόπο ζωής, όμως ταυτόχρονα σημαίνει και εμμονή στο παρελθόν σε έναν κόσμο εξωπραγματικό και φανταστικό, προγονοπληξία και τελικά αδυναμία συνεννόησης, όσο κυρίαρχη θα παραμένει η θρησκευτική λογική.

Σύμφωνα με το δόγμα⁶¹⁴ του Ali Shariati, ο ισλαμισμός ο οποίος αποτελεί μία "ιδεολογία" και όχι απλά μία θρησκεία, συνθήκη που υποστηρίζεται και από το επίσημο δόγμα του Ιράν, παραπέμπει στην έννοια της μονοκρατορίας της κοινότητας, στην εξαφάνιση των ατομικών δικαιωμάτων και στον ολοκληρωτισμό. Ο κίνδυνος τα καθεστώτα αυτά, δεδομένης της πίεσης που έχουν δεχτεί από το δυτικό κόσμο εδώ και δεκαετίες, να μεταφράσουν την ασφάλειά τους και την προάσπιση των συμφερόντων τους, σε μία ιδεολογία

⁶¹⁴Γιώργος Καραμπελιάς, *Ισλάμ και Παγκοσμιοποίηση: Η Θανάσιμη Διελκυστίνδα*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2001, Τα όρια του ισλαμισμού, σελ. 135.

φασίζουσα και φονταμενταλιστική με σκοπό να επιβιώσουν, είναι όχι μόνο ορατός αλλά και εξαιρετικά άμεσος.

Τελικά, η μετατροπή του ριζοσπαστικού ισλαμισμού σε μία ξενόφοβη και σοβινιστική ιδεολογία θα καταλήξει στον φασιστικό διαχωρισμό ανάμεσα σε “πιστούς” και “απίστους”, γεγονός το οποίο σε συνδυασμό με την παράδοση κατάκτησης και προσηλυτισμού που ενέχεται βαθιά στην ισλαμική κουλτούρα, καθώς και το ότι το Ισλάμ δεν είναι μία θρησκεία ειρήνης και μόνο όπως αναφέρεται από πλήθος ισλαμολόγων και ερευνητών του μουσουλμανικού κόσμου, θα σημάνει την πλήρη μισαλλοδοξία, το φανατισμό και την έριδα ανάμεσα στους λαούς.

Σύμφωνα μάλιστα με την άποψη ενός ερευνητή και λόγιου μέλους του Ινστιτούτου Ειρήνης των Η.Π.Α., τον David Little⁶¹⁵, στον ισλαμικό κόσμο επικρατεί το λεγόμενο “φονταμενταλιστικό σύνδρομο” το οποίο αναλύεται σε μία εγγενή πρόσληψη της θρησκείας από την ούμα ως αντι-εκσυγχρονιστικής και φονταμενταλιστικής, γεγονός που συνεπάγεται τη διαχρονικά αρνητική σχέση ανάμεσα στις έννοιες της θρησκείας και της σύγχρονης κοινωνίας. Κατά συνέπεια, εξαιτίας της αντίθεσης της θρησκείας στο Ισλάμ με τον εκσυγχρονισμό, η πολιτική δράση στη σύγχρονη κοινωνία θα είναι πάντα αντιδημοκρατική. Η εικόνα αυτή της ισλαμικής θρησκείας είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς προέρχεται από έναν θεσμό που αξιολογεί πολιτικές δράσεις και σκοπιμότητες και επηρεάζει την άσκηση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.

⁶¹⁵Timothy D. Sisk, *Islam and Democracy – Religion, Politics, and Power in the Middle East, United States Institute of Peace, USIP Press Books, 1992, - Ch. 1, Islam and the Middle East in Comparative Perspective – Religious Fundamentalisms and Political Action, page 4.*

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του πνευματικού δασκάλου των Αιγυπτίων και ισλαμικού θεωρητικού Sayed Kutb⁶¹⁶ ο οποίος αποτέλεσε και ιδρυτικό μέλος της Αιγυπτιακής Μουσουλμανικής Αδελφότητας, σύμφωνα με τον οποίο “Η καθολική επανάσταση ενάντια στην επικυριαρχία των ανθρωπίνων όντων σε όλες τις μορφές της και κάτω από οιονδήποτε θεσμό, η γενικευμένη ανταρσία σε κάθε σημείο της γης μας, η καταδίωξη των σφετεριστών (της θείας επικυριαρχίας) που διοικούν τους ανθρώπους με νόμους που προέρχονται από τους ίδιους, αυτό σημαίνει την καταστροφή του βασιλείου του ανθρώπου προς χάριν της βασιλείας του Θεού επί της γης...Δεν πρόκειται για απελευθέρωση του Άραβα ανθρώπου από το Ισλάμ, ούτε για κάποια ιδιαίτερη αποστολή των Αράβων, αλλά ο άνθρωπος σαν τέτοιος, το ανθρώπινο είδος είναι το πεδίο του... Έτσι το κίνημα του μουσουλμανικού αγώνα είναι ένας αμυντικός πόλεμος: υπεράσπιση του ανθρώπου απέναντι σε όλους εκείνους που αλλοτριώνουν την ελευθερία του και εμποδίζουν την απελευθέρωσή του: μέχρις ότου να κυριαρχήσει πάνω στο ανθρώπινο είδος η βασιλεία του ιερού νόμου (σαρία)...”.⁶¹⁷

Η κατάσταση σε διεθνές επίπεδο γίνεται ακόμα πιο επικίνδυνη, αν λάβει κανείς υπ’όψη του την αστάθεια των ισλαμικών κρατών που τα αναγκάζει να κάνουν στροφή σε ακραίες εκφάνσεις του Ισλάμ.

Στο σημερινό Ιράν, ίσως είναι δύσκολο να ξεσπάσει ένας εμφύλιος πόλεμος, όπως συνέβη στη Λιβύη και τη Συρία, δεδομένου ότι η εθνική και θρησκευτική ομοιογένεια του Ιράν δεν αφήνει περιθώρια να ξεσπάσει ένας εμφύλιος. Όμως

⁶¹⁶Timothy D. Sisk, *Islam and Democracy – Religion, Politics, and Power in the Middle East*, United States Institute of Peace, USIP Press Books, 1992, - Ch. 1, Islam and the Middle East in Comparative Perspective – Religious Fundamentalisms and Political Action, page 4.

⁶¹⁷Γιώργος Καραμπελιάς, *Ο Προφήτης, το Πετρέλαιο και ο Κορμποράνος*, Εκδόσεις Εξάντας, 1992– Ο ριζοσπαστικός ισλαμισμός, σελίδα 83.

το Ιράν βίωσε εδώ και καιρό μία άνευ προηγουμένου οικονομική κρίση, γεγονός που σε συνδυασμό με τον πληθυσμό του κράτους, ο οποίος υπολογίζεται σήμερα στα 75 εκατομμύρια κατοίκους τουλάχιστον, αποτελούν συνθήκες ικανές να πυροδοτήσουν έντονες κοινωνικές αναταράξεις στο εσωτερικό της Τεχεράνης, χωρίς να αποκλείονται οι ανατροπές.

Οι συγκρούσεις διαδηλωτών με αστυνομικούς αποτέλεσαν αληθινό σενάριο εδώ και πάρα πολύ καιρό στην Τεχεράνη. Οι αποταμιεύσεις των Ιρανών είχαν συρρικνωθεί στο ελάχιστο αν όχι εκμηδενιστεί, πολλά είδη πρώτης ανάγκης εισάγονταν, ενώ οι επιχειρήσεις δεν είχαν τη δυνατότητα να προμηθεύονται μηχανολογικό εξοπλισμό και ανταλλακτικά.

Η εξέλιξη αυτή, πυροδοτήθηκε και από το γεγονός ότι οι διεθνείς κυρώσεις⁶¹⁸ απέναντι στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, έχουν αρχίσει να επιφέρουν αποτελέσματα, ενώ έχουν περιορίσει τα έσοδα από τις εξαγωγές πετρελαίου κατά 5 δισεκατομμύρια δολάρια μηνιαίως.

Η αποχώρηση του προέδρου Ahmadinejad από την ηγεσία της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν και η νίκη του Rouhani⁶¹⁹ στις εκλογές του 2013, σηματοδοτεί μία νέα περίοδο στις σχέσεις του Ιράν με τη Δύση. Ο Rouhani, εμφανίζεται σαν μεταρρυθμιστής που ανοίγοντας το πολιτικό σύστημα της χώρας, δημιουργεί το περιθώριο για εξομάλυνση των σχέσεων με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη.

⁶¹⁸ International Atomic Energy Agency, Information Circular, IAEA-International Atomic Energy Agency, 22.04.1970, διαθέσιμο στο: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infocircs/Infocirc140.pdf>

⁶¹⁹ Stephen Kotkin, Ο Ρουχανί ως Γκορμπασόφ, τι είναι αυτό που κάνει έναν πραγματικό μεταρρυθμιστή? Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 26.11.2013, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/69591/stephen-kotkin/o-royxani-os-gkormpatsof?page=show>

Το κατά πόσον ο Ruhani θα καταφέρει να εφαρμόσει το πρόγραμμα που επιδιώκει, είναι αποτέλεσμα δύο παραμέτρων⁶²⁰. Αφενός, της αντίστασης που θα συναντήσει από την πλευρά των σκληροπυρηνικών κληρικών της χώρας και αφετέρου, των κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων που είναι ικανές να υπερβούν τις υποθετικές προθέσεις του μεταρρυθμιστικού προγράμματος του νέου προέδρου.

2. Το συνταγματικό πλαίσιο του Ιράν-Παράρτημα

Το συνταγματικό πλαίσιο του Ιράν⁶²¹, υιοθετήθηκε σε δημοψήφισμα, το έτος 1979, και τροποποιήθηκε το 1989. Το σύνταγμα αυτό, αντικατέστησε το Σύνταγμα του 1906. Μάλιστα το νέο σύνταγμα του Ιράν, έμεινε γνωστό ως “υβρίδιο” θεοκρατικών και δημοκρατικών ιδεωδών και αποκαλείτο Κανούν-ι-Ασασί.

Το 1979, όπως ορίζεται και στο σύνταγμα που θεσπίστηκε το έτος αυτό, το Ιράν μετονομάστηκε σε Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν. Μερικοί από τους πιο σημαντικούς θεσμούς του ιρανικού κράτους, είναι οι ακόλουθοι:

Ο Ανώτατος Ηγέτης του Ιράν, αποτελεί την ύψιστη μορφή εντός του ιρανικού κράτους, επιβλέπει την τήρηση και εφαρμογή των πολιτικών κατευθύνσεων

⁶²⁰Stephen Kotkin, Ο Ρουχανί ως Γκορμπασόφ, τί είναι αυτό που κάνει έναν πραγματικό μεταρρυθμιστή? Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 26.11.2013, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/69591/stephen-kotkin/o-royxani-os-gkormpatsof?page=show>

⁶²¹International Constitutional Law Countries, Constitutional Documents, Iran-Constitution, ICL Document Status:1992, διαθέσιμο στο: http://www.servat.unibe.ch/icl/ir00000_.html

της χώρας. Είναι αρχιστράτηγος του στρατού (ο οποίος κατά παγκόσμια εξαίρεση δεν ελέγχεται από την εκτελεστική εξουσία), ηγείται των ενόπλων και μυστικών δυνάμεων, δικαιούται να κηρύξει πόλεμο μόνο αυτός, ενώ είναι και αρχηγός του αυτόνομου στρατού των Φρουρών της Ισλαμικής Επανάστασης. Ταυτόχρονα διορίζει και απομακρύνει τους επικεφαλής της δικαιοσύνης και των κρατικών ΜΜΕ. Ο Ανώτατος Ηγέτης του Ιράν, εκλέγεται από μία Συνέλευση Ειδικών, με βάση τα προσόντα του και τη δημοτικότητα του.

Ο **Πρόεδρος** του Ιράν αμέσως μετά τον Ανώτατο Ηγέτη, αποτελεί τον ανώτατο αξιωματούχο στη χώρα και αρχηγό της εκτελεστικής εξουσίας. Έχει την ευθύνη για την τήρηση του Συντάγματος, ενώ εκλέγεται κάθε τέσσερα χρόνια, με καθολική ψηφοφορία και πλειοψηφικό σύστημα. Όλοι οι υποψήφιοι ελέγχονται πριν συμμετάσχουν στην ψηφοφορία από το Συμβούλιο των Κηδεμόνων.

Η Βουλή στο Ιράν, ονομάζεται **Ισλαμική Συμβουλευτική Συνέλευση** και απαρτίζεται από 290 βουλευτές, οι οποίοι εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία ανά 4 χρόνια. Οι υποψήφιοι βουλευτές ελέγχονται πριν τη συμμετοχή τους στην ψηφοφορία, από το Συμβούλιο των Κηδεμόνων. Μέσα από τη Βουλή ψηφίζονται νόμοι, επικυρώνονται διεθνείς συνθήκες και ψηφίζεται ο προϋπολογισμός.

Η **Συνέλευση των εμπειρογνομόνων**, συγκαλείται μία εβδομάδα κάθε χρόνο, αποτελείται από 86 “ενάρετους και πολυμαθείς” κληρικούς, που εκλέγονται από το λαό κάθε 8 χρόνια, μέσα από μία λίστα ονομάτων εγκεκριμένη από το Συμβούλιο των Κηδεμόνων. Η Συνέλευση των Εμπειρογνομόνων, εκλέγει ένα από τα μέλη της, στο αξίωμα του Ανώτατου Ηγέτη της χώρας, ενώ δεν έχει υπάρξει μέχρι στιγμής το προηγούμενο, η Συνέλευση να φέρει αντίρρηση σε απόφαση του Ανώτατου Ηγέτη.

Το **Συμβούλιο των Κηδεμόνων** αποτελείται από 12 νομομαθείς, εκ των οποίων οι 6 διορίζονται από τον Ανώτατο Ηγέτη και οι άλλοι 6 προτείνονται από τον επικεφαλής του δικαστικού σώματος και διορίζονται από τη Βουλή. Το Συμβούλιο των Κηδεμόνων αποφαινεται για το Σύνταγμα και τη συμβατότητα των νόμων με το ισλαμικό δίκαιο.

Στη **δικαστική εξουσία**, ορίζεται ο αρχηγός του δικαστικού σώματος από τον Ανώτατο Ηγέτη και με τη σειρά του διορίζει τον πρόεδρο του Ανωτάτου Δικαστηρίου και τον Γενικό Εισαγγελέα του κράτους.

Τέλος το **Συμβούλιο Σκοπιμότητας**, καθιερώθηκε το 1988 από τον [Αγιατολάχ Χομείνι](#) και εξουσιοδοτείται να μεσολαβεί σε πιθανές διαφορές γνώμης ανάμεσα στη Βουλή και το Συμβούλιο των Κηδεμόνων.

Παράρτημα

Παράθεση του ιρανικού Συντάγματος⁶²² στα αγγλικά, βάσει μετάφρασης της Ιρανικής Πρεσβείας στο Λονδίνο. (Κείμενο όπως παρατίθεται στην ιστοσελίδα του ICL (International Constitutional Law)).

*{ Adopted on: 24 Oct 1979 }
{ Effective since: 3 Dec 1979 }
{ Amended on: 28 July 1989 }
{ ICL Document Status: 1992 }*

{ Editor's Note

The original raw text is based on a translation provided by the Iranian embassy in London. The text has been extensively changed in 1994 and 1995 to adapt it to ICL standards. }

⁶²²International Constitutional Law Countries, Constitutional Documents, Iran-Constitution, ICL Document Status:1992, διαθέσιμο στο: http://www.servat.unibe.ch/icl/ir00000_.html

Preamble

The Constitution of the Islamic Republic of Iran advances the cultural, social, political, and economic institutions of Iranian society based on Islamic principles and norms, which represent an honest aspiration of the Islamic Ummah. This aspiration was exemplified by the nature of the great Islamic Revolution of Iran, and by the course of the Muslim people's struggle, from its beginning until victory, as reflected in the decisive and forceful calls raised by all segments of the populations. Now, at the threshold of this great victory, our nation, with all its beings, seeks its fulfillment..

The basic characteristic of this revolution, which distinguishes it from other movements that have taken place in Iran during the past hundred years, is its ideological and Islamic nature. After experiencing the anti-despotic constitutional movement and the anti-colonialist movement centered on the nationalization of the oil industry, the Muslim people of Iran learned from this costly experience that the obvious and fundamental reason for the failure of those movements was their lack of an ideological basis. Although the Islamic line of thought and the direction provided by militant religious leaders played an essential role in the recent movements, nonetheless, the struggles waged in the course of those movements quickly fell into stagnation due to departure from genuine Islamic positions. Thus it was that the awakened conscience of the nation, under the leadership of Imam Khomeini, came to perceive the necessity of pursuing a genuinely Islamic and ideological line in its struggles. And this time, the militant 'ulama' of the country, who had always been in the forefront of popular movements, together with the committed writers and intellectuals, found new impetus by following his leadership.

The Dawn of the Movement

The devastating protest of Imam Khomeini against the American conspiracy known as the "*White Revolution*," which was a step intended to stabilize the foundations of despotic rule and to reinforce the political, cultural, and economic dependence of Iran on world imperialism, brought into being a united movement of the people and, immediately afterwards, a momentous revolution of the Muslim nation in June 1963. Although this revolution was drowned in blood, in reality it heralded the beginning of the blossoming of a glorious and massive uprising, which confirmed the central role of Imam Khomeini as an Islamic leader. Despite his exile from Iran after his protest against the humiliating law of capitulation (which provided legal immunity for American advisers), the firm bond between the Imam and the people endured, and the Muslim nation, particularly committed intellectuals and militant 'ulama', continued their struggle in the face of banishment and imprisonment, torture and execution.

Throughout this time, the conscious and responsible segment of society was bringing enlightenment to the people from the strongholds of the mosques, centers of religious teaching, and universities. Drawing inspiration from the revolutionary and fertile teachings of Islam, they began the unrelenting yet fruitful struggle of raising the level of ideological awareness and revolutionary

consciousness of the Muslim people. The despotic regime which had begun the suppression of the Islamic movement with barbaric attacks on the Faydiyyah Madrasah, Tehran University, and all other active centers of revolution, in an effort to evade the revolutionary anger of the people, resorted to the most savage and brutal measures. And in these circumstances, execution by firing squads, endurance of medieval tortures, and long terms of imprisonment were the price our Muslim nation had to pay to prove its firm resolve to continue the struggle. The Islamic Revolution of Iran was nurtured by the blood of hundreds of young men and women, infused with faith, who raised their cries of "*Allahu Akbar*" at daybreak in execution yards, or were gunned down by the enemy in streets and marketplaces. Meanwhile, the continuing declarations and messages of the Imam that were issued on various occasions, extended and deepened the consciousness and determination of the Muslim nation to the utmost.

Islamic Government

The plan of the Islamic government as proposed by Imam Khomeini at the height of the period of repression and strangulation practiced by the despotic regime, produced a new specific, and streamline motive for the Muslim people, opening up before them the true path of Islamic ideological struggle, and giving greater intensity to the struggle of militant and committed Muslims both within the country and abroad.

The movement continued on this course until finally popular dissatisfaction and

intense rage of the public caused by the constantly increasing repression at home, and the projection of the struggle at the international level after exposure of the regime by the 'ulama' and militant students, shook the foundations of the regime violently. The regime and its sponsors were compelled to decrease the intensity of repression and to "*liberalize*" the political atmosphere of the country. This, they imagined, would serve as a safety valve, which would prevent their eventual downfall. But the people, aroused, conscious, and resolute under the decisive and unfaltering leadership of the Imam, embarked on a triumphant, unified, comprehensive, and countrywide uprising.

The Wrath of the People

The publication of an outrageous article meant to malign the revered 'ulama' and in particular Imam Khomeini on 7 Jan 1978 by the ruling regime accelerated the revolutionary movement and caused an outburst of popular outrage across the country. The regime attempted to quiet the heat of the people's anger by drowning the protest and uprising in blood, but the bloodshed only quickened the pulse rate of the Revolution. The seventh-day and fortieth-day commemorations of the martyrs of the Revolution, like a series of steady heartbeats, gave greater vitality, intensity, vigor, and solidarity to this movement all over the country. In the course of this popular movement, the employees of all government establishments took an active part in the effort to overthrow the tyrannical regime by calling a general strike and participating in street demonstrations. The widespread solidarity of men and women of all segments of society and of all political and religious factions, played a clearly determining role in the struggle. Especially the women were actively and massively present in a most conspicuous manner at all stages of this great struggle. The common sight of

mothers with infants in their arms rushing towards the scene of battle and in front of the barrels of machine-guns indicated the essential and decisive role played by this major segment of society in the struggle.

The Price the Nation Paid

After slightly more than a year of continuous and unrelenting struggle, the sapling of the evolution, watered by the blood of more than 60,000 martyrs and 100,000 wounded and disabled, not to mention property damage, came to bear fruit amidst the cries of *"Independence! Freedom! Islamic government!"* This great movement, which attained victory through reliance upon faith, unity, and the decisiveness of its leadership at every critical and sensitive juncture, as well as the self-sacrificing spirit of the people, succeeded in upsetting all the calculations of imperialism and destroying all its connections and institutions, thereby opening a new chapter in the history of all-embracing popular revolutions of the world. On 12 and 13 Feb 1979, the world witnessed the collapse of the monarchical regime. Domestic tyranny and foreign domination, both of which were based upon it, were shattered. This great success proved to be the vanguard of Islamic government -- a long-cherished desire of the Muslim people -- and brought with it the glad tidings of final victory.

Unanimously, the Iranian people declared their final and firm decision, in the referendum on the Islamic Republic, to bring about a new political system, that of the Islamic Republic. A majority of 98.2% of the people voted for this system.

The Constitution of the Islamic Republic of Iran, setting forth as it does the political, social, cultural, and economic institutions and their relations that are to exist in society, must now provide for the consolidation of the foundations of Islamic government, and propose the plan of a new system of government to be erected on the ruins of the previous order.

The Form of Government in Islam

In the view of Islam, government does not derive from the interests of a class, nor does it serve the domination of an individual or a group. Rather, it represents the fulfillment of the political ideal of a people who bear a common faith and common outlook, taking an organized form in order to initiate the process of intellectual and ideological evolution towards the final goal, i.e., movement towards Allah. Our nation, in the course of its revolutionary developments, has cleansed itself of the dust and impurities that accumulated during the past and purged itself of foreign ideological influences, returning to authentic intellectual standpoints and world-view of Islam. It now intends to establish an ideal and model society on the basis of Islamic norms. The mission of the Constitution is to realize the ideological objectives of the movement and to create conditions conducive to the development of man in accordance with the noble and universal values of Islam.

With due attention to the Islamic content of the Iranian Revolution, the Constitution provides the necessary basis for ensuring the continuation of the Revolution at home and abroad. In particular, in the development of international relations, the Constitution will strive with other Islamic and popular movements to prepare the way for the formation of a single world community (in accordance with the Koranic verse *"This your community is a single community, and I am*

your Lord, so worship Me" [21:92]), and to assure the continuation of the struggle for the liberation of all deprived and oppressed peoples in the world.

With due attention to the essential character of this great movement, the Constitution guarantees the rejection of all forms of intellectual and social tyranny and economic monopoly, and aims at entrusting the destinies of the people to the people themselves in order to break completely with the system of oppression. (This is in accordance with the Koranic verse *"He removes from them their burdens and the fetters that were upon them"* [7:157]).

In creating, on the basis of ideological outlook, the political infrastructures and institutions that are the foundation of society, the righteous will assume the responsibility of governing and administering the country (in accordance with the Koranic verse *"Verily My righteous servants shall inherit the earth"* [21:105]).

Legislation setting forth regulations for the administration of society will revolve around the Koran and the Sunnah. Accordingly, the exercise of meticulous and earnest supervision by just, pious, and committed scholars of Islam is an absolute necessity. In addition, the aim of government is to foster the growth of man in such a way that he progresses towards the establishment of a Divine order (in accordance with the Koranic phrase *"And toward God is the journeying"* [3:28]); and to create favorable conditions for the emergence and blossoming of man's innate capacities, so that the theomorphic dimensions of the human being are manifested (in accordance with the injunction of the Prophet (S) *"Mould yourselves according to the Divine morality"*); this goal cannot be attained without

the active and broad participation of all segments of society in the process of social development.

With due attention to this goal, the Constitution provides the basis of such participation by all members of society at all stages of the political decision-making process on which the destiny of the country depends. In this way during the course of human development towards perfection, each individual will himself be involved in, and responsible for the growth, advancement, and leadership of society. Precisely in this lies the realization of the holy government upon earth (in accordance with the Koranic verse *"And we wish to show favor to those who have been oppressed upon earth, and to make them leaders and the inheritors."* [28:5]).

The Principles of Governance of the Just Holy Person

In keeping with the principles of governance and the perpetual necessity of leadership, the Constitution provides for the establishment of leadership by a holy person possessing the necessary qualifications and recognized as leader by the people (this is in accordance with the saying *"The direction of affairs is in the hands of those who are learned concerning God and are trustworthy in matters pertaining to what He permits and forbids"*). Such leadership will prevent any deviation by the various organs of State from their essential Islamic duties.

The Economy is a Means, Not an End

In strengthening the foundations of the economy, the fundamental consideration will be fulfillment of the material needs of man in the course of his overall growth and development. This principle contrasts with other economic systems, where the aim is concentration and accumulation of wealth and maximization of profit. In materialist schools of thought, the economy represents an end in itself, so that

it comes to be a subversive and corrupting factor in the course of man's development. In Islam, the economy is a means, and all that is required of a means is that it should be an efficient factor contributing to the attainment of the ultimate goal.

From this viewpoint, the economic program of Islam consists of providing the means needed for the emergence of the various creative capacities of the human being. Accordingly, it is the duty of the Islamic government to furnish all citizens with equal and appropriate opportunities, to provide them with work, and to satisfy their essential needs, so that the course of their progress may be assured.

Woman in the Constitution

Through the creation of Islamic social infrastructures, all the elements of humanity that served the multifaceted foreign exploitation shall regain their true identity and human rights. As a part of this process, it is only natural that women should benefit from a particularly large augmentation of their rights, because of the greater oppression that they suffered under the old regime.

The family is the fundamental unit of society and the main center for the growth and edification of human being. Compatibility with respect to belief and ideal, which provides the primary basis for man's development and growth, is the main consideration in the establishment of a family. It is the duty of the Islamic government to provide the necessary facilities for the attainment of this goal. This view of the family unit delivers woman from being regarded as an object or

instrument in the service of promoting consumerism and exploitation. Not only does woman recover thereby her momentous and precious function of motherhood, rearing of ideologically committed human beings, she also assumes a pioneering social role and becomes the fellow struggler of man in all vital areas of life. Given the weighty responsibilities that woman thus assumes, she is accorded in Islam great value and nobility.

An Ideological Army

In the formation and equipping of the country's defence forces, due attention must be paid to faith and ideology as the basic criteria. Accordingly, the Army of the Islamic Republic of Iran and the Islamic Revolutionary Guards Corps are to be organized in conformity with this goal, and they will be responsible not only for guarding and preserving the frontiers of the country, but also for fulfilling the ideological mission of jihad in God's way; that is, extending the sovereignty of God's law throughout the world (this is in accordance with the Koranic verse "*Prepare against them whatever force you are able to muster, and strings of horses, striking fear into the enemy of God and your enemy, and others besides them*" [8:60]).

The Judiciary in the Constitution

The judiciary is of vital importance in the context of safeguarding the rights of the people in accordance with the line followed by the Islamic movement, and the prevention of deviations within the Islamic nation. Provision has therefore been made for the creation of a judicial system based on Islamic justice and operated by just judges with meticulous knowledge of the Islamic laws. This system, because of its essentially sensitive nature and the need for full ideological

conformity, must be free from every kind of unhealthy relation and connection (this is in accordance with the Koranic verse "*When you judge among the people, judge with justice*" [4:58]).

Executive Power

Considering the particular importance of the executive power in implementing the laws and ordinances of Islam for the sake of establishing the rule of just relations over society, and considering, too, its vital role in paving the way for the attainment of the ultimate goal of life, the executive power must work toward the creation of an Islamic society. Consequently, the confinement of the executive power within any kind of complex and inhibiting system that delays or impedes the attainment of this goal is rejected by Islam. Therefore, the system of bureaucracy, the result and product of old forms of government, will be firmly cast away, so that an executive system that functions efficiently and swiftly in the fulfillment of its administrative commitments comes into existence.

Mass-Communication Media

The mass-communication media, radio and television, must serve the diffusion of Islamic culture in pursuit of the evolutionary course of the Islamic Revolution. To this end, the media should be used as a forum for healthy encounter of different ideas, but they must strictly refrain from diffusion and propagation of destructive and anti-Islamic practices.

It is incumbent on all to adhere to the principles of this Constitution, for it regards as its highest aim the freedom and dignity of the human race and provides for the growth and development of the human being. It is also necessary that the Muslim people should participate actively in the construction of Islamic society by selecting competent and believing officials and keeping close and constant watch on their performance. They may then hope for success in building an ideal Islamic society that can be a model for all people of the world and a witness to its perfection (in accordance with the Koranic verse "*Thus We made you a median community, that you might be witnesses to men*" [2:143]).

Representatives

The Assembly of Experts, composed of representatives of the people, completed its task of framing the Constitution, on the basis of the draft proposed by the government as well as all the proposals received from different groups of the people, in one hundred and seventy-five articles arranged in twelve chapters, in 1979, and in accordance with the aims and aspirations set out above, with the hope that this century will witness the establishment of a universal holy government and the downfall of all others.

Chapter I General Principles

Article 1 [Form of Government]

The form of government of Iran is that of an Islamic Republic,

endorsed by the people of Iran on the basis of their longstanding belief in the sovereignty of truth and Koranic justice, in the referendum of 29 and 30 March 1979, through the affirmative vote of a majority of 98.2% of eligible voters, held after the victorious Islamic Revolution led by Imam Khomeini.

Article 2 [Foundational Principles]

The Islamic Republic is a system based on belief in:

- 1) the One God (as stated in the phrase "*There is no god except Allah*"), His exclusive sovereignty and right to legislate, and the necessity of submission to His commands;
- 2) Divine revelation and its fundamental role in setting forth the laws;
- 3) the return to God in the Hereafter, and the constructive role of this belief in the course of man's ascent towards God;
- 4) the justice of God in creation and legislation;
- 5) continuous leadership and perpetual guidance, and its fundamental role in ensuring the uninterrupted process of the revolution of Islam;
- 6) the exalted dignity and value of man, and his freedom coupled with responsibility before God; in which equity, justice, political, economic, social, and cultural independence, and national solidarity are secured by recourse to:
 - a) continuous leadership of the holy persons, possessing necessary qualifications, exercised on the basis of the Koran and the Sunnah, upon all of whom be peace;
 - b) sciences and arts and the most advanced results of human experience, together with the effort to advance them further;
 - c) negation of all forms of oppression, both the infliction of and the submission to it, and of dominance, both its imposition and its acceptance.

Article 3 [State Goals]

In order to attain the objectives specified in Article [2](#), the government of the Islamic Republic of Iran has the duty of directing all its resources to the following goals:

- 1) the creation of a favorable environment for the growth of moral virtues based on faith and piety and the struggle against all forms of vice and corruption;
- 2) raising the level of public awareness in all areas, through the proper use of the press, mass media, and other means;
- 3) free education and physical training for everyone at all levels, and the facilitation and expansion of higher education;
- 4) strengthening the spirit of inquiry, investigation, and innovation in all areas of science, technology, and culture, as well as Islamic studies, by establishing research centers and encouraging researchers;
- 5) the complete elimination of imperialism and the prevention

- of foreign influence;
- 6) the elimination of all forms of despotism and autocracy and all attempts to monopolize power;
 - 7) ensuring political and social freedoms within the framework of the law;
 - 8) the participation of the entire people in determining their political, economic, social, and cultural destiny;
 - 9) the abolition of all forms of undesirable discrimination and the provision of equitable opportunities for all, in both the material and the intellectual spheres;
 - 10) the creation of a correct administrative system and elimination of superfluous government organizations;
 - 11) all round strengthening of the foundations of national defence to the utmost degree by means of universal military training for the sake of safeguarding the independence, territorial integrity, and the Islamic order of the country;
 - 12) the planning of a correct and just economic system, in accordance with Islamic criteria, in order to create welfare, eliminate poverty, and abolish all forms of deprivation with respect to food, housing, work, health care, and the provision of social insurance for all;
 - 13) the attainment of self-sufficiency in scientific, technological, industrial, agricultural, and military domains, and other similar spheres;
 - 14) securing the multifarious rights of all citizens, both women and men, and providing legal protection for all, as well as the equality of all before the law;
 - 15) the expansion and strengthening of Islamic brotherhood and public cooperation among all the people;
 - 16) framing the foreign policy of the country on the basis of Islamic criteria, fraternal commitment to all Muslims, and unsparing support to the freedom fighters of the world.

Article 4 [Islamic Principle]

All civil, penal financial, economic, administrative, cultural, military, political, and other laws and regulations must be based on Islamic criteria. This principle applies absolutely and generally to all articles of the Constitution as well as to all other laws and regulations, and the wise persons of the Guardian Council are judges in this matter.

Article 5 [Office of Religious Leader]

During the occultation of the Wali al-'Asr (may God hasten his reappearance), the leadership of the Ummah devolve upon the just and pious person, who is fully aware of the circumstances of his age, courageous, resourceful, and possessed of administrative ability, will assume the responsibilities of this office in accordance with Article [107](#).

Article 6 [Administration of Affairs]

In the Islamic Republic of Iran, the affairs of the country must be administered on the basis of public opinion expressed by the means of elections, including the election of the President, the representatives of the Islamic Consultative Assembly, and the members of councils, or by means of referenda in matters specified in other articles of this Constitution.

Article 7 [Consultative Bodies]

(1) In accordance with the command of the Koran contained in the verse "*Their affairs are by consultations among them*" [42:38] and "*Consult them in affairs*" [3:159], consultative bodies -- such as the Islamic Consultative Assembly, the Provincial Councils, and the City, Region, District, and Village Councils and the likes of them -- are the decision-making and administrative organs of the country.

(2) The nature each of these councils, together with the manner of their formation, their jurisdiction, and scope of their duties and functions, is determined by the Constitution and laws derived from it.

Article 8 [Community Principle]

In the Islamic Republic of Iran, "al-'amr bilma'ruf wa al-nahy 'an al-munkar" is a universal and reciprocal duty that must be fulfilled by the people with respect to one another, by the government with respect to the people, and by the people with respect to the government. The conditions, limits, and nature of this duty will be specified by law. (This is in accordance with the Koranic verse "*The believers, men and women, are guardians of one another; they enjoin the good and forbid the evil.*" [9:71])

Article 9 [Independence Principle]

In the Islamic Republic of Iran, the freedom, independence, unity, and territorial integrity of the country are inseparable from one another, and their preservation is the duty of the government and all individual citizens. No individual, group, or authority, has the right to infringe in the slightest way upon the political, cultural, economic, and military independence or the territorial integrity of Iran under the pretext of exercising freedom. Similarly, no authority has the right to abrogate legitimate freedoms, not even by enacting laws and regulations for that purpose, under the pretext of preserving the independence and territorial integrity of the country.

Article 10 [Family Principle]

Since the family is the fundamental unit of Islamic society, all

laws, regulations, and pertinent programs must tend to facilitate the formation of a family, and to safeguard its sanctity and the stability of family relations on the basis of the law and the ethics of Islam.

Article 11 [Unity of Islam Principle]

In accordance with the sacred verse of the Koran *"This your community is a single community, and I am your Lord, so worship Me"* [21:92], all Muslims form a single nation, and the government of the Islamic Republic of Iran have the duty of formulating its general policies with a view to cultivating the friendship and unity of all Muslim peoples, and it must constantly strive to bring about the political, economic, and cultural unity of the Islamic world.

Article 12 [Official Religion]

The official religion of Iran is Islam and the Twelver Ja'fari school, and this principle will remain eternally immutable. Other Islamic schools are to be accorded full respect, and their followers are free to act in accordance with their own jurisprudence in performing their religious rites. These

schools enjoy official status in matters pertaining to religious education, affairs of personal status (marriage, divorce, inheritance, and wills) and related litigation in courts of law. In regions of the country where Muslims following any one of these schools constitute the majority, local regulations, within the bounds of the jurisdiction of local councils, are to be in accordance with the respective school, without infringing upon the rights of the followers of other schools.

Article 13 [Recognized Religious Minorities]

Zoroastrian, Jewish, and Christian Iranians are the only recognized religious minorities, who, within the limits of the law, are free to perform their religious rites and ceremonies, and to act according to their own canon in matters of personal affairs and religious education.

Article 14 [Non-Muslims' Rights]

In accordance with the sacred verse *"God does not forbid you to deal kindly and justly with those who have not fought against you because of your religion and who have not expelled you from your homes"* [60:8], the government of the Islamic Republic of Iran and all Muslims are duty-bound to treat non-Muslims in conformity with ethical norms and the principles of Islamic justice and equity, and to respect their human rights. This principle applies to all who refrain from engaging in conspiracy or activity against Islam and the

Islamic Republic of Iran.

Chapter II The Official Language, Script, Calendar, and Flag of the Country

Article 15 [Official Language]

The Official Language and script of Iran, the lingua franca of its people, is Persian. Official documents, correspondence, and texts, as well as text-books, must be in this language and script. However, the use of regional and tribal languages in the press and mass media, as well as for teaching of their literature in schools, is allowed in addition to Persian.

Article 16 [Arabic Language]

Since the language of the Koran and Islamic texts and teachings is Arabic, and since Persian literature is thoroughly permeated by this language, it must be taught after elementary level, in all classes of secondary school and in all areas of study.

Article 17 [Official Calendar]

The Official Calendar of the country takes as its point of departure the migration of the Prophet of Islam -- God's peace and blessings upon him and his Family. Both the solar and lunar Islamic calendars are recognized, but government offices will function according to the solar calendar. The official weekly holiday is Friday.

Article 18 [Official Flag]

The Official Flag of Iran is composed of green, white, and red colors, with the special emblem of the Islamic Republic, together with the State Motto.

Chapter III The Rights of the People

Article 19 [No Discrimination, No Privileges]

All people of Iran, whatever the ethnic group or tribe to which they belong, enjoy equal rights; color, race, language, and the like, do not bestow any privilege.

Article 20 [Equality Before Law]

All citizens of the country, both men and women, equally enjoy the protection of the law and enjoy all human, political,

economic, social, and cultural rights, in conformity with Islamic criteria.

Article 21 [Women's Rights]

The government must ensure the rights of women in all respects, in conformity with Islamic criteria, and accomplish the following goals:

- 1) create a favorable environment for the growth of woman's personality and the restoration of her rights, both the material and intellectual;
- 2) the protection of mothers, particularly during pregnancy and child-rearing, and the protection of children without guardians;
- 3) establishing competent courts to protect and preserve the family;
- 4) the provision of special insurance for widows, aged women, and women without support;
- 5) the awarding of guardianship of children to worthy mothers, in order to protect the interests of the children, in the absence of a legal guardian.

Article 22 [Human Dignity and Rights]

The dignity, life, property, rights, residence, and occupation of the individual are inviolate, except in cases sanctioned by law.

Article 23 [Freedom of Belief]

The investigation of individuals' beliefs is forbidden, and no one may be molested or taken to task simply for holding a certain belief.

Article 24 [Freedom of the Press]

Publications and the press have freedom of expression. except when it is detrimental to the fundamental principles of Islam or the rights of the public. The details of this exception will be specified by law.

Article 25 [Secrecy of Communication]

The inspection of letters and the failure to deliver them, the recording and disclosure of telephone conversations, the disclosure of telegraphic and telex communications, censorship, or the wilful failure to transmit them, eavesdropping, and all forms of covert investigation are forbidden, except as provided by law.

Article 26 [Freedom of Association]

The formation of parties, societies, political or professional associations, as well as religious societies, whether Islamic or pertaining to one of the recognized religious minorities, is permitted provided they do not violate the principles of

independence, freedom, national unity, the criteria of Islam, or the basis of the Islamic Republic. No one may be prevented from participating in the aforementioned groups, or be compelled to participate in them.

Article 27 [Freedom of Assembly]

Public gatherings and marches may be freely held, provided arms are not carried and that they are not detrimental to the fundamental principles of Islam.

Article 28 [Work]

- (1) Everyone has the right to choose any occupation he wishes, if it is not contrary to Islam and the public interests, and does not infringe the rights of others.
- (2) The government has the duty, with due consideration of the need of society for different kinds of work, to provide every citizen with the opportunity to work, and to create equal conditions for obtaining it.

Article 29 [Welfare Rights]

- (1) To benefit from social security with respect to retirement,

unemployment, old age, disability, absence of a guardian, and benefits relating to being stranded, accidents, health services, and medical care and treatment, provided through insurance or other means, is accepted as a universal right.

- (2) The government must provide the foregoing services and financial support for every individual citizen by drawing, in accordance with the law, on the national revenues and funds obtained through public contributions.

Article 30 [Education]

The government must provide all citizen with free education up to secondary school, and must expand free higher education to the extent required by the country for attaining self-sufficiency.

Article 31 [Housing]

It is the right of every Iranian individual and family to possess housing commensurate with his needs. The government must make land available for the implementation of this article, according priority to those whose need is greatest, in particular the rural population and the workers.

Article 32 [Arrest]

No one may be arrested except by the order and in accordance with the procedure laid down by law. In case of arrest, charges with the reasons for accusation must, without delay, be communicated and explained to the accused in

writing, and a provisional dossier must be forwarded to the competent judicial authorities within a maximum of twenty-four hours so that the preliminaries to the trial can be completed as swiftly as possible. The violation of this article will be liable to punishment in accordance with the law.

Article 33 [Residence]

No one can be banished from his place of residence, prevented from residing in the place of his choice, or compelled to reside in a given locality, except in cases provided by law.

Article 34 [Recourse to the Courts]

It is the indisputable right of every citizen to seek justice by recourse to competent courts. All citizens have right of access to such courts, and no one can be barred from courts to which he has a legal right of recourse.

Article 35 [Right to Counsel]

Both parties to a lawsuit have the right in all courts of law to select an attorney, and if they are unable to do so,

arrangements must be made to provide them with legal counsel.

Article 36 [Sentencing]

The passing and execution of a sentence must be only by a competent court and in accordance with law.

Article 37 [Presumption of Innocence]

Innocence is to be presumed, and no one is to be held guilty of a charge unless his or her guilt has been established by a competent court.

Article 38 [Torture]

All forms of torture for the purpose of extracting confession or acquiring information are forbidden. Compulsion of individuals to testify, confess, or take an oath is not permissible; and any testimony, confession, or oath obtained under duress is devoid of value and credence. Violation of this article is liable to punishment in accordance with the law.

Article 39 [Dignity of Arrested]

All affronts to the dignity and repute of persons arrested, detained, imprisoned, or banished in accordance with the law, whatever form they may take, are forbidden and liable to punishment.

Article 40 [Public Interest]

No one is entitled to exercise his rights in a way injurious to others or detrimental to public interests.

Article 41 [Citizenship]

Iranian citizenship is the indisputable right of every Iranian, and the government cannot withdraw citizenship from any Iranian unless he himself requests it or acquires the citizenship of another country.

Article 42 [Nationalization]

Foreign nationals may acquire Iranian citizenship within the framework of the laws. Citizenship may be withdrawn from such persons if another State accepts them as its citizens or if they request it.

Chapter IV Economy and Financial Affairs

Article 43 [Principles]

The economy of the Islamic Republic of Iran, with its

objectives of achieving the economic independence of the society, uprooting poverty and deprivation, and fulfilling human needs in the process of development while preserving human liberty, is based on the following criteria:

1. the provision of basic necessities for all citizens: housing, food, clothing, hygiene, medical treatment, education, and the necessary facilities for the establishment of a family;
2. ensuring conditions and opportunities of employment for everyone, with a view to attaining full employment; placing the means of work at the disposal of everyone who is able to work but lacks the means, in the form of cooperatives, through granting interest-free loans or recourse to any other legitimate means that neither results in the concentration or circulation of wealth in the hands of a few individuals or groups, nor turns the government into a major absolute employer. These steps must be taken with due regard for the requirements governing the general economic planning of the country at each stage of its growth;
3. the plan for the national economy must be structured in such a manner that the form, content, and hours of work of every individual will allow him sufficient leisure and energy to engage, beyond his professional endeavor, in intellectual, political, and social activities leading to all-round development of his self, to take active part in leading the affairs of the country, improve his skills, and to make full use of his creativity;
4. respect for the right to choose freely an occupation;

refraining from compelling anyone to engage in a particular job; and preventing the exploitation of another's labor;

5. the prohibition of infliction of harm and loss upon others, monopoly, hoarding, usury, and other illegitimate and evil practices;
6. the prohibition of extravagance and wastefulness in all matters related to the economy, including consumption, investment, production, distribution, and services;
7. the utilization of and the training of skilled personnel in accordance with the developmental needs of the country's economy;
8. prevention of foreign economic domination over the country's economy;
9. emphasis on increase of agricultural, livestock, and industrial production in order to satisfy public needs and to make the country self-sufficient and free from dependence.

Article 44 [Sectors]

(1) The economy of the Islamic Republic of Iran is to consist of three sectors: state, cooperative, and private, and is to be based on systematic and sound planning.

(2) The state sector is to include all large-scale and mother industries, foreign trade, major minerals, banking, insurance, power generation, dams, and large-scale irrigation networks, radio and television, post, telegraph and telephone services, aviation, shipping, roads, railroads and the like; all these will be publicly owned and administered by the State.

(3) The cooperative sector is to include cooperative companies and enterprises concerned with production and distribution, in urban and rural areas, in accordance with Islamic criteria.

(4) The private sector consists of those activities concerned with agriculture, animal husbandry, industry, trade, and services that supplement the economic activities of the state and cooperative sectors.

(5) Ownership in each of these three sectors is protected by the laws of the Islamic Republic, in so far as this ownership is in conformity with the other articles of this chapter, does not go beyond the bounds of Islamic law, contributes to the economic growth and progress of the country and does not harm society.

(6) The scope of each of these sectors as well as the regulations and conditions governing their operation, will be specified by law.

Article 45 [Public Wealth]

Public wealth and property, such as uncultivated or abandoned land, mineral deposits, seas, lakes, rivers and

other public waterways, mountains, valleys, forests, marshlands, natural forests, unenclosed pastures, legacies without heirs, property of undetermined ownership, and public property recovered from usurpers, shall be at the disposal of the Islamic government for it to utilize in accordance with the public interest. Law will specify detailed procedures for the utilization of each of the foregoing items.

Article 46 [Fruits of Business]

Everyone is the owner of the fruits of his legitimate business and labor, and no one may deprive another of the opportunity of business and work under the pretext of his right to ownership.

Article 47 [Private Property]

Private ownership, legitimately acquired, is to be respected. The relevant criteria are determined by law.

Article 48 [Resources for Regions]

There must be no discrimination among the various provinces with regard to the exploitation of natural resources, utilization of public revenues, and distribution of economic activities among the various provinces and regions of the country, thereby ensuring that every region has access to the necessary capital and facilities in accordance with its needs and capacity for growth.

Article 49 [Confiscation]

The government has the responsibility of confiscating all wealth accumulated through usury, usurpation, bribery, embezzlement, theft, gambling, misuse of endowments, misuse of government contracts and transactions, the sale of uncultivated lands and other resources subject to public ownership, the operation of centers of corruption, and other illicit means and sources, and restoring it to its legitimate owner; and if no such owner can be identified, it must be entrusted to the public treasury. This rule must be executed by the government with due care, after investigation and furnishing necessary evidence in accordance with the law of Islam.

Article 50 [Preservation of the Environment]

The preservation of the environment, in which the present as well as the future generations have a right to flourishing social existence, is regarded as a public duty in the Islamic Republic. Economic and other activities that inevitably involve pollution of the environment or cause irreparable damage to it are therefore forbidden.

Article 51 [Taxation]

No form of taxation may be imposed except in accordance with the law. Provisions for tax exemption and reduction will be determined by law.

Article 52 [Budget]

The annual budget of the country will be drawn up by the government in the manner specified by law and submitted to the Islamic Consultative Assembly for discussion and approval. Any change in the figures contained in the budget will be in accordance with the procedure prescribed by law.

Article 53 [Central Treasury]

All sums collected by the government will be deposited into the government accounts at the central treasury, and all disbursements, within the limits of allocations approved, shall be made in accordance with law.

Article 54 [Accounting Agency]

The National Accounting Agency is to be directly under the

(3) supervision of the Islamic Consultative Assembly. Its organization and mode of operation in Tehran and at the provincial capitals are to be determined by law.

Article 55 [Auditing, Report]

The National Accounting Agency will inspect and audit, in the manner prescribed by law, all the accounts of ministries, government institutions, and companies as well as other organizations that draw, in any way, on the general budget of the country, to ensure that no expenditure exceeds the allocations approved and that all sums are spent for the specified purpose. It will collect all relevant accounts, documents, and records, in accordance with law, and submit to the Islamic Consultative Assembly a report for the settlement of each year's budget together with its own comments. This report must be made available to the public.

Chapter V The Right of National Sovereignty**Article 56 [Divine Right of Sovereignty]**

Absolute sovereignty over the world and man belongs to God, and it is He Who has made man master of his own social destiny. No one can deprive man of this divine right, nor subordinate it to the vested interests of a particular individual or group. The people are to exercise this divine right in the manner specified in the following articles.

Article 57 [Separation of Powers]

The powers of government in the Islamic Republic are vested in the legislature, the judiciary, and the executive powers, functioning under the supervision of the absolute religious Leader and the Leadership of the Ummah, in accordance with the forthcoming articles of this Constitution. These powers are independent of each other.

Article 58 [Legislature]

The functions of the legislature are to be exercised through the Islamic Consultative Assembly, consisting of the elected representatives of the people. Legislation approved by this body, after going through the stages specified in the articles below, is communicated to the executive and the judiciary for implementation.

Article 59 [Mandatory Referendum]

In extremely important economic, political, social, and cultural matters, the functions of the legislature may be exercised

through direct recourse to popular vote through a referendum. Any request for such direct recourse to public opinion must be approved by two-thirds of the members of the Islamic Consultative Assembly.

Article 60 [Executive]

The functions of the executive, except in the matters that are directly placed under the jurisdiction of the Leadership by the Constitution, are to be exercised by the President and the Ministers.

Article 61 [Judiciary]

The functions of the judiciary are to be performed by courts of justice, which are to be formed in accordance with the criteria of Islam, and are vested with the authority to examine and settle lawsuits, protect the rights of the public, dispense and enact justice, and implement the Divine limits.

Chapter VI The Legislative Powers**Section 1 The Islamic Consultative Assembly****Article 62 [Election]**

(1) The Islamic Consultative Assembly is constituted by the

representatives of the people elected directly and by secret ballot..

(2) The qualifications of voters and candidates, as well as the nature of election, will be specified by law.

Article 63 [Term]

The term of membership in the Islamic Consultative Assembly is four years. Elections for each term must take place before the end of the preceding term, so that the country is never without an Assembly.

Article 64 [270 Members, Religious Representatives]

(1) There are to be two hundred seventy members of the Islamic Consultative Assembly which, keeping in view the human, political, geographic, and other similar factors, may increase by not more than twenty for each ten-year period from the date of the national referendum of the year 1368 of the solar Islamic calendar.

(2) The Zoroastrians and Jews will each elect one representative; Assyrian and Chaldean Christians will jointly elect one representative; and Armenian Christians in the north and those in the south of the country will each elect one representative.

(3) The delimitation of the election constituencies and the number of representatives will be determined by law.

Article 65 [Quorum, Code of Procedure]

(1) After the holding of elections, sessions of the Islamic Consultative Assembly are considered legally valid when two-thirds of the total number of members are present. Drafts and bills will be approved in accordance with the code of procedure approved by it, except in cases where the Constitution has specified a certain quorum.

(2) The consent of two-thirds of all members present is necessary for the approval of the code of procedure of the Assembly.

Article 66 [Rules of Procedure]

The manner of election of the Speaker and the Presiding Board of the Assembly, the number of committees and their term of office, and matters related to conducting the discussions and maintaining the discipline of the assembly will be determined by the code of procedure of the Assembly.

Article 67 [Oath]

(1) Members of the Assembly must take the following oath at the first session of the Assembly and affix their signatures to its text:

"In the Name of God, the Compassionate, the Merciful. In

the presence of the Glorious Koran, I swear by God, the Exalted and Almighty, and undertake, swearing by my own honor as a human being, to protect the sanctity of Islam and guard the accomplishments of the Islamic Revolution of the Iranian people and the foundations of the Islamic Republic; to protect, as a just trustee, the honor bestowed upon me by the people, to observe piety in fulfilling my duties as people's representative; to remain always committed to the independence and honor of the country; to fulfil my duties towards the nation and the service of the people; to defend the Constitution; and to bear in mind, both in speech and writing and in the expression of my views, the independence of the country, the freedom of the people, and the security of their interests."

(2) Members belonging to the religious minorities will swear by their own sacred books while taking this oath.

(3) Members not attending the first session will perform the ceremony of taking the oath at the first session they attend.

Article 68 [Suspended Elections During Wartime]

In time of war and the military occupation of the country, elections due to be held in occupied areas or countrywide may be suspended for a specified period if proposed by the President of the Republic, and approved by three-fourths of the total members of the Islamic Consultative Assembly, with the endorsement of the Guardian Council. If a new Assembly is not formed, the previous one will continue to function.

Article 69 [Publicity, Closed Sessions]

The deliberations of the Islamic Consultative Assembly must be open and full minutes of them made available to the public by the radio and the official gazette. A closed session may be held in emergency conditions, if it is required for national security, upon the requisition of the President, one of the Ministers, or ten members of the Assembly. Legislation passed at a closed session is valid only when approved by three-fourths of the members in the presence of the Guardian Council. After emergency conditions have ceased to exist, the minutes of such closed sessions, together with any legislation approved in them, must be made available to the public.

Article 70 [Government Attendance]

The President, his deputies and the Ministers have the right to participate in the open sessions of the Assembly either collectively or individually. They may also have their advisers accompany them. If the members of the Assembly deem it

necessary, the Ministers are obliged to attend. Whenever they request it, their statements are to be heard.

Section 2 Powers and Authority of the Islamic Consultative Assembly

Article 71 [Legislation]

The Islamic Consultative Assembly can establish laws on all matters, within the limits of its competence as laid down in the Constitution.

Article 72 [Limits]

The Islamic Consultative Assembly cannot enact laws contrary to the official religion of the country or to the Constitution. It is the duty of the Guardian Council to determine whether a violation has occurred, in accordance with Article [96](#).

Article 73 [Interpretation of Laws]

The interpretation of ordinary laws falls within the competence of the Islamic Consultative Assembly. The intent of this article does not prevent the interpretations that judges may make in the course of cassation.

Article 74 [Bills]

Government bills are presented to the Islamic Consultative Assembly after receiving the approval of the Council of Ministers. Members' bills may be introduced in the Islamic Consultative Assembly if sponsored by at least fifteen members.

Article 75 [Spending Bills]

Members' bills and proposals and amendments to government bills proposed by members that entail the reduction of the public income or the increase of public expenditure may be introduced in the Assembly only if means for compensating for the decrease in income or for meeting the new expenditure are also specified.

Article 76 [Investigation]

The Islamic Consultative Assembly has the right to investigate and examine all the affairs of the country.

Article 77 [Treaties]

International treaties, protocols, contracts, and agreements must be approved by the Islamic Consultative Assembly.

Article 78 [Boundary Laws]

All changes in the boundaries of the country are forbidden, with the exception of minor amendments in keeping with the interests of the country, on condition that they are not unilateral, do not encroach on the independence and territorial integrity of the country, and receive the approval of four-fifths of the total members of the Islamic Consultative Assembly.

Article 79 [Martial Law, Temporary Restrictions]

The proclamation of martial law is forbidden. In case of war or emergency conditions comparable to war, the government has the right to impose temporarily certain necessary restrictions, with the agreement of the Islamic Consultative Assembly. In no case can such restrictions last for more than thirty days; if the need for them persists beyond this limit, the government must obtain new authorization for them from the Assembly.

Article 80 [Aid]

The taking and giving of governmental loans or grants-in-aid, domestic and foreign, must be approved by the Islamic Consultative Assembly.

Article 81 [Foreign Business]

The granting of concessions to foreigners or the formation of companies or institutions dealing with commerce, industry, agriculture, service, or mineral extraction, is absolutely forbidden.

Article 82 [Foreign Experts]

The employment of foreign experts is forbidden, except in cases of necessity and with the approval of the Islamic Consultative Assembly.

Article 83 [Property of National Heritage]

Government buildings and properties forming part of the national heritage cannot be transferred except with the approval of the Islamic Consultative Assembly; that, too, is not applicable in the case of irreplaceable treasures.

Article 84 [Responsibility]

Every representative is responsible to the entire nation and has the right to express his views on all internal and external affairs of the country.

Article 85 [Delegated Legislation]

(1) The right of membership is vested with the individual, and is not transferable to others. The Assembly cannot delegate the power of legislation to an individual or committee. But whenever necessary, it can delegate the power of legislating certain laws to its own committees, in accordance with Article [72](#). In such a case, the laws will be implemented on a tentative basis for a period specified by the Assembly, and their final approval will rest with the Assembly.

(2) Likewise, the Assembly may, in accordance with Article [72](#), delegate to the relevant committees the responsibility for permanent approval of articles of association of organizations, companies, government institutions, or organizations affiliated to the government and or invest the authority in the government. In such a case, the government approvals must not be inconsistent with the principles and commandments of the official religion in the country or with the Constitution, which question shall be determined by the Guardian Council in accordance with what is stated in Article [96](#). In addition to this, the Government approvals shall not be against the laws and other general rules of the country and, while calling for implementation, the same shall be brought to the knowledge of the Speaker of the Islamic Consultative Assembly for his study and indication that the approvals in question are not inconsistent with the aforesaid rules.

Article 86 [Independence, Indemnity]

Members of the Assembly are completely free in expressing their views and casting their votes in the course of performing their duties as representatives, and they cannot be prosecuted or arrested for opinions expressed in the Assembly or votes cast in the course of performing their duties as representatives.

Article 87 [Vote of Confidence]

The President must obtain, for the Council of Ministers, after being formed and before all other business, a vote of confidence from the Assembly. During his incumbency, he can also seek a vote of confidence for the Council of Ministers from the Assembly on important and controversial issues.

Article 88 [Questioning Government]

Whenever at least one-fourth of the total members of the Islamic Consultative Assembly pose a question to the President, or any one member of the Assembly poses a question to a Minister on a subject relating to their duties, the President or the Minister is obliged to attend the Assembly and answer the question. This answer must not be delayed more than one month in the case of the President and ten

days in the case of the Minister, except with an excuse deemed reasonable by the Islamic Consultative Assembly.

Article 89 [Interpellation]

(1) Members of the Islamic Consultative Assembly can interpellate the Council of Ministers or an individual Minister in instances they deem necessary. Interpellations can be tabled if they bear the signatures of at least ten members. The Council of Ministers or interpellated Minister must be present in the Assembly within ten days after the tabling of the interpellation in order to answer it and seek a vote of confidence. If the Council of Ministers or the Minister concerned fails to attend the Assembly, the members who tabled the interpellation will explain their reasons, and the Assembly will declare a vote of no confidence if it deems it necessary.

If the Assembly does not pronounce a vote of confidence, the Council of Ministers or the Minister subject to interpellation is dismissed. In both cases, the Ministers subject to interpellation cannot become members of the next Council of

Ministers formed immediately afterwards.

(2) In the event at least one-third of the members of the Islamic Consultative Assembly interpellate the President concerning his executive responsibilities in relation with the Executive Power and the executive affairs of the country the President must be present in the Assembly within one month after the tabling of the interpellation in order to give adequate explanations in regard to the matters raised. In the event, after hearing the statements of the opposing and favoring members and the reply of the President, two-thirds of the members of the Assembly declare a vote of no confidence, the same will be communicated to the Leadership for information and implementation of Article [110 \(10\)](#).

Article 90 [Complaints, Petitions]

Whoever has a complaint concerning the work of the Assembly or the executive power or the judicial power can forward his complaint in writing to the Assembly. The Assembly must investigate his complaint and give a satisfactory reply. In cases where the complaint relates to the executive or the judiciary, the Assembly must demand proper investigation in the matter and an adequate explanation from them, and announce the results within a reasonable time. In cases where the subject of the complaint is of public interest, the reply must be made public.

Article 91 [Guardian Council]

With a view to safeguard the Islamic ordinances and the

Constitution, in order to examine the compatibility of the legislation passed by the Islamic Consultative Assembly with Islam, a council to be known as the Guardian Council is to be constituted with the following composition:

1. six religious men, conscious of the present needs and the issues of the day, to be selected by the Leader, and
2. six jurists, specializing in different areas of law, to be elected by the Islamic Consultative Assembly from among the Muslim jurists nominated by the Head of the Judicial Power.

Article 92 [Term]

Members of the Guardian Council are elected to serve for a period of six years, but during the first term, after three years have passed, half of the members of each group will be changed by lot and new members will be elected in their place.

Article 93 [Mandatory Formation]

The Islamic Consultative Assembly does not hold any legal status if there is no Guardian Council in existence, except for

the purpose of approving the credentials of its members and the election of the six jurists on the Guardian Council.

Article 94 [Review of Legislation]

All legislation passed by the Islamic Consultative Assembly must be sent to the Guardian Council. The Guardian Council must review it within a maximum of ten days from its receipt with a view to ensuring its compatibility with the criteria of Islam and the Constitution. If it finds the legislation incompatible, it will return it to the Assembly for review. Otherwise the legislation will be deemed enforceable.

Article 95 [Extended Review]

In cases where the Guardian Council deems ten days inadequate for completing the process of review and delivering a definite opinion, it can request the Islamic Consultative Assembly to grant an extension of the time limit not exceeding ten days.

Article 96 [Majority]

The determination of compatibility of the legislation passed by the Islamic Consultative Assembly with the laws of Islam rests with the majority vote of the religious men on the Guardian Council; and the determination of its compatibility with the Constitution rests with the majority of all the members of the Guardian Council.

Article 97 [Attendance in Parliament]

In order to expedite the work, the members of the Guardian Council may attend the Assembly and listen to its debates when a government bill or a members' bill is under discussion. When an urgent government or members' bill is placed on the agenda of the Assembly, the members of the Guardian Council must attend the Assembly and make their views known.

Article 98 [Authoritative Interpretation]

The authority of the interpretation of the Constitution is vested with the Guardian Council, which is to be done with the consent of three-fourths of its members.

Article 99 [Supervision of Elections]

The Guardian Council has the responsibility of supervising the elections of the Assembly of Experts for Leadership, the President of the Republic, the Islamic Consultative Assembly, and the direct recourse to popular opinion and referenda.

Chapter VII Councils

Article 100 [Regional Councils]

(1) In order to expedite social, economic, development, public health, cultural, and educational programs and facilitate other affairs relating to public welfare with the cooperation of the people according to local needs, the administration of each village, division, city, municipality, and province will be superseded by a council to be named the Village, Division, City, Municipality, or Provincial Council. Members of each of these councils will be elected by the people of the locality in question.

(2) Qualifications for the eligibility of electors and candidates for these councils, as well as their functions and powers, the mode of election, the council jurisdiction, and the hierarchy of their authority will be determined by law in such a way as to preserve national unity, territorial integrity, the system of the Islamic Republic, and the sovereignty of the central government.

Article 101 [Supreme Council of the Provinces]

(1) In order to prevent discrimination in the preparation of programs for the development and welfare of the provinces, to secure the cooperation of the people, and to arrange for the supervision of coordinated implementation of such programs, a Supreme Council of the Provinces will be formed, composed of representatives of the Provincial

Councils.

(2) Law will specify the manner in which this council is to be formed and the functions that it is to fulfil.

Article 102 [Council Bills]

The Supreme Council of the Provinces has the right within its jurisdiction, to draft bills and to submit them to the Islamic Consultative Assembly, either directly or through the government. These bills must be examined by the Assembly.

Article 103 [Power Over Local Governments]

Provincial governors, city governors, divisional governors, and other officials appointed by the government must abide by all decisions taken by the councils within their jurisdiction.

Article 104 [Worker Councils]

(1) In order to ensure Islamic equity and cooperation in carrying out the programs and to bring about the harmonious progress of all units of production, both industrial and agricultural, councils consisting of the representatives of the

workers, peasants, other employees, and managers, will be formed in educational and administrative units, units of service industries, and other units of a like nature, similar councils will be formed, composed of representatives of the members of those units.

(2) The mode of the formation of these councils and the scope of their functions and powers, are to be specified by law.

Article 105 [Limits]

Decisions taken by the councils must not be contrary to the criteria of Islam and the laws of the country.

Article 106 [Right Against Dissolution]

(1) The councils may not be dissolved unless they deviate from their legal duties. The body responsible for determining such deviation, as well as the manner for dissolving the councils and reforming them, will be specified by law.

(2) Should a council have any objection to its dissolution, it has the right to appeal to a competent court, and the court is duty-bound to examine its complaint outside the docket sequence.

Chapter VIII The Leader or Leadership Council

Article 107 [Religious Leader]

(1) After the demise of Imam Khomeini, the task of appointing the Leader shall be vested with the experts elected by the people. The experts will review and consult among themselves concerning all the religious men possessing the qualifications specified in Articles 5 and 109. In the event they find one of them better versed in Islamic regulations or in political and social issues, or possessing general popularity or special prominence for any of the qualifications mentioned in Article 109, they shall elect him as the Leader. Otherwise, in the absence of such a superiority, they shall elect and declare one of them as the Leader. The Leader thus elected by the Assembly of Experts shall assume all the powers of the religious leader and all the responsibilities arising therefrom.

(2) The Leader is equal with the rest of the people of the country in the eyes of law.

Article 108 [Experts]

The law setting out the number and qualifications of the experts, the mode of their election, and the code of procedure

regulating the sessions during the first term must be drawn up by the religious men on the first Guardian Council, passed by a majority of votes and then finally approved by the Leader of the Revolution. The power to make any subsequent change or a review of this law, or approval of all the provisions concerning the duties of the experts is vested in themselves.

Article 109 [Leadership Qualifications]

(1) Following are the essential qualifications and conditions for the Leader:

- a. Scholarship, as required for performing the functions of religious leader in different fields.
- b. Justice and piety, as required for the leadership of the Islamic Ummah.
- c. Right political and social perspicacity, prudence, courage, administrative facilities, and adequate capability for leadership.

(2) In case of multiplicity of persons fulfilling the above qualifications and conditions, the person possessing the better jurisprudential and political perspicacity will be given preference.

Article 110 [Leadership Duties and Powers]

(1) Following are the duties and powers of the Leadership:

1. Delineation of the general policies of the Islamic Republic of Iran after consultation with the Nation's Exigency Council.
2. Supervision over the proper execution of the general

policies of the system.

3. Issuing decrees for national referenda.
4. Assuming supreme command of the Armed Forces.
5. Declaration of war and peace and the mobilization of the Armed Forces.
6. Appointment, dismissal, and resignation of:
 - a. the religious men on the Guardian Council,
 - b. the supreme judicial authority of the country,
 - c. the head of the radio and television network of the Islamic Republic of Iran,
 - d. the chief of the joint staff,
 - e. the chief commander of the Islamic Revolution Guards Corps, and
 - f. the supreme commanders of the Armed Forces.
7. Resolving differences between the three wings of the Armed Forces and regulation of their relations.
8. Resolving the problems which cannot be solved by conventional methods, through the Nation's Exigency Council.
9. Signing the decree formalizing the election of the President

of the Republic by the people. The suitability of candidates for the Presidency of the Republic, with respect to the qualifications specified in the Constitution, must be confirmed before elections take place by the Guardian Council, and, in the case of the first term of a President, by the Leadership.

10. Dismissal of the President of the Republic, with due regard for the interests of the country, after the Supreme Court holds him guilty of the violation of his constitutional duties, or after a vote of the Islamic Consultative Assembly testifying to his incompetence on the basis of Article [89](#).

11. Pardoning or reducing the sentences of convicts, within the framework of Islamic criteria, on a recommendation from the Head of judicial power.

(2) The Leader may delegate part of his duties and powers to another person.

Article 111 [Leadership Council]

(1) Whenever the Leader becomes incapable of fulfilling his constitutional duties, or loses one of the qualifications mentioned in Articles [5](#) and [109](#), or it becomes known that he did not possess some of the qualifications initially, he will be dismissed. The authority of determination in this matter is vested with the experts specified in Article [108](#).

(2) In the event of the death, or resignation or dismissal of the Leader, the experts shall take steps within the shortest possible time for the appointment of the new Leader. Until the appointment of the new Leader, a council consisting of the President, head of the judiciary power, and a religious

men from the Guardian Council, upon the decision of the Nation's Exigency Council, shall temporarily take over all the duties of the Leader. In the event that, during this period, any one of them is unable to fulfil his duties for whatsoever reason, another person, upon the decision of majority of religious men in the Nation's Exigency Council shall be elected in his place.

(3) This council shall take action in respect of items 1, 3, 5, and 10, and sections d, e and f of item 6 of Article [110](#), upon the decision of three-fourths of the members of the Nation's Exigency Council.

(4) Whenever the leader becomes temporarily unable to perform the duties of leadership owing to his illness or any other incident, then during this period, the council mentioned in this article shall assume his duties.

Article 112 [Exigency Council]

(1) Upon the order of the Leader, the Nation's Exigency Council shall meet at any time the Guardian Council judges a proposed bill of the Islamic Consultative Assembly to be

against the principles of Sharrah or the Constitution, and the Assembly is unable to meet the expectations of the Guardian Council. Also, the Council shall meet for consideration on any issue forwarded to it by the Leader and shall carry out any other responsibility as mentioned in this Constitution.

(2) The permanent and changeable members of the Council shall be appointed by the Leader.

(3) The rule for the Council shall be formulated and approved by the Council members subject to the confirmation by the Leader.

Chapter IX The Executive Power

Section 1 The Presidency

Article 113 [President]

After the office of Leadership, the President is the highest official in the country. His is the responsibility for implementing the Constitution and acting as the head of the executive, except in matters directly concerned with the office of the Leadership.

Article 114 [Term]

The President is elected for a four-year term by the direct

vote of the people. His re-election for a successive term is permissible only once.

Article 115 [Qualifications]

The President must be elected from among religious and political personalities possessing the following qualifications:

- Iranian origin;
- Iranian nationality;
- administrative capacity and resourcefulness;
- a good past record;
- trustworthiness and piety; and
- convinced belief in the fundamental principles of the Islamic Republic of Iran and the official madhhab of the country.

Article 116 [Candidacy]

Candidates nominated for the post of President must declare their candidature officially. Law lays down the manner in which the President is to be elected.

Article 117 [Majority]

The President is elected by an absolute majority of votes polled by the voters. But if none of the candidates is able to win such a majority in the first round, voting will take place a second time on Friday of the following week. In the second round only the two candidates who received greatest number of votes in the first round will participate. If, however, some of the candidates securing greatest votes in the first round withdraw from the elections, the final choice will be between the two candidates who won greater number of votes than all the remaining candidates.

Article 118 [Supervisory Body]

Responsibility for the supervision of the election of the President lies with the Guardian Council, as stipulated in Article [99](#). But before the establishment of the first Guardian Council, it lies with a supervisory body to be constituted by law.

Article 119 [New Elections]

The election of a new President must take place no later than one month before the end of the term of the outgoing President. In the interim period before the election of the new President and the end of the term of the outgoing President, the outgoing President will perform the duties of the President.

Article 120 [Extensions]

In case any of the candidates whose suitability is established in terms of the qualifications listed above should die within

ten days before polling day, the elections will be postponed for two weeks. If one of the candidates securing greatest number of votes dies in the intervening period between the first and second rounds of voting, the period for holding the second round of the election will be extended for two weeks.

Article 121 [Oath]

The President must take the following oath and affix his signature to it at a session of the Islamic Consultative Assembly in the presence of the head of the judicial power and the members of the Guardian Council:

"In the Name of God, the Compassionate, the Merciful, I, as President, swear, in the presence of the noble members of parliament and the people of Iran, by God, the Exalted and Almighty, that I will guard the official religion of the country, the order of the Islamic Republic, and the Constitution of the country; that I will devote all my capacities and abilities to the fulfillment of the responsibilities that I have assumed; that I will dedicate myself to the service of the people, the honor of the country, the propagation of religion and morality, and the

support of truth and justice, refraining from every kind of arbitrary behavior; that I will protect the freedom and dignity of all citizens and the rights that the Constitution has accorded the people; that in guarding the frontiers and the political, economic, and cultural independence of the country I will not avoid any necessary measure; that, seeking help from God and following the Prophet of Islam and the infallible Imams (peace be upon them), I will guard, as a pious and selfless trustee, the authority vested in me by the people as a sacred trust, and transfer it to whomever the people may elect after me."

Article 122 [Responsibility]

The President, within the limits of his powers and duties, which he has by virtue of this Constitution or other laws, is responsible to the people, the Leader and the Islamic Consultative Assembly.

Article 123 [Signing Legislation]

The President is obliged to sign legislation approved by the Assembly or the result of a referendum, after the legal procedures have been completed and it has been communicated to him. After signing, he must forward it to the responsible authorities for implementation.

Article 124 [Presidential Deputies]

(1) The President may have deputies for the performance of his constitutional duties.

(2) With the approval of the President, the first deputy of the President shall be vested with the responsibilities of administering the affairs of the Council of Ministers and coordination of functions of other deputies.

Article 125 [Treaties]

The President or his legal representative has the authority to sign treaties, protocols, contracts, and agreements concluded by the Iranian government with other governments, as well as agreements pertaining to international organizations, after obtaining the approval of the Islamic Consultative Assembly.

Article 126 [Planning, Budget]

The President is responsible for national planning and budget and state employment affairs and may entrust the administration of these to others.

Article 127 [Special Representatives]

In special circumstances, subject to approval of the Council of Ministers, the President may appoint one or more special

representatives with specific powers. In such cases, the decisions of his representative(s) will be considered as the same as those of the President and the Council of Ministers.

Article 128 [Ambassadors]

The ambassadors shall be appointed upon the recommendation of the foreign Minister and approval of the President. The President signs the credentials of ambassadors and receives the credentials presented by the ambassadors of the foreign countries.

Article 129 [State Decorations]

The award of state decorations is a prerogative of the President.

Article 130 [Resignation]

The President shall submit his resignation to the Leader and shall continue performing his duties until his resignation is not accepted.

Article 131 [Interim President]

In case of death, dismissal, resignation, absence, or illness lasting longer than two months of the President or when his term in office has ended and a new president has not been elected due to some impediments, or similar other circumstances, his first deputy shall assume, with the approval of the Leader, the powers and functions of the President. The Council, consisting of the Speaker of the

Islamic Consultative Assembly, head of the judicial power, and the first deputy of the President, is obliged to arrange for a new President to be elected within a maximum period of fifty days. In case of death of the first deputy to the President, or other matters which prevent him to perform his duties or when the President does not have a first deputy, the Leader shall appoint another person in his place.

Article 132 [Restricted Interim Period]

During the period when the powers and responsibilities of the President are assigned to his first deputy or the other person in accordance with Article [131](#), neither can the Ministers be interpellated nor can a vote of no confidence be passed against them. Also, neither can any step be undertaken for a review of the Constitution, nor a national referendum be held.

Section 2 The President and Ministers

Article 133 [Appointment of Ministers]

Ministers will be appointed by the President and will be presented to the Assembly for a vote of confidence. With the change of Assembly, a new vote of confidence will not be necessary. The number of Ministers and the jurisdiction of each will be determined by law.

Article 134 [Council of Ministers]

(1) The President is the head of the Council of Ministers.. He supervises the work of the Ministers and takes all necessary measures to coordinate the decisions of the government.

With the cooperation of the Ministers, he determines the program and policies of the government and implements the laws.

(2) In the case of discrepancies or interferences in the constitutional duties of the government agencies, the decision of the Council of Ministers at the request of the President shall be binding provided it does not call for an interpretation of or modification in the laws.

(3) The President is responsible to the Assembly for the actions of the Council of Ministers.

Article 135 [Dismissal, Caretaker]

(1) The Ministers shall continue in office unless they are dismissed, or given a vote of no confidence by the Assembly as a result of their interpellation, or a motion for a vote of no confidence against them.

(2) The resignation of the Council of Ministers or that of each of them shall be submitted to the President, and the Council of Ministers shall continue to function until such time as the new government is appointed.

(3) The President can appoint a caretaker for maximum period of three months for the ministries having no Minister.

Article 136 [Vote of Confidence]

The President can dismiss the Ministers and in such a case he must obtain a vote of confidence for the new Minister(s) from the Assembly. In case half of the members of the Council of Ministers are changed after the government has received its vote of confidence from the Assembly, the government must seek a fresh vote of confidence from the Assembly.

Article 137 [Responsibility]

Each of the Ministers is responsible for his duties to the

President and the Assembly, but in matters approved by the Council of Ministers as a whole, he is also responsible for the actions of the others.

Article 138 [Implementation of Laws, Ministerial Commissions]

(1) In addition to instances in which the Council of Ministers or a single Minister is authorized to frame procedures for the implementation of laws, the Council of Ministers has the right to lay down rules, regulations, and procedures for performing its administrative duties, ensuring the implementation of laws, and setting up administrative bodies. Each of the Ministers also has the right to frame regulations and issue orders in matters within his jurisdiction and in conformity with the decisions of the Council of Ministers. However, the control of all such regulations must not violate the letter or the spirit of the law.

(2) The government can entrust any portion of its task to commissions composed of some Ministers. The decisions of such commissions within the rules will be binding after the endorsement of the President.

(3) The ratifications and the regulations of the Government and the decisions of the commissions mentioned under this article shall also be brought to the notice of the Speaker of the Islamic Consultative Assembly while being communicated for implementation so that in the event he finds them contrary to law, he may send the same stating the reason for reconsideration by the Council of Ministers.

Article 139 [Property Claims]

The settlement of claims relating to public and state property or the referral thereof to arbitration is in every case dependent on the approval of the Council of Ministers, and the Assembly must be informed of these matters. In cases where one party to the dispute is a foreigner, as well as in important cases that are purely domestic, the approval of the Assembly must also be obtained. Law will specify the important cases intended here.

Article 140 [No Immunity]

Allegations of common crimes against the President, his deputies, and the Ministers will be investigated in common courts of justice with the knowledge of the Islamic Consultative Assembly.

Article 141 [Incompatibility]

(1) The President the deputies to the President Ministers and Government employees cannot hold more than one

Government position, and it is forbidden for them to hold any kind of additional post in institutions of which all or a part of the capital belongs to the government or public institutions, to be a member of the Islamic Consultative Assembly, to practice the profession of attorney or legal adviser, or to hold the post of president managing director, or membership of the board of directors of any kind of private company, with the exception of cooperative companies affiliated to the government departments and institutions.

(2) Teaching positions in universities and research institutions are exempted from this rule.

Article 142 [Asset Control]

The assets of the Leader, the President, the deputies to the President, and Ministers, as well as those of their spouses and offspring, are to be examined before and after their term of office by the head of the judicial power, in order to ensure they have not increased in a fashion contrary to law.

Section 3 The Army and the Islamic Revolution Guards Corps

Article 143 [Army Functions]

The Army of the Islamic Republic of Iran is responsible for guarding the independence and territorial integrity of the country, as well as the order of the Islamic Republic.

Article 144 [Islamic Army]

The Army of the Islamic Republic of Iran must be an Islamic Army, i.e., committed to Islamic ideology and the people, and must recruit into its service individuals who have faith in the objectives of the Islamic Revolution and are devoted to the cause of realizing its goals.

Article 145 [No Foreigners]

No foreigner will be accepted into the Army or security forces of the country.

Article 146 [No Foreign Military Base]

The establishment of any kind of foreign military base in Iran, even for peaceful purposes, is forbidden.

Article 147 [Peace Functions]

In time of peace, the government must utilize the personnel and technical equipment of the Army in relief operations, and for educational and productive ends, and the Construction

Jihad while fully observing the criteria of Islamic justice and ensuring that such utilization does not harm the combat-readiness of the Army.

Article 148 [No Personal Use]

All forms of personal use of military vehicles, equipment, and other means, as well as taking advantage of Army and chauffeurs or bidden.

Article 149 [Promotions]

Promotions in military rank and their withdrawal take place in accordance with the law.

Article 150 [Islamic Revolution Guards Corps]

The Islamic Revolution Guards Corps, organized in the early days of the triumph of the Revolution, is to be maintained so that it may continue in its role of guarding the Revolution and its achievements. The scope of the duties of this Corps, and its areas of responsibility, in relation to the duties and areas of responsibility of the other Armed Forces, are to be determined by law with emphasis on brotherly cooperation and harmony among them.

Article 151 [Military Training]

In accordance with the noble Koranic verse: *"Prepare against them whatever force you are able to muster, and horses ready for battle, striking fear into God's enemy and your enemy, and others beyond them unknown to you but known to God..."* [8:60], the government is obliged to provide a program of military training, with all requisite facilities, for all

its citizens, in accordance with the Islamic criteria, in such a way that all citizens will always be able to engage in the armed defence of the Islamic Republic of Iran. The possession of arms, however, requires the granting of permission by the competent authorities.

Chapter X Foreign Policy

Article 152 [Principles]

The foreign policy of the Islamic Republic of Iran is based upon the rejection of all forms of domination, both the exertion of it and submission to it, the preservation of the independence of the country in all respects and its territorial integrity, the defence of the rights of all Muslims, nonalignment with respect to the hegemonist superpowers, and the maintenance of mutually peaceful relations with all

non-belligerent States.

Article 153 [No Foreign Control]

Any form of agreement resulting in foreign control over the natural resources, economy, army, or culture of the country, as well as other aspects of the national life, is forbidden.

Article 154 [Independence, Support of Just Struggles]

The Islamic Republic of Iran has as its ideal human felicity throughout human society, and considers the attainment of independence, freedom, and rule of justice and truth to be the right of all people of the world. Accordingly, while scrupulously refraining from all forms of interference in the internal affairs of other nations, it supports the just struggles of the freedom fighters against the oppressors in every corner of the globe.

Article 155 [Asylum]

The government of the Islamic Republic of Iran may grant political asylum to those who seek it unless they are regarded as traitors and saboteurs according to the laws of Iran.

Chapter XI The Judiciary

Article 156 [Status, Functions]

The judiciary is an independent power, the protector of the rights of the individual and society, responsible for the implementation of justice, and entrusted with the following

duties:

1. investigating and passing judgement on grievances, violations of rights, and complaints; the resolution of litigation; the settling of disputes; and the taking of all necessary decisions and measures in probate matters as the law may determine;
2. restoring public rights and promoting justice and legitimate freedoms;
3. supervising the proper enforcement of laws;
4. uncovering crimes; prosecuting, punishing, and chastising criminals; and enacting the penalties and provisions of the Islamic penal code; and
5. taking suitable measures to prevent the occurrence of crime and to reform criminals.

Article 157 [Head of Judiciary]

In order to fulfil the responsibilities of the judiciary power in all the matters concerning judiciary, administrative and executive

areas, the Leader shall appoint a just honorable man well versed in judiciary affairs and possessing prudence and administrative abilities as the head of the judiciary power for a period of five years who shall be the highest judicial authority.

Article 158 [Functions of the Head of Judiciary]

The Head of Judiciary is responsible for the following:

1. Establishment of structure necessary for the justice commensurate with mentioned under Article [156](#).
2. Drafting judiciary bills appropriate for the Islamic Republic.
3. Employment of just and worthy judges, their dismissal, appointment, transfer, assignment to particular duties, promotions, and carrying out similar administrative duties, in accordance with the law.

Article 159 [Courts]

The courts of justice are the official bodies to which all grievances and complaints are to be referred. The formation of courts and their jurisdiction is to be determined by law.

Article 160 [Minister of Justice]

- (1) The Minister of Justice owes responsibility in all matters concerning the relationship between the judiciary on the one hand and the executive and legislative branches on the other hand. He will be elected from among the individuals proposed to the President by the head of the judiciary branch.
- (2) The head of the judiciary may delegate full authority to the Minister of Justice in financial and administrative areas and for employment of personnel other than judges in which case the Minister of Justice shall have the same authority and

responsibility as those possessed by the other Ministers in their capacity as the highest ranking government executives.

Article 161 [Supreme Court]

The Supreme Court is to be formed for the purpose of supervising the correct implementation of the laws by the courts, ensuring uniformity of judicial procedure, and fulfilling any other responsibilities assigned to it by law, on the basis of regulations to be established by the head of the judicial branch.

Article 162 [Chief of the Supreme Court, Prosecutor-General]

The Chief of the Supreme Court and the Prosecutor-General must both be just honorable men well versed in judicial matters. They will be nominated by the head of the judiciary branch for a period of five years, in consultation with the judges of the Supreme Court.

Article 163 [Qualifications]

The conditions and qualifications to be fulfilled by a judge will be determined by law, in accordance with religious criteria.

Article 164 [Independence]

A judge cannot be removed, whether temporarily or permanently, from the post he occupies except by trial and proof of his guilt, or in consequence of a violation entailing his dismissal. A judge cannot be transferred or redesignated without his consent, except in cases when the interest of society necessitates it, that too, with the decision of the head of the judiciary branch after consultation with the chief of the Supreme Court and the Prosecutor General. The periodic transfer and rotation of judges will be in accordance with general regulations to be laid down by law.

Article 165 [Public Trials]

Trials are to be held openly and members of the public may attend without any restriction unless the court determines that an open trial would be detrimental to public morality or discipline, or if in case of private disputes, both the parties request not to hold open hearing.

Article 166 [Reasoned Verdicts]

The verdicts of courts must be well reasoned out and documented with reference to the articles and principles of the law in accordance with which they are delivered.

Article 167 [Rule of Law for Judiciary]

The judge is bound to endeavor to judge each case on the

basis of the codified law. In case of the absence of any such law, he has to deliver his judgement on the basis of authoritative Islamic sources and authentic fatawa. He, on the pretext of the silence of or deficiency of law in the matter, or its brevity or contradictory nature, cannot refrain from admitting and examining cases and delivering his judgement.

Article 168 [Political and Press Offences]

Political and press offenses will be tried openly and in the presence of a jury, in courts of justice. The manner of the selection of the jury, its powers, and the definition of political offenses, will be determined by law in accordance with the Islamic criteria.

Article 169 [Nulla Poena Sine Lege]

No act or omission may be regarded as a crime with retrospective effect on the basis of a law framed

subsequently.

Article 170 [Control of Regulations]

Judges of courts are obliged to refrain from executing statutes and regulations of the government that are in conflict with the laws or the norms of Islam, or lie outside the competence of the executive power. Everyone has the right to demand the annulment of any such regulation from the Court of Administrative Justice.

Article 171 [Liability of Judges]

Whenever an individual suffers moral or material loss as the result of a default or error of the judge with respect to the subject matter of a case or the verdict delivered, or the application of a rule in a particular case, the defaulting judge must stand surety for the reparation of that loss in accordance with the Islamic criteria, if it be a case of default. Otherwise, losses will be compensated for by the State. In all such cases, the repute and good standing of the accused will be restored.

Article 172 [Military Courts]

Military courts will be established by law to investigate crimes committed in connection with military or security duties by members of the Army, the Gendarmerie, the police, and the Islamic Revolution Guards Corps. They will be tried in public courts, however, for common crimes or crimes committed while serving the department of justice in executive capacity. The office of military prosecutor and the military courts form part of the judiciary and are subject to the same principles that regulate the judiciary.

Article 173 [Court of Administrative Justice]

In order to investigate the complaints, grievances, and objections of the people with respect to government officials, organs, and statutes, a court will be established to be known as the Court of Administrative Justice under the supervision of the head of the judiciary branch. The jurisdiction, powers, and mode of operation of this court will be laid down by law.

Article 174 [National General Inspectorate]

In accordance with the right of the judiciary to supervise the proper conducting of affairs and the correct implementation of laws by the administrative organs of the government, an organization will be constituted under the supervision of the head of the judiciary branch to be known as the National General Inspectorate. The powers and duties of this

organization will be determined by law.

Chapter XII Radio and Television**Article 175 [Freedom of Expression, Government Control]**

(1) The freedom of expression and dissemination of thoughts in the Radio and Television of the Islamic Republic of Iran must be guaranteed in keeping with the Islamic criteria and the best interests of the country.

(2) The appointment and dismissal of the head of the Radio and Television of the Islamic Republic of Iran rests with the Leader. A council consisting of two representatives each of the President, the head of the judiciary branch, and the Islamic Consultative Assembly shall supervise the functioning of this organization.

(3) The policies and the manner of managing the organization and its supervision will be determined by law.

Chapter XIII Supreme Council for National Security**Article 176 [Supreme Council for National Security]**

(1) In order to safeguarding the national interests and preserving the Islamic Revolution, the territorial integrity, and the national sovereignty, a Supreme Council for National Security, presided over by the President shall be constituted to fulfil the following responsibilities:

1. Determining the defence and national security policies within the framework of general policies determined by the Leader;
 2. coordination of activities in the areas relating to politics, intelligence, social, cultural and economic fields in regard to general defence and security policies; and
 3. exploitation of materialistic and intellectual resources of the country for facing the internal and external threats.
- (2) The Council shall consist of:
- the heads of three branches of the government,
 - the chief of the Supreme Command Council of the Armed Forces,
 - the officer in charge of the planning and budget affairs,
 - two representatives nominated by the Leader,
 - Ministers of foreign affairs, interior, and information,
 - a Minister related with the subject, and
 - the highest ranking officials from the Armed Forces and the Islamic Revolution's Guards Corps.
- (3) Commensurate with its duties, the Supreme Council for National Security shall form subcouncils such as Defence Subcouncil and National Security Subcouncil. Each subcouncil will be presided over by the President or a member of the Supreme Council for National Security appointed by the President.
- (4) The scope of authority and responsibility of the subcouncils will be determined by law and their organizational structure will be approved by the Supreme Council for National Defence.
- (5) The decisions of the Supreme Council for National Security shall be effective after the confirmation by the Leader.

Chapter XIV The Revision of the Constitution

Article 177 [Revision by Council and Referendum]

(1) The revision of the Constitution of the Islamic Republic of Iran, whenever needed by the circumstances, will be done in the following manner:

The Leader issues an edict to the President after consultation with the Nation's Exigency Council stipulating the amendments or additions to be made by the Council for Revision of the Constitution which consists of:

1. Members of the Guardian Council;
2. heads of the three branches of the government;
3. permanent members of the Nation's Exigency Council;
4. five members from among the Assembly of Experts;
5. ten representatives selected by the Leader;

6. three representatives from the Council of Ministers;
7. three representatives from the judiciary branch;
8. ten representatives from among the members of the Islamic Consultative Assembly; and
9. three representatives from among the university professors.

(2) The method of working, manner of selection and the terms and conditions of the Council shall be determined by law.

(3) The decisions of the Council, after the confirmation and signatures of the Leader, shall be valid if approved by an absolute majority vote in a national referendum.

(4) The provisions of Article [59](#) shall not apply to the referendum for the "Revision of the Constitution."

(5) The contents of the articles of the Constitution related to the Islamic character of the political system; the basis of all

the rules and regulations according to Islamic criteria; the religious footing; the objectives of the Islamic Republic of Iran; the democratic character of the government; the holy principle; the Imamate of Ummah; and the administration of the affairs of the country based on national referenda, official religion of Iran and the religious school are unalterable.

VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

Abbas Milani, *The Shah*, Palgrave Macmillan, 2011.

Abbas Vali, *Kurds and the State in Iran*, I.B. Tauris & Co Ltd, 2011.

Abu Ameenah Bilal Philips, *Les Fondements du Tawhid (Monotheisme Islamique)*, International Islamic Publishing House, 2010.

Ali Gheissari, *Contemporary Iran, Economy, Society, Politics*, Oxford University Press, 2009.

Ali Gheissari, Vali-Nasr, *Democracy in Iran, History and the Quest for Liberty*, Oxford University Press, 2006.

Ali Unal, *Living the Ethics and Morality of Islam*, Tughra Books, 2009.
Arnold Pacey, *Technology in World Civilisation*, MIT Press, 1991

Arzoo Osanloo, *The Politics of Women Rights in Iran*, Princeton University Press, 2009.

Bianca Devos and Christoph Werner, *Culture and Cultural Politics under Reza Shah, The Pahlavi State, New Bourgeoisie and the Creation of a Modern Society in Iran*, Routledge, 2013

Bill Musk (Author of the Unseen Face of Islam), *Holy War: Why Do Some Muslims Become Fundamentalists?*, Monarch Books, 2003

Bruce R. Kuniholm, *The Origins of the Cold War in the Near East, Great Power Conflict and Diplomacy in Iran, Turkey, and Greece*, Rosen Pub Group, 2003.

Claire Briere-Pierre Blanchet, *Iran: La Revolution au Nom de Dieu- L'Histoire Immediate*, Editions Seuil, 1979.

Daniel Brumberg, *Khomeini, The Struggle for Reform in Iran*, The University of Chicago Press 2001.

Daniel Pipes, *The Rushdie Affair The Novel, the Ayatollah and the West*, Birch Lane Press, 1990

Edward Willett, *Middle East Leaders- Ayatollah Khomeini*, Rosen Publishing Group 2004.

Eliza Griswold , *The Tenth Parallel: Dispatches from the Fault Line between Christianity and Islam*, Farrar Strauss & Giroux, New York, 2010.

Elton L. Daniel, *The History of Iran*, Greenwood Press, 2001

Emanuele Ottolenghi, *The Pasdaran, Inside Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps*, FDD Press, 2011.

Ervarad Abrahamian, *Khomeinism: Essays on The Islamic Republic*, University of California Press 1993.

Fereydoun Hoveyda, *The Broken Crescent, The Threat of Militant Islamic Fundamentalism - A National Committee on American Foreign Policy Study*, Praeger Publishers, 1998.

G.R. Hawting, *The First Dynasty of Islam: The Ummayyad Caliphate AD 661-750*, Routledge, 2000.

Gary Sick, *October Surprise, America's Hostages in Iran and the Election of Ronald Reagan*, I.B. Tauris & Co Ltd, 1991.

Gholam Reza Afkhami, *The Life and Times of the Shah*, University of California Press, 2009.

Goncheh Tazmini, *Khatami's Iran: The Islamic Republic and the Turbulent Path to Reform*, I.B. Tauris Publishers, London, New York, 2009.

H.E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism, The Liberation Movement of Iran under the Shah and Khomeini*, Cornell University Press, 1990.

Hadi Enayat, *Law, State and Society in Modern Iran, Constitutionalism, Aytocracy and Legal Reform, 1906-1941*, Palgrave Macmillan, 2013.

Hamid Algar, *Islam and Revolution: Writings and Declarations of Imam Khomeini (1941-1980)*, Mizan Press 1981

Hooshang Amirahmadi-Nader Entessar, *Iran and the Arab World*, Hooshang Amirahmadi, Palgrave Macmillan, 1992.

Jamal S. al-Suwaidi, *Iran and the Gulf, A Search for Stability, (The Emirates Center for Strategic Studies and Research)*, I.B. Tauris, 1997.

James Buchan, *Days of God-The Revolution in Iran and its Consequences*, Simon and Schuster New York, 2013.

James F.Goode, *The United States and Iran*, Palgrave Macmillan, 1989.

Janet Afary, *The Iranian Constitutional Revolution 1906-1911*, Columbia University Press, 1996.

Jerome R. Corsi, *Atomic Iran, How the Terrorist Regime bought the Bomb and American Politicians*, Cumberland House Publishing, 2005.

John Lewis Gaddis, *The Cold War-A New History*, Penguin Books 2007.

Kaiyan Homi Kaikobad, *The Shatt-al-Arab Boundary Question: A Legal Reappraisal*, Oxford University Press, 1988.

Kalin Ibrahim, *Ισλάμ και Δύση*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2012.

Lesley Hazleton, *After the Prophet-The Epic Story of theSunni-Shia Split*, First Anchor Books Edition, 2010

M. Stanton Evans, *Blacklisted by History: The Untold Story of Senator Joe MacCarthy and his fight against America's Enemies*, Crown Publishing Group 2007.

Marion Farouk Sluglett & Peter Sluglett, *Iraq since 1958, From Revolution to Dictatorship*, I.B. Tauris & Co Ltd, 1987.

Maxime Rodinson, *L'Islam Politique et Croyance*, Fayard, 1993

Maziar Behrooz, *Rebels with a Cause, The Failure of the Left in Iran*, I.B. Tauris & Co Ltd, 2000.

Michael Axworthy, *Revolutionary Iran:A History of the Islamic Republic*, Penguin Books, 2013

Mohammad Hashim Kamali, *Shari'ah Law An Introduction*, Oneworld Publications 2008

Monika Gronke, *Iran A Short History*, C.H. Bech, 2003

Nazih Ayubi, *Political Islam, Religion and Politica in the Arab World*, Routledge, 1991.

Nikki R. Keddie & Mark J. Gasiorowski, *Neither East Nor West, Iran, The Soviet Union and the United States*, Yale University Press, 1990.

Noah Feldman, *The Fall and Rise of the Islamic State*, Princeton University Press, 2008

Noam Chomsky, *Rogue States, The Rule of Force in World Affairs*, Pluto Press 2000

Perry Anderson, *Το Απολυταρχικό Κράτος*, Εκδόσεις Οδυσσέας.

Robin Wright, *The Last Great Revolution: Turmoil and Transformation in Iran*, First Vintage Books Edition, 2001

Roger Savory, *Iran Under the Safavids*, Cambridge University Press, 2007.

S. Bernstein - P.Milza, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ-Από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στα Ευρωπαϊκά Κράτη, 5ος-18ος αιώνας, Τόμος Ι, Εκδόσεις ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ* 1997.

Saeed Rahnema & Sohrab Behdad, *Iran after the Revolution, Crisis of an Islamic State*, I.B. Tauris & Co Ltd, 1995.

Salman Rushdie, *The Satanic Verses*, Random House Trade Paperbacks, 2008.

Samuel P. Huntington, *The Clash of civilizations and the remaking of world order*, Touchstone Rockefeller Center-New York, First Touchstone Edition 1997.

Seyyed Hossein Nasr, *Islam, Religion, History and Civilization*, HarperSanFrancisco, 2003.

Shahram Chubin, *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great-Power Conflict*, University of California Press, 1974.

Shaul Bakhash, *The Reign of the Ayatollahs, Iran and the Islamic Revolution*, Basic Books, 1990.

Shireen T.Hunter, forewoed by David D.Newsom, *Iran after Khomeini*, Published with the Center for Strategic and International Studies Washington D.C., Praeger, 1992.

Sofia A. Koutlaki, *Among the Iranians, A Guide to Iran's Culture and Customs*, Nicholas Brealey Publishing, 2010.

Stephen Kinzer, *All the Shah's Men- An American Coup and the Roots of Middle East Terror*, John Wiley & Sons Inc, 2008.

Tamim Al-Barghouti, *The Umma and the Dawla-The Nation State and the Arab Middle East*, Pluto Press, 2008.

Thomas Pierret, *Religion and State in Syria, The Sunni Ulama form Coup to Revolution*, Cambridge University Press, 2013.

Timothy D. Sisk, *Islam and Democracy – Religion, Politics, and Power in the Middle East*, United States Institute of Peace, USIP Press Books, 1992.

Vali Nasr, *The Shia Revival: How Conflicts within Islam will Shape the Future*, W.W. Norton & Company, 2007.

Willem Floor & Edmund Herzig, *Iran and the World in the Safavid Age*, I.B.Tauris & Co Ltd, 2012.

William G. Andrews and Stanley Hoffmann, *The Fifth Republic at Twenty*, State University of New York Press, 1981

William R. Polk, *Understanding Iran, Everything You Need To Know, From Persia To The Islamic Republic, From Cyrus To Ahmadinejad*, Palgrave Macmillan, 2009.

Youssef M. Choueiri, *Islamic Fundamentalism 3rd Edition – The Story of Islamist Movements*, Continuum International Publishing Group, 2010.

Augustus Richard Norton, *Hezbollah-A Short History*, Princeton University Press, 2007.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αχμέτ Νταβούτογλου, *Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες-Η επίδραση της Ισλαμικής και της Δυτικής Κοσμοθεωρίας στην πολιτική θεωρία*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2011.

Γεράσιμος Καραμπελιάς, *Τουρκία-θρησκεία, κοινωνία και πολιτική*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2009.

Γιώργος Καραμπελιάς, *Ισλάμ και Παγκοσμιοποίηση: Η Θανάσιμη Διεγκυστίνδα*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2001.

Γιώργος Καραμπελιάς, Ο Προφήτης, το Πετρέλαιο και ο Κορμοράνος, Εκδόσεις Εξάντας, 1992.

Επιστημονικό Συμπόσιο, *Έθνος, Κράτος, Εθνικισμός-Επιστημονικό Συμπόσιο 21 και 22 Ιανουαρίου 1994*, Εκδότης: Σχολή Μωραΐτη-Εταιρία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Σειρά: Πρακτικά Επιστημονικών Συμποσίων.

Ρότζερ Χάουαρντ, ΙΡΑΝ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ – ΠΥΡΗΝΙΚΕΣ ΦΙΛΟΔΟΞΙΕΣ ΚΑΙ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ, Εκδόσεις ΚΨΜ, 2006.

Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης, Η Τουρκία στον 21ο αιώνα, ο μακρύς δρόμος προς την Ευρώπη, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2004.

Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης-Αφεντούλης Θ. Λαγγίδης, Μετακεμαλισμός, Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, 2010.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ

Akbar Ganji, Who is Ali Khamenei?, Foreign Affairs, Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2013, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139643/akbar-ganji/who-is-ali-khamenei>

Ali Akbar Mahdi, The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle, , The Muslim World, Volume 94, October 2004, The Revolutionary Period (1979-1981), page 434, διαθέσιμο στο: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1478-1913.2004.00067.x/abstract>.

Alireza Nader, Dalia David E. Thaler, S.R. Bohandy, Rand: National Security Research Division, "The Next Supreme Leader, Succession in the Islamic Republic of Iran", διαθέσιμο στο: <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG1052.html>

Anne Barnard, In Syria's Largest City, Fire Ravages Ancient Market, International New York Times, 29.09.2012, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2012/09/30/world/middleeast/fire-sweeps-through-ancient-souk-of-aleppo-citys-soul.html?ref=middleeast&_r=0

Ari Fridman, The Six-Day War, Plus 40 Years (6 Letters), The New York Times, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2007/06/06/opinion/l06mideast.html?pagewanted=all> (τελευταία ενημέρωση: 06.06.2007)

Article 19: Global Campaign for Free Expression, Unveiled: Art and Censorship in Iran, Global Campaign for Free Expression, September 2006, διαθέσιμο στο: <http://www.article19.org/data/files/medialibrary/505/iran-art-censorship.pdf>.

Colin H. Kahl, Δεν είναι ώρα για επίθεση κατά του Ιράν, Γιατί ο Πόλεμος θα πρέπει να είναι η εσχάτη λύση, Foreign Affairs, the Hellenic Edition, 26.03.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68718/colin-h-kahl/den-einai-ora-gia-epithesi-kata-toy-iran>

Degang Sun, Brothers Indeed: Syria-Iran Quasi-alliance Revisited, Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia), Vol.3, No2, 2009, διαθέσιμο στο: <http://mideast.shisu.edu.cn/picture/article/33/d9/c8/f5ff0a8943d3af3ce9d4046f2171/6994a9d4-fa41-412b-a297-f923d7d9fc27.pdf>.

Dubravka Sionovic, Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, United Nations Audiovisual Library of International Law, 2007-2008, διαθέσιμο στο: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/cedaw/cedaw_e.pdf.

Ehsan Yarshater, A Short Survey of Iran's Pre-islamic Political and Cultural History, Foundation for Iranian Studies, Volume XVII, Issue 2: Special Issue Commemorating Iranologist Ahmad Tafazzoli, διαθέσιμο στο: <http://fis-iran.org/en/irannamh/volxvii/pre-islamic-history>

F. Staphen Larrabee, Η ανύπαρκτη συμμαχία μεταξύ της Τουρκίας και του Ιράν, Πώς οι δύο χώρες ανταγωνίζονται μετά την Αραβική Άνοιξη, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 27.07.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68891/f-stephen-larrabee/i-anyparkti-symmaxia-metaksy-tis-toyrkias-kai-toy-iran>

Frederic Wherey, Bridge the Gulf, To Advance Negotiations with Iran Cede Conventional Wisdom, 2009, διαθέσιμο στο: <http://www.rand.org/pubs/periodicals/rand-review/issues/spring2009/iran.html>.

Gary Sick, Iran: Confronting Terrorism, The Washington Quarterly, Autumn 2003, διαθέσιμο στο: <http://csis.org/regions>

Greg Benzow, Moussavi issues Unprecedented criticism of Khamenei as Iran unrest grows, DW Deutsche Welle, 20.06.2009 διαθέσιμο στο: <http://www.dw.de/mousavi-issues-unprecedented-criticism-of-khamenei-as-iran-unrest-grows/a-4411163>

Greg Bruno, Iran's Nuclear Programm, Council on Foreign Relations ,10.03.2010, <http://www.cfr.org/iran/irans-nuclear-program/p16811>

Greg Bruno, State Sponsors: Iran, Council on Foreign Relations, 13.11.2011, διαθέσιμο στο: (<http://www.cfr.org/iran/state-sponsors-iran/p9362>).

Ian Black, Iran and Iraq Remember War that Cost more than a Million Lives, The Guardian, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2010/sep/23/iran-iraq-war-anniversary> (τελευταία ενημέρωση: 23.09.2010)

Inch by Inch, Turkey and its Kurds, New Tensions emerge between the Government and the PKK, The Economist, 14.09.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.economist.com/news/europe/21586324-new-tensions-emerge-between-government-and-pkk-inch-inch>

International Atomic Energy Agency, Information Circular, IAEA-International Atomic Energy Agency, 22.04.1970, διαθέσιμο στο: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/infcirc140.pdf>

International Atomic Energy Agency, Information Circular, IAEA-International Atomic Energy Agency, 22.04.1970, διαθέσιμο στο: <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/infcirc140.pdf>

International Campaign for Human Rights in Iran, The Rafsanjani Period (1989-1997), 29.04.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.iranhumanrights.org/2013/04/the-rafsanjani-period-1989-1997/>

International Constitutional Law Countries, Constitutional Documents, Iran-Constitution, ICL Document Status:1992, διαθέσιμο στο: http://www.servat.unibe.ch/icl/ir00000_.html

Iran Chamber Society, Iran-Iraq War 1980-1988, Iran Chamber Society, 01.12.2013, διαθέσιμο στο: http://www.iranchamber.com/history/iran_iraq_war/iran_iraq_war1.php.

Iran Chamber Society, Iran-Iraq War 1980-88, Iran Chamber Society, 01.12.2013, διαθέσιμο στο: http://www.iranchamber.com/history/iran_iraq_war/iran_iraq_war1.php.

Iran Chamber Society, Province of Khuzestan, Iran Chamber Society, 26.11.2013, διαθέσιμο στο: http://www.iranchamber.com/provinces/15_khuzestan/15_khuzestan.php

Jeffery DelVicio, Diantha Parker, David Furst, Jeff Roth, Jon Huang and Artin Afkhami, Iran the United States and a Political Seesaw, On State Visit Shah warns of Communism, The New York Times, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/interactive/2012/04/07/world/middleeast/iran-timeline.html?_r=0&#time5_210 (τελευταία ενημέρωση 13.04.2012)

Jerrold D.Green, Frederic Wherey, Charles Wolf Jr , RAND NATIONAL SECURITY RESEARCH DIVISION, Understanding Iran, 2009, διαθέσιμο στο: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG771.pdf.

John W. Limbert, Negotiating with the Islamic Republic of Iran, Raising the Chances for Success, Fifteen Points to Remember, Special Report, United States Institute of Peace, Ιανουάριος 2008, διαθέσιμο

στο: <http://www.usip.org/sites/default/files/resources/sr199.pdf>

Journal of Politics and Law, Women in Politics: A Case Study of Iran, Vol.3 No2, September 2010, διαθέσιμο στο: http://us-iran.org/sites/default/files/webform/userarticle-submissions/women_in_politics-iran.pdf.

Julian Borger, Barack Obama: Administration Willing to talk to Iran "Without Preconditions", The Guardian, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/world/2009/jan/21/barack-obama-iran-negotiations> (τελευταία ενημέρωση 21.01.2009)

Jytte Klausen, Η Αίγυπτος ρίχνει λάδι στη φωτιά, Γιατί ο Μόρσι εκμεταλλεύθηκε την ταινία για το Μωάμεθ και γιατί αυτό ήταν μια κακή κίνηση, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 17.09.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68953/jytte-klausen/i-aigyp-tos-rixnei-ladi-sti-fotia>

Katharine Q. Seelye, In Feingold's Loss, Independents Turn on One of their Own, International New York Times, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2010/11/05/us/politics/05feingold.html?_r=0, (τελευταία ενημέρωση 04.11.2010)

Kenneth Katzman and Alfred B. Prados (Specialists in Middle Eastern Affairs, Foreign Affairs, Defense and Trade Division), CRS Report for Congress, The Kurds in Post-Saddam Iraq, 12.12.2006, διαθέσιμο στο: <http://fpc.state.gov/documents/organization/79340.pdf>

Kenneth N. Waltz, Γιατί το Ιράν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Η πυρηνική ισορροπία θα σημάνει σταθερότητα, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68971/kenneth-n-waltz/giati-to-iran-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba>

Kimberly Ann Elliott, "Η Παγίδα των Κυρώσεων, Γιατί συμφέρουν οι συνομιλίες με το Ιράν", Foreign Affairs The Hellenic Edition, ΑΣΑΠ ΕΠΕ, Αθήνα.

League for the Defnce of Human Rights in Iran, Death Penalty in Iran, A State Terror Policy, October 2013, Chapter II, Death Penalty Legislation, pages 7-17, διαθέσιμο στο: <http://www.fidh.org/en/asia/iran/death-penalty-in-iran-a-state-terror-policy-14075>.

League for the Defence of Human Rights in Iran, Death Penalty in Iran, A State Terror Policy, October 2013, Chapter II, Death Penalty Legislation, pages 7-17, διαθέσιμο στο: <http://www.fidh.org/en/asia/iran/death-penalty-in-iran-a-state-terror-policy-14075>.

Mahmoud Sadri, Sacral Defence of Secularism: The Political Theologies of Soroush, Shabestari and Kadivar, International Journal of Politics, Culture and Society, Vol. 15, No.2, Winter 2001, διαθέσιμο στο: http://www.dr.soroush.com/PDF/E-CMO-200110_Sacral_Defense_of_Secularism.pdf.

Matthew Kroenig, Είναι Ώρα για Επίθεση κατά του Ιράν, Γιατί ένα χτύπημα είναι η λιγότερο κακή επιλογή, Foreign Affairs, the Hellenic Edition, 26.03.2012, διαθέσιμο στο: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68716/matthew-kroenig/einai-ora-gia-epithesi-kata-toy-iran>

Michael Slackman, Iran Boasts of Capacity to make Bomb Fuel, International New York Times, διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2010/02/12/world/middleeast/12iran.html> (τελευταία ενημέρωση 11.02.2010)

Michael Weiss, Πώς θα εκδιωχθεί ο Ασάντ και γιατί οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να το προσπαθήσουν, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 29.08.2013, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/69450/michael-weiss/pos-tha-ekdiwthei-o-asant>

Mohamad Bazzi, Ο Θάνατος της γενιάς του Μουαμάρ Καντάφι, Τέλος Εποχής για τους Άραβες Δικτάτορες, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 21.10.2011, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68486/mohamad-bazzi/o-thanatos-tis-genias-toy-moyamar-kantafi>

Neil Mac Farquhar, Lebanon's Shiites and Sunnis Battle in Syria, but Not at Home, The New York Times, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2012/12/20/world/middleeast/lebanons-shiites-and-sunnis-fight-in-syria-but-not-at-home.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση: 19.12.2012)

Neil MacFarquhar, A Divine Wind Blows Against Iran's President, International New York Times, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2011/06/23/world/middleeast/23iran.html?pagewanted=all&_r=0 (τελευταία ενημέρωση 22.06.2011)

Noam Chomsky, Rogue States, Z Magazine, April 1998, διαθέσιμο στο: <http://www.chomsky.info/articles/199804--.htm>

Orla Jo, Iran ending Isolationism: What would be the Consequences?, The Global Echo, News Views and Discussion, 24.09.2013, διαθέσιμο στο:<http://theglobalecho.wordpress.com/2013/09/24/iran-ending-isolationism-what-would-be-the-consequences/>

Press TV, Iran to Deal Lethal Blow to Aggressors, 03.09.2011, διαθέσιμο στο: <http://presstv.com/detail/197212.html>

Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, International New York Times, διαθέσιμο στο:http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/in-iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

Robert F. Worth, Iran's Power Struggle Goes Beyond Personalities to Future of Presidency itself, International New York Times, διαθέσιμο στο:http://www.nytimes.com/2011/10/27/world/middleeast/in-iran-rivalry-khamenei-takes-on-presidency-itself.html?_r=0 (τελευταία ενημέρωση 26.11.2011)

Roksana Bahramitash , Revolution, Islamization and Women's Employment in Iran, (PostDoctoral Fellow Simone de Beauvoir Institute Concordia University)Iran Chamber Society, 2003, διαθέσιμο στο:http://www.iranchamber.com/society/articles/revolution_women_employment_iran.php.

Saeed Kamali Dehghan, Iran's Leaders and public Celebrate Geneva nuclear deal, The Guardian, διαθέσιμο στο:<http://www.theguardian.com/world/2013/nov/24/iran-reaction-nuclear-deal-geneva> (τελευταία ενημέρωση 24.11.2013)

Serge F. Kovaleski & Brooks Barnes, From Man who Insulted Muhammad, No Regret, International New York Times,25.11.2012, διαθέσιμο στο:http://www.nytimes.com/2012/11/26/us/from-the-man-who-insulted-islam-no-retreat.html?_r=0

Souad Mekhennet, Michael Moss, Eric Schmitt, Elaine Sciolino, Margot Williams, Inside the Jihad: Coverage by Michael Moss and Souad Mekhennet, International New York Times, 16.03.2007, διαθέσιμο στο:<http://topics.nytimes.com/top/news/international/series/insidethejihad/>

Stephen Kotkin, Ο Ρουχανί ως Γκορμπασόφ, τί είναι αυτό που κάνει έναν πραγματικό μεταρρυθμιστή? Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 26.11.2013, διαθέσιμο στο:<http://foreignaffairs.gr/articles/69591/stephen-kotkin/o-royxani-os-gkormpatsof?page=show>

Susanne Merkelson, Contractor deaths outnumber Military casualties in Iraq and Afghanistan, Foreign Policy, διαθέσιμο στο: http://blog.foreignpolicy.com/posts/2010/09/24/contractor_deaths_outnumber_military_casualties_in_iraq_and_afghanistan (τελευταία ενημέρωση 24.09.2010)

Tehran Bureau Correspondents, Vote for Ahmadinejad's Successor divides weary Iranians, The Guardian, διαθέσιμο στο:<http://www.theguardian.com/world/iran-blog/2013/may/17/vote-ahmadinejad-successor-divides-iranians> (τελευταία ενημέρωση 17.05.2013)

Thomas Erdbrink, A Founder of the Revolution is Barred from Office, Shocking Iranians, International New York Times, διαθέσιμο στο:<http://www.nytimes.com/2013/05/22/world/middleeast/iranians-await-list-of-approved-candidates.html> (τελευταία ενημέρωση 21.05.2013)

Thomas Erdbrink, Iran and Western Powers Clash over why Nuclear Talks Failed, International New York Times, διαθέσιμο στο: http://www.nytimes.com/2013/11/14/world/middleeast/iran-and-western-powers-clash-over-why-nuclear-talks-failed.html?_r=0 (Τελευταία Ενημέρωση 13/11/2013)

Thomas Erdbrink, Iran Staggers as Sanctions hit Economy, International New York Times, διαθέσιμο στο:<http://www.nytimes.com/2013/10/01/world/middleeast/iran-staggers-as-sanctions-hit-economy.html> (τελευταία ενημέρωση 30.09.2013)

Tim Arango, Conjuring the Ghosts of Iraq's Brutal Past, The New York Times, διαθέσιμο στο : http://www.nytimes.com/2013/09/03/world/middleeast/conjuring-the-ghosts-of-iraqs-brutal-past.html?ref=baathparty&_r=0 (τελευταία ενημέρωση 02.09.2013)

UNODA-United Nations Office for Disarmament Affairs, Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) διαθέσιμο στο:<http://www.un.org/disarmament/WMD/Nuclear/NPTtext.shtml>

UNODA-United Nations Office for Disarmament Affairs, Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) διαθέσιμο στο:<http://www.un.org/disarmament/WMD/Nuclear/NPTtext.shtml>

Valentine M. Moghadam, Women in the Islamic Republic of Iran (Article): Legal Status, Social Positions and Collective Action., Canadian Center of Science and Education ,Women and the Revolution, 2004, διαθέσιμο στο:<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ValentineMoghadamFinal.pdf>.

Victoria Kim, “Innocence of Muslims” Filmmaker denies probation Violations”, Los Angeles Times, 10.10.2012, διαθέσιμο στο:<http://latimesblogs.latimes.com/lanow/2012/10/innocence-of-muslims-filmmaker-denies-probation-violation.html>

William McCants, Οι πηγές ισχύος των Σαλαφιτών, σκληρές πολιτικές στην καινούργια Μέση Ανατολή, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 21.09.2012, διαθέσιμο στο: <http://foreignaffairs.gr/articles/68961/william-mccants/oi-piges-isxyos-ton-salafiton>

Ali Mostashari, Iran: Rogue State?, MIT Center for International Studies, Σεπτέμβριος 2005, διαθέσιμο στο: http://web.mit.edu/cis/pdf/Audit_9_05_Mostashari.pdf

Γιάννης Σακκάς, Η Βρετανία, η Αίγυπτος και η Κρίση στο Σουέζ το 1956, ΑΓΟΡΑ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ, Τόμος 12, Τεύχος 3, Δεκέμβριος-Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2007, διαθέσιμο στο: <http://www.idec.gr/iier/new/tomos%2012/SAKKAS.pdf>

Θεόδωρος Κουλουμπής, Περί Δογμάτων Εξωτερικής Πολιτικής, Η Καθημερινή, διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_columns_2_03/10/2010_417383 (τελευταία ενημέρωση 03.10.2010)

Ιωάννης Θ. Μάζης, Οι Νέοι Μοχλοί εξελίξεων στη Μέση Ανατολή, Οι στρατηγικές των Η.Π.Α. στην περιοχή μπορεί να φέρουν το αντίθετο από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, 10.10.2012, διαθέσιμο στο:<http://foreignaffairs.gr/articles/68987/ioannis-th-mazis/oi-neoi-moxloi-ekselikseon-sti-mesi-anatoli>

Ιωάννης Π. Σωτηρόπουλος, Γιατί το Ιράν δεν πρέπει να αποκτήσει την πυρηνική βόμβα, Ένα πυρηνικό Ιράν θα διαταράξει ανεπανόρθωτα τις ισορροπίες στην περιοχή, Foreign Affairs, The Hellenic Edition, 01.10.2012, διαθέσιμο στο:<http://www.foreignaffairs.gr/articles/68973/ioannis-p->

sotiropoulos/giati-to-iran-den-prepei-na-apoktisei-tin-pyriniki-bomba

Πέτρος Παπακωνσταντίνου, “Ο Μόρσι εξασφαλίζει στήριξη από τη Δύση και επιτυγχάνει μία σημαντική νίκη κατά των στρατιωτικών στην Αίγυπτο”, Η Καθημερινή, 09.09.2012, διαθέσιμο στο: http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_2_09/09/2012_494983